

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

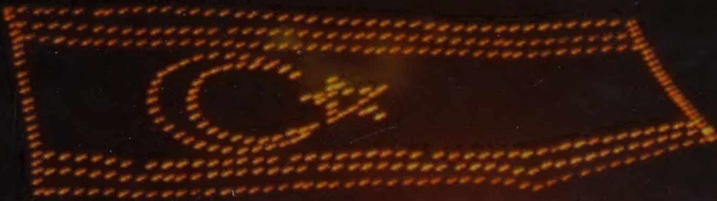
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KIBRIS LABORATUVARI

Derleyen
Şenol KANTARCI

Nükhet ADIYEKE
Veysi AKIN
Anıl ÇEÇEN
Sebahattin İSMAİL
Elif Hatun KILIÇBEYLİ
Sinan OGAN

Nuri ADIYEKE
Esat ARSLAN
Celal ERDÖNMEZ
Şenol KANTARCI
Erol MANİSALİ
Cemalettin TAŞKIRAN

AKTÜEL

KIBRIS LABORATUVARI

Derleyen
Şenol KANTARCI

KIBRIS LABORATUVARI

Derleyen
Şenol KANTARCI

Yazarlar:

Nükhet Adıyeke	Nuri Adıyeke
Veysi Akın	Esat Arslan
Anıl Çeçen	Celal Erdönmez
Sebahattin İsmail	Şenol Kantarcı
Elif Hatun Kılıçbeyli	Erol Manisalı
Sinan Ogan	Cemalettin Taşkiran

AKTÜEL-2005

KIBRIS LABORATUVARI

Derleyen: Şenol KANTARCI

1. Baskı Nisan 2005

ISBN . 975-253-045-1

Sayfa Düzeni : **MEĞ**

Kapak : Yakup ŞAHİNER

Copyright © 2005, ALFA AKADEMİ Ltd. Şti.

*Kitabın bu basımının tüm yayın hakları
ALFA AKADEMİ Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz,
hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanmaz.*

AKTÜEL YAYINLARI ALFA AKADEMİ LTD. ŞTİ'YE AİTTİR

ALFA AKADEMİ Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
Altıparmak Cad. Burç Sineması Pasajı No: 34 BURSA
Alemdar Mah. Ticarethane Sok. Onur Han No: 53/2
EMİNÖNÜ/İSTANBUL

Baskı ve Cilt

MOTİF MATBAACILIK
İSTANBUL

ÖNSÖZ

Orta Doğu'da potansiyel olarak tek bir jeostratejik kuşağın parçası olan Kıbrıs, Arap-Müslüman bölgesinin de hemen yanı başında stratejik anlamda ileri karakol olarak dünyanın anakarasının merkezinde bir uçak gemisi niteliğindedir. Buna göre, adayı elde eden güç, Türkiye'den Mısır'a, Lübnan'dan İran'a uzanan çizgide yer alan bölgeyi kontrolü altında tutabilecektir. Türkiye'den 65 km, Orta Doğu'dan yaklaşık 100 km (Suriye'ye 112 km, İsrail'e 267 km, Lübnan'a 162 km, Yunanistan'a 965 km) uzaklıkta bulunan adanın, üç temel Akdeniz yolu güzergahına açık olması, yani Adalar Denizi ve Marmara Denizi vasıtasıyla Karadeniz'e, Batı Akdeniz ve Süveyş Kanalı vasıtasıyla Kızıldeniz'e, Akdeniz'den, Suriye-Irak üzerinden İran Körfezi'ne uzanması, Kıbrıs'ın jeostratejik açıdan değerini ortaya koymaktadır.

İlk çağlardan beri önemini koruyan Kıbrıs'ın stratejik değeri, Süveyş Kanalı'nın açılmasından sonra daha da artmıştır. Türkiye üzerinden Orta Doğu'ya giremeyen büyük devletler, Kıbrıs üzerinden bunu gerçekleştirmişlerdir. Dolayısıyla Akdeniz ve Orta Doğu'da egemenlik kurma hayalini taşıyan bütün güçler, Kıbrıs'a egemen olmak istemiştir. Ada, gerektiğinde askeri bir yığınak bölgesi, hava kuvvetleri için mükemmel bir üs, insanlı/insansız istihbarat ve karşı istihbarat faaliyetleri için oldukça değerli fırsatlar sağlamaktadır. Bu nedenle İngiltere, Magosa yakınındaki Dikelya Üssü'nü ve Limasol yakınındaki Akrotiri Üssü'nü, dünyada kendi yönetimi ve denetimindeki mevcut hemen hemen bütün üslerini kapatmasına rağmen korumakta ısrar etmiştir/etmektedir.

Kıbrıs adası, Batılı güçler tarafından 1950'lerde Komünizmin Orta Doğu'da yayılmasının engellenerek denetim altına alınması ve Arap milliyetçiliğinin izlenerek kontrol edilmesi amacıyla kullanılmıştır.

Ada, üç Arap-İsrail Savaşı, Lübnan İç Savaşı, İran-Irak Savaşı, 1991 yılındaki Birinci ABD-Irak Savaşı ve 2003 yılındaki İkinci ABD-Irak Savaşı'nda önemli bir üs olarak kullanılmıştır. Bu yüzden Kıbrıs, AB için de "Büyük Orta Doğu Projesi"ni ortaya atan ABD için de bölgeye hakim olmak açısından hayati önemdedir.

Bir bütün olarak Avrupa Birleşik Devletleri, Akdeniz'de kuracağı deniz hakimiyeti ve Orta Doğu'da sahip olacağı nüfuzu ölçüsünde 21. yüzyıl dünyasında etkili olabilecektir. Avrupa Birleşik Devletleri'nin Akdeniz'e hakim olmadan dünya sahnesine süper güç olarak çıkmasının çok zor olacağı kıymetlendirilmekte, dünya genelinde küresel bir güç olarak rol oynayabilmesinin de Akdeniz'de kuracağı hakimiyet ölçüsünde etkili ve kuvvetli olacağı değerlendirilmektedir. Bu yüzden olsa gerek, Anan Planı'nın oylamaya sunulduğu 2004 yılı Nisan ayı öncesinde, Kıbrıs'ın AB'ye birleşmiş ada olarak girmesi için Batı tarafından Türkiye'ye yönelik büyük bir uluslararası baskı uygulanmıştır. Garantörlük hakkı çerçevesinde, adadaki varlığı sebebiyle Türkiye ön plana çıkmış ve 2004 yılının ilk üç ayında AB ve ABD yetkililerinin yoğun ziyaretlerine ev sahipliği yapmıştır. Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB'ye üyeliği ile Avrupa Birleşik Devletleri, amaçlarının önemli bir bölümünü gerçekleştirmiş, 112 km ile Suriye'ye, 162 km ile Lübnan'a ve 267 km'lik bir mesafe ile İsrail'e komşu olmuştur.

Önemli beklentilerinin olduğu Kıbrıs'ın Güneyine 1 Mayıs 2004'te giren AB, ekonomik anlamda, Avrupalı iş adamlarına, İsrailli, Lübnanlı, Kuzey Afrikalı iş çevrelerini yakınlaştırmıştır. Ortaya çıkan durum sayesinde, Orta Doğu artık AB'nin yakın takibi altına girmiştir. Bu anlamda, AB'nin Kıbrıs'a girişi, Brüksel için oldukça önemli olmuştur. Halihazırda yeni komşuluk ilişkilerindeki ilk adımları, İran ve Libya gibi bölge ülkelerine

yapılan resmi ve gayri resmi üst düzey ziyaretleriyle şimdiden İngiltere başlatmıştır.

Diğer taraftan, tam da, Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) gündeme gelmişken, AB'nin proje bakımından büyük öneme sahip olduğu gözlemlenen Kıbrıs üzerindeki nüfuzunu daha da artırmak istemesi, konuyu daha da mühim bir hale getirmektedir. ABD'de, BOP çerçevesinde Ada'dan yararlanmak istemektedir. "Büyük Orta Doğu Projesi" adıyla Orta Doğu'ya gerçekte daha geniş anlamıyla Avrasya coğrafyasına, 1991 yılından itibaren fiili bir şekilde girmiş olan ABD için Kıbrıs adası, gerek jeopolitik gerekse jeostratejik açıdan önem taşımaktadır.

ABD'nin Kuzeydoğu'dan Arap dünyasını kuşatması, son dönemde Suriye'yi ve İran'ı çıkarları için tehdit olarak algılaması ve Amerikan savaş gemilerinin Süveyş Kanalı'ndan Cibu-ti'deki yeni deniz üssüne ve oradan Bahreyn'e geçmesiyle, Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de bir Amerikan askeri üssü olarak daha arzu edilir bir yer haline gelmiştir.

Kıbrıs, önemli bir petrol ihraç tesisinin bulunduğu Adana-Ceyhan'a 65 km uzaklıktadır. Yaklaşık 1700 km'lik dev petrol boru hattı tamamlandığında hali hazırda Irak'tan sevk edilen bütün petrolün de terminali olan Ceyhan, Doğu Akdeniz'de tam anlamıyla bir ana enerji üssü haline gelmiş olacaktır. Ceyhan terminali, Avrupalı ve ABD'li büyük şirketleri dolayısıyla doğrudan ABD-AB'yi ve hattın ana merkezi olan Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir.

Kıbrıs'taki yeniden yapılanma, Washington-Brüksel-Ankara üçgenini birincil derecede ilgilendirdiği gibi Şam, Kahire, Bağdat ve Tahran dörtgenini hatta daha geniş bir açılımla Moskova yönetimini de ilgilendirmektedir.

Şam yönetimi, son dönemde ülkesinde çıkan isyanvari olayları çözme çabasında iken Kıbrıs'taki gelişmelere sessiz kalmışsa da, Moskova ve Tahran'ın Kıbrıs'taki yeniden yapılanma çalışmalarına resmi düzeyde ve net bir şekilde politik tavır koymamaları kendi gelecekleri açısından oldukça büyük sorumlulukları da beraberinde getirecektir.

Avrasyacılığın oldukça geniş platformlarda ciddi şekilde tartışıldığı bir dönemde Moskova'nın Ankara'ya yönelik "belirsiz/bir uzak bir yakın" politikası/politikaları özellikle Kıbrıs konusunda Rusya'nın sergileyeceği tavra göre geleceği şekillendirecektir.

Kıbrıs'ın Türkiye'nin elinden çıkartılması ile adaya rahatça yerleşecek olan AB ve ABD, Orta Doğu'yu Kıbrıs üzerinden kontrol imkanına kavuşacaktır. Böylece BOP'da hem Akdeniz'in güvenliği hem de Orta Doğu'yla irtibat Türkiye'siz yapılabilecektir. Ancak, özellikle Washington son 20 yılda Ankara ile öylesi bağlar geliştirmiştir ki, Türkiye'yi gözden çıkartması neredeyse imkansız bir hal almıştır. O halde, ABD'nin de AB'nin de Türkiye'yi iyi hesaplaması gerekmektedir. İstikrarsız bir Türkiye'nin yaratılması veya yaratılmaya çalışılması Washington-Brüksel hattının bütün plan ve projelerinin seyrinin değişmesine neden olacak gelişmelere yol açacaktır.

1991 sonrası oluşan yeni dönemde Türkiye'nin jeopolitik ve jeostratejik önemi daha da artmıştır. Küresel egemenliğe soyunan büyük güçlerin küresel egemenliğe soyunan büyük güçlerin bütün yatırımlarının hayat damarları Türkiye üzerinden geçmektedir. Bu yüzden Türk karar alıcılarının da politikalarını buna göre belirlemeleri gerekir.

Türkiye'nin önünde çok farklı seçeneklerin bulunduğu, göz ardı edilmemelidir. Bu yüzden Ankara, sadece Kıbrıs konusunda değil, Washington ve Brüksel tarafından dayatılan diğer önemli konularda Washington'a da Brüksel'e de tavrını koymalı ve pazarlıkların eşit zeminde yapılması politikasını savunmalıdır.

ABD'nin Avrasya coğrafyasına yayılması, oldukça geniş çaplı bir karşı tepkiyi yaygınlaştırmıştır ve yaygınlaştırmaya da devam etmektedir. Uzunca bir süre Avrasya'da kalmayı planlayan ABD'nin, kendisiyle bölgede işbirliği yapacağı güvenilir müttefikler edinmesi zorunluluğu vardır. Türkiye ile sürdürülecek iyi ilişkiler ABD'nin bölgedeki istikrarlı kalıcılığında önemli bir formüldür.

Ankara, Avrasya coğrafyasında düşündürücü derecede büyük yatırımlar yapan Washington'un kendisinden vazgeçemeyeceğini bilmelidir.

Ankara, Kıbrıs ve Girit'i elinde bulunduran "güc"ün, yarın Adalar Denizi'nde de tek söz sahibi olmak için adımlar atacağını ve Türkiye'yi tehdit algılaması bakımından tam anlamıyla kuşatarak nefessiz bırakabileceğini çok iyi okumalıdır/hesaplamalıdır.

Kıbrıs'taki yapılanma/şekillenme, Türk dış politikasının da kırılma noktası olacaktır.

Yakın dönemde, Kıbrıs'taki mevcut gelişmeler, küresel güçlerin yeni dünya düzeninde Türkiye'ye biçtikleri yeni rolün resmini de ortaya koyacaktır.

Bu çalışmada, 24 Nisan 2004 sonrası ortaya çıkan belirsiz tablodan yola çıkılarak önce durum analizi yapılmış ve bundan sonrası için neler yapılması gerekliliği üzerinde bir tartışma yapılmaya çalışılmıştır. Kıbrıs konusu üzerine değerlendirmeleri bulunan ve bu alanda uzman olan değerli bilim adamlarının kıymetli görüşlerinin Türk karar alıcıları için faydalı olacağı temennisi ile bu eserin ortaya çıkması düşüncesi doğmuştur.

Oldukça kısa sayılabilecek bir zaman dilimi içerisinde tamamlanarak yayına hazır hale getirilen bu çalışmaya yazılarıyla katkıda bulunan değerli bilim adamları ve dostlarım Dr. Celal Erdönmez'e, Yrd. Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli'ye, Yrd. Doç. Dr. Veysi Akın'a, Doç. Dr. Nükhet Adıyeke'ye, Yrd. Doç. Dr. Nuri Adıyeke'ye, Prof. Doç. Dr. Cemalettin Taşkıran'a, Prof. Dr. Anıl Çeçen'e, Prof. Dr. Erol Manisalı'ya, ASAM Rusya Masası Başkanı Sinan Ogan'a, Doç. Dr. Esat Arslan'a ve KKTC Cumhurbaşkanlığı Müşaviri Gazeteci-Yazar Sabahattin İsmail'e teşekkür ediyorum.

Eserin faydalı olması ve amacına ulaşması dileğiyle...

Dr. Şenol KANTARCI

10 Nisan 2005

YAZARLAR HAKKINDA

Dr. A. Nükhet ADIYEKE

1964 yılında İzmir’de doğdu. Yüksek Lisans ve Doktora eğitimini İzmir’de Dokuz Eylül Üniversitesi’nde tamamladı. 1996-2000 yılları arasında Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nde Yardımcı Doçent olarak çalıştı. 2000 yılından beri aynı bölümde Doçent olarak görev yapmaktadır. Mersin Üniversitesi’nde Lisans-Yüksek Lisans ve Doktora dersleri vermektedir. Akademik  alışmaları Osmanlı yönetimi altında Girit tarihine ilişkindir. Özellikle Osmanlı egemenliği altında Müslüman nüfusun demografik ekonomik ve sosyal yapısı ile yine Osmanlı döneminde Girit ile Anadolu arasındaki ilişkiler ve Ada’da uluslararası yönetimin kurulması konularında Türkçe ve İngilizce çok sayıda yayınları bulunmaktadır.

E-Posta: nadiyeke@mersin.edu.tr

Dr. Nuri ADIYEKE

1963 yılında İzmir’de doğdu. 1985 yılında Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü’nden mezun oldu. 1987 yılında yüksek lisans, 1994 yılında doktorasını tamamladı. 1987-1994 yılları arasında Ege Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü’nde çalıştı. 1996 yılında askerlik hizmetinin ardından, Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nde  ğretim  yesi olarak göreve başladı. Halen bu görevini sürdürmektedir. Mersin Üniversitesi’nde lisans-yüksek lisans ve doktora dersleri vermektedir. Osmanlı yönetiminde Girit, Kıbrıs ve yerel tarih gibi konularda çalışmaları mevcut olan Nuri ADIYEKE’nin çeşitli bilimsel dergilerde çok sayıda makalesi yayımlanmıştır.

E-Posta: adiyeke@mersin.edu.tr

Dr. Veysi AKIN

1961’de Kırklareli /Babaeski/Karahalil’de doğdu. 1984’te Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nden mezun oldu. 1987’de Atatürk Üniversitesi K zım Karabekir Eğitim Fakültesi (KKEF)’nde Araştırma Görevlisi oldu. 1994’te Atatürk

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 'Bilim Doktoru' unvanını aldı. KKEF'de Lisans derleri ile beraber, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde ise, Doktora dersleri verdi. 1996'da Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne geçen AKIN'ın *Trakya'nın Türklere Devir Teslimi* (Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Araştırmaları (ATASE) Başkanlığı Yayınları 1996), *Bir Devrin Cemiyet Adamı Dr. Fuad Umay* (Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları 2000) ve *Milli Mücadele'de Sarayköy* (Sarayköy Belediyesi Yayınları 2002) adlı üç kitabı yayımlanmıştır. Milli Mücadele, Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk, Atatürkçülük, Kıbrıs, Irak, Ermeni meselesi ve Batı Trakya gibi konularla ilgili çok sayıda makalesi yayımlanan AKIN'ın, çeşitli üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarında verilmiş çok sayıda konferans ve tebliği mevcuttur.

E-Posta: vakin@pamukkale.edu.tr

Dr. Esat ARSLAN

İstanbul'da doğdu. Savunma Bilimleri, Ekonomi, Kamu Yönetimi dallarında Yüksek Lisans daha sonra Türkiye Cumhuriyeti altında doktora yaptı. Şam Büyükelçiliği nezdinde ataşelik görevinde de bulunan ARSLAN, Türkiye'ye dönüşü sonrası 'doçent' oldu. 1997 yılından bu yana Bilkent Üniversitesinde Türkiye Cumhuriyet Tarihi Koordinatörlüğü görevini yürütmektedir. 29 Mart 2000 tarihinde "Türkiye Cumhuriyeti Devlet Övünç Madalyası" ile ödüllendirildi. 2002 yılında Ermeni araştırmaları alanına yapmış olduğu katkılarından dolayı Avrasya Stratejik Araştırmaları Merkezi (ASAM) Ermeni Araştırmaları Enstitüsü (ERAREN) tarafından kendisine "2002 Yılı Özel Ödülü" verildi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans programında Ermeni Dili ve Kültürü kürsüsünün 2001 yılı kuruluşu çalışmalarında da bulunan Esat ARSLAN, bu kürsüde 2001-02 öğretim yılında "Osmanlıdan Günümüze Türk-Ermeni İlişkileri ve Kurumsallaşma" (İngilizce olarak) ve "Osmanlı Paleografyası" derslerini verdi. Halen, Kara Harp Okulu Üniversitesi'nde "Harp Tarihi I-II" Lisans, Savunma Bilimleri Enstitüsü'nde "Uluslararası İlişkilerde Ortadoğu" Yüksek Lisans, Bilkent Üniversitesinde "Türkiye Cumhuriyet Tarihi I-II, "History of Turkish Republic I-II" Lisans; "Türk Kültürü ve Tarihte Türklük" Yüksek Lisans dersleri vermektedir. Suriye Devlet Arşivleri, İran Dışişleri Bakanlığı

Belgeler Arşivi, Washington Ulusal Arşiv Dairesi ve Amerikan Kongre Kütüphanesi'nde araştırmalar yapan ARSLAN; "Finansal Forum" gazetesinin "Diplomatik" ekinde dış politika yazarlığı yapmıştır. Ayrıca TV'lerde dış politika yorumculuğu yapmakta ve 2003 yılından beri 2023 dergisinde ve diğer çeşitli bilimsel içerikli dergi ve gazetelerde çevre ülkeler, uluslararası ilişkiler ve tarihsel bakış açısı ağırlıklı Türkçe ve İngilizce dillerinde elliye yakın yazı ve makalesi bulunmaktadır. Üç kitabı bulunan Esat ARSLAN, "Türk Dış Politikasında Ödün Değil, Uzlaş" adlı kitabını Nisan 2003 tarihinde yayımlamıştır. İngilizce, Arapça ve Farsça bilmektedir.

E-Posta: esat@bilkent.edu.tr

Dr. Anıl ÇEÇEN

1948 yılında Ankara'da doğdu. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1971'de Avukatlık Stajı'nı tamamlayarak Türkiye ve Ortadoğu Enstitüsü'ne asistanlık yapan ÇEÇEN, 1972'de AÜ Hukuk Fakültesi'ne asistan oldu. 12 Mart dönemi İdari Reform Komisyonu'nda Merkezi İdare Sekreterliği yaptı. Üniversite öğrenciliği yıllarından başlayarak Ulus, Barış ve Halkçı gazetelelerinde araştırmacı ve köşe yazarı olarak çalıştı. 1970-1978 arasında arkadaşlarıyla birlikte aylık Adım Dergisi'ni yayımladı. 1974-1978 arasında Halkevleri Dergisi'nin genel yayın yönetmenliğini yaptı. 1972-1978 arasında Halkevleri Atatürk Enstitüsü Genel Sekreterliği'ni, 1975-1977 yıllarında Halkevleri 2. Başkanlığı'ni, 1974-1978 arasında UNESCO Eğitim Komitesi Sekreterliği'ni, 1976-1986 yılları arasında Sanat Kurumu Başkanlığı'ni yürüttü. 1984 yılından başlayarak serbest avukat ve yazar olarak çalışan Çeçen, 1990'da Danıştay kararıyla üniversiteye döndü. Halen AÜ Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Öğretim Üyesi'dir. Bilim ve düşünce dergilerinde bilimsel araştırmaları yayımlanan Prof. Dr. Çeçen'in çok sayıda kitabı bulunmaktadır.

Dr. Celâl ERDÖNMEZ

1969'da Erbaa'da doğdu. 1976 yılında ailesiyle birlikte Kıbrıs'a göç etti. İlk ve Orta öğrenimini Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde tamamladı. 19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Bölümü'nden Tarih Öğretmeni olarak 1992'de mezun oldu. 1993-1995 yılları arasında T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı

Orta dereceli okullarda Tarih Öğretmeni olarak görev yaptı. 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda "*Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Konar-Göçer Aşiretlerin İskânı (1839-1876)*" başlıklı yüksek lisans tezini tamamladı (1995). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda "*Şer'iyye Sicillerine Göre Kıbrıs'ta Toplum Yapısı (1839-1856)*" başlıklı doktora tezi ile Bilim Doktoru (2004) unvanı aldı. 1995 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği bölümünde Araştırma Görevlisi oldu. Halen aynı fakültede Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda Öğretim Görevlisi Dr. olarak görev yapan ERDÖNMEZ'in çeşitli bilimsel dergilerde çok sayıda makalesi yayımlanmıştır.

E-Posta: celalerdonmez@yahoo.com

Sebahattin İSMAIL

1954 yılında Kıbrıs'ın Baf kasabasında doğdu. İstanbul, Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu'nu bitirdi. KKTC'de Yakın Doğu Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler dalında Yüksek Lisans yaptı. KKTC devlet televizyonu olan Bayrak Radyo Televizyon Kurumu ile Resmi Türk Ajansı'nın uzun yıllar yönetim kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Başbakanlık Basın ve Halka İlişkiler Müdürlüğü, Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi Müdürlüğü, Cumhurbaşkanlığı Müşavirliği görevlerinde bulunmuştur. Şu anda Dışişleri Bakanlığı'nda müşavir olarak çalışmaktadır. Günlük olarak yayımlanan VOLKAN gazetesinin kurucuları ve sahipleri arasındadır. Halen bu gazetenin yayın sorumluluğunu ve başyazarlığını yapmaktadır. Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği, Kıbrıs Türk Gazeteciler Cemiyeti, Kıbrıs Vakfı, Kıbrıs, Balkanlar ve Avrasya Türk Edebiyatları Vakfı, Ulusal Halk Hareketi gibi kuruluşların kurucuları ve yöneticileri arasında yer almıştır. 2003 yılında Lefkoşa'da toplanan ve Kıbrıs davası ile ilgili önemli kararların alındığı 1. Milli Halk Kongresi'nin örgütleyicileri arasında olan İSMAIL, bu Kongre'nin Divan Başkanlığı'nı yapmıştır. Uluslararası Altaistler Daimi Konferansı üyesidir. Bu kuruluş tarafından değişik ülkelerde yapılan konferanslara katılarak bildiriler sunmuştur. Yurt dışında birçok ülkede bilimsel kongre ve siyasi toplantılarda KKTC'yi temsil ederek bildiriler sunmuştur. Şeref Kartı sahibidir. Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi, Kıbrıs

Sorunu, Kıbrıs Türk Kültürü, Kıbrıs Türk Basını konularında ve edebiyatın çeşitli alanlarında yayımlanmış olan ikisi İngilizce 33 kitabı vardır. Gazeteciliğe başladığı 1975 yılından bu yana geçen 30 yılda gazetelerde yayımlanmış binlerce köşe yazısı ve değişik dergilerde yayımlanmış birçok makalesi vardır. Kıbrıs Araştırmaları'nın yayınlandığı 'Yeni Kıbrıs' dergisinin 3 yıl boyunca editörlüğünü yapan Sebahattin İSMAIL'in gazetecilik ve edebiyat alanında aldığı birçok ödülü vardır.

E-Posta: kktcb5@kktc.net

Dr. Şenol KANTARCI

Erzurum'un Pasinler ilçesinde 1969 yılında doğdu. "Amerika Birleşik Devletleri'nde Ermeni Toplumu ve Türkiye'ye Yönelik Lobi Faaliyetleri" konulu teziyle 2003'te "Bilim Doktoru" unvanı aldı. 2001-2003 yılları arasında Ankara'da Avrasya Stratejik Araştırmaları Merkezi (ASAM) Ermeni Araştırmaları Enstitüsü'nde uzman olarak çalıştı. Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) bünyesinde kurulan Türk – Ermeni İlişkileri Milli Komitesi'nde (TEİMK) Yürütme Kurulu Üyesi olarak görevlendirildi. 2003 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde Öğretim Üyesi olarak çalışmaya başlayan KANTARCI, Ocak 2004'ten itibaren Ankara'da TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi Başkanlığı görevini yürüttü. "Ermeni Araştırmaları" adlı Türkçe ve "Armenian Studies" adlı İngilizce dergilerin yardımcı editörlüğünü yaptı. Süleyman Demirel Üniversitesi'nde Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora dersleri vermektedir. Merkezi Amerika Birleşik Devletleri'nde, dünya çapında 220 bin üyeye sahip, en büyük Türk lobi kuruluşu olan TURKISH FORUM'un Danışma Kurulu'nda görev yapmaktadır. Çalışmalarından ötürü 2005 yılında TURKISH FORUM tarafından ödüllendirilmiştir. Yakın Dönem Türk Tarihi, Kafkasya, Ermeni – Ermenistan – Ermeni Diasporası ve Etnik Ermeni Lobiciliği, Türk-Amerikan İlişkileri, Türkiye – Avrupa Birliği İlişkileri ve Kıbrıs üzerine çalışmalar yürüten KANTARCI'nın şu ana kadar birisi İngilizce olarak yayınlanan altı kitabı, editörlüğünü yaptığı üç ciltlik bir kitap ve çeşitli akademik dergilerde çok sayıda makalesi yayımlanmıştır.

E-Posta: skantarci@fef.sdu.edu.tr

Dr. Elif Hatun KILIÇBEYLİ

Adana doğumlu, lisans öğrenimini Çukurova Üniversitesi İİBF'de tamamladı. Doktorasını, Rusya Bilim Akademisi bünyesinde yer alan Doğubilim Enstitüsünde 'Dünya Politikaları ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler' alanında yaptı. Moskova Devlet Üniversitesi'nde 1994-1997 yıllarında Lisans ve Yüksek Lisans dersleri verdi ve tez danışmanlıkları yaptı. Moskova'da bulunan Doğu Üniversitesi'nde 1997-1998 yıllarında Lisans dersleri verdi; seminerler düzenledi. EBRD projelerinde 'bölge uzmanı' olarak çalıştı. 1999 yılında Türkiye'ye döndü ve Çukurova Üniversitesi'nde İİBF'de Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü kurdu. 2003 yılında Çukurova Üniversitesi'nde Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin kurucu üyeliğini yaptı. Çalışma konuları; Rusya Federasyonu (İç ve Dış Politikaları, Tarihi, Jeopolitikası, Etnik yapısı, Ekonomisi, Dünya ülkeleri ile ilişkileri, Avrasya ile Avrupa ilişkileri, AB ile Orta Asya ilişkileri), Doğu Akdeniz'in dünya ülkeleri için önemi üzerinedir. KILIÇBEYLİ'nin, çalıştığı alanla ilgili Rusça, İngilizce ve Türkçe yazdığı yirmi beş makalesi vardır; ortak çağrılı konferanslar düzenlemekte ve bir adet ortak editörlük kitabı ve Erasmus Akademik Ağ ile Clionet ortaklığı kapsamında Edizioni Plus-İtalya tarafından Ocak. 2005'de yayımlanan bir adet çeviri kitabı bulunmaktadır.

E-Posta: elifhat@cu.edu.tr

Dr. Erol MANİSALI

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi'dir. Aynı zamanda, İstanbul Üniversitesi'nin Avrupa ve Orta Doğu Araştırma Merkezi Müdürlüğü'nü yürütmektedir. Akademik hayatı yanında Cumhuriyet Gazetesi'nde "Bıçak Sırtı" köşesinin yazarıdır. Uluslararası ekonomi, uluslararası ilişkiler, Türkiye ve çevresi, Türkiye-Avrupa ilişkileri ve Kıbrıs MANİSALI'nın uzmanlık alanlarıdır. Japonya'dan Amerika'ya, Avrupa'dan Orta Doğu'ya kadar 25 dolayında ülkede konferanslar vermiş, uluslararası konferanslara katılmıştır. Economist L. Express, L. Expansion gibi uluslararası dergilerde, İngiliz, Alman, Avusturya, Hollanda, İtalya, Japonya, G. Kore, Mısır ve Hindistan gazetelerinde 60 dolayında yazısı yayımlanmıştır. Uzmanlık alanlarında 20 dolayında Türkçe ve İngilizce kitabı vardır. 1985-1994 yılları arasında Türkçe ve İngilizce yayımlanan Uluslararası Girne Konferansları'nın 10 kitabının editörlüğünü yapmıştır. MANİSALI, 30

dolayında ulusal ve uluslararası kitaba makalesiyle katkıda bulunmuştur. Türkiye'deki gazetelerde uzun yıllardan beri bin'in (1000) üzerinde makalesi yayımlanmıştır. TRT'den başlayarak Türkiye'deki TV kanallarında kendi uzmanlık ve ilgi alanlarındaki programlara katılmıştır. Uluslararası alanda BBC1'de 6 defa yorumcu olmuştur. TV5 (Fransa) teki bir programı dışında Hollanda, Almanya, İsveç, Avusturya, Japon TV. kanallarında kısa yorumları ile görülmüştür. Kendisinin geniş bir uluslararası medya deneyimi vardır. Çok sayıdaki gönüllü kuruluş ve vakıfta üyedir. İki uluslararası ve iki ulusal yayın kurulunda seçici kurul üyesidir.

Sinan OĞAN

İğdır'da doğdu. İstanbul'da Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde Lisans'ını, Hukuk Fakültesi'nde Yüksek Lisans'ını tamamladı. Doktora yapmak için yurtdışına çıktı. Marmara Üniversitesi'nde 1999 yılına kadar Öğretim Görevlisi olarak çalıştı. Aynı zamanda, Azerbaycan'da da uluslararası ilişkiler alanında dersler verdi. Dış İşleri Bakanlığı'na bağlı olarak bir süre Azerbaycan'da Türkiye temsilciliği görevini yürüttü. 2000 yılından beri Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM)'nde Rusya Araştırmaları Masası Başkanı olarak çalışmaktadır. Rusya Federasyonu (İç ve Dış Politikaları, Tarihi, Jeopolitikası, Etnik yapısı, Ekonomisi, Dünya ülkeleri ile ilişkileri, Avrasya ile Avrupa ilişkileri, AB ile Orta Asya ilişkileri ve Kafkasya gibi konularda uzman olan OĞAN, çeşitli ulusal ve uluslararası yayın yapan TV kanallarında dış politika yorumculuğu yapmaktadır. Rusya'da şu an ikinci Doktora çalışmasını devam ettiren OĞAN'ın 3 kitabı, akademik düzeyde yayımlanmış 500'den fazla yazı ve makalesi bulunmaktadır. İleri düzeyde Rusça ve akademik düzeyde İngilizce bilmektedir. Yurtiçi ve yurtdışında uzmanlık alanı ile ilgili konferanslar vermekte ve bilimsel toplantılara katılmaktadır. Metsamor Nükleer Santrali'nin kapatılmasına yönelik faaliyetleri koordine eden bir "sivil girişim" kurmuş ve koordinatörlüğünü yapmaktadır.

E-Posta: dolunaysinan@yahoo.com

Dr. Cemalettin TAŞKIRAN

1954 yılında Karaman’da doğdu. 1979 yılında öğretmen teğmen olarak Bursa Işıklar Askeri Lisesi’ne atandı. 1982 yılında Kara Harp Okulu Öğretim Üyeliğine getirildi. 1984 yılında ihtisas için Fransa’ya gönderildi ve Franche-Compte Üniversitesi’nde bir yıl ihtisas eğitimi gördü. Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılapları Enstitüsü’nde Doktora öğrenimine başladı ve 1994 yılında ‘Bilim Doktoru’ unvanını aldı. Bir çok yerli ve yabancı dergilerde makaleleri ve kitapları yayınlanan TAŞKIRAN, yurtiçi ve yurt dışında çok sayıda resmi ve bilimsel toplantılara katıldı ve bildiri sundu. Çanakkale – Gelibolu Tarihi Milli Parkı Uluslararası Proje Yarışması’nda Askeri Tarih dalında Jüri üyeliği yaptı. 1996 yılında Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalında Doçent oldu. Uzun süre Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı’nda Şube Müdürü olarak görev yaptı. 2001 yılında Silahlı Kuvvetler’den ayrıldı ve aynı yıl Çankaya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanlığı görevine başladı ve Profesör kadrosuna atandı. 2004 Yılı Mart ayında Çankaya Üniversitesinden ayrılarak Kırıkkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde göreve başladı. Halen İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığı görevini sürdürmektedir. Fransızca ve İngilizce bilen TAŞKIRAN’ın 8 kitabı ve çeşitli bilimsel dergilerde çok sayıda makalesi bulunmaktadır.

E-Posta: taskiran@kku.edu.tr

İÇİNDEKİLER

TARİHİ BOYUTUYLA KIBRIS	1
<i>Dr. Celâl ERDÖNMEZ</i>	
KIBRIS'IN JEOPOLİTİKASI: AVRUPA VE AVRASYA İÇİN ÖNEMİ	19
<i>Dr. Elif Hatun KILIÇBEYLİ</i>	
KIBRIS SORUNUN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞMELER.....	33
<i>Dr. Veysi AKIN</i>	
GİRİT'E BAKIP KIBRIS'I GÖRMEK	55
<i>Dr. A. Nükhet ADIYEKE/Dr. Nuri ADIYEKE</i>	
TÜRKİYE'NİN AB MÜZAKERE SÜRECİNDE KIBRIS SORUNU: Enosis mi? Adil ve Kalıcı Çözüm mü?.....	71
<i>Dr. Veysi AKIN</i>	
KIBRIS MESELESİNDE SON DURUM VE MUHTEMEL GELİŞMELER.....	87
<i>Dr. Cemalettin TAŞKIRAN</i>	
RUSYA FEDERASYONU'NUN KIBRIS POLİTİKASI.....	103
<i>Sinan OGAN</i>	
YUNANİSTAN'IN TÜRKİYE POLİTİKASINI ANLAMAK	141
<i>Dr. Erol MANİSALI</i>	
17 ARALIK SONRASI KIBRIS GÖZDEN ÇIKARILDI MI?	145
<i>Dr. Esat ARSLAN</i>	
KIBRIS'IN KADERİNDE 17 ARALIK 2004 VE SONRASI: Rum-Yunan'ın Yeni Stratejisi Nedir? Karşı Stratejimiz Ne Olmalı?	163
<i>Sabahattin İSMAİL</i>	

KKTC SEÇİM SONUÇLARI VE YENİDEN ANNAN PLANI.....	201
<i>Dr. Veysi AKIN</i>	
KIBRIS'TA “70 BİN KİŞİLİK” YENİ BİR “TÜRK ÜSSÜ”	
KURULMALI.....	207
<i>Dr. Şenol KANTARCI</i>	
LOİZİDOU DAVASI	215
<i>Dr. Anıl ÇEÇEN</i>	
KIBRIS LABORATUVARI	231
<i>Dr. Şenol KANTARCI</i>	
ANNAN PLANI'NA “EVET”İN 95 ZARARI.....	253

TARİHÎ BOYUTUYLA KIBRIS

Dr. Celâl ERDÖNMEZ*

TÜRKLERİN FETHİNDEN ÖNCE KIBRIS

Kıbrıs isminin kökeni konusunda kaynaklarda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bunlardan en fazla kabul göreni adada bulunan bakır madenlerinin bu isme kaynak oluşturduğu şeklindedir. Bakırın Latince karşılığının “Cuprum” olması bu kanaati kuvvetlendirmiştir¹. Bunun yanında Kıbrıs’a, Mısır ve Hitit kaynaklarında *Alasya* ve *Asi*; Fenikeliler zamanında *Hetim* denilirken Asur belgelerinde ise *Yatyana* ve *Ya* isimleri verilmiştir². Bir yandan Doğu Akdeniz’de sahip olduğu stratejik mevki diğer yandan sahip olduğu bakır madeni yatağı, adayı ilk çağlardan itibaren büyük devletlerin gözünde cazip bir yer haline getirmiştir.

Kıbrıs’ın jeolojik zamanlarda bir çöküntü sonucu Anadolu’dan ayrıldığı ve bu şekilde ada şeklini aldığına inanılır. Kıbrıs’ın ilk yerleşiklerinin kimler olduğu konusunda kesin bilgiler yoktur. Ancak antropolojik bulgular ilk yerleşimcilerin Anadolu

* “Dr.”, Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi

kökenli olduğunu göstermektedir. Son zamanlarda yapılan çalışmalar adadaki demografik yapının kökeninin Türkiye olduğunu coğrafi verilerle de desteklemektedir³. Gerçekten de adanın jeolojik yapısı, iklim özellikleri bu iddiaları doğrulamaktadır⁴. Öte yandan yakın zamanlarda yapılan arkeolojik kazılara nazaran adada ilk insan yerleşiminin günümüzden 10.000 yıl öncesine dayandığı kabul edilmektedir⁵.

Ada, uzun süre Roma ve Bizans hakimiyetinde kalmıştır. Kıbrıs'ta M.Ö 58'de başlayan Roma hakimiyeti, İmparatorluk M.S 395'de ikiye ayrılıncaya kadar devam etmiştir. Bu tarihten 1192 yılına kadar adada Geç Roma, Erken Hıristiyanlık ve Bizans Devirleri yaşanmıştır. Arap istilaları sonrası kopmalar hariç tutulacak olursa, yaklaşık 800 yıl devam eden Bizans egemenliği adanın sonraki tarihi seyrinde derinden etkili olacak izler bırakmıştır.

Kıbrıs Roma egemenliğinde bulunduğu dönemlerde Çukurova'ya bağlı bir vilayet olarak idare edildi. Roma eyaletlerinin imparator ve senato arasında bölüşülmesinden sonra ada idaresi imparatorluğa kaldı ve askeri valiler bu dönem boyunca adayı idare ettiler⁶.

Roma İmparatoru Teodosius, 395 yılında imparatorluğu Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayırdı. Kıbrıs, coğrafi konumu gereği Doğu, yani Bizans İmparatorluğu'na bağlandı. 395 yılından itibaren Doğu Roma (Bizans) egemenliğinde kaldığı süre içerisinde Kıbrıs'ta Hıristiyanlık yayılmış ve Kıbrıs Ortodoks Kilisesi⁷ kurulmuştur⁸. 431 yılından itibaren Kıbrıs Ortodoks kilisesinin bağımsızlığı tanınmış ve Hıristiyanlık dini ve kültürü adada yayılmıştır. Aynı dönemde Yunanca resmi dil haline getirilmiştir⁹. Böylece esas menşei Anadolu, Mezopotamya, Suriye ve Mısır olan Kıbrıs halkı zamanla kimliklerini kaybederek Ortodokslaşmışlardır¹⁰.

Kıbrıs, Bizans egemenliği altında bulunurken 632-964 yılları arasında Müslüman Araplar tarafından buraya 24 sefer düzenlenmiştir. Hz. Ebubekir zamanında başlayan ilk fütuh hareketi, donanma yetersizliği sebebiyle Kition'un fethiyle sınırlı

kalmış, ada tamamen fethedilememiştir. 638 yılında Şam, Antakya, Kudüs, Suriye, Filistin ve Mısır İslâm devletinin hakimiyetine girmiştir. 647 yılında Şam valisi olan Muaviye büyük bir donanma desteği ile Kıbrıs'ı fethetmiştir¹¹. 649 yılında gerçekleşen fetihden sonra Müslümanlar adada yerleşmeyip bir antlaşma ile geri çekilmişlerdir. Müslüman orduları ile Kıbrıslılar arasında Kıbrıslıların önceden Bizans'a ödemekte olduğu yıllık 7.200 altın vergiyi Müslümanlara ödemeleri ve Kıbrıs'ta bulunan yöneticilerin Bizans ile işbirliği yapmamaları şartıyla barış yapılmıştır¹². Ancak anlaşma şartlarının ihlal edilmesi sebebiyle 653 yılında yeniden başlayan Arap akınlarıyla ada tamamen fethedilmiş ve Suriye'den göç ettirilen Müslüman halk buraya iskan edilmiştir. Kıbrıs'ta Müslüman Arap egemenliği Emevi ve Abbassiler devirleri boyunca 964 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten itibaren ada yeniden Bizans hakimiyetine girmiştir¹³.

Haçlı Seferleri neticesinde Akdeniz ticaretinin Suriye limanlarına kayması sebebiyle bir süre atıl kalan Kıbrıs adası, Kudüs'ün Müslümanlarca fethedilmesinin ardından yeniden ilgi alanı haline gelmiştir. III. Haçlı Seferi sırasında kurulan Kıbrıs Haçlı Krallığı zamanında (1192) Kıbrıs'ta İngiliz idaresi başlamıştır. Ancak Kral I. Richard, ele geçirdiği adada fazla kalmayarak burayı Templier Şövalyeleri'ne satmıştır. Yerli halkla iyi ilişkiler kuramayan şövalyeler, Kıbrıs'ı yeniden İngilizlere devrederler. İngiltere kralı adayı bu defa Kudüs eski kralı Guy de Lusignan'a satar. Adada 1192 yılında başlayan Lusignan hakimiyeti 1489 yılına kadar devam eder¹⁴.

XV. yüzyılın ilk çeyreğinde Kıbrıs, Memlûkler'in ilgi sahasına girdi. Memlûk akınları neticesinde 1426'da Lusignanlar Memlûk üstünlüğü:ü kabul ettiler. Ancak Memlûklüler adaya yerleşmeyip yıllık 8.000 düka vergi almakla yetindiler ve adada Lusignan Kralının egemenliğinin devamına izin verdiler¹⁵.

Kıbrıs 1489'da Venedikliler tarafından ele geçirilmiştir. Venedikliler, tıpkı Lusignanlar gibi Memlûklüler'e yıllık 8.000 düka vergi ödemeye devam etmişlerdir. Söz konusu vergi, Memlûk Devleti'nin Osmanlılar tarafından sona erdirildiği 1517

yılından itibaren Osmanlılara verilmiştir¹⁶. Katolik Venedik idaresi devrinde yerli Ortodoks halk maddi ve manevi açıdan ezilmiştir. Bu devirde Ortodoks kilise ve papazlarının ayrıcalıkları kaldırıldığı gibi, kilise mallarına da el konulmuştur¹⁷.

Türklerin Kıbrıs adası ile ilgilenmeleri Anadolu Selçuklu Devleti sınırlarının Akdeniz kıyılarına ulaşmalarıyla başlar. 1220 yılında Selçuklu Hükümdarı I. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında ülkede milletlerarası ticareti geliştirmek maksadıyla Kıbrıs Kralı'na imtiyazlar verilmiştir¹⁸. Bu imtiyaz anlaşmasıyla her iki ülke tüccarlarına karşılıklı olarak diğer ülkede güvenle ve serbest ticaret imkanı tanınmıştır¹⁹.

Türkiye Kıbrıs ilişkileri, Aydınoğulları, Karamanoğulları ve Hamidoğulları gibi sahil şehirlerini ellerinde tutan beylikler devrinde de devam etmiştir²⁰. Bütün bunlar Türklerin Osmanlı devrinden önce de Kıbrıs adası ile yakından ilgilendiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Kıbrıs'ın, 1472 yılında Venedik, Rodos Şövalyeleri ve Uzun Hasan tarafından oluşturulan ittifak içerisinde yer almasıyla, ilk kez Osmanlı Devleti'yle karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. Bir süre sonra da Osmanlı Devleti tarafından Memluklulara sefer hazırlıkları esnasında, Kıbrıs'taki Venedik idaresinden Osmanlı donanması için adada üs talebine olumsuz cevap alınmıştır²¹. Osmanlı-Kıbrıs husumeti bu olaylardan sonra gelişerek devam etmiş, Sultan Bayezid zamanında adaya akınlar yapılmıştır.

Mısır (1517) ve Rodos'un (1522) Osmanlı topraklarına katılması ile Akdeniz egemenlik altına alınmaya başlanmıştır. Ancak fiilen Osmanlı egemenliğine alınmış bulunan Akdeniz havzasının güvenliğinin sağlanması için Venedik hakimiyetinde bulunan diğer adaların da alınması gerekecektir. Zira, Venedik, adalara sahip olmanın kendisine kazandırdığı stratejik avantajla Osmanlı egemenliğini tehdit etmektedir. Bunun yanında Venediklilerin daha 1471'de Osmanlı-Karamanoğulları mücadelesinde Karamanoğulları'na askeri destek vermekten geri kalmadığı bilinmektedir. İşte bu sebeple Kıbrıs adasının Venedik gibi

tehditkâr bir devletin idaresinde olmasının Osmanlı Doğu Akdeniz egemenliğini daima tehdit edeceği anlaşılmaktadır.

Kıbrıs, Avrupa-Asya arasındaki ticaret yolu üzerinde yer almaktadır. Akdeniz'de korsanlık faaliyetlerinde bulunan kişilerin üs olarak tercih ettikleri adalar içerisinde Kıbrıs da yer almaktadır²². İstanbul-İskenderiye arasındaki ulaştırma korsan faaliyetleri yüzünden sekteye uğramakta, Osmanlılar bundan zarar görmektedir. Halil İnalcık bu durumu fethin esas sebeplerinden görmektedir²³.

Müslüman Araplar tarafından adaya yapılan seferlerde verilen şehitler içerisinde Hz. Muhammed'in halası Ümmüharem'in de bulunması, adayı Osmanlılar nazarında dinî bir cazibe merkezi haline getirmiştir²⁴. Mısır Memlûk Devleti Osmanlılar tarafından ortadan kaldırılınca, bunların önceden Mekke ve Medine halkına bağışladıkları yıllık Kıbrıs haracının yerine ulaştırılması işi de Osmanlılara kalmıştır.

TÜRKLERİN İDARESİNDE KIBRIS

Osmanlıların Kıbrıs adasıyla ilgileri Fatih Devri'ne kadar uzanmaktadır. Ancak fetih için 1571'in gelmesi beklenecektir²⁵. Kıbrıs fethiyle görevlendirilen Lala Mustafa Paşa kumandasındaki Osmanlı Donanması üç filo halinde ve farklı zamanlarda İstanbul'dan ayrılmıştır²⁶. 2 Temmuz 1570 tarihinde Limasol Kalesi'nin alınmasıyla başlayan hareket, 1 Ağustos 1571'de Magosa Kalesi'nin²⁷ teslim alınmasıyla tamamlanmıştır.

Kıbrıs adasının fethi tamamlandıktan sonra Avlonya Sancak Beyi Muzaffer Paşa ilk Kıbrıs Beylerbeyi olarak tayin edilmiştir²⁸. Kıbrıs Beylerbeyiliği fetihle birlikte Anadolu Beylerbeyiliği'nden Alâiye, Karaman'dan İçel, Zülkâdir'den Sis ve Halep Beylerbeyiliği'nden Tarsus sancakları buraya bağlanmıştır. Şam Beylerbeyiliği'nden Trablusşam Sancağı da Kıbrıs Beylerbeyiliğine bağlanmışsa da vergi tahsilatının güçlüğü sebebiyle kısa süre sonra ayrılmıştır²⁹. Lefkoşa Beylerbeyiliğinin Paşa sancağı olurken, Magosa, Girne ve Baf sancak haline getirilmiştir. İdari

taksimatın ardından askerî, malî ve hukukî müesseseler oluşturulmuştur³⁰. Eyalet sancakları Alaiye, İçel, Tarsus, Sis, Lefkoşa, Girne, Magosa, Baf, Tuzla ve Hırsofi'dan oluşmakta ise de 1571-1640 yılları arasında Eyaletin yönetimi bir beylerbeyi ve üç sancakbeyi tarafından sağlanmıştır. Ancak 1640 yılından itibaren, sancakbeylerinin yıllıklarının fazlaca yekûn tutması, adada baş gösteren kıtlık dolayısı ile halkın buradan göçmesi neticesinde nüfus azalması gibi sebeplerle sancakbeylikleri lağ-vedilmiştir. Lefkoşa'daki Beylerbeyilik ise devam etmiştir³¹. Kıbrıs adası içerisindeki idari taksimat ise, Lefkoşa başkent olmak üzere, Tuzla, Limasol, Piskobu, Gilan, Evdim, Magosa, Karpas, Mesarya, Pendaya, Omorfa, Girne, Kukla, Lefke, Baf ve Hırsofi Kazaları şeklindedir³².

Görüldüğü gibi Kıbrıs Eyaleti'nin idari statüsü zaman içerisinde değişiklikler göstermiştir. Bunda Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'de Venediklilerle devam eden mücadeleleri sebebiyle ticaretin durması, çekirge salgını ve diğer doğal afetler sebebiyle hayatın zorlaşması ve adadan göçler gibi faktörlerin etkisi olmuştur. Nüfusu azalan ada beylerbeyilik salyanesini veremeyecek duruma geldiğinden 1670 yılında beylerbeyilikten "Kaptan Paşalık"a bağlanmıştır. Bu da fazla sürmemiş ada önce Vezirazam hassı sonra da Divan-ı Hümayun'a bağlı Muhassıllık haline getirilmiştir³³.

Kıbrıs Adası 1703 yılına kadar Kaptan Paşa tarafından tayin edilen mütesellimler tarafından idare edildi. Mütesellimler Kıbrıs bedel-i nüzul vergisinden karşılanmak üzere 15.000 akçe aylık almaktaydılar. Kaptan Paşa ise ada gelirinden maişet adıyla kendi payını almaktadır. 1703 yılı itibarı ile III. Ahmet, ada idaresini Kaptan Paşa'dan alarak sadrazamlara has olarak vermiştir. Gerçekte ise ada yönetimi mütesellimin elinde kalmaya devam etmiş, bunun yanında mütesellimlere ek olarak sadrazam tarafından tayin edilen muhassıl yönetime dahil olmuştur³⁴. 1785 yılından itibaren Kıbrıs'ın yönetimi sadarettten alınarak doğrudan Divân-ı Hümayun'a bağlı bir muhassıllık haline getirilmiştir. Kıbrıs'ta kurulan muhassıllık idaresi 1839 yılına kadar

devam etmiştir. 1839-1861 yılları arasında ise ada Cezâyir-i Bahr-i Sefid Eyâleti'ne bağlı bir sancak haline getirilerek idaresine kaymakam tayin edilmiştir³⁵. Kıbrıs adası fethedildikten sonra buranın şenlendirilmesi çalışmalarına başlanmış ve Anadolu'nun muhtelif eyaletlerinden Türk nüfus adaya nakledilerek iskana tabi tutulmuştur³⁶. İlk olarak 21 Eylül 1572 tarihinde Anadolu, Rum (Sivas, Tokat, Amasya), Karaman ve Dulkadir kadılarına birer ferman yazılmış ve fermanın birer sureti de İçel, Bozok, Alaiye ve Teke sancakları kadılarına gönderilmiştir³⁷.

Eyaletlere Kıbrıs'a gönderilecek kişiler hakkında yazılan ferman suretlerinde, ada toprağının çok bereketli olduğu, iklimin ılıman ve ziraat için yeterli suyun bulunduğu, göçmenlerden iki yıl vergi alınmayacağı gibi hususlar vurgulanmıştır. İlk emirde 5.720 hanenin adada iskânının kararlaştırıldığı ifade edilmektedir³⁸. Emir gereği adaya hallac (yatak yorgan ustası), haffaf (ayakkabı ustası), çilingir, aşçı, demirci, tellâk, ayakkabıcı, tüfekçi, debbağ (derici), tüccar, keçeci, nalbant, marangoz, taşçı, cüllah (çul dokuma ustası), talib-i ilm, imam, hayyat (terzi), muytab (kıl dokuyan, kıldan eşya yapan usta), ve çiftçiler olmak üzere çeşitli mesleklerden kişiler gönderilmiştir. Bütün bunlarla birlikte 1571 yılında başlayan adaya nüfus gönderme faaliyeti yüzyılın sonuna kadar devam etmiş ve adaya iskânı plânlanan 12.000 aileden 8.000'i yerleştirilebilmiştir. Bu da her hane yaklaşık beş kişi olarak düşünülürse 40.000 kişiyi ifade etmektedir³⁹. İlk iskan teşebbüslerinin ardından adaya nüfus transferi XVII. ve XVIII. yüzyıllarda da devam etmiştir. Ancak bu dönemlerdeki çalışmalarda adaya gönderilenler genellikle yerleşik ahaliye zarar veren konar göçer aşiretler olmuştur⁴⁰.

Osmanlı Devleti, Kıbrıs'ta yaşayan yerli Ortodoks Rumlar lehinde de yeni düzenlemeler getirmiştir. Öncelikle adada Venedik devrinden beri uygulanmakta olan ağır vergi uygulamaları kaldırılarak nispeten daha hafif olan Osmanlı vergi sistemi yürürlüğe konmuştur⁴¹. Ardından Venedik idaresi devrinde kaçan yerli halkın geri dönmesi de sağlanmıştır. Kıbrıs'ta yaşayan yerli halk ve Anadolu'dan getirilip iskan edilen adanın yeni

sakinleri, imparatorluğun diğer yerlerinde cari olan vergilendirme sistemine dahil edilmiştir.

Osmanlı idaresi boyunca ada nüfusu Ortodoks Rumların çoğunlukta olduğu bir yapı arz eder. Ada toplumunu oluşturan unsurlar Rumlar, Türkler, Ermeniler ve Yahudilerle az sayıda köle ve diğerleridir. Özellikle çekirge salgınları ve kıtlık gibi doğal afetler, veba ve kolera gibi salgın hastalıklar ve ada dışına yönelen göçler nüfusta dalgalanmalara sebep olmuştur. Ancak genellikle Rum-Türk nüfus oranı üçte iki oranında Rumlar lehinde görülmektedir. Öte yandan ada nüfusu hakkında 1831 sayımına kadar olan devrede kesin ve sağlıklı veri kaynakları maalesef yoktur. 1831 sayımı ise yalnızca erkek nüfus hakkında kesin bilgiler vermektedir, ancak bu da son derece önemlidir. Bunun dışında Kıbrıs nüfusu hakkında yabancı seyyahların çok defa birbirlerinin tekrarı mahiyetinde aktardıkları bilgiler, Kıbrıs'ta görev yapan yabancı konsolosların raporları ve Osmanlı vergi kayıt defterlerinin karşılaştırmalı değerlendirmesiyle yaklaşık tahminler yapılabilmektedir. Buna göre ada nüfusunun 1526'da 180.000, 1540'ta 197.000, 1570'te 200.000, 1600'de 250.000⁴², 1777'de 84.000, 1790'da 114.500, 1793'de 113.392, 1800'de 97.524⁴³, 1839-1856 yılları arasında ise, Kıbrıs nüfusunun yaklaşık 112.000 kişi olduğu tahmin edilmektedir⁴⁴.

Adada İngiliz idaresi başladıktan kısa süre sonra yapılan 1881 nüfus sayımı sonuçlarına göre Kıbrıs nüfusu 45.458 Türk, 137.631 Rum ve 3.084 diğerleri olmak üzere toplam 186.173 kişiden oluşmaktadır⁴⁵.

İNGİLİZ İDARESİ ALTINDA KIBRIS

1878 yılında imzalanan Berlin Antlaşması, İngiltere'nin Kıbrıs'ı ele geçirme sürecinin başlangıcı olmuştur. İngiliz domanmasının İstanbul ve Rus birliklerinin de Yeşilköy önlerine kadar ilerlemesi karşısında Osmanlı hükümeti İngiliz taleplerini kabul etmek zorunda kalmıştır. Varılan antlaşma neticesinde

İngiltere, Kıbrıs'ta üstlendirdiği askeri kuvvetlerle Rusların Anadolu'da girişecekleri bir askeri hareket halinde Osmanlı Devleti'ne yardım edecektir. Ruslar daha önceden işgal ettikleri Kars, Ardahan ve Batum'dan çekildikleri taktirde İngiltere de Kıbrıs adasından çekilecektir ⁴⁶.

4 Haziran 1878'de İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan iki maddelik Kıbrıs Antlaşması her ne kadar hükümlerinin haklarının kayıtsız ve şartsız terki değildir. Söz konusu antlaşma, hükümlerinin hakkının vekâleten bırakılması anlamına gelmektedir. Hatta ada Osmanlı Devleti'nin bir parçası olarak kalıyorsa da İngiltere bu hususlara sadık kalmamıştır⁴⁷. Antlaşmaya 14 Ağustos 1878'de yapılan düzenlemeyle İngiltere'nin sadece adayı idaresi sırasında Kıbrıs'ın ticari ve siyasi münasebetlerini düzenleme yetkisi yani kanun koyma hakkının da bulunduğu ilave edilmiştir. Aynı şekilde 3 Şubat tarihli düzenleme ile İngiltere tarafından her yıl ödenecek 5.000 İngiliz Lirası karşılığında Osmanlı Sultanı'nın ada üzerindeki bazı vergi haklarından da vazgeçmesi sağlanmıştır⁴⁸.

İngiltere donanması 1 Temmuz 1878'de Lamaka limanına demir atmış, ancak bu durum adada her hangi bir tepkiye sebep olmamıştır⁴⁹. Ancak adada emlak fiyatlarının bu hadiseler sırasında son derece astronomik oranlarda arttığı görülmektedir.

İngiliz amiral John Hay, 12 Temmuz 1878 tarihinde Osmanlı hükümeti temsilcisi Sami Paşa da hazır olduğu halde dönemin Kıbrıs valisi Besim Paşa'dan Kıbrıs idaresini devralmıştır. Kıbrıs idaresinin devralınması maksadıyla görevlendirilen ve Kıbrıs Yüksek Komiseri ve Başkomutanı tayin edilen Gamet Wolseley, adayı her hangi bir tepki olmaksızın devraldıktan sonra yayınladığı beyanname ile adayı Kraliçe hükümeti adına idare edeceğini ilan etmiştir⁵⁰.

Wolseley, adada Türk valisinin yerini almış ve altı idari bölgenin idaresini ellerinde bulunduran kaymakamların yerlerine İngiliz memurlar tayin etmiştir. Kendisinin bu hareketi adada Osmanlılar tarafından oluşturulan idari yapıda değişiklik yaparak Türk unsurun idareden uzaklaştırılması tarzında yorumlan-

mıştır⁵¹. Kıbrıs'ın sivil idaresine dair bütün meselelerin düzenlenmesi bu dönemde İngiltere Hariciye Nezareti tarafından yürütülmüştür. Kanunlar, kamu arazileri, varidat, polis kuvvetlerinin teşekkülü veya diğer idari teşkilatların meydana getirilmesi hakkında düzenlemeler İngiliz hükûmetine bildirilmiştir⁵².

Kıbrıs'ta İngiliz idaresinin esas zemini 14 Eylül 1878 tarihinden daha önce diğer İngiliz Kraliyet kolonileri hakkında kabul edilmiş olan Konsey Emirnamesine dayandırılmıştır. Buna göre, Kraliyet hükûmeti adada kanun çıkarılması işini kontrol edecek, Yüksek Komiser, hükûmeti tarafından tayin edilen bir Kavanin Meclisi aracılığı ile kanun yapabilecektir. Aynı zamanda icra yetkisi ile adada görevli İngiliz birliğinin komutanını muvakkaten seçme yetkisi de Komisere verilmiştir. 1882 yılında çıkarılan bir beyanname ile geçici olarak kurulan Kavanin Meclisi yerine halk tarafından seçilecek bir meclisin kurulması sağlanmıştır. Buna göre Kavanin Meclisi yüksek komiserin başkanlığında 18 üyeden oluşacaktır. 6 üye yüksek hükûmet memuru olan İngilizlerden, 9 üye Rum ve 3 üye de Türkler arasından seçilecektir. Kavanin Meclisi yanında 4 hükûmet memuru ve 3 ilave üyeden oluşan İcraat meclisi de yüksek komisere, Kavanin Meclisinde yapılacak kanunlar ve yayınlanacak emirler hakkında tavsiyelerde bulunacaktır⁵³. Bunlara ilaveten asayiş ve inzi-batın temini için daha önceden Osmanlılar zamanında teşkil edilen zaptiye kuvvetlerinin varlığı sayıları arttırılarak devam ettirilmiştir⁵⁴.

Kıbrıs'ta İngiliz idaresi 5 Kasım 1914'te Birinci Dünya Savaşı şartları içerisinde ilhaka dönüşmüştür. Osmanlı Devleti, bu ilhakı tanımamış ve protesto etmiştir⁵⁵. Öte yandan yaptırımı olmayan Osmanlı protestosunu 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile adanın hukuken de İngiliz toprağı olduğunun tescili izlemiştir⁵⁶. Lozan'dan sonra 2 yıl içinde Kıbrıs Türkleri, istedikleri taktirde Türkiye'ye göç etmek veya adada kalıp İngiliz vatandaşı olmak seçeneğiyle karşı karşıya bırakılmıştır. Türkiye'ye göç edemeyen Kıbrıs Türkleri İngiliz vatandaşı olmak zorunda kalmıştır. 1925 yılı itibarı ile Kıbrıs adası İngiltere Kral-

lığı'na bağlı bir sömürge haline getirilerek ada idaresi yüksek komiserlikten valiliğe çevrilmiştir⁵⁷.

Ada İngiltere idaresi altında kaldığı süre boyunca Kıbrıs toplumunun çoğunluğunu teşkil eden Rumlar, daha 1878 yılından itibaren Yunanistan ile birleşmek yolunda niyetlerini ortaya koyup bu yolda çaba sarf etmişlerdir. Bu maksatla 1 Nisan 1955'te oluşturdıkları E.O.K.A. terör örgütü ile Türk toplumunu sindirme politikalarını fiili olarak uygulamışlardır. Rumların bu faaliyetlerine Türk Toplumunu T.M.T. (Türk Mukavemet Teşkilatı) ile cevap vermiştir.

KIBRIS CUMHURİYETİ

Adada iki toplum arasında tırmanan gelişmeler, Yunanistan, Türkiye ve İngiltere'nin de taraf olmalarıyla 1959 Zürih ve Londra Antlaşmaları imzalanarak 15/16 Ağustos 1960 tarihinde Türk Rum ortaklığında Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'na göre Kıbrıs bağımsız bir Cumhuriyet olacak, Cumhurbaşkanı Rum ve yardımcısı Türk olacak ve liderler kendi toplumları tarafından seçileceklerdir⁵⁸. Yasama yetkisi 35 Rum 15 Türk olmak üzere toplam 50 üyeden oluşan Temsilciler Meclisi tarafından kullanılacaktır. Meclis başkanı Rum üyeler, Başkan vekili de Türk üyeler tarafından seçilecektir. Temsilciler Meclisi'nin yanında Türk ve Rum cemaatler kendi üyeleri arasından birer Cemaat Meclisi seçeceklerdir. Türk Cemaat Meclisi 30, Rum Cemaat Meclisi 21 üyeden oluşacaktır. Meclisler, yalnızca kendi cemaatlerinin din, eğitim-öğretim, kültür, kişi hukuku ve aile hukuku ve bunlarla ilgili meselelere bakacak mahkemelerin oluşumu, hayır kurumlarının düzenlenmesi, spor tesisi ve demeklerin kurulması, kendi cemaatlerinden vergi toplanması, belediye işlerinin yürütülmesi, üretim ve tüketim kooperatiflerinin idaresinde karar alma yetkisine sahiptir. Ancak, anayasal düzeni bozacak konularda karar almaları yasaktır. Cemaat Meclisleri kendi cemaat kararlarını uygulamak için hukuki düzenlemeler yapma hakkına sahip olmakla birlikte hapis ve tutukluluk gibi cezai konularda yetkili

değildir. Evkaf mallarının idaresi de Türk Cemaat Meclisi'nin yetkileri arasındadır⁵⁹.

İki toplumu bir devlet çatısı altında toplama gayretinin ürünü olan Kıbrıs Cumhuriyeti uygulamada Rum tarafının adanın Yunanistan'a bağlanması yani Enosis istikametindeki gayretleri sebebiyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 2 Aralık 1963'den sonra Rumların EOKA terör örgütü vasıtasıyla adadaki Türk varlığını imha etmeye yönelik "Akritas Planı"nı uygulamaya koymaları, örgütünün savunmasız sivil Türkler üzerine topyekun saldırıya geçmesi ve tarihe "*Kanlı Noel*" olayları olarak kaydedilen soykırım gayretleri sebebiyle Türkiye 1960 Garanti antlaşmasına dayanarak 20 Temmuz 1974'de adaya müdahale etmiştir.

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ

20 Temmuz 1974, Kıbrıs Türklerinin 1955 yılından itibaren Rumlar tarafından yürütülen sistematik soykırım siyasetlerine rağmen kazandıkları zaferin de tarihidir. Konu hakkında yapılan değerlendirmelerde Kıbrıs Türklerinin hakkının teslimi açısından bu hususa dikkat edilmelidir.

Kıbrıs sorununa barışçı bir çözüm bulma arayışları Türk ve Rum toplum liderleri arasında yapılan görüşmelerle 1975 yılından itibaren tekrar başlamışsa da bir netice alınamamıştır. 1974'te yeşil hat ile ikiye bölünen Kıbrıs'ın kuzeyinde Kıbrıs Türkleri tarafından oluşturulan otonom yönetim, önce Kıbrıs Türk Federe Devletine, ardından da 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne dönüşmüştür⁶⁰. Bu dönemden itibaren sürdürülen görüşmelerden Rum tarafının görüşme masasından kaçmasını ustaca manevralarla Türk tarafına mal etmesi sebebiyle adada bir barış antlaşması yapılamamıştır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti anayasal bir devlettir. Anayasa 5 Mayıs 1985 tarihinde, kayıtlı seçmen sayısının %78.35'inin katılımıyla gerçekleştirilen Halk oylamasında; %29.82 hayır oyuna karşılık %70.18 evet oyu ile kabul edilmiş-

tir. Bugün Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti; demokrasi, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğü ilkelerine dayanan laik bir Cumhuriyet olarak yaşamaktadır⁶¹. Kuruluşundan itibaren geçen 30 küsur yıllık sürede demokratik toplum yapısı ile adada barış ve istikrarın temsilcisi durumundadır. Zira 1974 yılından itibaren adada her hangi bir sıcak çatışma meydana gelmemiştir.

Bununla birlikte Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin varlığı ve meşruiyeti konusunda ülkede zamanla muhalif bir siyasi tavır ortaya çıkmıştır. Aslında Kıbrıs Türkleri arasında 1950'li yıllardan itibaren ortaya çıkan bu muhalif tavır, 1974'ten sonra kendini siyasî olarak da ifade imkanı bulmuştur. Söz konusu siyasi tavrın esası, genel olarak, Kıbrıs meselesinin Türkiye tarafından yaratıldığı iddiasıdır. Bu meselede sorumluluğu Türkiye ve münhasıran da Denktaş'a yükleyen bu muhalif eğilim, 2002 yılından itibaren yabancı baskıları ve müdahalesinin Kıbrıs'ta kolayca destek bulmasına yol açmıştır. Annan Belgesi ve Avrupa Birliği'ne üye olma beklentileri, adada her ülkede karşılaşılması normal olan siyasi, sosyal ve ekonomik sıkıntılardan bir anda kurtulma eğiliminin istismar edilmesine uygun zemin hazırlamıştır.

SONUÇ

Kıbrıs 1571'de Osmanlı Türkleri tarafından fethedilmiştir. Adada Türk yönetimi ve varlığı bu tarihten itibaren başlamıştır. Kıbrıs'ta Türk egemenliğini önceki dönemlerde görülen idarelerden ayıran en önemli unsur, adanın klasik Osmanlı eyaletler sistemi içerisine alınması ve nüfus yapısının Türkleştirilmesidir. Osmanlı idaresi döneminde Anadolu'nun muhtelif Eyaletlerinden Türk nüfus adaya yerleştirilmiştir. Bugün adada varlığını devam ettiren Kıbrıs Türklerinin kökeni buna dayanmaktadır. Adada son yıllarda ortaya çıkan "Kıbrıslı" milleti yaratma endişeleri bu bakımdan tarihi mesnetten yoksun görülmektedir. Bu haliyle Kıbrıs bir Türk yurdudur.

Kıbrıs'ta 1571 yılında başlayan Türk egemenliği, ada yönetiminin 1878'de geçici olarak İngiltere'ye devredilmesine kadar kesintisiz sürmüştür. İngiltere'nin 1914'te tek taraflı ilhak etmesine ve 1923'de hukuken kendi sömürge topraklarına katmasına rağmen Kıbrıs Türklüğü ile Türkiye ilişkileri devam etmiştir. Osmanlı Devleti dağıldıktan sonra, Akdeniz adalarında Türk varlığı kalan tek ada Kıbrıs'tır.

Kıbrıs, 2000'li yılların başından itibaren güçlü devletlerin çatışma alanı haline dönüşmüştür. Bunda özellikle "Yeni Dünya Düzeni" ve "Büyük Ortadoğu Projesi" ile ifade edilen ve esasında Sovyetler Birliği'nin tarih sahnesinden çekilmesinden sonra dünyaya yeni bir düzen verme arayışlarının rolü büyüktür. Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği merkezli üretilen siyasetler ada üzerinde uygulamaya konulmuştur.

Türkiye hem tarihî hem de demografik bağları ile Kuzey Kıbrıs'ı toprağının bir parçası olarak görmekte son derece haklıdır. Bu noktada uluslararası hukuk ve benzeri kurumların sınırlarının dışına çıkıldığı eleştirisini yapmak aklî olabilir, ancak asla dürüstçe değildir.

BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

- ¹ Halil Fikret Alasya, *Tarihte Kıbrıs*, Lefkoşe 1988, s.1.
- ² Bener Hakkı Hakeri, *Başlangıcından 1878'e Dek Kıbrıs Tarihi*, Ankara 1993, s.7.
- ³ Hamit N. Pamir, "Güney Anadolu Dağları İle Kıbrıs Adasının Münasebeti", *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliği*, Ankara 1971, s. 1-6; Cevat Gürsoy, "Coğrafya Bakımından Kıbrıs ve Türkiye", a.g.e. (adı geçen eser), s. 41-48.
- ⁴ Alasya, a.g.e., s.2.
- ⁵ Müge Şevketoğlu, "10.000 Yıl Önce Kıbrıs Anadolu İlişkileri", *Kıbrıs'ta Türk Varlığı Sempozyumu (17 Kasım 2000)*, Lefkoşa 2001, s.158; Ali Efdal Özkul, *Kıbrıs Adasının Sosyo-Ekonomik Tarihi (1726-1750)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı (yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul 2002, s.3.

- 6 Alasya, *a.g.e.*, s.9.
- 7 Kıbrıs Ortodoks Kilisesi hakkında bkz., J. Hackett, *A History of The Orthodox Church of Cyprus*, New York 1972.
- 8 Alasya, *a.g.e.*, s.10.
- 9 Bedevi, *a.g.e.*, s.60.
- 10 Alasya, *a.g.e.*, s.10.
- 11 Alasya, *a.g.e.*, s.11.
- 12 Bedevi, *a.g.e.*, s.63.
- 13 Alasya, *a.g.e.*, s.10.
- 14 Alasya, *a.g.e.*, s.15.
- 15 Alasya, *a.g.e.*, s.19.
- 16 Bedevi, *a.g.e.*, s.93.
- 17 Alasya, *a.g.e.*, s.20.
- 18 Osman Turan, "Orta Çağlarda Türkiye Kıbrıs Münasebetleri", *Selçuklular ve İslâmiyet*, İstanbul 1980, s. 225-226; Gülay Ögün, "Kıbrıs'ta İslâm Hâkimiyeti Ve Selçuklular Zamanında Kıbrıs İle Ticaret İlişkileri", *Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslar arası Sempozyumu*, Gazi Mağusa 1991, s. 29-35; Abdülkadir Yuvalı, "Selçuklular Döneminde Kıbrıs'ın Anadolu İle Siyasi Ve Ticari İlişkileri", *a.g.e.*, s. 32; Bedevi, *a.g.e.*, s.74-80.
- 19 Turan, *a.g.e.*, s. 226-232. Gülay Ögün, *a.g.m.*, s. 33; Yuvalı, *a.g.m.*, s. 41.
- 20 Turan, *a.g.e.*, s. 236.
- 21 Bedevi, *a.g.e.*, s. 92.
- 22 *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi III ncü Cilt, 3 ncü Kısım Eki Kıbrıs Seferi (1570-1571)*, Ankara 1971, s.11.
- 23 Halil İnalçık, "Kıbrıs Fethinin Tarihi Manası", *Kıbrıs ve Türkler*, Ankara 1964, s.21.
- 24 638 yılında gerçekleşen fetih hareketinde Kıbrıs'ta şehit düşen Ümmüharam bint-i Milhan Ensari'nin şehit olduğu yere, sonradan Türkler tarafından bir cami ve türbe yapıp ziyaretgâh haline dönüştürülmüştür. Kendisinin Hz. Muhammed'in halası olduğu rivayetleri bu cami ve türbenin adada yaşayan Türkler nazarında mukaddes görülmesinde etkili olmuştur. Bkz., Alasya, *a.g.e.*, s.11.
- 25 İnalçık, *a.g.e.*, s.21; Bedevi, Peçevi Tarihi'ne istinaden fetvanın metnini yayınlamıştır. Bkz. Bedevi, *a.g.e.*, s. 98.
- 26 Özkul, *a.g.t.* (adı geçen tez), s. 9.
- 27 Ata Atun, "Venedik Kayıtlarından Magosa Kalesi Kuşatması 1571", *Toplumsal Tarih*, Sayı 103, İstanbul 2002, s.40-44.

- ²⁸ Recep Dündar, *Kıbrıs Beylerbeyliği*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı (yayınlanmamış doktora tezi, Malatya 1998, s. 85. Ayrıca bkz. Şenol Çelik, "Kıbrıs Seferi Sonrasında Kıbrıs Adası İle İçel Kiyılarının Korunmasına Yönelik Çalışmalar ve Hristiyan Korsanların Buralara Saldırıları", *Journal for Cyprus Studies*, 4/3, Gazi Magosa 1998, s.289-301.
- ²⁹ Recep Dündar, *a.g.t.*, s.86.
- ³⁰ Kıbrıs'ın Türkler tarafından fethi diplomat ve tarihçi Joseph Von Hammer tarafından, Venediklilere daha önceden verilmiş bulunan ahidnâmelere dayanarak gayrimeşru sayılmıştır. Ancak devrin uluslar arası siyaset anlayışının bugünkü gibi evrensel olmadığı ve ahidnâmelerin hukuki-siyasi niteliğinin tek yönü verilen hakları içermesi sebebiyle meşru sayılacağı konusunda bir çalışma için bkz. (bakınız). Nuri Çevikel, "1570-1571 Türk Fethi İle Kıbrıs'ta Meydana Gelen Toplumsal Değişim Hakkında Bir Tahlil Denemesi", *Journal for Cprus Studies*, 3/4, Gazi Magosa 1997, s.357-398.
- ³¹ Recep Dündar, *a.g.t.*, s. 89-90.
- ³² Özkul, *a.g.t.*, s. 14.
- ³³ Dündar, *a.g.t.*, s. 90.
- ³⁴ Özkul, *a.g.t.*, s. 15.
- ³⁵ TC Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı Ve Türk Vakıfları)*, Ankara 2000, s.20.
- ³⁶ Kıbrıs'ın fethinden sonra adada meydana gelen toplumsal değişim hakkında bkz. Nuri Çevikel, "1570-1571 Türk Fethi İle Kıbrıs'ta Meydana Gelen Toplumsal Değişim Hakkında Bir Tahlil Denemesi", *Journal for Cprus Studies*, 3/1, Gazi Magosa 1997, s. 39-68; Mehmet Demiryürek, "Belgeler Ve Sözlü Tarih Çalışmaları Işığında Fetihden Günümüze Kıbrıs'ta Türk Varlığı", *Toplumsal Tarih*, Sayı 103, İstanbul 2002, s. 44-49.
- ³⁷ Mehmet Akif Erdoğan, "Beyşehir Ve Seydişehir Kazalarından Kıbrıs Adasına Sürülmüş Aileler", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı XI, İzmir 1996, s. 9.
- ³⁸ Erdoğan, "Kıbrıs'ın Türkler Tarafından Fethi Ve ilk İskân Teşebbüsü (1570-1571)", *Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu*, Gazi Magosa 1991, s. 47.
- ³⁹ Yusuf Halaçoğlu, "Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta İskân Politikası, "Kıbrıs'ın Türkler Tarafından Fethi Ve ilk İskân Teşebbüsü (1570-1571)", *Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslar arası Sempozyumu*, Gazi Magosa 1991, s. 60.
- ⁴⁰ Halaçoğlu, *a.g.m.* (adı geçen makale), s.60-61.
- ⁴¹ Alasya, *a.g.e.*, s.20.
- ⁴² Halil İnalıcık, "A Note On The Population of Cyprus", *Journal for Cyprus Studies*, 3/1, Gazi Magosa 1997, s.4.

- ⁴³ Nuri Çevikel, *Kıbrıs Eyaleti Yönetim, Kilise, Ayan ve Halk (1750-1800)*, Gazimağusa 2000, s.220.
- ⁴⁴ Celâl Erdönmez, "Şer'iyye Sicillerine Göre Kıbrıs'ta Toplum Yapısı", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (yayınlanmamış doktora tezi)*, Isparta 2004, s.49.
- ⁴⁵ Nesim Zia, *Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçiş Ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi*, Ankara 1975, s.112.
- ⁴⁶ Kıbrıs'ın İngiltere'ye devri hakkında bkz. Nesim Zia, *Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçiş Ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi*, Ankara 1975; Halil Fikret Alasya, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi*, Ankara 1987, s. 6-7; Rifat Uçarol, *1878 Cyprus Dispute And Otoman-British Agreement Handover of the Island to England*, Lefkoşa 2000; Ahmet C. Gazioğlu, *Enosis Çemberinde Türkler*, Lefkoşa 2000, s.1-31.
- ⁴⁷ Zia, a.g.e., s.39.
- ⁴⁸ Zia, a.g.e., s. 43.
- ⁴⁹ Zia, a.g.e., s.62,64; Uçarol, a.g.e., s.102.
- ⁵⁰ Zia, a.g.e., s.79.
- ⁵¹ Alasya, a.g.e., s.131.
- ⁵² Zia, a.g.e., s.82.
- ⁵³ Alasya, a.g.e., s.133.
- ⁵⁴ Zaptiye kuvvetleri içerisinde Türklerin Rumlara nazaran fazlaca istihdam edildiği dikkat çekmektedir. Nitekim 1879 yılı Nisan ayı kayıtlarına göre 590 zabıta memurundan 59'u Rum iken Türklerin sayısı 521 olarak görülmektedir Zia, a.g.e., s.88.
- ⁵⁵ Sebahattin Özel, "Birinci Dünya Ve Milli Kurtuluş Savaşları İle Sonrasında Kıbrıs Türklerinin Genel Durumu", *Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi*, (Yayına Hazırlayanlar: Ali Ahmetbeyoğlu; Erhan Afyoncu), İstanbul 2001, s.161.
- ⁵⁶ Alasya, a.g.e., s.142.
- ⁵⁷ Alasya, a.g.e., s.142.
- ⁵⁸ Kıbrıs Cumhuriyeti'nin dayandığı esaslar hakkında bkz. Alasya, a.g.e., s.203-209.
- ⁵⁹ Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi*, Lefkoşa 2002. s.123,124.
- ⁶⁰ Serter, a.g.e., s.219.
- ⁶¹ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası, Madde: 1.

KIBRIS'IN JEOPOLİTİKASI: AVRUPA VE AVRASYA İÇİN ÖNEMİ*

Dr. Elif Hatun KILIÇBEYLİ**

GİRİŞ

1980'lerde başlayan Küreselleşme olgusu, bugün 21. yüzyılda dünya siyasetindeki atlası beklenmedik, farklı değişimlere uğratan bir sonuca ulaşmaktadır. Ve, piyasa ekonomisi ile liberalleşen dünya ekonomisi, dünya ülkelerinin geleceğine siyasi olarak da yön vermeye devam etmektedir. Daha çok gelişmiş dünya ülkeleri için beklenen ve beklenmeyen gelişmeler olarak ortaya konulan 21.yüzyıl senaryoları, bugünkü dünya siyasetinde 'beklentiler-dışı' bir senaryo olarak gerçekleşmektedir. Uluslararası sistemin tek bir güç kontrolünde olmasının birçok olumsuz ve pek az olumlu sonuçları günümüzde yaşanmaktadır¹.

1973 ve 1980'de gelişmiş ülkelerin (G-7 ve AB'nin) yaşadığı enerji bunalımları ile yaşanan ekonomik ve sosyal sorunlar,

* 2023 Dergisi'nin Nisan 2004 tarihli, Sayı:36 da yayınlanmış olan bu makale, yenilenerek gözden geçirilmiş ve güncelleştirilmiş haliyle, yayına yine yazarı tarafından hazırlanmıştır.

** "Yrd.Doç.Dr.", Çukurova Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi. AB Komisyonu ECTS/DS Ulusal Danışmanı.

değişimin gerekliliği üzerine ortaya çıkan ilk sinyallerdir. Gelişmiş ülkelerin yöneticileri ile dev sermaye sahipleri olan çok uluslu şirketlerin ortak çıkarlarına uygun yeni politikalar, tüm dünya devletlerinin önemli değişimlerle olası sarsıntıları ile yeni bir süreci başlatmıştır. Çok yönlü dış etkenler ve uluslararası işbirliğinin artması ile Küreselleşme, artık önlenemez bir düzeye ulaşmıştır.

Avrupa ve Avrasya'da siyasi,ekonomik ve sosyal alanlarda radikal değişimleri yaşarken, bölge-dışı aktör ve tek süper güç durumunda olan ABD ise bu yeni konjonktürel hareketlerde karar verici olarak yeni oluşumları yaratma eğilimindedir. ABD'de bulunan düşünce ve strateji kuruluşları, değişen Avrupa ve Avrasya coğrafyasında ortaya çıkabilecek durum değerlendirmeleri yaparak ABD'nin siyasi kazanımları yönünde stratejiler geliştirmişlerdir.

Jeopolitika, coğrafyanın geniş kapsamlı değerlendirilmesi ve yorumlanması olarak dünyanın ve dünya ülkelerinin bugüne ve yarınına yeni bir bakış açısı sağlama iddiasında olan bilimsel bir disiplindir. Stratejik yaklaşım, uzun vadeli düşünme ve siyasi-askeri tercihleri azaltarak değil, çoğaltarak düşünme demektir². Jeopolitika'nın anlam ve önemini kavrayan ülkeler İngiltere, Almanya, Fransa, ABD, SSCB ve Çin'dir³. Bu ülkeler sadece sanayi devrimini tamamlayan gelişmiş ülke olma konumlarının dışında, birçoğunun İmparatorluk geçmişleri bulunmakta ve 20. yüzyılda da dış politikalarında hegemonya eğilimi gösteren ülkelerdir.

KIBRIS'IN JEOPOLİTİK ÖNEMİ

Güney Anadolu ile Mezopotamya'ya geniş açılı ile hakim durumda olan Kıbrıs, en eski devirlerde bile denizyollarının izlenmesi ve deniz ticaretinin kontrolüne sahip bir konumdaydı. Bu özelliğiyle hem bölge devletlerinin hem de bölge-dışı devletlerin ilgisini çekmiştir. Çıkarılan bir miktar bakır cevherinin dışında önemli bir zenginliği bulunmayan Ada'nın değerini

belirleyen asıl özellik, ticaret yollarına ve stratejik bölgelere yakınlığıdır. Bu önemi sebebiyle İsa'dan Önce 450 yılında Mısırlılar ilk kez adayı işgal etmişler, daha sonraki yıllarda da sırasıyla Fenikeliler, Yunanlılar, Mısırlılar, Makedonyalılar, Romalılar, Bizanslılar ve Cenovalılar işgal etmiştir. 1489 yılında Venediklilerin eline geçen ada o yıllardan itibaren Akdeniz'in en büyük Korsan Yönetimine ev sahipliği yapmıştır⁴.

Osmanlıların 1453 yılında İstanbul'u fethetmesi ve buradan başlayarak sınırlarını üç kıtaya doğru genişletmesi ve daha sonra Akdeniz'de Kıbrıs, Girit, Rodos gibi stratejik önem taşıyan adaları işgal etmesi anlaşıldığı üzere bölgenin kontrol altına alınmasını ve Akdeniz'de deniz hâkimiyeti kurmayı hedefleyen bilinçli bir jeopolitik düşüncenin sonucudur.

'Deniz Hakimiyet Teorisi'ni oluşturan ve ortaya koyan A.T. Mahan, Asya ve Avrupa'da İngiltere'nin gücünden etkilenecek 'Denizlere hakim olan devletlerin dünyaya da hakim olacağı' savını ileri sürmüştür. Bu savında A.T. Mahan'ın ortaya koymak istediği düşünce, denizlere kıyısı bulunan ve denize hakim olan uluslar arasında işbirliği oluşmasının nedenlerinden birisidir. Bununla birlikte ulusal gücün en büyük göstergelerinden birisinin deniz donanmasının gücü olduğudur.

'Deniz Hakimiyet Teorisi'nden hareketle, Kıbrıs, bulunduğu Akdeniz bölgesinde en yakın kara parçalarına olan uzaklığının optimum değerlerde olması nedeniyle, Doğu Akdeniz ve Levant için 'sahip olunması' veya 'idare olunması' gerekli görülen bir adadır. Karadeniz'den gelen İstanbul Boğazı, Marmara, Çanakkale Boğazı yoluyla Akdeniz'e ulaşan, Akdeniz'den Süveyş Kanalı yoluyla Kızıldeniz'e, oradan da Hint Okyanusu'na açılan, Akdeniz'den Fırat ve Dicle nehirlerinin vadisini takiben Basra Körfezi'ne inen stratejik yollar üzerinde bulunmasından dolayı jeostratejik öneme sahiptir ve tarih boyunca da bu önemini korumuştur.

Klasik haritalarda Mare Interum olarak isimlendirilen Akdeniz, Romalılar için Mare Nostrum (Bizim Deniz) dir⁵. Akdeniz, karalarla çevrili bulunan ve adını 'Mid Terra' (Karaların Ortası)

sözcüğünden alan ve daha sonra da İngilizce olarak Mediterranean olarak ifade edilen, Avrupa, Asya, Afrika kıtalarını birleştiren, jeopolitik bir konuma sahip olmasıyla da Avrupa için önemli bir deniz olarak kabul edilmektedir. Uluslararası bir su yolu olan Akdeniz, Atlas ve Hint okyanuslarından, Avrupa ve Asya'nın iç kısımlarına ulaşan tek deniz yoludur. Yüzyıllarca ticaret ve deniz ulaşım yollarının bir kesişme noktası olmuştur. Akdeniz, Cebel-i Tarık Boğazı ile Atlas Okyanusu'na ve Süveyş Kanalı ile Kızıl Deniz'e ve oradan da Hint Okyanusu'na açılır. Çanakkale ve İstanbul Boğazları da, Akdeniz'i Karadeniz'e bağlar. Akdeniz, Afrika'nın kuzey ucu ile Sicilya adası arasında dar bir boğazla birbirine bağlanan; Doğu Akdeniz ve Batı Akdeniz olmak üzere iki geniş havzadan oluşmaktadır.

Kıbrıs, Akdeniz'den Süveyş Kanalı yoluyla Kızıldeniz'e, oradan da Hint Okyanusu'na açılan, Akdeniz'den Fırat ve Dicle nehirlerinin vadisini takiben Basra Körfezi'ne inen stratejik yollar üzerinde bulunmasından dolayı jeostratejik açıdan paha biçilmeyecek kadar değerli bir ada konumundadır. Kıbrıs, bu bakımdan geçmişten günümüze kadar bu bölgede nüfuz sahibi olmak isteyen ve adı geçen stratejik mihverleri ele geçirerek Akdeniz'de hâkimiyet kurmayı amaçlayan güçlerin odak noktasını oluşturmuş ve güç mücadelelerine sahne olmuştur. Bugün de bu özelliğini artırarak korumaktadır.

Çarlık Rusyası ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki savaşta, Osmanlı Devleti'ne yardımda bulunmak amacıyla Kıbrıs'ın idaresini geçici olarak Osmanlı Devleti'nden devralan ve Ada'da üslenen İngiltere; uzun yıllar Kıbrıs, Malta ve Cebel-i Tarık'taki varlığıyla Akdeniz'den geçen mihverleri kontrol altında bulundurmuş; Orta Doğu'daki nüfusunun hak ve menfaatlerini etkin bir şekilde korumuş ve Hindistan'dan gelip, Akdeniz'den geçerek İngiltere'ye ulaşan ana ticaret yolunu açık tutmayı başarmıştır. İngiltere, Zürih ve Londra Antlaşmaları gereği Kıbrıs'ın güneyinde, toplam yüzölçümü 98 milkare olan Dikelya ile Akrotiri üslerini elinde bulundurma hakkını kazanmıştır. Bu üsler halen İngiltere'nin Orta Doğu'yla Akdeniz havzasındaki jeopolitik he-

deflerinin, hak ve menfaatlerinin korunmasına hizmet etmektedir.

Kıbrıs Adası, Akdeniz'in doğusuna en az 270 derecelik açıyla Orta Doğu'ya ve 360 derecelik bir açıyla da Kuzey Afrika ya hakim bir bakışa sahiptir. Diğer yandan Kıbrıs'ın kuzey kıyısı, Türkiye'nin tüm Akdeniz sahilinin kontrol ve gözetleme imkanına sahiptir. Teknoloji, yeryüzünün bütün ayrıntılarının uzaydan gözetlenmesi olanağını sağlayabildiği halde, güç mücadelesini ve stratejiyi hâlâ yeryüzünün bilinen şekilleri belirlemektedir. Orta Doğu'da etkili olmanın bir yolu da Kıbrıs adasının stratejik amaçlarla kullanılmasıdır. Bu nedenle İngiltere, Magoşa yakınındaki Dikelya Üssü'nü ve Limasol yakınındaki Akrotiri Üssü'nü, dünyada kendi yönetimi ve denetiminde mevcut hemen hemen bütün üslerini kapatmasına rağmen korumakta ısrar etmektedir. Bu üsler, antlaşmalar gereği İngiliz hükümlanlık haklarının devam ettiği bölgelerdir. Kıbrıs adası, gerektiğinde askerî bir yığınak bölgesi, hava kuvvetleri için mükemmel bir üs, insanlı ve insansız istihbarat ve karşı istihbarat faaliyetleri için çok değerli fırsatlar sağlamaktadır⁶.

Kıbrıs adası, tarih boyunca Orta Doğu'ya açılmak isteyen devletler için, vazgeçilmez stratejik ve ticarî bir üs olarak görülmüştür. Adayı elinde bulunduran güç, her zaman, Türkiye'den Mısır'a; Lübnan'dan, İran'a kadar olan bölgeyi kontrol etmiş, Türkiye üzerinden Orta Doğu'ya açılmayan güçler, Kıbrıs adasını amaçları için kullanmışlardır. Sicilya ve Sardunya'dan sonra, Akdeniz'in üçüncü büyük adası olan Kıbrıs'ın en yakın komşusu Türkiye'dir. Kıbrıs, Güney Anadolu sahillerinden 70, Suriye'den 100, Mısır'dan 400, Yunanistan'dan ise 800 kilometre uzaklıktadır⁷.

Bir toprak parçasının stratejik önemi, bir ülkenin eline geçtiği zaman, bu ülkenin gelecekte icra edeceği her türlü harekâta kazanacağı imkân ve kabiliyetin değerinin ölçüsüyle; bahse konu toprağı kaybeden ülke için, tecavüze karşı koymada sahip bulunduğu olanak ve yeteneklerinin uğrayacağı kayıpların ölçüsünü ifade eder.

Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'in güvenliği açısından bu stratejik önemi belirtildikten sonra, konunun Türkiye ve Kıbrıs Türkleri ve dolayısı ile KKTC açısından da stratejik öneminin belirtmekte de fayda görülmektedir. Yunanlı tarihçi Dr. Achille Emiliyanidis; Ada'da yaşayan insanlar hakkında, 'Kıbrıs'ın ilk halkı kuvvetli bir ihtimalle Anadolu kıyılarından gelip Ada'ya yerleşmiştir. Bunlar adet ve davranışlarını da beraberlerinde getirmişlerdir' demektedir. Bu bilgileri daha da ayrıntılı olarak Dr. Nuri Adıyeke çalışmalarında aktarmaktadır⁸. Kıbrıs, bütün tarihi boyunca kesintisiz en uzun süre olan 307 yıl Türklerin hakimiyeti altında kalmıştır. Ada'da yaşayan değişik kökenli halka, 1517'den sonra Anadolu'dan gelen binlerce Türk ailesi de katılmıştır. Kıbrıs, tarih boyunca birçok medeniyetin bir arada yaşadığı bir ada olmuştur. Kıbrıs, hiçbir dönemde bir ulusun veya bir devletin, sadece kendi dininden veya ırkından olanlara yaşama hakkı tanıdığı bir ada olmamıştır. Bunun her denemesi, Ada'da büyük çalkantılara yol açmıştır. Dolayısıyla bugün Kıbrıs'ın, üzerinde tek bir millet varmış gibi gösterilmesi, bu durumu inkar etmek anlamına gelmektedir. Eğer konu Türkiye'nin kontrol altına alınması ve Orta Doğu'nun Batı'ya açılımının Kıbrıs üzerinden kontrol altına alınmak istenmesi ise, bunun ne Türkiye, ne de Kıbrıs Türkleri tarafından kabul edilemeyeceğinin anlaşılmış olması gerekmektedir. Ege denizinde olduğu gibi, Kıbrıs adası da, Türkiye'nin güvenliği için önem taşıyan stratejik bir konudur⁹.

Yakın gelecekte Kıbrıs ile Türkiye'nin önemi daha da artacak. Ve dünya siyasetinin temel yörüngesine Enerji ve Hidropolitika oturacaktır. Türkiye Orta Doğu bölgesindeki en kaliteli ve kullanabilir suya sahiptir¹⁰. Fırat nehri üzerinde kurulan bir dizi barajdan elde edilen hidroelektrik enerjisi, Türkiye genelinde ve bu bölgede kurulmakta olan endüstri için hayati önem taşımaktadır. Şanlıurfa bölgesinde inşa edilen tesislerle sulanmakta olan Harran, Ceylanpınar, Siverek ovaları yakın bir gelecekte Türkiye'nin yiyecek ambarı olacağı gibi, bölgenin bir endüstri merkezi olmasını da sağlayabilecek kapasitededir. Türkiye'de petrol üreten kuyuların tamamı bu bölgede bulunmak-

tadır, Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattı buradan geçmektedir. 2000'lerin ortalarında tamamlanması planlanan Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattıyla diğer doğalgaz ve petrol boru hatlarının İskenderun Körfezi'ne kadar uzanması ile bölgenin ve Kıbrıs'ın stratejik önemini, Türkiye'den dünyaya enerji arzının güvenliğini bir kat daha artırmaktadır. Enerjinin ve endüstri ürünlerinin dünya pazarlarına İskenderun ve Mersin limanlarından ihraç edileceği dikkate alındığında, İskenderun Körfezi yakın bir gelecekte bir enerji terminali ve bir ticaret merkezi durumuna gelebilecektir.

Dünyadaki petrolün 1/5'inin üretildiği Orta Doğu'daki petrol yataklarına kuzeyden gelebilecek bir stratejik ihlalin ana yaklaşma noktası, bu bölgeden geçmekte ve Orta Doğu'daki petrol yataklarını savunacak en yakın hattın dayanacağı Toroslar ve Gavur dağları bu bölgede bulunmaktadır. Bu değerlerin ışığı altında Kıbrıs; Adana, Diyarbakır ve İskenderun bölgesinin eşiği ve kilidi konumundadır.

Kıbrıs, Türkiye için tarihi miras konusudur. Kıbrıs, Osmanlı Devleti'nin Lozan'la tasfiye edilip tarih sahnesinden silinmesine rağmen onun mirasçısının Türkiye olduğunu hatırlatmıştır. Türk milletinin siyasetçisi, sivil-asker bürokrati ve vatandaşının, çevresindeki olayları daha objektif bir biçimde görmeye başlamasına imkân sağlamıştır. Kıbrıs Türkiye'ye, Lozan'a sahip çıkmakla beraber, ulusal sınırlar dışındaki soydaşları ile ilgilenmesi mecburiyetini hatırlatmıştır. Bugün Türkiye'nin Balkanlar'la, Irak'ın Kuzeyi ile ilgilenmesi bu mecburiyetin gereğidir. Medenî Kanun'da mirasın reddi veya kabulü ile ilgili herhalde bazı maddeler vardır. Ancak, tarihî mirastan ve onun yükümlülüklerinden kaçınmak, tutarlı bir devlet için olası değildir¹¹.

Kıbrıs, Türkiye'nin güvenliğini ilgilendiren bir konudur. Kıbrıs'ın başka bir güç elinde bulunması, Türkiye'nin Güneyden kuşatılması anlamına geleceğinden, adanın hâkimiyetinin ya Türkiye'nin elinde olması, ya da başka bir güç tarafından tehdit teşkiline imkân vermeyecek bir statüde olması gerekmektedir. Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin hareket serbestliği Kıbrıs'ın güve-

nilir olmasına bağlıdır. Kıbrıs Barış Harekatı ile yaklaşık 30 yıldır süren Kıbrıs'ın istikrarı ve Kıbrıs'taki Türk toplumunun varlığının devamı doğrultusunda Türkiye'nin, kendisine güven duyan hem kendi vatandaşlarına hem de Kıbrıslı Türklerin beklentilerine doğru yanıt vermesi elzemdir.

Son zamanlardaki en büyük sorun ise, gerek Türkiye'nin gerekse Kıbrıs'ın AB ile olan ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. 1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye, AB'ye aday ülke olarak kabul edilirken önüne konan şartlardan bir tanesi de Kıbrıs konusunun dört yıl içinde bir çözüme kavuşturulması isteğidir. AB burada Kıbrıs sorununun çözümünde Türkiye'yi tek taraflı olarak yükümlülük altına sokmakta, Yunanistan'ı ise serbest bırakmak sureti ile Türkiye ve KKTC'yi zor durumda bırakmaktadır. Kıbrıs konusuna bir çözüm getirilmeden Rum kesiminin AB'ye Mayıs 2004'te tam üye olması Kıbrıs'taki iki halkı, Yunanistan'ı, Türkiye'yi, AB'yi ve genel olarak bölgedeki barış ve istikrarı etkileyen yeni anlaşmazlıklar sürecini doğurmuş ve çözüm için gayretleri de ortadan kaldıran bir süreci beraberinde getirmiştir¹².

AB, Kıbrıs'ta jeopolitik çıkar sağlamak için, 1960 yılından günümüze kadar meydana gelen olayları ve Ada'daki mevcut *de facto* durumu hiç olmamış gibi kabul ederek, Kıbrıs sorununa kalıcı ve tarafları tatmin eden bir çözüm bulmadan, GKRY'ni Ada'nın tamamını temsilen üyeliğe kabul etmesi ile Türkiye'nin Ada üzerindeki ahdî hukukunu ihlal etmiş, hak ve menfaatlerini de yok saymıştır. Bu eylemiyle AB, Doğu Akdeniz'de, Türkiye ile Yunanistan arasında kurulmuş dengeleri Yunanistan'ın lehine olacak şekilde bozmuş ve Doğu Akdeniz'de ciddi rahatsızlıklar, istikrarsızlıklar ve belirsizliklerle bölge barışını tehlikeye sokmuştur.

2005 yılında tamamlanması planlanan Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı, diğer doğal gaz ve petrol boru hatlarının İskenderun Körfezi'ne kadar uzanması ile bölgenin ve Kıbrıs'ın stratejik önemi bir kat daha artırmaktadır¹³.

ABD'nin 21. yüzyılda uygulamak niyetiyle hazırladığı 'Yeni Yüzyıl'da Güvenlik Siyaseti' belgesinde 'Kıbrıs'taki gerginliklerin, Ege denizindeki Türk-Yunan anlaşmazlığının ve Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin bölgesel istikrar ve Avrupa'nın siyasî ve güvenlik yapısının gelişimi üzerinde ciddî etkileri olduğu görülmektedir. Hedefimiz uzun süredir devam eden Türk-Yunan gerginliğini azaltarak ve tarafları Kıbrıs'ta kapsamlı bir anlaşmaya ikna ederek bölgeyi istikrara kavuşturmaktır' ifadesini hatırlamakta yarar vardır. Yunanistan, Türkiye, Kıbrıs, Balkanlar, ABD kaynaklarında 'Güneydoğu Avrupa' tanımı içindedir. ABD'nin Kıbrıs'a yönelik yaklaşımı ve alacağı tavır büyük ölçüde Türkiye'nin, Batı ile ilişkileri ve Türk-Yunan dengeleri çerçevesinde biçimlenecektir. ABD, Türk-Yunan ilişkilerindeki gelişmeleri Doğu Akdeniz güvenliğinin bir parçası olarak algılamaktadır. Dolayısıyla 2003'lere kadar Kıbrıs'a ilişkin herhangi bir çözüm paketinin içeriği ikinci öncelikte idi; ancak ABD ve müttefiklerinin Irak'ı işgali ile beraber ABD artık Türkiye'nin, Kıbrıs'ta nihai bir çözümü için aktif bir rol üstlenmiştir¹⁴.

Diğer yandan, Kıbrıs'ın AB ile bütünleşmesi, şimdiye kadar Anglosaksonlar tarafından hâkimiyet altında bulunan kıtalararası bir kavşağın jeopolitik yönden 'Avrupalılaştırılması' anlamını da taşımaktadır.

AVRASYA İÇİN KIBRIS'IN JEOPOLİTİK DEĞERİ

Avrasya kavramı, Sovyetlerin dağılmasından sonra Türk dış politikasında kimi zaman doğru, kimi zaman yanlış ifadelerle atıf yapılan Amavutluk'tan Çin seddine kadar uzanan bir Türk bölgesi olarak Rusya ile paylaşılan bir alan olarak tanımlanmış ise de; gerçek Avrasya, sadece ne Türklerin ne de Rusların bir nüfuz alanı değil, bu bölgede yaşayan toplumların, devletlerin bağımsızlık ve refah içinde yaşamaları gereken bir alandır. Bu bakımdan Türkiye'nin Avrasya bölgesine bakış açısındaki değişim ve gelişimleri, izlenilen politikaların arkasındaki niyet ve zihniyeti eleştirisel yaklaşımla ele almak yararlı olur. Osmanlı döneminden beri Türk toplum hayatında hakim olan üç politik

akımı en basit şekilde ifade edersek bunlar Batı yönlü devrimcilik, islamcılık ve Türkçülük olarak üç ana unsura ayrılabilir. Bu ana akımların çeşitli alt grupları oluşmuştur. Türkçülük ya da Türk-İslam sentezi zaman zaman Türk toplumundan destek bulmuş ve çoğu kez de Sovyetleri tahrik etmemek için baskı altında tutulmuştur. Kızılçılma, Panturanizm, Pan-Türkizm gibi deyimler uzun zaman duyduğumuz ve bir ölçüde Türk milliyetçiliğinin kaynağını teşkil eden idealleri temsil etmiştir¹⁵.

1920 yılından başlayarak Sofya'da, sonra Prag'da yayınlanan dergilerle 'Avrasyacılık' yeni bir fikir olarak ortaya atılmıştır. Bu çalışmalar daha sonra Paris'te ve Berlin'de yine aynı entelektüel grup tarafından hazırlanmış kitaplar, derlemeler ve almanaklar şeklindeki yayınlarla devam etmiştir. Bu ekolün esas görüşleri 1926 yılında Paris'te N. Trubetskoy'un derlediği 'Avrasyacılık: Sistematik Tanımlama Denemesi' (*Yevrazistva: Opit Sistematičeskaya İzlojeniya*) başlıklı bir manifestoda yoğun olarak ifade edilerek; Avrasyacılar, Avrupa uygarlığından onları ayıran ve pek çok farkı belirleyen Rusya'nın politik temelinin Moğollar tarafından atıldığına inanmaktadırlar¹⁶.

Kültürel ve coğrafi bir bütün olarak Avrasya tarihinin belkemiğini, ana karayı Pasifik Okyanusu'ndan Karpatlar'a kadar kat eden Büyük Bozkır oluşturmaktadır. "Bozkıra hükmeden, Avrasya'nın politik ve kültürel birleştiricisi olmuştur". Avrasya'nın yeni yaratıcısı Rus sosyolog ve jeopolitikacısı A. Dugin , 'Yeni Avrasya Hareketi' adı altında bir parti ile çalışmalarına hız vermiştir. A.Dugin, *Neo-Yevrazistva*'yı tanımlarken Baltık Cumhuriyetlerini, Polonya'yı ve Türkiye'yi dahil etmektedir. Türkiye ile beraber Kıbrıs'ı da ada konumuyla stratejik bir nokta olarak vurgulamaktadır. Atlantikçilerin asıl niyetinin, Avrasya medeniyeti, kültürü, dil çeşitliliği ve dil yakınlıklarının, Avrasya toplumlarının etnokültürel ilişkileri ve jeopolitika konularında bir tampon oluşturmak istediği şeklinde yorumlamaktadır. Avrasya'daki olası bütünleşme hareketlerine de bu şekilde engel olmaktadır. Avrasya'nın yeraltı ve yerüstü zenginliklerinin farkında olan Atlantikçilerin aynı zamanda bu değerleri yönetme ve kontrol etme ihtirasından ileri gelmektedir.

AVRUPA İÇİN KIBRIS'IN DEĞERİ

Kıbrıs'ın AB için farklı hedeflere ulaşmak amacıyla büyük değerler taşıdığı bir gerçektir. Öncelikle AB için ilk kez coğrafyasını daha da genişletmek imkanı doğmuştur. İkincisi ise Orta Doğu'nun kârlı bir arz talep ilişkisi cazibesidir. Büyük çapta sanayileşmiş olan AB, ihtiyaç duyduğu petrolün yüzde 80'e yakın bir kısmını Orta Doğu'dan temin etmekte ve bu petrolün neredeyse tamamı Avrupa'ya Akdeniz üzerinden taşınmaktadır. Dünyada petrol rezervlerinin giderek azaldığı, petrolün arz ve talebi arasında kurulan hassas dengesinin 21. yüzyılda daha da nazik bir noktaya geleceği dikkate alındığında, Akdeniz'le Orta Doğu'nun, AB için taşıdığı jeopolitik ve jeostratejik önem kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu konuda dengeye yapılacak küçük bir müdahale, petrol pazarını altüst etmeye yetecektir. Böyle bir durum, AB'yi bir bütün olarak ve AB üyesi ülkeleri teker teker olumsuz yönde etkileyecek; büyük kayıplara uğramalarına neden olacaktır. Kurulmakta olan yeni dünya düzeni içerisinde bir büyük güç merkezi olarak yerini almakta olan AB'nin, Akdeniz ve Ege denizinde bir deniz hakimiyeti kurma amacına yönelik politika izlemesi, büyüme ve genişleme stratejisinin bir gereğidir. AB'nin bu hedefini gerçekleştirebilmesi ancak, anılan denizlerde çok önemli stratejik bir konumda bulunan Cebel-i Tarık Boğazı, Malta, Kıbrıs ve Girit adalarını kontrol altına almakla mümkün olacaktır. AB, görüldüğü üzere Akdeniz'de kuracağı deniz hâkimiyeti ve Orta Doğu'da sahip olacağı nüfuzu ölçüsünde 21. yüzyıl dünyasında etkili olabilecektir. AB, bu amaçla hâlen elinde sayılan Girit ve Malta adalarıyla Cebel-i Tarık Boğazı'na ilâveten, Doğu Akdeniz'deki stratejik mihverleri kontrol altında tutan Kıbrıs'ı Birlik'e üye yapmak için büyük bir gayret içine girmiştir. AB'nin Akdeniz'e hâkim olmadan dünya sahnesine süper güç olarak çıkmasının çok zor olacağı kıymetlendirilmekte, dünya genelinde küresel bir güç olarak rol oynayabilmesinin de Akdeniz'de kuracağı hâkimiyet ölçüsünde etkili ve kuvvetli olacağı değerlendirilmektedir¹⁷.

SONUÇ

Bölgesel ve küresel stratejilerin önemi bugünkü dünya sisteminde tüm etkisiyle hissedilmektedir. Bu AB'de Maastricht Anlaşması'yla başlayan Genişleme Süreci ile daha net ortaya çıkmıştır. Bir yandan kendi sınırlarını üye olmayanlara karşı yüksek bir setle ören AB, diğer yandan fırsat bulduğu oranda Avrupa coğrafyası kapsamını kendi anlayışı çerçevesinde genişleterek sürdürmektedir.

2000'li yılların başında ABD'nin düşünce merkezlerinde fikir düzeyinde oluşan ve 2003'den itibaren dünyaya tüm stratejik yaklaşımı ortaya konulan bir bölge olarak Büyük Ortadoğu veya Genişletilmiş Ortadoğu Projesi, başta bölge aktörleri olarak Türkiye, İran, İsrail, Mısır ve Suudi Arabistan'ı ön plana çıkartmıştır. Bu bölgede bulunan her ülkenin ve her devletin önemi bu proje ile daha da netleşmiştir. Bu bağlamda Kıbrıs, uluslararası aktörler tarafından ciddi şekilde önemsenmektedir. Bu önemseme, bir yandan AB'nin Kıbrıs'ı bir bütün olarak kendi Birliğine üye yapma şeklinde ortaya konulurken; diğer yandan ABD'nin BOP unda yer alma şeklinde tanımlanmaktadır¹⁸.

Jeopolitik açıdan Kıbrıs, Ada'da yaşayan 200 bin Türkün eşit siyasî haklara sahip, güven içerisinde, bağımsız ve egemen olarak varlıklarını devam ettirebilecekleri bir vatan olarak değerlendirilmektedir. Türkiye için de Kıbrıs, jeopolitik yaklaşıma göre yabancı güçler tarafından Anadolu'nun güneyden kuşatılmasına ve ulusal güvenliğinin tehdit edilmesine gelecek on yıllarda engel olunması sorununu taşır. Orta Doğu, Akdeniz, Ege, Süveyş Kanalı ve Kızıldeniz ile Körfez dünyanın büyük güçlerinin ilgisini çeken yaşamsal bir bölgedir. Bu bölgenin hemen odağında bulunan Kıbrıs adası, bölgede stratejik yaşamını devam ettirmek isteyen tüm devletler için son derece önemlidir. Kıbrıs, etrafını saran tüm bölgelere 'bölgesel ve stratejik güç' sağlayacak bir açılım fırsatı sağlar.

Hiçbir stratejist, hiçbir uluslararası ilişkiler uzmanı, 21. yüzyılda Kıbrıs'ın stratejik önemini kaybettiğini veya yitirdiğini iddia edemez; böylesi bir beyan her durumda 'gerçeği bilmezlik ve görmezlik' ya da 'çıkar uğruna taraf olmanın' veya 'acizliğin' bir yansıması olarak değerlendirilmelidir. Gün gibi aşikar olan, gelecek onyıllarda Kıbrıs'ın, hem stratejik hem jeoekonomik değerinin, dinamik dünya konjonktüründe daha da artacağının tüm dünya ülkeleri tarafından yeniden algılanmış olmasıdır.

Aslanan, AB'nin Genişleme Sürecini fırsat bilen Yunanistan'ın baskısıyla Mayıs 2004'te AB üyesi olan GKRY ile otuz yılı aşkın bir süredir dünya ülkeleri tarafından tanınmayan KKTC'nin, Kıbrıs adası üzerinde 'eşitlik'temeline bir araya gelmeleridir. Kıbrıs'ta hem Türk hem de Rum kesiminin, üzerinde bulundukları adanın değerine göre uzun erimli stratejiler geliştirerek ve büyük siyasi güçler'in amaçları yönünde hareket etmeden, kendi bağımsız ve hür yaşamlarına birlikte karar vermeleri Kıbrıs halkları çıkarına da uygun olacaktır.

BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

- ¹ 1989 yılında Berlin duvarının yıkılması ile kendini sonlandırma sürecine giren SSCB'nin 1991 de dağılması sonrasında 'Çift Kutuplu' dünya siyasal sisteminin sonu ve 11.Eylül sonrasında 'Tek Süper Güç' olarak kalan ABD'nin, reelpolitik yaklaşımı uygulaması sonucu Afganistan'a NATO müttefikleriyle askeri müdahalesi ile Irak'a dar bir ülkeler desteğiyle işgal'e yönelmesi kastedilmektedir.
- ² Karaosmanoğlu A.L, 'Türkiye Kıbrıs'ta Kendini Köşeye Sıkıştırdı' .DPE. Ankara. <http://www.dpe.org.tr>
- ³ Jeopolitika terimi ilk kez İsveçli coğrafya bilgini R.Kjeller tarafından 'Zeitschrift für Geopolitik' adlı Alman dergisinde tanımlanmıştır. Nartov N.A., 'Geopolitika', str.9, Maskva-2000. Ancak daha sonraki yıllarda Amerikalı,İngiliz ve Alman bilim adamları tarafından geliştirilmiş bir disiplin haline dönüşmüştür.
- ⁴ Orkun Gençlik Toplantıları. 'Kıbrıs ve AB'. Ocak.2003 <http://www.orkun.org>.

- ⁵ Davutoğlu A., 'Stratejik Derinlik' , s.99, İstanbul . 2001
- ⁶ <http://www.haberbilgi.com/haber/kibris/sta-0212/kibris.html>
- ⁷ <http://www.haberbilgi.com/haber/kibris/sta-0212/kibris.html#dipnot#dipnot>
- ⁸ 'Kıbrıs Konferansı', s.1; 6.Mart.2003. Yeni Adana Gazetesi, Adana.
- ⁹ Öztürk.O.M.'Stratejik Açidan Doğu Akdeniz ve Kıbrıs'. s. 142 . Ankara-2002.
- ¹⁰ Gruen G.'Water Resources and Middle East'. Paper for Conference.Institute of Asia and Africa Countries. Moscow.2000. Prof. Gruen,ABD Columbia Üniversitesi kıdemli öğretim üyesi ve Bill Clinton'ın birinci dönem Başkanlığı sırasında National Security Council üyesidir.
- ¹¹ İlhan S.'Avrupa'ya Neden Hayır-Jeopolitik Yaklaşım'.s.97-115. İstanbul. 2000.
- ¹² <http://www.haberbilgi.com/haber/kibris/sta-0212/kibris.html#dipnot#dipnot>
- ¹³ Nisan 2005 de bitirilmesi planlanan BTC'nin, Türkiye'deki petrol borularının döşenmesinin finansmanını büyük ölçüde British Petroleum Co.-BP-sağlamaktadır. Ancak, Kasım.2004 den bugüne hızlı giden petrol borulama çalışmaları ile ilgili çalışmalar sona ermiştir. Gerekçesi konusunda ise Türkiye'de bulunan ilgili hiçbir kamu kurumu açıklamada bulunmamaktadır. Bir kez daha petrol'ün 'Big Game' olduğunu anımsamakta fayda vardır. Neden, niçin ve diğer sorulara yanıt bulmak çok kolay olmayacaktır. Şubat. 2005.
- ¹⁴ ABD'nin Kıbrıs konusunda hareketlenmesi ve arabulucu olma çabalarının nedenlerini madalyonun iki yüzüyle sorgulamakta, irdelemekte ve değerlendirmekte fayda olacaktır kanaatindeyim. Türkiye devleti, bu süreci çok ihtiyatla izlemek zorundadır.
- ¹⁵ Taşhan S.'1998 Başında Türk Dış Politikasının Görünümü'. DPE-Ankara. <http://www.dpe.org.tr>
- ¹⁶ Nartof N.A 'Geopolitika'.str.92-93. Maskva. 2000.
- ¹⁷ <http://www.haberbilgi.com/haber/kibris/sta-0212/kibris.html#dipnot#dipnot>
- ¹⁸ Kılıçbeyli E.H.' Kıbrıs: Dev Projeler Arasında bir Ada', s.233-247, Editör: Kaylaycı İ. 'Kıbrıs ve Geleceği', Aralık.2004. Ankara.

KIBRIS SORUNUN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞMELER

Dr. Veysi AKIN*

A. ADANIN STATÜSÜNDEKİ DEĞİŞİMLER:

Dünyanın çok uluslu güçler tarafından küreselleştirildiği bir dönemde Türkiye'nin önünde Kuzey Irak, Ege ve Kıbrıs gibi tarihin derinliklerinden kendisine miras kalan, önemli sorunları bulunmaktadır. Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923) ile siyasi sınırları çizilen ve uluslararası statüsü tescil edilen Türkiye'nin, geride bıraktığı bu coğrafya ile tarihi ve kültürel bağları olması ve içinde bulunduğu Jeo-politik konumu onu bu sorunlarla ilgilenmeye adeta mecbur kılmaktadır. Türkiye, istese de bu sorunlardan kaçamaz. Çünkü, devletlerin siyasi sınırlarının yanında menfaat sınırları da bulunmaktadır. Bugün, ABD'nin bütün dünyayı menfaat sınırları olarak tanımladığı bir çağda, Türkiye'nin hemen yanı başında yer alan bu sorunlarla ilgilenmemesi elbette düşünülemez.

Bu bağlamda son elli yılda Türkiye'nin en çok meşgul olduğu siyasi konuların başında Kıbrıs sorunu gelmektedir. Bu-

* "Yrd. Doç. Dr.", Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

lunduğu konumu itibarı ile Türkiye'ye yakın olan ada, coğrafi, tarihi ve kültürel açıdan Türkiye'nin bir parçasıdır. Akdeniz'in ortasında Süveyş Kanalı, Cebelitarık Boğazı ve Ege Denizi yolu ile dünyaya açılma imkanı veren Kıbrıs, dünya devletleri için olduğu kadar, Türkiye için de stratejik önemi büyük bir adadır.¹ Geçmişte Akdeniz'in dünya ticaretindeki rolü dolayısıyla stratejik önemi bulunan Kıbrıs, günümüzde de enerji kaynaklarının kontrol güzergahı üzerinde bulunması sebebiyle bu önemini korumaktadır. Bu nedenledir ki, kendisinden binlerce kilometre uzaklıktaki ABD ve AB'ni yakından ilgilendiren Kıbrıs, Türkiye için niçin önemli olmasın? İşte bu önemi dolayısıyla Atatürk, yıllar önce Kıbrıs için şunları söylemiştir:

"Efendiler, Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs'a dikkat ediniz. Bu ada bizim için çok önemlidir (1931)"

Kıbrıs, Türkiye için sadece güvenlik endişeleriyle stratejik olarak değil, ada üzerinde yaşayan Türkler ve geride bıraktığı kültürel miras dolayısıyla da insanlık vazifesi bakımından da önemli bir adadır.

Kıbrıs'ın Türk dış politikası açısından bir sorun olarak ortaya çıkması, ada yönetiminin İngiltere'ye bırakıldığı 1878 yılında olmuştur. Konu, öncelikle Türk-İngiliz ilişkilerini ilgilendiren ikili bir sorun olarak doğmuş, daha sonra Yunanistan ve BM'in müdahalesiyle uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Konunun bu şekilde uluslararası bir sorun haline gelmesinde Yunan diplomasisinin başarısı küçümsenemez bir gerçektir

Kıbrıs adasının ve burada yaşayan Türklerin makus talihi, dünya üzerinde hakimiyet kurmak isteyen devletlerin veya uluslararası organizasyonların, bugün olduğu gibi geçmişte de yarattıkları fiili durumlarla başlamıştır. Aynı oyun oynanarak, Kıbrıs'ın statüsü üç defa Türkiye ve ada Türklerinin aleyhine olarak değiştirilmiştir. Günümüzde bir kez daha Annan Planı ve BM şemsiyesi altında aynı oyun oynanmak istenmektedir. Bu dönemleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Adanın İngiliz İdaresine Bırakıldığı Dönem (1878-1914):

Kıbrıs'a yerleşen korsanların Doğu Akdeniz ticaretini engellemeleri, Türk gemilerine saldırımları üzerine Osmanlı Devleti, bir yıl süren bir fetih hareketi sonrası **1571**'de adaya hakim oldu. Dini özgürlükleri kısıtlanan ve çeşitli ağır vergilerle baskı altında tutulan Kıbrıslı Ortodoks Rumların savaş öncesinde Osmanlı Devleti'nden yardım istedikleri ve kuşatma sırasında yardım ettikleri bilinmektedir. Osmanlı Devleti, adanın fethini müteakip iskan politikası gereği Antalya, Kayseri, Karaman ve İçel yörelerinden 5.721 haneyi adaya yerleştirdi².

1877-1878 Savaşı, Osmanlı-Rus Savaşı, Kıbrıs adasının kaderinin tayininde önemli bir dönüm noktasıdır. Bu savaşta ağır bir yenilgiye uğrayan Osmanlı Devleti, kendisini Rusya karşısında korumak kaydı ile Kıbrıs adasının idaresini İngiltere'ye bırakmıştır. Bu konuda, iki anlaşma mevcuttur. Bunlardan ilki 4 Haziran 1878 tarihli olup, Kıbrıs adasının idaresinin İngiltere'ye bırakılması ile alakadardır, ikincisi ise 1 Temmuz 1878 tarihlidir ve adada yaşayan Osmanlı teb'asının statüsünü düzenlemektedir. Her iki anlaşma metinleri incelendiğinde görülecektir ki; Osmanlı Devleti, ada üzerindeki hükümlerlik haklarından kayıtsız şartsız vazgeçmiş değildir. Bu haklarını vekaleten ve kayda bağlı olarak İngiltere'ye devretmiştir. Bu kayıt, anlaşmanın birinci maddesinde yer alan "*Eğer Batum ve Ardahan ve Kars veyahud bunlardan birisi Rusya Devleti'nin yedd-i tasarrufunda kalub da ilerüde devlet-i müşarün-ileyha musalaha-yı kat'ie ile tayin olunan arazinin haricinde olarak Memalik-i Şahane'den bir mahalli istila etmek daiyyesinde bulunur ise İngiltere Devleti, zikr olunan mahallin kuvve-i silahiye ile muhafazasıyçün Zat-ı Şahane ile ittifak taahhüd eder...*"³ ibaresinde açıkça belirtildiği gibi, Rusya'nın Osmanlı topraklarını işgali karşısında İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ni korumasıdır.

Bu hususla ilgili bir başka kayıt da 1 Temmuz 1878 tarihli anlaşmanın son maddesinde yer alan "*Eğer Rusya, Kars ve muharebe-i ahirede Ermenistan'da zapt etmiş olduğu sair yerle-*

ri Devlet-i Osmaniyye'ye red edecek olursa Kıbrıs adası İngiltere tarafından tahliye edilecek ve 1878 senesi Haziran'ın dördü tarihli mukavelenin dahi hükmü olmayacaktır"⁴ şeklindeki hükümdür. Yani Rusya'nın Kars, Ardahan ve Batum'dan çekilmesi durumunda İngiltere ile imzalanmış ilk anlaşma kendiliğinden yok sayılmaktadır. Nitekim bu ikinci kayıt, I. Dünya Savaşı yıllarında Rusya'nın bu toprakları Osmanlı Devleti lehine terk etmesiyle gerçekleşmiş olmakla beraber, İngiltere sözünde durmamış ve adayı tahliye etmemiştir. Aksine ada üzerindeki hakimiyetini güçlendirmiştir. I. Dünya Savaşı başlarında Osmanlı Devleti'nin karşı gurupta yer almasını bir fırsat telakki eden İngiltere, henüz Rusya'nın savaştan çekilmediği bir dönemde 5 Kasım 1914'te yayınladığı "Krallık Konseyi Emri" ile adayı ilhak ettiğini açıklamıştır. Bu tamamen tek taraflı güç gösterisine dayanan, devletler arası anlaşmaların ruhuna aykırı ve uluslararası hukuk açısından da kabul edilemez bir durumdur. Çünkü, Savaşın başlaması ile Osmanlı Devleti, "Düvel-i Muhasama" ile yapılan bütün anlaşma ve sözleşmeleri feshetmiş bulunmaktadır⁵. Bu sebeple Osmanlı Devleti'nin savaşa katıldığı tarihten itibaren İngiltere güçleri, ada üzerinde anlaşma hukuku içerisinde değil, işgalci bir devletin askerleri olarak bulunmaktadır.

Bu karar, Yunanistan ve Rumları sevindirdi. İyonya adaları ve Girit'e İngiltere'nin yardımları ile sahip olan Yunanistan, bir gün sıranın Kıbrıs'a geleceğine inanıyordu. Nitekim bunda haksız da sayılmazdı. İngiltere, Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasında rol oynadığı gibi Megala-idea (Büyük Yunanistan İdeali)'nin adım adım gerçekleştirilmesinde de etkili olmuştur.

Aynı oyun, 1911-1912 Trablusgarp Savaşı sonrasında imzalanan Uşi Anlaşması hükümlerini çiğneyen İtalya tarafından da oynanmıştır. İtalya, geçici olarak elinde bulundurduğu Ege adalarını İtalya topraklarına kattığını açıklamıştır. II. Dünya Savaşı yıllarına kadar adaları elinde tutan İtalya, bu dönemde Yunanistan'a hediye etmiştir.

Görüldüğü gibi, adanın Osmanlılar tarafından fethi, idaresi ve İngiltere'nin eline geçtiği dönemde Yunanistan ile hiçbir

siyasi ve hukuki bağı bulunmamaktadır. Yalnızca adada yaşayan Rumlar, sadece konuştukların dillerin ortak olması dolayısıyla Yunanistanlılara yakındır. Yoksa akraba topluluk değildir. Kıbrıs adası tarihin hiçbir döneminde de Yunanlıların olmamıştır. Bu durum geçmişte İngiltere tarafından da kabul edilmekle birlikte⁶, Türk-Yunan ilişkileri bağlamında oynanan siyasette tezahürü farklı olmuştur. Yani, adadaki taraflardan birinin Türkler olması, İngilizlerin siyasi tercihlerini Rumlardan yana kullanmalarında etkili olmaktadır.

2. Adanın İngiltere'yi İlhak Edildiği Dönem (1914-1960):

Ada idaresi, 5 Kasım 1914'ten itibaren Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilan edildiği 1960'a kadar İngiltere hakimiyetinde kaldı. I. Dünya Savaşı ortamı içerisinde İngiliz yönetiminin anlaşmalar hilafına olarak aldığı ilhak kararı, Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlar gereği Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923)'nda tanındı. Anlaşmanın 20-21 inci maddeleri, Türkiye ile İngiltere arasında Kıbrıs'ın hukuki ve siyasi statüsünü belirlemektedir. Buna göre Türkiye, İngiliz hükümetince 5 Kasım 1914 tarihinde ilan edilen, Kıbrıs'ın İngiltere'ye katılmasını tanıdığını bildirmekte (Madde 20) ve adada kalacak Türklerin Türk uyruğunu yitireceklerini (Madde 21) kabul etmektedir⁷.

Kıbrıs'ın İngiltere'ye ilhakını kabul eden Lozan Antlaşması, 6 Ağustos 1924'te İngiliz parlamentosu tarafından onaylanarak yürürlüğe girdi. Bunun üzerine İngiliz Kralı V. George, 10 Mart 1925'te yayınladığı bir kararla Kıbrıs adasının statüsünü Taç Kolonisi olarak ilan etti ve böylece adadaki Yüksek Komiserlik kaldırılarak, koloni haline getirilen adaya bir vali tayin edildi⁸.

Adanın İngiltere'nin mülkiyetine geçmesinden sonra bunu Megola-idea⁹ yolunda bir fırsat telakki eden Rumlar, Yunanistan'ın da kışkırtması ile ilk defa ciddi olarak 21 Ekim 1931'de harekete geçerek Enosis amaçlı isyan teşebbüsünde bulundular. İsyân, İngiliz güçleri tarafından kısa sürede bastırıldı. Enosis yolundaki ikinci teşebbüs de 1950 yılına aittir. Bütün dünyada

kolonilerin tasfiyesi eğiliminin yaygınlaştığı bir dönemde Kıbrıs'taki Rum AKEL Partisi ve Ortodoks Kilisesi ortaklaşa bir faaliyetle kilise çatısı altında "plebisit" düzenledi. Sadece Rumların kullandığı oylamalar neticesinde büyük ekseriyetle Yunanistan'a katılma kararı çıktı. İngilizler bu kararı tanımadılar. Yunanistan, meselenin peşini bırakmadı ve ilk kez 16 Ağustos 1954'te BM'e müracaat ederek, plebisit sonuçlarından hareketle Kıbrıs halkına self-determinasyon hakkı verilmesini talep etti. Yunanistan'ın bu talebine göre, adada tek bir halk yaşıyordu, Rumlar. Diğerleri azınlık olarak görülüyordu. BM, Yunanistan'ın bu teklifini 14 Aralık 1954'te ret etti¹⁰. Bunun üzerine Yunanistan'ın desteği ile adada EOKA adı verilen tedhiş örgütü kuruldu ve Enosis terör ile gerçekleştirilmek istendi. 1955-1959 döneminde çıkan olaylarda 30 Türk köyü yakıldı ve 200'den fazla Türk öldürüldü¹¹.

Bu olaylar üzerine İngiltere, Türkiye ve Yunanistan 29 Ağustos-7 Eylül 1955 tarihleri arasında Londra'da bir araya gelerek, sorunu görüştüler. Görüşmelerden bir netice alınamadı¹². Böylece o güne kadar hiçbir şekilde uluslararası hukuk ve devletler arası ilişkiler bakımından sorunun tarafı olmayan Yunanistan, meseleye dahil edilmiş oldu. Yunanistan'ın bu atak politikasına karşın Türk hariciyesi Londra Konferansı'na değin "kendilerinin Kıbrıs diye bir sorunu olmadığını" seslendirecek kadar olaylara ilgisiz kalmayı tercih ediyordu. Sözüm ona Yunanistan'ı İngiltere ile baş başa bırakarak, Yunanistan'ın başarısızlığından medet umulmaktaydı. Halbuki Türkiye, gerek Osmanlı Devleti dönemindeki gelişmeler ve gerekse Lozan Barış Antlaşması süreci dolayısıyla, adanın statüsünün değişmesi durumunda taraf olabilecek yegane devlet konumundaydı. Türkiye, o dönemde izlediği statik dış politikalar nedeniyle bu konumunu işletmekten kaçınmıştır.

Ancak Yunanistan'ın teşebbüsleri bununla sınırlı kalmadı, bir kez daha BM nezdinde Kıbrıs sorunun müzakeresini talep etti. Yunanistan'ın başvurusu bu kez kabul edildi ve 18 Şubat 1957'de BM Genel Kurulu'na getirildi. Genel Kurul, 25-28 Ka-

sım 1958 müzakerelerinde bir karar alarak, sorunun barışçı ve demokratik yollarla çözümü için İngilizler ile Kıbrıslılar arasında görüşmelerin başlamasını istedi¹³. Sorun artık uluslararası bir boyut kazanmıştı. Mevcut durum, Yunanistan için Kıbrıs konusunda kazanılmış ilk zaferdi. Bu şekilde BM tarafından ödüllendirilen Yunanistan, kendisi için en iyi çözüm olan Enosis'i gerçekleştiremeye dahi, bu yolda bir kapı olarak gördüğü bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin önünü açmış oldu.

3. Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi (1960-1974):

BM aldığı karar üzerine İngiltere, Türkiye ve Yunanistan Dışişleri Bakanları 18 Aralık 1958'de Paris'te bir araya gelerek sorunun çözümü konusunda müzakerelere başladılar. Müzakereler daha sonra Ocak-Şubat 1959 döneminde Zürih ve Londra'da devam etti. Buralarda gerçekleşen görüşmeler neticesinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin statüsü ve garantör devletlerin haklarını belirleyen 11 Şubat 1959 Zürih ve 19 Şubat 1959 tarihli Londra Anlaşmaları imzalandı¹⁴. Bu anlaşmalarla adada iki eşit halkın kuruculuğuna dayalı, Enosis ve taksime kapalı egemen bir Kıbrıs Cumhuriyeti kuruluyordu. İngiltere, Türkiye ve Yunanistan, bu devlet üzerinde garantör haklar elde ediyorlardı. Böylece 1960 yılına kadar ada üzerinde hiçbir hukuki ve siyasi bağı bulunmayan Yunanistan Türk hariciyesinin çekingen ve gevşek diplomasi politikasından yararlanarak, Zürih ve Londra anlaşmalarına adını yazdırarak, bazı haklar elde etmiş oluyordu. Bu durum, uluslararası ilişkilerde ve diplomaside eşî benzeri görülmeyen bir örnektir.

İlgili anlaşmalar çerçevesinde hazırlanan 1960 Anayasası Türkleri Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu ortaklarından biri olarak kabul ediyor, iki toplumlu yapı içerisinde Türk tarafına bazı temel haklar veriyordu. Buna göre, resmi dil Türkçe, Rumca ve İngilizce oluyor, yönetim, parlamento, ordu ve memuriyetler nüfus oranı esas alınarak dağıtılıyor ve en önemlisi de Cumhurbaşkanı Yardımcısına (Türk) veto hakkı tanınıyordu¹⁵.

Türk-Rum ortaklığına dayalı Kıbrıs Cumhuriyeti ancak 3 yıl yaşayabildi. Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Enosis yolunda bir adım olarak gören Yunanistan ve ada Rumları, bir taraftan Türklere eşit haklar veren anayasayı değiştirerek, diğer taraftan da Akritas Planı¹⁶ çerçevesinde terör uygulayarak adayı Yunanistan'a bağlamak istediler. Bu amaçla önce Anayasanın 13 maddesi değiştirilmek istendi ve daha sonrada 21 Aralık 1963 Kanlı Noel saldırıları başlatıldı. 1963-1967 döneminde gerçekleşen Rum saldırıları neticesinde 500 civarında Türk öldürüldü, 103 Türk köyü baskına uğradı ve yaklaşık 30 bin Türk göçe zorlandı. Aynı dönemde Rum Temsilciler Meclisi iki defa Enosis kararı aldı¹⁷.

İşte saldırıların bu şekilde devam ettiği bir dönemde Türkiye'nin başvurusu üzerine toplanan BM, 4 Mart 1964'te yanlı ve ada tarihinin seyrini değiştirecek sakat bir karar alarak, Türkleri dışlayan ve Kıbrıs Cumhuriyetinin esaslarını belirleyen 1960 Anayasası'nı ihlal eden mevcut Rum Hükümeti'ni adanın "Meşru Hükümeti" olarak tanıdı. Ayrıca olayları yatıştırmak ve önlemek üzere adaya Barış Gücü gönderilmesini kararlaştırdı¹⁸. BM'in bu yanlı kararı Rumları daha çok azdırdı ve saldırıların artmasına sebep oldu. Bu olaylar karşısında suskun kalamayan Türk tarafı 1968'de Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi'ni ilan ederek, KKTC'nin kurulmasına kadar giden siyasi bir süreci başlatmış oldu. Rumların acımasızca sürdürdüğü saldırılar, 1974 Türk Barış Harekatı'na kadar devam etti. Bunun yanı sıra adada Türk ve Rum toplumları temsilcileri arasında müzakereler de yapılmaktaydı. Ancak bugün olduğu gibi o gün de Batılı devletlerin desteğini alan Rum tarafı Enosis'i ret eden bir anlaşmaya yanaşmıyordu. Görüşmeler neticesiz kaldı ve Türk tarafı son çare olarak Barış Harekatına karar verdi. 1974 Temmuz ve Ağustos aylarında gerçekleştirilen Barış Harekatı, gerçekten de adaya huzur getirmişti. Fakat bu yeterli değildi. Barışın da sağlanması gerekliydi. Bu amaçla BM'in hazırladığı takvim ve planlar çerçevesinde uzun bir müzakere süreci yaşandı¹⁹. Tarafların karşılıklı anlaşmazlıkları sebebiyle bir türlü barış sağlanamadı.

Uluslararası arenada kabul görmese bile artık adada iki toprak, iki yönetim mevcuttu. Ya bu statü devam edecek, yada iki halkın egemenliğine dayalı ve Türkiye'nin garantörlük haklarını koruyan yeni bir bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti kurulacaktı. Türkiye ve KKTC, siyasetinin ana ilkelerini bu temel üzerine oturtmuştu.

Kıbrıs Rum ve Yunan tarafı ise adanın bütününe sahip olarak doğrudan veya dolaylı olarak Enosis'i gerçekleştirmek istiyordu.

B. ANNAN PLANI: BARIŞ İÇİN ÇÖZÜM ARAYIŞI MI, ADAYI RUMLAŞTIRMAK MI?

İşte böyle bir dönemde, "Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümüne yönelik anlamlı müzakereler için zemin hazırlanması amacıyla"²⁰ BM Genel Sekreteri Kofi Annan devreye girerek, 3 Aralık 1999-10 Kasım 2000 tarihleri arasında 5 tur şeklinde gerçekleşen görüşmeleri başlatmıştır. Ancak bu görüşmeler de kendisinden beklenen amacı temin edememiştir. Bunun üzerine Rauf Denktaş, uzlaşmacı bir müzakereci tavrı ile 8 Kasım 2000 tarihinde Rum Lider Klerides'e art arda iki mektup göndererek, tarafların aracısız olarak doğrudan görüşmeleri önerisinde bulunmuştur. Bu önerinin Rum tarafınca kabul edilmesi üzerine iki lider adada iyi niyet görüşmelerinde ve yemeklerinde bir araya gelmişler, neticede doğrudan görüşmelerin başlaması kararına varmışlardır. Bu çerçevede başlayan doğrudan görüşmeler, 16 Ocak-2 Ağustos 2002 tarihleri arasında 5 tur olarak gerçekleştirilmiştir. Bütün dünyanın umutlandığı bu görüşmelerden de nihai karar çıkmamış, fakat tarafların iyi niyet taşıdıkları kanaati hasıl olmuştur. Bunun üzerine Genel Sekreter Kofi Annan, 11 Kasım 2002'de "*Kıbrıs Sorununun Kapsamlı Çözümü için Anlaşma Temeli*"²¹ adını verdiği ve daha ziyade kendi adı (Annan Planı) ile tanınan planı tarafların ve garantör devletlerin önüne koydu ve çözüm için referans alınmasını istedi. Bu plan, Türk ve Rum temsilcilerinin yanı sıra Yunanistan, Türkiye ve İngiltere'nin de imzalarına yer verilen, ana maddeler ve bir dizi ayrın-

tılı eklerin bulunduğu ve taraflarca doldurulması gereken çok uzun bir metindi. Ayrıca plan A ve B olarak tanımlanan iki ayrı öneriyi içeriyordu. Ancak her iki öneri arasında temel farklılıklar bulunmayıp, daha ziyade haritalara ilişkin değişiklikler mevcuttu.

Annan Planı'nı temel alan müzakere süreci, Rauf Denктаş'ın rahatsız olduğu bir dönemde ve Rum tarafının AB'ne katılım süreci ile ilgilendirilerek başlatıldı. Önce 12 Aralık 2002 tarihine kadar imza şartı arandı, yetişmeyince ikinci plan devreye girdi ve 28 Şubat 2003'e kadar süre uzatımı yapıldı. Netice olarak bu süreç, Mart 2003'te sona erdi. Bu dönemde Genel Sekreter Annan topluluk liderleriyle 11 platformda bir araya gelmiş, Özel Danışman De Soto 54 dolaylı ve 72 doğrudan toplantıya gözlemci olarak katılmış, diğer devlet temsilcileri de Ankara-Atina-Lefkoşa hattında mekik dokumuşlardır.

Ancak bu hızlı diplomasi trafiğinden de bir netice alınmamıştır. Alınması da mümkün değildi. Çünkü Annan Planı, içerik olarak çok karmaşık ve teferruatlı bir metindi. Plan 192 ana sayfadan ve buna ek olarak 250 sayfalık nihai yasadan oluşmaktaydı. Müzakereler sonucunda imzalanacak hale geldiğinde 1954 anlaşma ve 6000 sayfayı bulacak taslak yasaları ihtiva ediyordu²². Bu kadar kısa bir sürede incelenmesi, teknik ekiplerin çalışması neticesinde karara bağlanması ve taraflarca müzakere edilerek kabul edilmesi imkansızdı. Nitekim bu konuda her iki tarafın da çekinceleri bulunuyordu. Ayrıca plan, Türk tarafı için tuzaklarla doluydu. Kıbrıs Türkleri için olmazsa olmazlar veya kırmızı çizgiler olarak tanımlanan hiçbir husus dikkate alınmamıştı. Türk tarafı açısından sakıncalı görülen hususları kısaca şu başlıklar altında toplayabiliriz:

Egemenlik: Egemenlik, sadece *ortak devlete* verilmiştir. Ada halkını temsil, uluslararası anlaşmalar v.s. ona aittir. *Parça devletler*, yalnızca belediye ve zabıta hizmetleri verebilecek yetkilerle donatılmıştır. İlk bakıldığında Rum ve Türk parça devletlerinde aynı statü bulunduğu için kabul görebilen bir yaklaşım olmakla beraber *ortak devlet*, *yasama* ve *yürütme* bakımın-

dan Rumların sözünün geçeceği bir yapıda olacağı için, Rum kesimi açısından herhangi bir problem oluşturmaz. Çünkü, uygulanan yasama sistemi ile Rumlar, kanunları çıkarma çoğunluğuna sahip ve icra gücünü elinde bulunduran taraf olmaktadır. Türk tarafı 1960 Anayasası'nda olduğu gibi en azından veto yetkisine dahi sahip değildir.

Mülkiyet: Mülkiyet meselesi en karmaşık konular arasındadır. Oluşturulacak komisyona şahsi müracaatlar yapılacak ve bunlar tetkik edilerek görüşülerek bir takvime bağlı olarak karara bağlanacak. Bu güne kadar dünyanın hiçbir yerinde uygulanmış bir yol ve yöntem değildir. Türk ve Rum toplumları arasında husumet yaratabilecek, bireysel ve toplumsal kavgalara sebep olabilecek bir usuldür. Halbuki tarihte bu sorunun çözümü ile ilgili denenmiş ve başarılı olmuş örnekler mevcuttur. Hem de iki toplum arasında uygulanmıştır. Lozan Antlaşması sonrasında Türkiye'de yaşayan Rumlar (İstanbul hariç) ile Yunanistan'da yaşayan Türklerin (Batı Trakya hariç) mübadelesinde kullanılan toplu takas usulü kimsenin mağduriyetine sebep olmadan sorunun çözümünü sağlamıştır.

Garantörlük: 1959 Zürih ve Londra anlaşmalarının Türkiye'ye verdiği garantörlük hakları tamamen yok sayılmaktadır. Bu haklardan gücünü alan Türk ordusu tedricen adadan çıkarılmak istenmektedir. Buna kılıf olarak da böyle bir garantiye gerek kalmayacağı, Türkiye'nin AB'ne girmesine kadar BM Barış gücünün adada görev yapacağı, girdikten sonra da AB hukukunun adada barışı sağlamaya ve devam ettirmeye yeterli olacağı tezi ileri sürülmektedir. Ama buna karşılık, 1878'de ikili anlaşmalarla ve 1914 veya 1917'den bu yana adada işgalci konumunda bulunan İngiliz askerleri ve üsleri Annan Planı'nda bahis konusu dahi yapılmamaktadır.

Kaldı ki; adada barış devam edecekse ve iddia edildiği gibi Annan Planı ileride Türkiye'nin de AB'ne alınması tezine göre kurulmuşsa, görevi sadece Kıbrıs halkı için barış ve huzuru temin etmek olan Türk ordusunun adada bulunmasından niçin endişe edilmektedir? Buna mukabil Türk ordusunun adada

bulunmamasından dolayı Türkler endişe etmekte haklıdırlar. 1950-1974 yılları arasında adadaki Türkler Rumlar tarafından katledilirken ne İngiliz askerleri, ne de BM Barış Gücü bu mazlum insanları korumaya yetmemiştir. Bir insanlık ayıbı olarak bu güçler olaylara sadece seyirci kalmışlar ve şimdi de bu olaylar tarihinde hiç yaşanmamış gibi davranmaktadırlar.

Göç: Annan Planı'nın uygulamasında en büyük güçlük yaşanacak hususlardan birisi göçmenler meselesidir. Çünkü bu plan uygulamaya konulduğu takdirde tedricen Türk parça devletinin topraklarına 80-100 bin civarında Rum gelecektir. Bunlar geldiklerinde hazır evlere yerleşecekler. Fakat bunların gelmesi için evlerinden ve topraklarından edilen takriben 80 bin civarında Türk için mevcut bir yerleştirme modeli öngörülmektedir. Bunlara kim tarafından ve ne şekilde yardım edilecektir. Bunun uygulaması nasıl olacaktır. Bu konular kesin değildir. Sadece ileriye dönük olarak bir takım taahhütler verilmektedir.

Bunun dışında 1974 sonrasında Türkiye'den adaya gidecek yerleşmiş, orada mal mülk sahibi olmuş, çoluk çocuğa karışarak dal budak salmış olan binlerce Türk, Türkiye'ye gönderilecektir. Bunların oradaki kazanımları ne olacak, alacakları tazminatlar yeterli gelecek mi? Bu konular hep muallaktır.

İki kesimlilik: İlk bakıldığında Annan Planı'nda iki kesimlilik olduğu varsayılmaktadır. Fakat göç meselesine bağlı olarak iki kesimlilik tedricen ortadan kaldırılmaktadır. Rum parça devleti tamamıyla Rumlardan oluşmakta, buna mukabil Türk parça devletinin içine 1/3 oranında Rum yerleştirilmektedir. Üstelik bu Rumlar, bütün siyasi haklarını kullanarak *Ortak devletin* statüsü üzerinde de etkili olmaktadır. Ayrıca derogasyon (AB hukukuna aykırı hükümler) meselesi de halledilemediği için, AB hukuku uygulaması ile serbest dolaşım ilkesini kullanacak olan Rumlar, serbestçe Türk tarafına geçme ve yerleşme hakkına sahip olmaktadır. Bu durumda iki kesimlilikten bahsetmek imkansızdır.

Derogasyon: Annan planında Türk parça devletinin statüsü ve Türklerin bazı hakları ile ilgili hususlar, AB hukukunun bir parçası olarak kabul edilmemektedir. Her ne kadar bu yolda bazı görüşler varsa da bu durum, AB hukuku açısından mümkün değildir. Konunun AB hukukunun bir parçası olabilmesi için birincil hukuk statüsünde AB parlamentolarınca onaylanması gerekmektedir. Kaldı ki; ileriye yönelik taahhütler verilse dahi böyle bir hususu Yunanistan'ın kabul etmesi hayal dahi edilemez. Bu durumda Rumlar, serbest dolaşım haklarına sahip olacakları gibi, Loizidu davasında olduğu gibi geçmişe yönelik tazminat davaları da açabileceklerdir.

Kurullar: Bunların dışında bir de kurullar meselesi var ki; evlere şenlik. Annan Planı'nda, Federal düzeyde hükümet, parlamento, sayıştay ve baş savcılık dışındaki, merkez bankası, yüksek mahkeme, vatandaşlık kurulu, yabancılar kurulu, adliye kurulu, yeniden yerleştirme kurulu, mülkiyet kurulu, gayri menkul mahkemesi, uzlaşma komisyonu gibi Kıbrıs'ın şekillenmesinde etkin olacak komitelerde Türk-Rum dengesi üzerinde yabancılara ağırlık veren bir usul esas alınmıştır. Bu kurullarda görev alacak yabancıları, bazı kurullar için federal yönetim seçerken, bazılarını da doğrudan BM Genel Sekreteri atamaktadır²³. Yani, Türk ve Rum tarafların bu kurullardaki sorunların görüşülmesi esnasında anlaşamayacakları varsayımı üzerine, yabancılar Kıbrıs üzerinde söz sahibi kılınmaktadır. Bu da Annan Planı'nın kendi mantığı ile çelişen bir durumdur. Hem kapsamlı bir barış ve çözümünden bahsedilmektedir, hem de Türk ve Rumların hiçbir temel konuda anlaşamayacakları tezi planın içeriğine hakim olmaktadır.

Plandaki bu olumsuzluklara ve çelişkilere rağmen Türkiye, AB yolunda kendisine bir engel olarak ortaya konulan Kıbrıs sorununun çözümü için 2004 Şubat'ında attığı ılımlı bir adımla BM gözetiminde dolaylı ve doğrudan gerçekleştirilmiş ikili görüşmelerde tıkanan müzakerelerin yolunu yeniden açtı. Bu adım Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın ABD ziyareti sırasında BM Genel Sekreteri Kofi Annan ile yaptığı görüşmeler sırasında atılmıştı. Başbakan bu görüşmelerde Türk tarafının Kıbrıs soru-

nun çözümünde kararlı olduğunu, Annan Planı'nı çerçeve olarak kabul ettiklerini ve ne pahasına olursa olsun masadan kalan tarafın kendileri olmayacağı taahhüdünde bulunmuştu. Bunun üzerine Kofi Annan tarafları New York'a davet etmiş ve 10-13 Şubat 2004 tarihleri arasında burada yapılan görüşmelerde konunun çözümüne dair bir takvim oluşturulmuştu. Bu takvime göre, birinci tur görüşmeler KKTC ve Rum tarafları arasında 19 Şubat-22 Mart 2004 tarihleri arasında Lefkoşa'da, ikinci tur görüşmeler 24 Mart-29 Mart tarihleri arasında KKTC-Rum ve Türk-Yunan temsilcilerinin katılımları daha sonradan kararlaştırılacak bir yerde gerçekleştirilecekti. Nitekim bu yer daha sonradan İsviçre'nin Bürgstenstock kasabası olarak tespit edildi. Eğer burada da anlaşma sağlanamazsa 4 Nisan'a kadar Genel Sekreter Annan devreye girecek ve anlaşma temin edilemeyen konulara dair boşlukları dolduracaktı. Annan'ın son şeklini verdiği anlaşma metni 20 Nisan'da iki tarafın halklarının referandumuna sunulacaktı. Referandumda kabul oyu çıkması durumunda da anlaşma Türkiye ve Yunanistan parlamentolarından geçirilerek yürürlüğe girecekti. Bu takvimin normal şekilde işleyebilmesi için 1 Mayıs 2004'e kadar tamamlanması gerekiyordu.

Lefkoşa görüşmeleri planlandığı gibi başladı ve devam etti. Ancak, taraflar hiçbir konuda anlaşamadılar. 1 Mayıs 2004'te AB'ne girecek olmanın rehabetiyle Rumlar, Türk tarafının bütün isteklerini ret ettiler. Türk tarafı da olmazsa olmazlar olarak nitelediği iki kesimlilik, garantörlük ve derogasyon konularında taviz vermedi.

Netice itibarı ile yukarıda saydığımız nedenlerle 19 Şubat - 22 Mart 2004 tarihleri arasında müzakere edilen Annan Planı'nın üçüncü versiyonu da başarıya ulaşmadan yerini yeni versiyonuna bıraktı.

Bürgstenstock Görüşmeleri ve Annan Planı İçin Referandum

New York anlaşması çerçevesinde tarafların 24-29 Mart 2004 tarihleri arasında ikinci tur görüşmeleri İsviçre'nin

Bürgenstock kasabasında devam ettirmesi gerekiyordu. Rum tarafının tutumundan dolayı bir uzlaşma çıkacağına inanmayan Rauf Denktaş, ileride olumsuz bir gelişme karşısında referandumda *evet* veya *hayır* noktasında, kendi manevra alanını daraltmamak maksadıyla burada yapılacak müzakerelere katılmayacağını ve yerine KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat'ı görevlendireceğini önceden açıklayarak, Bürgenstock'a gitmedi. Buna karşılık Rum ve Yunan tarafı ile Türkiye, Bürgenstock'a giderek müzakerelere katılacaklarını bildirdiler. Bunun üzerine ilgili heyetler, İsviçre Alplerinin bir tatil kasabası olan Bürgenstock'a buluştular. Bütün dünyanın gözü 24 Mart 2004'de gerçekleştirilecek dördü görüşmelerin ilk gününden alınacak olumlu haberlere çevrilmişti. Ancak gelişmeler böyle olmadı. Rum ve Yunan tarafı, daha önce çekince koymadığı "*Başbakan Talat'ın müzakereci sıfatı*" konusuna itiraz ederek, müzakerelerin önünü tıkadı. Geçmişte Denktaş'ı istemeyerek M. Ali Talat'a gülücükler dağıtanlar ve seçilmesi için maddi ve manevi destek verenler, şimdi Denktaş'ın tam yetkili olarak görevlendirdiği Talat'ın müzakereci sıfatını bahane ederek müzakere masasından kaçmak istediler. Bu, Rum-Yunan oyunundan başka bir şey değildi. BM ve dünyanın bu oyuna gelmemesi gerekirdi. Kriz bir şekilde aşıldı ve görüşmelere ara bir formül olarak yemekli toplantılarla devam edileceği ilan edildi. Ancak bundan daha önemlisi Rum tarafının bu tavrı karşısında De Soto'nun gösterdiği tutumdur. Sayın De Soto 24 Mart 2004'te yaptığı açıklamada "*dördü toplantı şart değil. New York anlaşması böyle bir toplantıdan söz etmiyor*" diyerek, Rum tarafının tutumunu perdelemek istemiştir²⁴.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen Bürgenstock toplantıları devam etti. Ancak toplantılar planlandığı gibi sürdürülemedi. Bunun çeşitli nedenleri vardı. Bu nedenlerden birisi ve belki de en önemlisi Rum tarafının KKTC Başbakanı Talat'ın yetkisine gösterdiği itiraz ve müzakerelere geçilmesini önlemek maksadıyla ortaya koyduğu daha başka sebepsiz bahanelerdi. Bir diğer neden de bu dönemde Türkiye'de gerçekleştirilen mahalli seçimlerdi. Seçimler dolayısıyla Başbakan R. Tayyip Erdoğan

önceden tasarlandığı gibi müzakerelerin başlangıç döneminde Bürgenstok'ta bulunamadı. Ayrıca 25-26 Mart 2004 tarihlerinde gerçekleşen AB toplantıları nedeniyle Kıbrıs Rum, Yunanistan ve Türkiye temsilcileri de ilgili tarihlerde Brüksel'de bulunmak zorundaydılar. Bütün bu bahaneler ve nedenlerle, özellikle de Rum ve Yunan taraflarının KKTC heyetinin yetkisi konusundaki itirazı kaydı dolayısı ile gergin bir havada başlamış olan Bürgenstock görüşmeleri, yemekli toplantılar halinde adeta resmi olmayan bir müzakere süreci gibi devam ettirilmeye çalışıldı.

Ancak ilk turda olduğu gibi burada da KKTC ve Kıbrıs Rum yetkilileri arasında uzlaşma sağlanamadı. Plan gereği diğer aşamaya geçildi. Annan ve ekibi sözüm ona boşlukları doldurdular. Hiçbir şekilde üzerinde anlaşma sağlanmayan bir metnin halkın önüne çıkarılması kararlaştırıldı.

Ancak Annan Planı'nın 4 üncü versiyonu olarak da tanımlayabileceğimiz bu son metin de Türk tarafının olmazsa olmazlarını dikkate almaktan uzaktı. Özellikle de derogasyon meselesi halledilmiş değildi. Çünkü AB, Türkiye'nin olmazsa olmaz olarak tanımladığı birincil hukuk (primary law) tezini kabul etmeyecek, "uyarlama yasası (act of adaptation)" adını verdiği ara bir formül önermekle yetinmekteydi²⁵. Bununla beraber gerek KKTC Hükümeti ve gerekse Türkiye yeni Annan metninin referanduma götürülmesinden yana tavır koydular. Buna karşılık Yunanistan kararı daha ziyade Güney Kıbrıs Hükümeti'ne bırakır bir tavır içerisinde çok fazla renk vermiyor, Rumlar ise bu metni kabul etmelerinin mümkün olmadığını dünya kamuoyuna ilan etmekten geri kalmıyorlardı.

Bütün uzlaşmazlıklara rağmen BM Genel Sekreteri Annan, planın halkın oyuna sunulmasını kararlaştırdı. Referandum adeta çok bilinmeyenli bir denklemdi. Kamuoyu o günlerde şu ihtimaller üzerinde durdu.

- 1) Her iki tarafın da *evet* demesi: Bu durum anlaşmanın önünde bir engel kalmadığı anlamına gelecek ve normal prosedürün işletilmesiyle tamamlanacaktı. İleride Kıbrıs halkı için ne

getireceği bir muamma olmakla beraber bu durum Annan ve ekibi için Kıbrıs sorunun çözümü anlamına gelecekti.

- 2) Rum tarafının *evet* KKTC'nin *hayır* demesi: Bu durumda da anlaşma yürürlüğe konulamayacaktı. Avrupa bir kez daha Türkiye ve KKTC Hükümeti'nin seçim döneminde izlediği politikalara rağmen Türk tarafını uzlaşmazlıkla suçlayacak ve özellikle de Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş hedef olarak seçilecek ve suçlamalara merkez olacaktı. Bununla beraber AB nezdinde mesele kapanmış olmayacak ve Türkiye'nin müzakerelere tarihi görüşmelerinin yapıldığı dönemde yeniden gündeme getirilecekti.
- 3) KKTC halkının *evet* Rum halkının *hayır* demesi: Bu durumda anlaşma hükümsüz kalacaktı. Bu durumda da ilk zamanlar dünya devletlerinin KKTC tarafına bakışlarında bir yumuşamadan söz etmek mümkün olabilecekti. Ancak bu ne AB'nin ne de ABD'nin KKTC devletini tanınması gibi bir süreci beraberinde getirmeyecekti. Böyle bir beklenti içerisinde olmak da doğru olamazdı. Zaten Hayır demeleri halinde Rumların kaybedeceği bir husus yoktu. Rum tarafı her şeye rağmen adanın tümü adına AB'ne girmiş olacaktı.

Bürgenstock görüşmeleri sonrasında Kıbrıs'ta her şey Güney Kıbrıs'ın AB'ne giriş tarihi olan 1 Mayıs 2004'e göre ayarlanmıştı. Bu tarihe göre hazırlanan Annan takvimi gereği dünya tarihinde eşî benzeri görülmemiş bir şekilde uluslararası hukuk ihlali yapılarak tarafların üzerinde anlaşmadığı 9.000 sayfalık bir siyasi anlaşma metni 24 Nisan 2004'te halkoyuna sunuldu. Oylamada taraflara Annan Planı'nı kabul edip etmedikleri ile AB'ye girmek isteyip istemedikleri hususunda iki soru soruldu. Kıbrıs Türk halkı, % 64,91 evet ve % 35,09 hayır oranı ile bu sorulara evet diyerek kabul etti. Rum tarafı ise % 75,85 hayır ve % 24,15 oranı ile hayır dedi. Oylamanın mantığına ters bir şekilde AB'ne girmeye hayır dediği halde Rum tarafı ödüllendirilerek 1 Mayıs 2004'te AB üyesi oldu. Evet diyen taraf için de bazı ekonomik yardımlar yapılabileceği ABD ve AB kurumlarıncaya dile getirildi. Ancak sonraki günler gösterdi ki, ne AB ne de

ABD söz verdikleri adımları atamadı. AB'nin verdiği sözlerde ne kadar samimi olduğu bir yana, Yunanistan ve Rum tarafının engellemeleriyle karşılaşacağı için bu konuda KKTC halkı lehine bir karar alabilmesi zaten mümkün değildi. ABD Yönetimi, KKTC halkı için bazı açılımlar yapabiliirdi. Ancak bu güne kadar bunlar da lafta kaldı, uygulamaya yönelik bir adım atılmadı. Kaldı ki böyle bir adım atılsa dahi, bunlar ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi kapsamında Kıbrıs liman ve havaalanlarının ABD tarafından kullanımı çerçevesinde kalacaktır.

Netice itibarıyla Türklerin *evet*, Rumların *hayır* oyu vermeleri psikolojik olarak Türkiye'yi rahatlatmıştır. Türkiye'nin ve KKTC'nin önüne haksız olarak çıkarılan uzlaşmasız suçlaması yumuşamış veya kendiliğinden ortadan kalkmıştır. Elbetteki bunlar uluslararası sahada elde ettiğimiz psikolojik kazanımlardır. Ancak Türkiye'nin kendisine hedef koyduğu AB yolunda bu ona ne kazandıracaktır. Yunanistan ve Rum tarafının üyesi olduğu AB komisyonlarından Türkiye'nin AB üyeliği yolunda istenilen tavizleri almadan bir ilerleme kaydedilebilecek midir? BM Güvenlik Konseyi kararları ortadayken KKTC'nin diğer devletler tarafından tanınması sağlanabilecek midir? Bunlar olmadığı takdirde Kıbrıs'ta oynanan kumar neticesi acaba kimin işine yarayacaktır? Bütün bu sorulara doğru cevap aramak gerekir.

Oylamada evet diyerek kaybettiklerimiz nelerdir? Bizim kanaatimizce bundan sonra Türkiye Kıbrıs konusunda daha büyük bir tehlike ile karşı karşıyadır. Türkiye'nin müzakere tarihi masaya yatırıldığında Kıbrıs sorunu yeniden önüne çıkarılacak ve bugün evet dediği Annan Planı'ndan daha geriye adım atması istenecektir. Çünkü Türk tarafı evet demekle egemenliğinden, devletinden vazgeçtiğini, toprak vermeyi kabul ettiğini, Türk ordusunun adadan çekilmesini ve AB normlarında garantörlüğün yeterli olabileceğini taahhüt etmiş ve hem de bunu halkın oyları ile yapmıştır. Bu durumda bundan sonra karşısına çıkarılacak olan çözüm planları ister BM ve ister AB şemsiyesi altında olsun hep bu noktadan başlatılacaktır. İleriki günlerde

BM çerçevesinde bir plan gündeme alınmasa dahi başka şemsiyeler altında getirilecek yeni planlar karşısında kalacak olan Türkiye ve KKTC halkı hep bu noktadan daha geri adım atmaya zorlanacaklardır. Gelecek günlerde biz bu tehlikeleri tartışıyor ve yazıyor olacağız.

Türkiye, gerçekten zor bir problemle karşı karşıya bırakıldı. Bir yandan bütün politikalarını endekslediği AB hedefi, diğer taraftan 50 yıllık Milli Davası Kıbrıs politikası. Adeta bunlardan birini diğerine tercih etmek zorunda bırakılıyor. Ancak zorlamalar bununla sınırlı kalmayacak gün geçtikçe Türkiye'nin Kıbrıs konusunda manevra alanı daraltılacak, Adadaki askerlerini çekmesi istenecek ve KKTC yok sayılacak. Böylece AB şemsiyesi altında Yunanistan ve Rumlar milli davaları olan Enosisi doğrudan olmasa da dolaylı olarak gerçekleştirmiş olacaktır.

BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

- ¹ Cevat Gürsoy, "Coğrafya Bakımından Kıbrıs ve Türkiye", Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi Türk Heyeti Tebliğleri, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1971, s. 41.
- ² Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler" İKTsat Fakültesi Mecmuası, XI/1, s.550-553.
- ³ Bkz. http://www.kibris.gen.tr/turkce/turk_rum/tarihce_kiralanmasi.html, ayrıca bkz. Soyalp Tamçelik, "Hariciye nezareti Arşivine İstinaden Kıbrıs'ın İngiltere'ye Devredilmesi İli İlgili Belgenin Hukuk ve Siyasi Tarih Açısından Değerlendirilmesi", **Kıbrıs Araştırmaları Dergisi** IV/1 (Kış) 1998, Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yay., Gazi Magosa KKTC, s. 98.
- ⁴ Bkz. http://www.kibris.gen.tr/turkce/turk_rum/tarihce_kiralanmasi.html, Tamçelik, a.g.m., s. 101-102.
- ⁵ Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında adanın idaresine dair sorunlar ve yazışmalar hakkında geniş bilgi için bkz. Rifat Uçarol, **1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı İngiliz Anlaşması (Adanın İngiltere'ye Devri)**, İstanbul 1978 ve Soyalp Tamçelik, "Hariciye nezareti Arşivine İstinaden Kıbrıs'ın İngiltere'ye Devredilmesi İli İlgili Belgenin Hukuk ve Siyasi Tarih Açısından Değerlendirilmesi", **Kıbrıs Araştırmaları Dergisi** IV/1 (Kış) 1998, Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Yay., Gazi Magosa - KKTC 1998, s. 83-136.

- ⁶ Winston Churchill, Kıbrıs adası ve burada yaşayan Rumlar için “*Bu toplumun Yunanistan’ın bir parçası olduğu fikrinin esası nedir? Yunanistan ile ada arasında ne tarihi ne de coğrafi bir bağ vardır. Adanın tarih boyunca her hangi bir dönemde Yunanistan’a bağlandığını gösteren hiçbir bilgi yoktur. Geniş bir hayal gücüyle düşünülse bile coğrafi açıdan Kıbrıs, Yunanistan’ın bir parçası olamaz. Adada yaşayan insanla, Yunanlı değildir. Onları Yunan geleneklerine bağlayan tek şey dildir*” diyerek bu hakikati tescil etmektedir. Ayrıca aynı konuda Lloyd George, “*Coğrafi olarak Anadolu yarım adasının bir uzantısı olan Kıbrıs adası, tarihin hiçbir döneminde Yunanistan’ın malı olmamıştır.*” Bkz. Ulvi Keser, “*Son Elli Yıllık Süreci İçinde Kıbrıs Meselesi ve Avrupa Birliği*” Stratejik Araştırmalar Dergisi, 1/2 (Eylül) 2003, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., Ankara 2003, s. 241.
- ⁷ Lozan Barış Konferansı, tutanaklar-belgeler Çeviren: Seha L. Meray, YKY Yay., İstanbul 1993, s. 7-8.
- ⁸ Hasan demirağ, Kıbrıs; Onlar ve Biz, Kıbrıs TMT Derneği Yay., Lefkoşa ty., s.34-35.
- ⁹ Megola-idea, kelime anlamıyla Büyük İdeal, Büyük Fikir demek olup, Yunanistan’ın bağımsızlığından önce ortaya atılmış ve Büyük Yunanistan’ı gerçekleştirme fikridir ve günümüze kadar Türk topraklarından koparılan parçalarla tamamlanmaya çalışılmıştır. Kıbrıs sadece bunun halkalarından biridir. Bkz. Zehra (Yalçınkaya) Cerrahoğlu, Birleşmiş Milletler Gözetiminde Kıbrıs Sorunu İle İlgili Olarak Yapılan Toplumlara Gözlemler (1968/1990), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1998, s. 7-8.
- ¹⁰ http://www.kibris.gen.tr/turkce/sorun/ingiliz_bm_enosis.html
- ¹¹ Sebahattin İsmail, a.g.e., s. 213. Kıbrıs’taki bu olaylarla ilgili haberler hakkında geniş bilgi için bkz. Demirağ, a.g.e., s.390-546.
- ¹² Bu görüşmelerde Türkiye devrin Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Lozan Andlaşması’na atıfta bulunarak “*Bu adanın mukadderatı ancak Türkiye ile İngiltere arasında tayin edilebilir, zira Lozan Muahedesi akd olunduğu zaman Kıbrıs hakkındaki alakalıları yalnız ve yalnız bir taraftan Türkiye, diğer taraftan İngiltere idi*” diyerek, Yunanistan’ın meseleye müdahil olmasına karşı çıkmışsa da başarılı olamamıştır. Bkz. Cerrahoğlu, a.g.e., s. 17-18.
- ¹³ bkz. http://www.kibris.gen.tr/turkce/sorun/kibris_zurih_londra.html
- ¹⁴ İlgili Antlaşmalar için bkz. Cerrahoğlu, s. 181-185.
- ¹⁵ Şükrü S. Gürel, Kıbrıs Tarihi (1870-1960), C. 2, Kaynak Yay., İstanbul 1985, s.160.
- ¹⁶ Bu plan terör ve korkutma yolu ile Kıbrıs Cumhuriyetini yok ederek, adanın Yunanistan’a ilhakını sağlamak amacını gütmektedir. Bkz. Cerrahoğlu, s. 19-20.

-
- ¹⁷ Bu gelişmelerle ilgili geniş bilgi için bkz. Sebahattin İsmail, **Kıbrıs Üzerine Bildiriler**, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yay., Lefkoşa 1998, s.210-220.
- ¹⁸ Sebahattin İsmail, a.g.e., s. 222.
- ¹⁹ Bu uzun müzakere süreci içerisindeki toplumlar arası görüşmeler hakkında geniş bir çalışma için bkz. Zehra (Yalçınkaya) Cerrahoğlu, **Birleşmiş Milletler Gözetiminde Kıbrıs Sorunu İle İlgili Olarak Yapılan Toplumlararası Görüşmeler** (1968/1990), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1998,
- ²⁰ İbare, Annan'ın 14 Kasım 1999 tarihli açıklamasında geçmektedir.
- ²¹ Annan Planı için bkz. www.cyprus-un-plan.org/PlanTurk.pdf
- ²² Sliya Tiryaki, "AB Yolundaki Kıbrıs Engel" Bkz. <http://www.panoramadergisi.com/mart2004/index.php?dosya=anaku1>
- ²³ Bu kurullar ile ilgili daha geniş açıklama için bkz. Sedat Ergin, "Kıbrıs'ı Gerçekte Kim Yönetecek", *Milliyet*, 26.03.2004.
- ²⁴ Bizim kanaatimize göre, dörtlü görüşmeler yapılmadan Annan'ın plan üzerinde doldurma hakkı olamaz. Çünkü taraflar, müzakerelerden çekilmiş anlamı doğmaktadır. Kaldı ki; baskı altında gerçekleştirilecek dörtlü görüşmelere devam edilse dahi tarafların uzlaşmadığı ve sadece BM Genel Sekreteri Annan'ın insafına bırakılmış bir anlaşma metni uluslararası hukuk açısından geçerli olamaz. Böyle bir anlaşma usulü tarihte ne görülmüş ne de duyulmuştur.
- ²⁵ <http://www.hurriyetim.com.tr/haber/0,,sid~1@w~1@nvid~389624,00.asp>

GİRİT'E BAKIP KIBRIS'I GÖRMEK*

Dr. A. Nükhet ADIYEKE

Dr. Nuri ADIYEKE

Doğu Akdeniz'in kilit özelliği gösteren iki adası Kıbrıs ve Girit, eski dönemlerden beri benzer kaderi paylaşmışlardır. Kısa bir süre dışında, her iki ada da tarih boyunca varlıklarını başka devletlere bağlı olarak sürdürmüşlerdir. Bu çerçevede adalar üzerindeki egemenlik kurma mücadeleleri genellikle birlikte yürümüştür. Adalardan birisini ele geçiren devlet, hemen diğere yönelmiştir.

Ancak adaların kaderlerinin birbirine benzemesi onların aynı tarihsel geçmişe sahip oldukları anlamına gelmez. Tarihte ne aynılık vardır ne de tekrar söz konusudur. Kıbrıs sorunu XIX. yüzyıl başlarından, XXI. yüzyıla ulaşan kesintisiz bir sorundur. Hala da devam etmektedir. Girit sorunu ise XIX. yüzyılda başlamış ve XX. yüzyılın ilk çeyreğinde bitmiştir. Dolayısıyla geniş perspektifte benzerlikleri incelerken anakronizme kapılmadan

* Doç. Dr. A. Nükhet Adıyeke, Yrd. Doç. Dr. Nuri Adıyeke, Mersin Üniversitesi. Yazarların bu konuda: "A. Nükhet Adıyeke ve Nuri Adıyeke; Kıbrıs Sorunu'nun Anlaşılmasında Tarihsel Bir Örnek Olarak Girit'in Yunanistan'a Katılması" adlı eseri YÖK Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi tarafından yayımlanmıştır.

süreçleri kendi koşulları içinde değerlendirmek gerekir. Zira XX. yüzyıl olaylarını ve gelişmelerini XIX. yüzyıldaki bir olayla aynı koşullar içinde görmek bizi yanlış sonuçlara götürür.

Doğu Akdeniz egemenliği çerçevesinde adalardan birisini elde eden güç, gözünü hemen diğerine çevirmektedir. 648 yılında Kıbrıs adasını ele geçiren Araplar, Girit'e yönelmişler ve 826 yılında Girit'i almışlardır. Ardından 760 yılında Kıbrıs'ı geri alan Bizanslılar 960 yılında Girit'i almışlardır. 1192 yılında Kıbrıs'ı ele geçiren Venedikliler, 1204 yılında da Girit'i elde etmişlerdir. Son olarak 1571 yılında Kıbrıs Osmanlılar tarafından alınmış, 1669 yılında da Girit'in fethi tamamlanmıştır. Görüldüğü gibi Doğu Akdeniz egemenliğinde ilk alınan ada hep Kıbrıs olmuştur¹.

Geniş tarihsel süreçte Kıbrıs adasında ciddi baş başkaldırı- lar görülmezken, Girit adasında Venedik yönetimi zamanında Venediklilere karşı, Osmanlı döneminde Osmanlılara karşı a- yaklanmalar hiç eksik olmamıştır. Kıbrıs'ta böylesine süreklilik gösteren ayaklanmalara rastlanmaz.

Ortaçağlar içinde korsanların sığınağı olan her iki adanın yerli halkı da Ortodoks'tur. Latin Venedik egemenliği dönemi, her iki ada halkı için bir dinsel baskı dönemi olmuştur. Katolik öğretisi adalarda egemenlik kurmuş, Ortodoks kilisesi baskı altına alınmıştır. Bu adalar Venedik için ekonomik olarak da tam bir “sağman inek –une ferme d'exploitation-” olmuştur². Bu yüzdendir ki her iki ada Osmanlılar tarafından alındığında yerli halk tepki göstermemiş tam tersi her iki adada da Osmanlı egemenliği Ortodoksluk için yeniden doğuş olmuştur. Giritli ozan, Marinos Çane Bounialis, Giritlilerin “*İloş sisler arasında Türklerin mi yoksa Frankların mı daha korkunç olduklarını bilemediklerini*” dillendiriyordu.³ Ne var ki Türkler Hanya'yı kuşattıkları zaman özellikle kırsal kesimde yaşayan Rum nüfusu Venediklilere karşı Osmanlıları desteklemiş, Osmanlılara katılmıştır.⁴

Kıbrıs içinde aynı durum söz konusudur. Osmanlı'nın A- da'yı fethinden önce, Venedik dönemi Kıbrıs için bir felaket

dönemi olmuştur. “Venedik döneminde Kıbrıslıların fakirliği o derecedeydi ki, 16. yüzyılın bir gezgininin sözleriyle kölelerden de beterdi”⁵. Bir Türk düşmanı olan M. Constantinidis bile “Latin ve Venedik egemenliğinde dehşet içinde kalan zavallı Kıbrıslılardan” söz etmektedir⁶. Bir yandan ekonomik baskı, öte yandan Katoliklerin dinsel baskısı ve Venedik’in sert yönetimi, Kıbrıs halkının Osmanlı yönetimine gönüllülüğünü doğurdu⁷. “Osmanlılar Kıbrıslıları, Osmanlı sınırları içindeki dinsel azınlıklara Avrupa’nın herhangi bir yerindeki benzer gruplardan daha fazla özgürlük tanıyan, olağanüstü bir kurum olan Millet Sistemi içine entegre ettiler”⁸.

Girit’in fethi Osmanlılar için yirmi beş yıl süren zorluklar mücadelesi oldu. Ada, Osmanlı fetihlerinin hemen hemen durduğu bir zamanda ele geçirilmiştir. Kıbrıs adası ise Osmanlı’nın büyümekte olduğu bir dönemde alındı. Bunun çok önemli bir sonucu olarak da Osmanlı idaresi Kıbrıs’ta klasik kurumlarını çok rahat uygulamıştır. Dolayısıyla Kıbrıs, Osmanlı’nın diğer coğrafyalarından çok farklı olmayan bir tarzda yapılandırılmıştır. Fakat Girit, Osmanlı yönetiminin klasik kurumlarının değişmeye başladığı, toplumsal yapıda çok ciddi sorunların kendisini hissettirdiği, ekonomik sorunların yaşandığı bir dönemde fethedilmiştir. Bu nedenle Girit’te Osmanlı yönetimi gevşek veya oldukça farklı bir şekilde örgütlenmiştir. Girit ele geçirildiği andan itibaren ayrıcalıklı bir yapıya sahip olmuştur. Bir başka deyişle Girit Osmanlı için “farklı” olmuştur. Bu fark, Girit’in Osmanlıların elinden hemen çıkıvermesinin de etmenlerinden birisidir.

İki ada açısından bu farkların tespiti önemlidir. Kıbrıs adası alındıktan sonra eyalet haline getirilmiştir. Kıbrıs Eyaleti içinde Tarsus, Alaiye (Alanya) Sis ve İçel sancakları bulunmaktadır. Başka bir deyimle Kıbrıs adası alındıktan sonra idari olarak Anadolu ile birlikte organize edilmiştir. Sonraki dönemlerde de başka adalar ile birlikte mütalaa edilmiştir. Halbuki Girit hiçbir zaman ne Anadolu ile ne de diğer adalarla birliktelik oluşturmamıştır. Fethedildiği andan, elden çıktığı ana değin bağımsız bir eyalet olarak örgütlenmiştir. İdari açıdan bu farklılık kilise

örgütlenmesinde tersi bir şekilde kendisini göstermiştir. Girit'te var olan Ortodoks kilisesi bağımsız bir dini otorite değil, Fener Patrikhanesi'ne bağlı bir kilisedir. Girit'teki metropolitlik her zaman Fener Patrikhanesi'nin ve İstanbul'un kontrolü altındadır. Zaten dinsel yapı olarak da Giritlilerin diğer coğrafyalara göre farklı oldukları söylenebilir. Osmanlı yönetiminin kurulduğu anda çok sayıda Giritlinin Müslümanlığa geçmesi⁹ metropolitliğin etkisinin az olduğuna bir başka işarettir. Bu çerçevede Kıbrıs'ta ortaçağlardan beri önemli bir Ortodoks kilisesi vardır. Her ne kadar Venedik döneminde bu kilise etkisizleştirilmeye çalışılmışsa da Osmanlı döneminde tekrar ihya edilmiştir. Osmanlı döneminde sadece dini açıdan değil yönetsel açıdan da güçlü bir Kıbrıs Başpiskoposluğu vardır. Bu başpiskoposluk Osmanlı yönetimince, tarihsel misyonuna uygun olarak Fener Patrikhanesi'nden bağımsız addedilmiştir.

Adalardaki nüfus oranları hemen hemen birbirine yakındır. XIX. yüzyıl öncesinde her iki adada da Rum nüfusun Müslüman nüfustan biraz fazla olduğu görülmektedir. Ne var ki adalardaki toplumsal yapının oluşum şekli her iki adada çok farklı olmuştur. Osmanlı yönetimi Kıbrıs'ı aldıktan sonra uzun süre Ada'ya Anadolu'dan çok sayıda Türk göç ettirmiştir.¹⁰ Bu, Ada'da güçlü bir Türk kültürünün doğmasına da yol açmıştır. Bu, Kıbrıs Türk halkının Ada'daki varlığını her şeye rağmen bu günlere dek koruyabilmesinde önemli bir faktördür. Nitekim Kıbrıs Türk folkloru incelendiği zaman Anadolu ile bağlantısı açıkça görülebilmektedir.

Girit Adası için bu gelişmeler geçerli olmamaktadır. Girit fethedildikten sonra, Kıbrıs'a olduğu gibi Anadolu'dan büyük çaplı göçürme yapılmamıştır¹¹. Girit'teki etnik dönüşüm yerli ahalide yaşanmıştır. Anadolu'dan giden yönetici ve Bektaşilerin yanı sıra Ada'da birkaç kurum işletilmiştir. Bunlar yerli yeniçerilik, ihtida ve evliliklerdir¹². Bu üç kurum Ada'da bir dönem sonra önemli oranda bir Müslüman kitle oluşmasını sağlamıştır. Girit'teki bu oluşumlar buraya özgü özellikler ortaya çıkarmıştır. Örneğin Müslümanlar Rumca konuşuyorlar ve lakapları yarı

Türkçe yarı Rumca telaffuz ediliyordu. Aliyaki, Halilaki, Monolaki gibi isimler kaynaklarda sıkça karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Adalılık Girit'te Anadolu'dan çok unsur taşıyor, Girit'te, Kıbrıs'ta görüldüğü gibi bir Anadolu kültür ögesine pek rastlanmıyordu. Bunda da en önemli faktör Ada'daki Türkler arasında Türkçe'nin değil Rumca'nın konuşuluyor olması idi.

Girit Adası'nda, Kıbrıs'ta olduğu gibi kültürel ve etnik açıdan Anadolu'ya bağlılık olmamıştır. Dolayısıyla Yunan propagandasının Girit'te toplumsal bir taban bulması çok kolay olmuştur. Bu çerçevede, Yunan isyanı sırasında Ada'da az sayıda da olsa irtidat (İslamdan çıkma) olayları yaşanmıştır¹³. Tüm bu gelişmeler göstermektedir ki Girit, Yunanistan için daha rahat elde edilebilecek bir konumdadır. 1821 Yunan isyanı sırasında her iki adada da isyanlar çıkmış, Kıbrıs'ta ayaklanmalar bastırıldıktan sonra geç dönemlere kadar ciddi bir olaya rastlanmazken Girit'te olayların ardı arkası hiç kesilmemiştir.

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren iki adanın kaderi yine birbirine yaklaştırmaya başlamıştır. Yeni kurulan Yunanistan'ın büyüme hedefleri diğer adalar gibi Girit ve Kıbrıs'ı da içine almıştır. Megali İdea hedefleri arasında Teselya, Epir, Adalar, Girit, Batı Trakya'dan başka Kıbrıs ve Batı Anadolu'da yer almaktadır. Teselya, Epir, Adalar, Girit ve Batı Trakya bu sınırlar içine alınabilmiştir. Kıbrıs ve Batı Anadolu, Megali İdea'nın başarısız olduğu yerlerdir. Yunanistan'ın Küçük Asya macerası, bu ülkenin reel politikasından Batı Anadolu'yu çıkarmıştır. Fakat, Kıbrıs için aynı şeyi söylemek pek de mümkün görünmemektedir. Başka bir deyişle Kıbrıs Yunanistan'ın reel politikasından çıkmamıştır. Dolayısıyla Kıbrıs politik olarak, Teselya, Epir, Adalar Girit ve Batı Trakya politik gelişmelerinin sanki bir devamı imiş gibi görünmektedir. Nitekim hem Yunan söylemlerinde hem de Türk söylemlerinde, özellikle Adalar, Girit ve Batı Trakya, Kıbrıs için örnek olarak veya ibret olarak hep anılmaktadır. Anılan bu bölgeler Osmanlı İmparatorluğu'ndan koparılıp, Yunanistan'a katıldıkça Kıbrıs Rum kilisesi ve liderleri de Kıbrıs'ın da aynı yöntemlerle bir gün Yunanistan'a ilhak edileceğini

düşündüler¹⁴. Nitekim 1821 ayaklanmasında idam edilen Baş-piskopos Kiprianos'u anma vesilesi ile 7 Temmuz 1963 tarihli Eleftheria gazetesinde şöyle yazıyordu: *"Kıbrıs her ne kadar ana vatanın kurtuluş mücadelesine katılmışsa da yine sultanların ve daha sonra da İngilizlerin boyunduruğu altında yaşaması mu-kadder olmuş, anavatan Girit'i, Ege Adaları'nı ve Oniki adaları kurtarmışsa da onu kurtarmağa muvaffak olamamıştır."*¹⁵

Tersi bir yaklaşımla Türk toplumu da Teselya'yı, Epir'i, Adaları ve Girit'i örnek alıp Kıbrıs'ta da aynı gelişmelerin yaşanmasına engel olma mücadelesi vermiştir. Temel kaygı, enosis gerçekleşirse Kıbrıslı Türklerin yazgısının Girit, Oniki Adalar ve Batı Trakya'daki Türklerle aynı olacağı idi.

Yunanistan'ın Megali İdea coğrafyası içinde iki farklı alan bulunmaktadır. Birinci grupta Adalar, ikinci grupta ana karalar yer alır. Bu açıdan Teselya, Epir ve Batı Trakya ana karalarında uygulanan politika ile Yedi Ada, Oniki Ada, Girit ve Kıbrıs'ta uygulanan politikalar lojistik farklılıklar gösterir. Adalar'da Yunan politikaları daha rahat zemin bulabilmekte ve Osmanlı'nın müdahalesi de daha geç olmaktaydı. Dolayısıyla Adalar, Kıbrıslı Rumlar için önemle izleniyordu. Örneğin; 1914 yılında Yedi Ada'nın Yunanistan'a ilhakının ellinci yıl dönümü törenlerinde Kıbrıslı Rumlar Yunanistan kralına kutlama telgrafı çekerek en kısa zamanda kendilerinin de Yunanistan'a katılmak istediklerini bildirmişlerdir¹⁶. Rum cemaat bununla da yetinmemiş, Yedi Ada'nın Yunanistan'a katılışının ellinci yılı törenleri için Korfu'da düzenlenen resmi şenliklere Kıbrıslı Rumlar adına Yasama Meclisi üyesi Avukat Paskal Efendi'yi göndermiştir¹⁷.

Girit'te de, Kıbrıs'ta da enosisçilerin tek bir idealleri vardı, o da Büyük Yunanistan'ın kurulmasıydı. Her iki adada da başlatılan enosis kampanyasının ardında Yunan ve Rum Ortodoks kilisesi ve Atina'da öğrenim görmüş avukat, doktor, öğretmenler vardı. Bu kitleler her iki Ada'da da aynı yöntemi uygulamaya çalışıyorlardı. Dikkati çeken önemli bir nokta da Girit'in ileri-de Yunanistan'ın iç ve dış politikalarına yön verecek Venizelos, Miçotakis gibi isimler yetiştirmiş olmasıdır. Bu isimler Girit'te

yaşadıkları deneyimlerle Yunanistan'ın siyasasına şekil vermiştir.

Her iki adada da gerilimin sürekli diri tutulması, tedhiş, Türklerin kaçırılması ve Yunanistan ile birlikte uluslararası propaganda hep benzer çizgilerde gelişti. Nitekim bu yöntemlerin Girit'te kendilerince başarılı olduğu da görüldü. Bunun için özellikle Girit isyanları Kıbrıslı Rumlar için çok önemli kabul edilmiş ve yakından izlenmiştir. Girit'te enosis adına başarı olarak kabul edilen yöntemlerin Kıbrıs'ta da uygulanmasının koşulları aranmıştır.

Girit'te 1896'da başlayan ayaklanmalar sonucu Yunanistan, Ada'ya silah ve gönüllü göndermeye başlamıştı. Osmanlı askerleri isyanı bastırmak amacıyla harekete geçtiğinde Yunanistan'dan silahlar ve gönüllüler Ada'ya akmağa başladı. Bu çalışma açıktan Yunan Hükümeti'nin etkinliği değil, Etniki Eterya'nın girişimleri olarak tüm dünyaya lanse ediliyordu.¹⁸ Bunun üzerine Büyük Devletler harp gemilerini birer birer Girit sularına göndererek soruna fiili olarak müdahale ettiler.¹⁹

Ada'da Manousos Koundouros liderliğinde kurulan Epitropi 1895 yılı yaz aylarında ortaya çıkan ve Osmanlı Devleti'ni bir hayli meşgul eden Ermeni olaylarından da yararlanmayı umuyordu.²⁰ Bu dönemde organize edilecek kapsamlı bir ayaklanma, hem başlangıçta bazı ayrıcalıklar elde edilmesini sağlayacak, hem de organizasyonun Yunanistan desteğiyle güçlenmesi ile birlikte Yunanistan ile birleşmeye doğru hedeflenen amaçlar gündeme getirilecekti.

Cemiyetin merkezi İsfakiye'nin Apokoron kazası idi.²¹ Önceleri otuz kırk kişiden oluşan cemiyet giderek büyüdü. Başlangıçta sadece Apokoron kazasına özgü iken diğer kazaları da etki alanı içine almaya başladı.²² Özellikle cemiyetin bünyesi içinde yer alan birçok din görevlisi²³ köyleri gezerek halkı İsyen Cemiyeti'ne katılmaya, hiç olmazsa maddi yardımda bulunmaya çağırıyorlar ve Müslüman halka karşı kışkırtıyorlardı. Diğer yandan Epitropi'nin asıl güç kaynağı isyancı çetelerin şefleri ile

kendilerinin savaşı (palikarya) adını verdikleri yerli halktan oluşuyordu.

Epitropi işi daha da ileri götürerek halkı isyana teşvik eden beyannameler yayınlamaya başladı. Bu beyannamelerde “...en büyük isteğimiz ve dileğimiz Girit ile Yunanistan’ın birleşmesidir. Uygar insanlara çağrıda bulunuyoruz. Ada’nın Osmanlı Hükümeti ve onun padişahıyla ilişkisini kesmeyi ve Yunanistan Kralı I. Georges’un Ada’yı hakimiyetine almasını istiyoruz. Artık bu ada Yunanistan’a aittir”²⁴ görüşleri yüksek sesle dile getiriliyordu. Bu çağrı aynı zamanda cemiyetin arkasındaki desteği de açığa vurmakta idi. Gerçekten de cemiyet Yunanistan’dan hem maddi destek sağlıyor, hem de Yunan ana karasından çeşitli yollarla Ada’ya ulaşan Rumlar, Epitropi’ye güç katıyordu.²⁵ Yunanistan’ın sağladığı bu desteğin yanı sıra Epitropi, Etniki Eteryay ile de yakın ilişki kurmuş ve hatta bir anlaşma dahi gerçekleştirmişti.²⁶ Etniki Eteryay ve Yunanlı gönüllüler Yunanistan’ın her yerinde Girit isyan cemiyetine para yardımı topluyorlardı.²⁷ Yardım işi giderek büyüdü ve Rus Çarı ile Papa da bu yardım seferberliğine katıldı.²⁸ Bu da cemiyetin Avrupa Devletleri ile de ilişki içinde olduğunun bir göstergesi idi. Hatta bu ilişki cemiyetin Ada’daki Büyük Devletler elçilerine temsilci gönderme ve onları mücadelelerine ikna etme noktasına kadar ilerledi. Konsoloslar, devletlerinin maddi ve siyasi olarak desteklediği isyan cemiyetini, görünüşte Osmanlı yönetiminin tepkisini çekmemek için reddettiler. Diğer yandan da cemiyetin daha makul hareket etmesini sağlamak için Yunan Hükümeti’nin çaba göstermesini sağlamaya çalıştılar.²⁹

Yunanlıların tahrikiyle Epitropi’nin köylerde yürüttüğü katliam, Müslümanların sefalet içinde köylerden şehirlere göç etmelerine neden olmuştu. Köylerini ve evlerini terk ederek kıyılardaki kentlere yığılan Müslüman nüfus günlerce ve aylarca aç ve sefil bir halde çoluk çocuk sokaklarda yaşamak zorunda kaldılar. Tüm bunların üstüne Ada’daki isyanı tahrik etmekle yetinmeyen Yunanistan, Albay Vasos komutasında Ada’ya askeri birlikler göndererek işgal hareketine girişti.

Büyük Devletlerin ortak görüşte oldukları nokta, Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında olası bir savaşı önleme konusundaki ısrarları idi. Bu amaçla ve Yunan işgalinin Ada'da yarattığı etkiyi silmek amacıyla Ada'yı işgal altına almaları gerektiğine inandılar.³⁰ Güvenliğin sağlanması amacına yönelik işgal hareketine Rus, Fransız, İngiliz, Alman, İtalyan ve Avusturya Hükümetleri'nin askerleri katıldılar. Bu işgalin ardından Avrupa Devletleri'nin bayrakları da Hanya Kalesi'nde Osmanlı sancağı'nın yanına çekilerek işgal resmen ilan edildi.³¹

Devletlerin abluka ve işgali, başlangıçta Ada'nın ve Müslümanların güvenliğini sağlamak olarak bildirilirken zaman içinde amacının dışına taşarak Ada'daki Müslüman unsuru hedef almaya başladı. Güya güvenliği sağlama bahanesiyle zaten baskı ve katlim tehdidi olan Müslüman Türklerin ellerinden silahları toplandı. Çeşitli asayişsizlik bahaneleriyle Müslüman toplumun önde gelen kişileri Avrupalılarca tutuklandı ve hapsedildi. Büyük Devletlerin Osmanlı toprak bütünlüğünün korunacağı ve Ada'daki egemenlik haklarının güvence altında olacağı sözleriyle, Yunanistan'ın belirlediği hedefe doğru yaklaşması sağlandı. 1897 yılı Nisan ayında Osmanlı-Yunan sınırında patlak veren savaşın sonucu da bu saptamayı doğruluyordu. Galiyet Osmanlı Devleti'nin; kazanç Yunanistan'ındı.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken, Kıbrıs Rum cemaati, Girit'teki gelişmeleri oldukça dikkatli bir şekilde izliyordu. Bu çerçevede Girit ayaklanmacıları için yardım hatta gönüllü dahi gönderiyorlardı.³² Girit için dönüm noktası olan muhtariyet, Kıbrıs için de yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Zira Girit'teki politikalar Yunanistan için başarılı idi, Kıbrıs'ta da uygulanabilirdi. Enosisçiler Girit'e Yunanistan'la birleşmiş gözüyle bakmaya başlamışlardı. Bu çerçevede 1898 yılından itibaren Kıbrıs'ta da enosis faaliyetleri hızlandı. Bu yıl George Phrankoudes adlı biri "Yurtsever Kıbrıs Birliği" adı altında bir enosis örgütü kurdu.

Aynı dönemde Girit'in Avrupa devletleri tarafından Osmanlı egemenliği altında muhtariyet idareye sahip olması ve

muhtariyetin uygulanmasının Yunan Kralı'nın oğlu Prens Georges'e verilmesi, Kıbrıs'taki Rumlar arasında coşkuyla karşılandı. Patris gazetesinde Girit'in Yunanistan'a verilmesinden sonra Kıbrıs'ın da aynı prensin yönetimine verilmesini isteyen yazılar yayınlanıyordu. 1902 yılında adı anılan bu kulübün organizasyonunda Girit ve Yunanistan'dan gelen bazı kişiler Rum halkı silahlandırma çalışmasına başlamışlardı. Buradaki amaç, Girit'tekine benzer bir organizasyon gerçekleştirmektir.

Girit'te Rum çetecilerin, Müslüman Türk halkına karşı giriştiği tedhiş hareketleri Kıbrıslı enosisçiler için de uygulanabilir bir politika olmuştu. Nitekim Girit'te yaşanan kısımlar Kıbrıslı Türkler ve Rumlar tarafından farklı amaçlarla dikkatlice izleniyordu. Yunanistan tarafından hem Girit'e hem de Kıbrıs'a gönderilen silahlar ve provokatörler her iki adada da Müslüman halka terör yaşıyorlardı. Buna paralel Rum basını Ermeni olaylarını da anarak Girit'te Rumların Türkler tarafından katledildiklerine dair haberler yayıyorlardı. Batılı devletlerin Girit'i Osmanlı Devleti'nin yönetiminden koparmakla yetinmeyip burada Rumların Müslüman Türk azınlığa karşı giriştiği katliama da seyirci kaldıklarını gören Kıbrıslı Türklerin tedirginlikleri daha da artıyordu. Osmanlı Hükümeti de hukuksal olarak egemenliği altında olduğu halde Büyük Devletlerin baskısı ve politikaları nedeniyle katliama karşı uluslararası platformlarda protesto etmekten başka bir şey yapamıyordu.

Tedhiş olayları Büyük Devletlerin müdahalesini kolaylaştırması açısından da önemliydi. Hem uluslararası politika açısından hem de cemaatlerin iç talepleri açısından uluslararası müdahale meşrulaşmış oluyordu. Tedhiş olaylarının bir diğer önemli sonucu da Girit'te de, Kıbrıs'ta da tedhişten yılan Müslümanlar mallarını terk edip göçe başlıyorlar veya göçe zorlanıyorlardı. Öncelikle köylerden kasaba ve kentlere ardından da her iki adadan da Anadolu'ya göç yaşanmıştır. Bu göç enosis taraftarlarını memnun ediyordu. Zira Türkler ne kadar azalırsa Girit'in ve Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşme istekleri o kadar haklı görülebilirdi. Osmanlılar Girit'ten Anadolu'ya yaşanan

göçleri engellemek için çaba gösterdi. Bu çaba Giritlilere Osmanlılık bilinci kazandırmak ve bu bilinç etrafında Ada'da var olma mücadelesi aşılardı³³. Ancak bu çaba da Büyük Devletlerce hazırlanan senaryonun uygulanmasını engelleyemedi. Özellikle Girit'ten Osmanlı askerlerinin de çıkarılmasıyla yaşanan baskılar ve katliamlar karşısında Müslüman nüfusun kaçıışı devam etti. Bir süre sonra da Ada'daki Müslüman nüfus oldukça azaldı. Keza Kıbrıs'tan da göçler yaşandıysa da yeni zamanlarda bu tehlike anlaşıldığından Müslüman nüfus her şeye rağmen Kıbrıs'ta kalmanın yollarını aradı, kalmak için direndi.

Sonunda 1913 yılında Yunanlılar, Girit'i ilhak ettiler. "*Bundan sonra Rumlar, tüm dünyanın kendilerine saygı borçlu olduğu, seçilmiş insanlar olduklarına inandılar.*"³⁴ Bu saygıya bedel olarak da Girit gibi Kıbrıs'ında kendilerine verilmesini istediler. Zira Venizelos, tıpkı Girit gibi Kıbrıs üzerinde de Yunanistan'ın doğal hakları olduğuna inanmıştı.

Girit adasının talihi Kıbrıs'tan farklı geliyordu. Zira İngiltere Kıbrıs'ı Berlin Kongresi arifesinde 4 Haziran 1878'de Osmanlı Devleti ile imzaladığı bir gizli anlaşma ile devraldı³⁵. Anlaşmaya göre Ada, Osmanlı egemenliğinde kalacak, Ada'nın harcamalarını aşan geliri İngiliz Hükümeti tarafından Osmanlı Devleti'ne teslim edilecekti.³⁶ Temmuz ayında ilk İngiliz yöneticisi Sir Garnet Wolseley valilik görevine başladı³⁷. 14 Eylül tarihinde de çıkarılan bir krallık konseyi emri ile ilk İngiliz anayasası yürürlüğe girdi. Bu metin, bundan önce diğer İngiliz kolonileri için kabul edilmiş olan düzenlemelerin Kıbrıs'ta da uygulanmasını öngörüyordu³⁸.

Ada'nın İngiltere'ye ilhakını Rumlar enosis için bir adım olarak görmüşlerdi³⁹. Zira, Başpiskopos Sophronius İngilizlerce Türk boyunduruğundan kurtarılmalarına şahitlik etmekten fevkalade mutlu olduğunu belirtmiştir. O, bu olayı Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesinin bir öncüsü olarak gördüğünü beyan etmiştir. Bu yüzden de İngiliz yönetimine minnettarlığını sunmuştur⁴⁰.

Kıbrıs'ta oyunun aktörleri değişmişti. Enosis'in önünde engel olan artık Osmanlı değil İngiltere idi. İngiltere'nin ise stratejik nedenlerden dolayı Ada'ya ihtiyacı vardı. Nitekim başka sebeplerin de yanı sıra, benzeri bir oldu bitti (Kıbrıs'ın da Girit gibi Yunanistan'a ilhakı) ile karşı karşıya kalmak istemeyen İngiltere Osmanlı İmparatorluğu I. Dünya Savaşı'na Almanya'nın yanında girince (5 Kasım 1914) Ada'yı ilhak ettiğini ilan etti⁴¹. Bu duruma Rumların oldukça sevindikleri görülür. Çünkü onlar Yunan dostu olan, Adalar'ı ve Girit'i Yunanistan'a kazandıran İngilizlerin eninde sonunda Kıbrıs'ı da Yunanistan'a vereceğine inanıyorlardı. Üstelik Kıbrıs konusunda artık Osmanlı Devleti de olayın resmen tarafı olmaktan çıkmıştı. Nitekim İngiltere Hükümeti kendi safında savaşa girmesi koşulu ile Kıbrıs'ı Yunanistan'a teklif etti⁴². Fakat bu kez de Yunanistan için koşullar uygun değildi.

Girit ve Kıbrıs sorunlarının uluslararası tartışmalardaki önemli bir farklılığı da XX. yüzyılda Kıbrıs için tüm dünyada sivil inisiyatiflerin etkinliklerinin ve kabul edilebilirliklerinin artmasıdır. Bu Türkiye'nin çeşitli önyargılar çerçevesinde aleyhineymiş gibi göründe de aslında pek de öyle değildir. Ancak Girit için böyle bir şey söz konusu olmadı. Tersine 1897 başında Girit'te fiilen yönetimi ele alan Büyük Devletler, her daim Osmanlı'nın "hakk-ı hakimiyeti"ni vurgularken Yunanistan'ın enosis faaliyetlerine seyirci kaldılar. Konuyu Avrupa hükümetleri ve politikaları açısından değerlendirirken Avrupa devletlerinin XIX. yüzyıl sonunda Osmanlı İmparatorluğu'na bakış açılarını da göz önüne almak gerekir. Çünkü XIX. yüzyıl sonunda Avrupa, Balkanlar'da "hasta adam" olarak tabir ettiği Osmanlı'nın varlığını sürdürmesini sağlamak yerine, söz konusu bölgede Rusya'ya karşı piyon olarak kullanabilecekleri bağımlı bir Yunanistan'ı güçlendirmek konusunda hemfikir görünüyordu.

Osmanlı İmparatorluğu Girit'te sadece kağıt üzerinde "hakk-ı hakimiyet" ibaresinin kullanılması adına masa başında bir çok tavizler vermiştir. Hatta Girit için girişmeyi göze aldığı 1897 savaşından galip çıktığı halde, barış masasında Ada'da

uluslararası yönetimin temsilcisi sıfatıyla Yunan Prensinin haki-miyetine izin vererek kendi egemenlik haklarını bir anlamda kendi eliyle ipotek altına koymuştur. 1913 de resmen Yunanistan sınırları içine dahil edilen Girit'te aslında 1896'dan beri Avrupa'nın yazdığı bir oyun sahnelenmiş ve bu oyunda da Osmanlı yönetimi üzerine düşen görevi yerine getirerek Avrupa'nın ve Yunanistan'ın işini kolaylaştırmıştır.

1856'da Paris Barış Konferansında Avrupalı Devletler Osmanlı Devleti'nin "Avrupalı" olması ve Cemiyet-i Akvama katılması kararını kabul etmişlerdi. Aynı anlaşma ile Avrupa Devletleri Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü ve hakimiyet haklarını da garanti altına aldıklarını ilan etmişlerdi. Bu birliğe dahil olmak adına Tanzimat ve Islahat reformlarını gerçekleştirmiş olan Osmanlı Devleti'nin ödülü parçalanıp yok olmaktı. Girit'in de Osmanlı Devleti'nden kopuşunun gerçekleştiği dağılma süreci bu noktadan sonra gerçekleşti.

BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

- ¹ A. Nükhet Adıyeke-Nuri Adıyeke, Kıbrıs Sorununun Anlaşılmasında Tarihsel Bir Örnek Olarak Girit'in Yunanistan'a Katılması, SAEMK/YYK Yayını, Ankara, 2002, s. 97.
- ² Cemal Tükin, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Girit İsyanları-1821 Yılına Kadar Girit", *Belleken*, IX/34, (1945), s. 175.
- ³ Theocharis E. Detorakis, *History of Crete*, (Translated by John C. Davis), Iraklion, 1994, s. 229.
- ⁴ Charles A. Fraaze, *Catolics and Sultans*, Cambridge University Press, London, 1983, s. 123.
- ⁵ Pierre Oberling, *The Road to Bellapais (The Turkish Cypriot Exodus to Northern Cyprus)*, Columbia University Press, Newyork, 1982, s. 2.
- ⁶ Michael Constantinidis, *The Ortodox Churc*, London, 1931, s. 87.
- ⁷ Stanford Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, C.I, E Yay., İstanbul, 1982, s. 278; Şükrü Sina Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika*, C.I, Kaynak Yay., İstanbul, 1984, s.12.

- ⁸ Oberling, age., s. 3.
- ⁹ Nühket Adıyeke, "XVII. Yüzyıl Girit (Resmo) Şerıye Sicillerine Göre İhtida Hareketleri ve Girit'te Etnik Dönüşüm" 14. Türk Tarih Kongresi, Ankara, (Eylül 2002).
- ¹⁰ Yusuf Halaçoğlu, XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi, TTK Yay., Ankara, 1988, s. 38, 47, 121, 141 v.d.
- ¹¹ Molly Greene, A Shared World (Christians and Muslims in the Early Modern Mediterranean), Princeton New Jersey, 2000, s. 79.
- ¹² İhtidalar için bkz. Yukarıda dip not 5; Evlilikler için, Nuri Adıyeke, "Girit'te Cemaatler Arası Evlilikler", Kebikeç, (İnsan Bilimleri İçin Kaynak Dergisi), sayı.16, 2003, s. 17 vd.; Keza, Nikolaos Stavrinidis, Metafrasis Turkikon İstorikon Eggrafon, (Aforonton is tin İstoria tis Kritis), (1657-1672), c.I, Herakleion-Crete, 1975, s. 24-26.
- ¹³ A. Nühket Adıyeke / Nuri Adıyeke; "Yunan İsyanı Sırasında Girit'te İrtidad Olayları", Kebikeç, (İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi), sayı: 10, 2000, ss. 107-113.
- ¹⁴ Ahmet C. Gazioğlu, Enosis Çemberinde Türkler, CYREP, Lefkoşe, 2000, s. 88.
- ¹⁵ Yeni Kıbrıs, (Ağustos-Eylül), 1988) s. 19.
- ¹⁶ BOA., BEO., A. MTZ. KB, 1/104.
- ¹⁷ BOA., BEO., A. MTZ. KB, 3/107.
- ¹⁸ Douglas Dakin, The Unification of Greece 1770-1923, London, 1972, s. 150.
- ¹⁹ BOA. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), Y.A. Hus. (Yıldız Hususi Maruzat Evrakı), 353-66; Y.A. Hus. 352-61; Y.A. Hus. 355-85; F. Giese, "Crete", The Encyclopaedia of Islam, C.III, Lyden, 1913, s. 879.
- ²⁰ Dakin, age., s.115; William L. Langer, The Diplomacy of Imperializm 1890-1902, Newyork, 1956, s. 316. 1895-96 Ermeni olayları hakkında bakınız: Kamuran Gürün, Ermeni Dosyası, T.T.K. Yay., Ankara, 1985, (3. baskı), ss. 149-166.
- ²¹ Hakikat (Hanya); 28 Eylül 1895; Edouard Driault, Şark Meselesi (Bidayet-i Zuhurundan Zamanımıza Kadar), Çeviren: Mehmed Nafız, İstanbul, 1329, s. 342.
- ²² BOA., İr. Girit, 1083.
- ²³ Pierre Mille, De Thessalie en Crete, Paris, 1898, s. 222.
- ²⁴ Paul Combes, L'Ile de Crete, Paris, 1897, s. 90-91 ve Ζωή Μητσοτακη; Ο Δημοσιογραφός Ελευθεριος Βενιζελος-Στα Χρονια Της Κρητης 1887-1910., Αθηνα 1992, s. 64.

- ²⁵ "Ada'ya gizlice 15.000 tüfek sokulmuştu." Mille, age., s.213; "...Asiler arasında asker elbiseli bazı eşhas görüldüğü gibi boru sesleri işitildiği...", BOA, YEE 114-425(20); "... Yunanlılar'ın adaya gönderdiği kişiler aracılığıyla halk arasında kışkırtıcılık yapılmakta, Ada'nın çeşitli noktalarına yapılan iskelelerden eşkıyaya gerekli erzak taşınmakta..." BOA, YA. Hus. 374-84.
- ²⁶ Süleyman Tefik-Abdullah Zühdü, *Devlet-i Aliyye-yi Osmaniye ve Yunan Muharebesi*, İstanbul, 1315, s. 93-94.
- ²⁷ BOA, YA. Hus. 356-61 ve Mille, age., s.212.
- ²⁸ "Çar Girit milliyetçilerine elli bin ruble", "Papa Girit milliyetçilerine on bin Frank vermiştir." *Kanun-u Esasi* (Mısır), 29 Mart 1897.
- ²⁹ BOA, YA. Hus., 353-66.
- ³⁰ Georges J. Marcopoulos, "The Selection of Prince George of Greece as High Comissioner in Crete", *Balkan Studies*, Volume: 10 (1969), Thessaloniki, s. 337.
- ³¹ *Kanun-u Esasi* (Mısır); 18 Şubat 1897; Hüseyin Hıfzı, *Girid Vekayii*, İstanbul, 1326, s.16; Combes, age., s. 92; Marcopoulos, agm., s. 337; İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C.IV, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972, s. 337.
- ³² BOA, BEO., A. MTZ. KB, 2/29.
- ³³ Bu konuda geniş bilgi için bakınız: A. Nükhet Adıyeke, "Yunan Milliyetçiliğinin Gelişme Döneminde Girit'te Oluşan Türk Milliyetçiliği", *Mersin Üniversitesi I. Ulusal Tarih Kongresi – Tarih ve Milliyetçilik*, Mersin, 1999, ss. 369-379.
- ³⁴ Oberling, age., s. 14.
- ³⁵ Gürel, age., s. 23; Ahmet C. Gazioğlu, *Kıbrıs Tarihi-İngiliz Dönemi (1878-1960)*, Lefkoşa, 1997, s. 5; Rifat Uçarol, *1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı-İngiliz Anlaşması (Ada'nın İngiltere'ye Devri)*, İstanbul, 1978, s. 65.
- ³⁶ Matthew Smith Anderson, *Doğu Sorunu 1774-1923 (Uluslar arası İlişkiler Üzerine Bir İnceleme)*, Çeviren: İdil Eser, YKY, İstanbul, 2001, s. 223.
- ³⁷ Gürel, age., s. 35.
- ³⁸ Gürel, age., s. 36.
- ³⁹ Gürel, age., s. 67.
- ⁴⁰ Constantinidis, age., s. 88,89.
- ⁴¹ Harry Scott Gibbons, *The Genocide Files*, London, 1997, s. 16.
- ⁴² Anderson, age., s.331.

TÜRKİYE’NİN AB MÜZAKERE SÜRECİNDE KIBRIS SORUNU: Enosis mi? Adil ve Kalıcı Çözüm mü?

Dr. Veysi AKIN*

1) Brüksel Zirvesi (16-17 Aralık 2004) ve Kıbrıs Dayatması

Geçmişte sadece Türk ve Rum tarafı ile garantör devletler olması hasebiyle İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında bir sorun olan Kıbrıs, Rumların AB’ne girmesi ve Türkiye’nin AB adaylık süreci ile ilgilendirilmesi dolayısıyla AB’nin de temel sorunu haline gelmiştir. Bunda Türkiye’nin AB hedefi uğruna Kıbrıs üzerinde izlediği yanlış politikaların etkisi olmakla beraber, Avrupalıların geçmişte olduğu gibi günümüzde de Rum-Yunan yanlısı politika izlemeleri temel etken olarak gösterilebilir. Ayrıca BM’nin adil ve kalıcı bir çözüm üretmemiş olması da sorunun bu hale gelmesine yol açmıştır. BM, Kıbrıs sorununun ortaya çıkışından itibaren Rumlar ve Türkler arasında adil olmadığı gibi çözüm sürecinde Türkiye ve Yunanistan’a uyguladığı baskıda da eşit davranmamıştır. Kanlı olayların yaşandığı günlerde adada barışı korumakla görevlendirdiği sözde Barış Kuvvetleri, kan ve gözyaşına neden olan Rumları korumuş,

* “Yrd. Doç. Dr.”, Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

Türklerin öldürülmesine, ev ve köylerinin yakılmasına adeta seyirci kalmıştır. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında da anlaşmalarla kurulmuş bulunan Kıbrıs Cumhuriyeti'ni ortadan kaldıran Rumlar lehine kararlar alarak Rum Yönetimi'ni "*Kıbrıs Cumhuriyeti*" olarak tanımıştır. Kıbrıs Rum Yönetimi, yıllarca BM'nin bu kararına sığınarak nasıl olsa biz adanın tek hâkimiyiz, o halde tek sahibi de oluruz mantığı ile hareket etmiş ve BM şemsiyesi altında gerçekleştirilen bütün müzakerelerde barışın yolunu tıkayan taraf olmuştur. Rum tarafının bu tutumuna karşın BM ve Avrupalılar sürekli olarak Türkleri uzlaşmaz olarak nitelemişler ve haksız bir yargı ile kamuoyu oluşmasına çalışmışlardır. Bütün bu olup bitenler yaşanırken Türkiye, haklı olmanın rehabetine sığınarak Kıbrıs Türkünün haklı davasını dünya kamuoyunda yeterince tanıtamamıştır. Adeta sorundan kaçarak kendisine sorun yaratmamayı devlet politikası haline getirerek, problemin bu güne gelmesine katkıda bulunmuştur. Geçmişte toplumlararası görüşmeler, Gali Planı, Annan Planı gibi adlarla sadece BM şemsiyesi altında ele alınan çözüm arayışları artık bu şemsiyeye sığmaz hale gelmiştir. Sorun adeta bir kartopunun yuvarlanarak çığa dönüşmesi gibi büyümüş ve günümüzde BM ve garantör devletlerin bir meselesi olmaktan çıkarak AB'nin doğrudan ve ABD'nin dolaylı karışımı ile küresel güçlerin mücadelesi şekline dönüşmüştür.

Annan planı, günümüzde Rumların referandumda verdikleri hayır oyu dolayısıyla hukuki olarak bitmiş olmakla beraber düşünce olarak devam ettirildiği için gündemdeki yerini korumaktadır. Bu sebeple hali hazırda çözüm arayışları BM şemsiyesi altında aranmaktadır. Ancak BM kararı esas alınarak adanın tümünü temsilen Rumların AB'ye alınmasıyla olayın tarafları çoğalmıştır. Artık istesek de istemesek de AB olayın bir tarafıdır. Bu bakımdan sorunun çözümünde AB'nin bundan sonraki tavrı önemlidir. Bu sebeple Türkiye AB'ni yok sayamaz. Ancak AB'nin sonu gelmez isteklerine de boyun eğerek bir yere varamaz. Çünkü AB geçmişte olduğu gibi günümüzde de hala yanlı politika izlemektedir.

AB, Güney Kıbrıs'ı içine alarak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesini oluşturan anlaşmaları¹ yok sayarak uluslararası hukuk ihlali yaptığı gibi siyasi sorunları olan bir yapıyı kendi çatısı altına katarak kendi prensiplerini de çiğnemiştir². Bütün bunlar, ben yaptım oldu zihniyeti ile gerçekleştirilen ve hukuki temelden mahrum uygulamalar olmakla beraber Türkiye ve KKTC için geriye götürülmesi mümkün olmayan bir hakikattir. Nitekim henüz çok az sayıda olsa dahi *"Avrupalılar, AB bünyesine ölünmüş bir Kıbrıs'ı kabul ettikten sonra kendi günahlarıyla karşı karşıya kaldılar"* diyerek günümüzde bu gerçeği telaffuz edebilme cesareti gösteren AB ülkeleri de bulunmaktadır³.

İşte bu çerçevede Kıbrıs sorunu Kopenhag (12 Aralık 2002) ve Lahey (10-11 Mart 2003) Görüşmeleri bir yana bırakılacak olursa ilk defa 17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesi'nde 25 AB üyesi ülkesi liderlerinin katılımı ile kapsamlı olarak ele alınmış oldu. Müzakereler öncesinde ülke liderlerinin kendi kamuoylarına verdiği mesajlardan anlaşıldığına göre zirve toplantıları bir hayli sert geçeceğe benziyordu⁴. Nitekim 13-14 Aralık tarihlerinde AP'de gerçekleşen görüşmeler bunun ilk işaretini vermişti⁵. Dönem Başkanı Hollandalı Parlamenter Camiel Eurlings tarafından hazırlanan Türkiye raporunun parlamentoda görüşülmesi sırasında sert tartışmalar yaşanmış, Rum-Yunan ikilisi ve Türkiye karşıtı parlamenterlerin çabası ile müzakere tarihi verilmeden önce Türkiye'ye Kıbrıs'ı tanıması bir şart olarak ileri sürülmüştü⁶. Bunun yanı sıra Türkler için onurunu kırıcı olan sözde Ermeni soykırımı, Rum Ortodoks Patrikliği'nin Ekümenlik olarak tanınması, Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması ve yeni azınlık tanımları gibi hususlar da karar metninin satır aralarına sıkıştırılmıştı⁷.

Parlamentoda yaşananlardan hareketle zirve toplantısında sert bir muhalefetle karşılaşacağını anlayan Türkiye, Brüksel'e kalabalık bir heyetle gitmeyi uygun gördü. Başbakan Erdoğan'ın başkanlığındaki heyette Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, Devlet Bakanı Beşir Atalay, siyasi partileri temsilen katılan milletvekilleri ve konunun uzmanı tek-

nokratlar ve danışmanlar bulunuyordu. Nitekim toplantı başladığında Türkiye tahmininde yanılmadığını gördü. Her ne kadar liderler üzerinde bağlayıcı bir yapısı olmasa da Avrupalıların genel kanaatini ortaya koyması bakımından önemli olan parlamento kararında yer alan hususlar, AB Dönem Başkanı Hollanda Başbakanı Jean Balkenende'nin hazırladığı taslak metne aynen yansıtılmıştı. İlgili metinde Türkiye'den Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tanınması anlamına gelen Ankara Antlaşması hükümlerini birliğe yeni katılan 10 üye için de uyarlamasını esas alan Ek Protokolü parafe etmesi ve müzakere tarihi olarak önerilen 3 Ekim 2005'e kadar da imzalaması isteniliyordu⁸. Ayrıca çeşitli konulardaki kısıtlamalar, tam üyeliğe gölge düşürecek tanımlamalar gibi bu güne kadar üyelik süreci yaşayan başka hiçbir ülkeye konulmayan bazı şartlar da mevcuttu. Bütün bu hususlar, 16 Aralık gecesi ve 17 Aralık günü gerçekleşen Brüksel Zirvesi'ne damgasını vurdu⁹. Avrupa'nın kalbi adeta Brüksel'de atıyor, bütün dünya buradan çıkacak neticeyi bekliyordu. En büyük küresel güç olarak ABD ve ilk defa bir Müslüman ülkenin AB kapısı eşiğinde olması dolayısıyla da bütün İslam dünyası Brüksel'de atan bu kalbin sesini dinliyordu. Müzakereler Türkiye'nin tahmininden de sert geçmekteydi.

Başbakan Erdoğan dostum dediği Avrupa liderlerinden yeterli desteği görememişti. Düne kadar Türkiye'nin üyeliğini destekler görünen Avrupalı liderler, adeta Yunanistan ve Rum tarafının Kıbrıs konusundaki tezini Türkiye'ye kabul ettirmeye çalışıyorlardı¹⁰. Hatta İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi örneğinde olduğu gibi *"Erdoğan Kıbrıs'ı tanıma yönünde girişimde bulunmaya hazır olduklarını ancak bunu parlamentoda çoğunluğa kabul ettirebilmek için zamana ihtiyacı olduğunu bana söylemişti"*¹¹ şeklindeki beyanlarla Türkiye'nin pazarlık gücü önceden zayıflatılmak isteniyordu. Avrupalı liderlerin tavrını gören Türk heyeti, 70 milyon Türkiye'nin 700 bin Rum'a feda edilircesine izlenen bu politikadan hiç de hoşnut olmamıştı. Türk heyeti, bu hoşnutsuzluğunu orada bulunan AB Komisyonu üyelerine açık olarak söylemekten de çekinmemişti. Bunlara ek olarak AB Dönem Başkanı Hollanda Başbakanı Balkenende

de uluslararası diplomatik nezaket kurallarının dışına çıkarak Başbakan Recep Tayip Erdoğan’a “Siz, ben ve Papadopoulos bir araya gelelim ve bu işi çözelim” diyerek adeta Güney Kıbrıs’ı Türkiye’ye fiilen tanıtacak yolu açmak istedi. Ancak Türkiye Başbakanı Erdoğan, esprili bir şekilde diplomasi kurallarını hatırlatarak bu tuzağa düşmedi¹².

Görüşmeler esnasında Kıbrıs konusu adeta bir düğüm noktası olmuştu. Başbakan Erdoğan gün boyu İngiltere Başbakanı Tony Blair, Almanya Başbakanı Gerhard Schröder, İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi, Yunanistan Başbakanı Kostas Karamanlis ve Dönem başkanı Balkenende ile görüşmelerde bulundu. Papadopoulos tanınma noktasında ısrar ediyordu. AB Komisyonu ile Türk temsilciler arasında mekik dokunuyor, fakat sorun bir türlü aşılamıyordu. Erdoğan, taslak metnin bu haliyle kabul edilmesinin siyasi sonuçlardan çok hukuki sonuçlar doğuracağına inanıyordu¹³. Bir ara Kıbrıs konusu yüzünden görüşmeler kopma noktasına geldi. Hatta Erdoğan’ın görüşmeleri tamamlamadan Türkiye’ye döneceği haberi kulislerde yayıldı. Arabuluculuğa soyunan liderler ve devlet adamları Türk heyeti ile Rum ve Yunan heyetleri arasında mekik dokumaya başladılar. Sonuçta her iki tarafın da üzerinde uzlaştığı ancak tartışmalara açık bir ifade metne konularak sorun çözülmüş oldu. Tartışmalara açık ifade şöyleydi: “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, AB’nin mevcut üyelik perspektifi açısından zaruri olan değişikliklerin tamamlanması açısından ve bu konuda uzlaşmaya varılmasının ardından, katılım müzakerelerinin başlamasından önce Ankara Antlaşması’nın gerektirdiği Ek Protokolü imzalamaya hazır olduğunu teyit eder”¹⁴. Bu ifade Brüksel Zirvesi Bildiri Metni’nin 19 uncu paragrafında yer alıyordu. Bu konuda taraflar arasındaki uzlaşma son anda sağlandığı için ifade önce el yazısıyla yazılmış ve Dönem Başkanı Hollanda’nın Avrupa İşleri Bakanı Atzo Nicolai ve AB Komisyonu genişlemeden sorumlu Yüksek Komiseri Olli Rehn de şahit olarak imzalamışlar ve Türkiye adına da Devlet Bakanı Beşir Atalay parafe etmiştir¹⁵.

Düğüm noktasının da bu şekilde halledilmesiyle Brüksel Zirvesi sona erdi. Türk heyeti, Kıbrıs tanınmıştır-tanınmamıştır tartışmalarıyla beraber kendisi için AB önünde önemli bir dönüm noktası olan müzakere tarihini alarak adeta zafer kazanmış edasıyla Ankara'ya döndü. Heyet, Ankara'da büyük bir konvoyla karşılanarak kutlama törenlerinin yapıldığı Kızılay meydanına getirildi. Alkışlar ve sevinç gösterileri arasında kürsüye çıkan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Kıbrıs konusunda taviz verilmediğini ve tarih almanın kendileri için bir bayram olduğunu söyledi. Ancak tanıma konusunda Türk aydınının ve insanının kafaları bir hayli karışık. Türk medyası gerçekleştirdiği yorum-haberlerle halkı aydınlatmaktan ziyade çelişkiye itiyordu. Siyaset adamları ve halk ikiye ayrılmıştı. Bir guruba göre bildiri metnindeki bu ifade kesinlikle dolaylı veya doğrudan tanıma anlamına gelmiyordu. Karşı görüşü savunanlara göre ise Kıbrıs Rum Yönetimi adanın bütünü adına tanınmış oluyordu. Aslında sadece Türkiye'nin değil KKTC idarecileri ve halkının da kafaları karışmıştı. Her kafadan ayrı bir ses çıkıyordu. KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat ve Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş ayrı telden çalışıyorlardı. Başbakan Erdoğan, KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş'ı arayarak bunun tanıma anlamı taşımadığını her iki tarafın uzlaşmasından önce Türkiye'nin Rumları tanımasının söz konusu olmadığını bildirdi. Bu, KKTC yönetimi için bir garanti anlamına geldi.

Türk tarafında bunlar yaşanırken Rumlarda da farklı şeyler yaşanmıyordu. Rum basınında çıkan haberlere göre Rum Lider Tasos Papadopoulos beklenen tanımayı gerçekleştirememişti. Papadopoulos ve Yunan Başbakanı Kostas Karamanlis ise hedeflerine ulaştıklarını Türkiye'nin tanımayı kabul ettiğini söylüyorlardı¹⁶.

2) Ankara Anlaşması Nedir? Uyum Protokolü'nün İmzası KKTC İçin Ne Anlama Gelir?

AB Brüksel Zirvesi karar metninde atıfta bulunulan ve müzakerelere başlama tarihi olarak verilen 3 Ekim 2005'ten önce

Türkiye'ye imzalama şartı getirilen Ankara Antlaşması, Türkiye'nin AB serüveninde altına imza koyduğu ilk yazılı metindir. Türkiye bu anlaşmayı o zamanki adı ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) olan AB'ne yaptığı müracaatın ardından Türkiye ile AET ülkeleri arasındaki ekonomik farklılıkları gidermek ve birliğe üyeliğin yolunu açmak maksadıyla 12 Eylül 1963'te imzaladı. Anlaşma 1964'ten itibaren yürürlükte bulunmaktadır. Anlaşma hükümleri, "Hazırlık", "Geçiş" ve (tam üyeliğin şartlarının müzakere edileceği) "Son Dönem" olmak üzere üç safhayı içermektedir. I. Bölümde yer alan 10. Madde ile doğrudan Gümrük Birliği ile ilgilendirilmektedir. İlgili madde şöyledir:¹⁷.

"Madde 10:

1.) Anlaşmanın 2. maddesinin 2. fıkrasında öngörülen Gümrük Birliği, mal alışverişlerinin tümünü kapsar.

2.) Gümrük Birliği: Topluluk üyesi devletlerle Türkiye arasında ithalatta olduğu gibi ihracatta da gümrük vergileri ve eşit etkili resimlerin ve miktar kısıtlamalarının mali üretime, Anlaşmanın hedeflerine aykırı bir koruma sağlamayı gözetken eşit etkili başka her türlü tedbirin yasaklanmasını kapsar"

Ankara Antlaşması 1964'ten itibaren yürürlüğe kondu. Anlaşmanın öngördüğü evreler yaşanırken Türkiye-AET ilişkileri 12 Eylül 1980 Ara Rejimine bağlı olarak bozuldu ve askıya alındı. Türkiye 14 Nisan 1987'de yeniden tam üyelik müracaatında bulundu. Üyelik süreci ile ilgili belirsizliğin sürdüğü bir dönemde (1996) Türkiye, Gümrük Birliği Anlaşması'nı imzaladı. Bunun sonucu olarak da Türkiye 1999 Helsinki Zirvesi'nde aday ülke statüsünü elde etti¹⁸.

Türkiye cephesinde bu gelişmeler yaşanırken Güney Kıbrıs Rum Yönetimi de 3 Temmuz 1990'da Türk toplumunun tüm itirazlarına rağmen adanın bütünü adına AB'ye üyelik müracaatında bulundu. AB, Rumların bu gayr-ı meşru müracaatını 1995'te uygun bularak, günümüze kadar yaşanan hukuksuz süreci başlattı¹⁹. Netice olarak Rum Yönetimi, "Kıbrıs Cumhuriyeti" adı ile 1 Mayıs 2004'ten itibaren AB'ye üye devlet statüsü

elde etti. Bu durum Kıbrıs'taki dengeleri alt üst ettiği gibi AB yolunda Türkiye'nin önüne bir engel olarak konulmaya başlandı. Bundan sonra Türkiye'nin müzakere süreci, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıma şartıyla ilgilendirildi. Türkiye, AB ülkeleri ile müzakerelere başlayabilmek için Ankara Antlaşması hükümlerinin 1 Mayıs 2004'ten itibaren üye olan 10 devleti de kapsayacak Uyum Protokolünü imzalamak durumundaydı. Başlangıçta teknik bir husus gibi görünen konu, Kıbrıs sorunu dolayısıyla Türkiye açısından teknik bir husus olmaktan çıkıyor ve siyasi bir mahiyet kazanıyordu. Türkiye'nin uyum protokolünü imzalayarak adanın tümü adına Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıması, bir anlamda KKTC Devletini yok sayarak 50 yıllık Kıbrıs davasından vazgeçmesi ve adada yaşayan Türk halkını kendi kaderiyle baş başa bırakması anlamına gelirdi. Bu düşünceden hareketle Türkiye, 17 Aralık zirvesi öncesinde AB ülkelerine verdiği mesajda kırmızı çizgiler koyarak, bu konuda gelecek bir isteği kabul edemeyeceğini bildirdi. Türkiye'nin bu konudaki hassasiyetini bilmesine rağmen Rum ve Yunan isteklerine boyun eğen AB ülkeleri, 17 Aralık zirve karar metninde Türkiye'den 3 Ekim 2005 tarihine kadar bu konuda adım atacağına dair söz istedikler. Uzun tartışmalardan sonra Türkiye, AB sevdası uğruna AB'nin bu talebini kabul etmek zorunda kaldı.

Tanımaya gerçekleşecek-gerçekleşmeyecek tartışmaları devam ede dursun Türkiye bu yolu tercih ederek, Kıbrıs sorununu kısa vadede çözebilmek ümidiyle veya bu konuda yeni politikalar üretebilmek maksadıyla sorunu biraz ötelemiş oldu. Ancak AB'nin "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla Rum Yönetimini tanıma talebinin bitmeyeceği gerçeği de karşısında durmaktadır. 3 Ekim 2005'e kadar Kıbrıs sorunu çözüme kavuşturulamazsa konu 17 Aralık'tan daha büyük bir tehlike olarak Türkiye'nin önüne getirilecektir. AB kendi açısından konuya teknik bir mesele olarak yaklaşabilir, bunun resmen tanıma anlamına gelmeyeceği varsayımı ile Türk tarafını yumuşatmak da isteyebilir, ancak şurası unutulmamalıdır ki aynı devletler sonradan çark edip siyasi tanıma talep edeceklerdir. Çünkü Türkiye'nin "Uyum Protokolünü" imzalaması beraberinde bazı uygulamalarında

kapısını açacaktır. Kaldı ki, uygulamalar olmasa dahi Avrupa diplomasisinde verilmiş sözlerin hiçbir önemi yoktur, asıl olan hukuk metinleridir. Devletlerarası hukuk açısından Türkiye'nin imzası "dolaylı tanıma" anlamı taşıyacağından Türkiye, imza esnasında ilgili metnin altına *"imzasının Rum Yönetimi'ni tanıma anlamı taşımayacağına"* dair bir şerh düşse bile Rum-Yunan ikilisi Türkiye karşıtı ülkeleri de yanına çekerek bu tezi ortadan kaldırmak için çaba sarf edeceklerdir. Bu çabaları Türk limanların Rum bandıralı gemilere açılması, Türk hava sahası ve hava alanlarının Rum uçaklarına serbest olması ve Türk pazarlarında Rum mallarının satılması istekleri şeklinde başlayacak ve siyasi tanıma anlamı taşıyan konsolosluk açımı talebine kadar gidecektir. Böylece Türkiye, ya 41 yıllık AB sevdasından ya da 50 yıllık Kıbrıs davasından vazgeçmek seçenekleri ile karşı karşıya bırakılacaktır. Çünkü Rumların elinde Demokles'in kılıcı gibi başımızın üstünde sallanan veto kartı bulunmaktadır. Müzakere sürecinde bu kartın 62 defa Türkiye'nin karşısına çıkma şansı bulunmaktadır. Her defasında bir rum iteğinin gelmeyeceğini kim garanti eder.

3) Annan Planı, Kıbrıs Sorununun Çözümünde Türkiye İçin Yol Haritası olabilir mi?

Türkiye, 17 Aralık Brüksel Zirvesi'nde sorunun derin dondurucuya konulması yolunu tercih ederek, yaklaşık 10 aylık bir süre kazanmış oldu. Şunu herkes bilmektedir ki bu süre bir gün dolacak ve Türkiye'nin müzakerelere başlayabilmesi için mutlaka Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni tanıması kendisinden istenecektir. Bu sebeple Türkiye'nin bu aşamada geriye yönelik tartışmaları bir kenara bırakarak Kıbrıs konusunda nasıl bir yol haritası izleyeceğini belirlemesi gerekmektedir. Türkiye'nin işi çok zor olmakla beraber kendisini bu işten en az zararla kurtarabilecek stratejiyi bulmak durumundadır. Görünen o ki, Annan Planı bir kez daha masaya gelecektir. Bunun ilk işaretleri BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın Brüksel zirvesi'ne davet edilmesiyle verilmiş oldu. Nitekim Annan Brüksel'de kendisine yönelti-

len soruları cevaplarken ve daha sonra basına verdiği demeçlerde tarafların hazır olması halinde yeniden inisiyatif alabileceğini açıkladı²⁰. Annan'ın beyanlarını takiben AB Dönem Başkanı Hollanda Başbakanı Jean-Peter Balkanende de taraflara çağrıda bulunarak *"Kıbrıs'ta çözüm için BM'in yeniden devreye girmesini istiyoruz"*²¹ diyerek bir kapı aralamış oldu. Bunun üzerine peş peşe Rumlar ve Türklerden Annan Planı üzerine yorumlar ve açıklamalar gelmeye başladı. Aynı günlerde Başbakan Erdoğan da *"Çözüm için sürekli hazırlık içindeyiz. Önümüzdeki haftalarda ve aylarda bunu gündeme getirebiliriz"*²² şeklinde bir beyanla tartışmalara katıldı. Öyle anlaşıyor ki Annan Planı kısa süre kamuoyunda tartışıldıktan sonra tarafların hazır olduğu bir dönemde yeniden müzakere masasına yatırılacaktır.

Annan Planı konusunda Türkiye'nin önünde iki senaryo bulunmaktadır. Bunlardan birisi Rum yönetimini yeniden anlaşmadan kaçan taraf haline getirerek uluslararası arenada sıkıştırmak, diğeri de mevcut Annan Planı zemininde bazı değişikliklerle anlaşmaya vararak çözüme ulaşmış olmaaktır. Bunlardan ilki muhtemelen Ankara Hükümeti'nin stratejisi olarak bir süre sonra sahneye konulacaktır. Bizim tahminimiz Türkiye 24 Nisan 2004'te adada oylanan ve KKTC halkının "evet" Rumların ise "hayır" dediği Annan Planı'nın son versiyonunu yeniden gündeme getirerek Rumlara karşı atak bir politika izlemek istemektedir. Ankara Hükümeti, bunu yaparken 24 Nisan sonrasında dünya kamuoyunda elde ettiği uzlaşmacı imajını arakasına alarak, bir kez daha Rum yönetimini anlaşmadan kaçan taraf olarak göstermeyi arzulamaktadır. Başlangıçta makul bir strateji gibi görünse dahi adımların çok doğru atılması ve taşların yerli yerine oturtulması gerekmektedir. Bu yapılırken özellikle Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın uyarıları dikkate alınarak, KKTC halkının çıkarları göz önünde bulundurulmalıdır. Mümkün mer-tebe BM, İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) ve AB'nin lider ülkeleri Türk tezinin haklılığına inandırılmalıdır. Çünkü Rum yönetiminin Türk taleplerini dikkate alan bir anlaşma metnine evet demesi düşünülemez. Böylece Türkiye, kendisinin uzlaşmadan

yana olduğunu ancak Rumların anlaşmadan kaçtığı tezini güçlendirmiş olacak ve bunun sağlayacağı kazançla 3 Ekim sürecine girecektir. Bu süreçte de imzanın altına düşeceği “*bunun Kıbrıs Cumhuriyeti’ni tanımak anlamına gelmeyeceği*” şerhi ile Ankara anlaşması Ek Uyum Protokolünü imzalamakta bir beis görmeyecektir. Bu şekilde AB’nin güçlü devletlerini yanına alarak Rum vetosunu engellemeyi deneyecektir. Elbette ki bu bir senaryodur. Neticeye ulaşmak oyunu kurallarına göre oynanmasına bağlıdır. Eğer bütün taşlar doğru olarak oynanırsa bu plan Türkiye için 3 Ekimde müzakerelerin başlamasını getirebilir. Ancak yine de sorun çözülmüş olmayacaktır. Müzakere sürecinde her bir konunun görüşülmesi esnasında bir kez daha Rum yönetimi ile karşı karşıya kalınacaktır. Rumlar, bu aşamada arkasına Yunanistan, Avusturya ve Fransa gibi ülkeleri alarak her defasında veto tehdidinde bulunacaklar ve Türkiye’yi psikolojik olarak yıpratmaya çalışacaklardır. Sürecin uzun olması sorunun çözümü bakımından Türkiye için bir avantaj gibi görünse dahi sınırlarının yıpranması bakımından da olumsuzluktur.

Bu aşamada Türkiye’nin yapması gereken şudur. Fiili olarak Güney Kıbrıs’ı “*Kıbrıs Cumhuriyeti*” adı altında tanısa dahi Ankara Antlaşması’nın uyumu ile ilgili hükümlerin diğer 9 ülkeye uygulanması, Kıbrıs için Türkiye’nin AB’ne üyeliğine kadar askıya alınmasını talep ve AB’ni buna ikna etmektir. Böylece AB’nin lider ülkelerinin baskıları ile Rum vetosu tehlikesinden uzak olarak geçecek bir müzakere sürecinden sonra Türkiye’nin üyeliği gerçekleşmiş olabilir. Ancak bu şekilde üye olduktan sonra rahatlayan Türkiye Kıbrıs konusunda daha güvenli karar alma aşamasına girecektir. Sürekli olarak psikolojik baskı altında tutulan ve veto tehdidi ile korkutulan bir Türkiye, Kıbrıs’ta yaşayan Türklerin hakları konusunda ne kadar sağlıklı düşünebilir. Böyle bir yaklaşımda bulunmak abesle iştigal etmektir. Bu bakımdan AB gerçekten kalıcı ve adil bir çözüm istiyorsa Türkiye’nin AB’ne üyeliği yolundaki Kıbrıs engelini en azından müzakere süreci boyunca fiili olarak dondurmalıdır. Türkiye’nin üyeliği ile eş zamanlı olarak Kıbrıs’tan doğan sorumluluklar

uygulanmalıdır. Böylece Kıbrıs sorunun adil ve kalıcı olarak çözümü konusunda Türkiye'ye fırsat verilmiş olsunlar.

Bu konuda ikinci senaryo ise Türkiye için olumsuzluklarla doludur. Bu senaryoya göre Türkiye-Yunanistan ve KKTC-Rum yönetimleri BM şemsiyesi altında AB'nin arabuluculuğunda yeniden Annan Planı çerçevesinde görüşmeyi kabul ederler. Rum yönetiminin dillendirdiği Annan Planı'nın 3. versiyonu ile Türklerin referandumda evet dediği 5. versiyon arasında bir yakınlaştırma yapılır. BM Genel Sekreteri Kofi Annan inisiyatif kullanarak Rumların geçmişteki itirazlarını dikkate alarak yeni bir metin hazırlar. Çünkü son Annan Planı'na Türkler "evet", Rumlar "hayır" demiştir. Böyle bir durumda da KKTC ve Türkiye hayır cevabına yakın, Rum-Yunan ikilisi evet cevabına yakın olacaktır. Bu durumda BM ve AB baskılarına daha fazla dayanamayan Türkiye yeniden uzlaşmaz taraf olmayı da göze alamayarak Annan Planı'nın yeni versiyonunu kabul edecek ve KKTC Yönetimi'ni de imzaya zorlayacaktır. Böylece Türkiye, Kıbrıs sorunun çözmüş (!) olarak, 1960'ta kurulan değil Annan Planı'ndan çıkan yeni "Kıbrıs Cumhuriyeti"ni tanıyarak 3 Ekim 2005 AB müzakerelerine başlar. Ancak bu netice hiçbir zaman Türkiye'nin AB'ne kesin girişi anlamına gelmez. 10 yıllık müzakerelere sürecinde Annan Planı'ndaki yönetim tablosu, toprak ve egemenlik ilkelerinden hareketle Kıbrıs Cumhuriyeti'nin idaresini ele geçirecek olan Rumlar, istediklerini elde etmenin rahatlığı ile Türkiye'nin AB'ne girmesine engel olmaktan kaçınmayacaklardır.

Yıllardır Enosis davası için mücadele etmiş fanatik Rumlar ve EOKA anlayışından gelen Papadopoulos Türkiye'yi Enosis'in önünde en büyük engel olarak gördükleri için AB'nin bütün baskılarına rağmen Türkiye'yi veto etmekten çekinmeyeceklerdir. Kaldı ki, AB üyesi ülkelerin de Türkiye'yi içlerinde görmeye pek hevesli olmadıkları Brüksel zirvesi öncesinde ve sonrasında yaşanan olaylarda açıkça görülmüştür. AB ülkelerinin önemli bir kısmının hafızaları, geçmişteki Türk korkusu ve gelecekteki endişeleri dolayısı ile Türklere açık değildir. Bu bakımdan henüz AB, beden ve ruh olarak Türkleri almaya hazır değildir.

Böyle bir netice Türkiye'nin kendi eli ile şah damarını kesmesi anlamına gelir. KKTC Devleti'nin varlığına son verilerek ada üzerindeki jeo-stratejik çıkarları elinden alınmış bir Türkiye, Annan Planı'nın olumsuzlukları dikkate alındığında yaşayamaz hale gelecektir. Bunun vebalini üstlenecek siyasi bir irade tarih boyunca Türk topraklarında olmamıştır ve bundan sonrada olmayacaktır. AB'ne girmemiş bir Türkiye'nin ne pahasına olursa olsun Annan Planı'na evet diyerek resmen Kıbrıs davasından vazgeçmesi dolayısıyla da kendi geleceğinden vazgeçmesi anlamına gelir. Biz inanıyoruz ki; Tanrı Türk milletine böyle bir kara lekeyi layık görmez ve tarih böyle bir olayı kaydetmede aciz kalır.

BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

¹ Kıbrıs'ın 11 Şubat 1959 Zürih, 19 Şubat 1959 Londra Anlaşmaları ve bu anlaşmaları temel alarak hazırlanan Kıbrıs Anayasası (1960) hükümlerine göre AB'ye girmesi mümkün değildir. Çünkü bu anlaşmalara göre Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Garantör devletlerden herhangi birisinin içinde olmadığı bir ekonomik ve siyasi entegrasyona girmesi engellenmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası bu hususta *"Kıbrıs'ın herhangi bir devletle tamamen veya kısmen birleşmesinin veya taksime müncer istiklalinin men2i kabul edilecektir"* hükmünü taşımaktadır. Ayrıca Zürih ve Londra anlaşmaları hükmünce imzalanan 1960 Garanti Antlaşması'nda *"Kıbrıs Cumhuriyeti, herhangi bir devletle tamamen veya kısmen herhangi bir siyasi veya iktisadi birliğe katılmamayı taahhüt eder"* hükmü bulunmaktadır. İlgili anlaşmaların söz konusu maddeleri ve anayasanın amir hükmüne göre Güney Kıbrıs AB'ye başvurmakla uluslararası bir suç işlemiştir. AB'de Kıbrıs Cumhuriyeti'ni üye olarak kabul etmekle bu suça iştirak etmiştir. Bu anlaşmalar için bkz. Halil Fikret Alaysa, **Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri**, TKAE Yay., Ankara 1977, s. 161-174. Ayrıca Garanti Antlaşması hakkında bkz. Sabahattin İsmail, **Cyprus Peace Operation**, Akdeniz News Agency Publications – 6, Lefkoşa 2000, s. 242-243. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Sabahattin İsmail, *"Kıbrıs'ın AB'a Üyeliği ve Uluslararası Hukuk"*, Ege-menlik, Avrupa Birliği ve KKTC, Yayına Haz: Çiler Eminer-Gülden İmkan, Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi Yay., Lefkoşa t.y., s. 29-33.

² AB siyasi sorunlarını halledememiş, yani sınırlar ile ilgili anlaşmazlıkları bulunan ülkeleri üyeliğe kabul etmemektedir. Ancak ilk defa 1 Mayıs 2004'te Güney

Kıbrıs'ı "*Kıbrıs Cumhuriyeti*" ismiyle ve adanın bütünü adına üye olarak kabul etmiştir. Bu durum AB ilkelerine aykırıdır. Dolayısı ile AB kendi koyduğu prensipleri Yunanistan'ın şantajına boyun eğerek yok saymıştır.

- ³ Hollanda Dışişleri Bakanı Bernard Bot, AP'de yaptığı bir konuşmada "*Avrupalılar, AB bünyesine bölünmüş bir Kıbrıs'ı kabul ettikten sonra kendi günahlarıyla karşı karşıya kaldılar*" diyerek AB'nin sınır sorunları olan Kıbrıs'ı üyeliğe almakla hata ettiğini söyleyebilmiştir. Diğer devletler de bunun farkında olmakla beraber henüz bunu uluslar arası arenada kabullenme erdem ve yürekliliğini gösterememektedirler. Bernard Bot'un konuşması için bkz. www.bygm.gov.tr/yayinlarimiz/disbasin/2004/12/24.
- ⁴ Brüksel görüşmeleri öncesinde Avrupalı liderler, Kıbrıs'ın tanınması başta olmak üzere Ermeni soykırımı, Ekümenlik ve kalıcı istisnalar konusunda verdikleri demeçlerde Türkiye'nin bu hususları tanınmasını isteyeceklerini belirtmişlerdi. Bkz. www.hurriyetim.com 17.12.2004, "*Berlusconi: Kıbrıs şart değil, çünkü bir gerçek*",
- ⁵ Konunun AP'deki yankıları hakkında geniş bilgi için bkz. "*Dış Basında AB Brüksel Zirvesi ve Yankıları 14-19 Aralık 2004*", Bkz. www.bygm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/bultenler/abbulteniyeni
- ⁶ www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=137263, 17.12.2004, "Kıbrıs Hala Sorun", www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=137269, 17.12.2004, "AP Türkiye raporunu tartıştı", www.hurriyetim.com.tr/haber/0, 17.12.2004, "AP, Türkiye'ye özel ortaklık verilmesini ret etti"
- ⁷ www.hurriyetim.com.tr/haber/0, "AP, Türkiye'ye özel ortaklık verilmesini ret etti" Bu haberde AP'nin tavsiye niteliği taşıyan kararları şu şekilde sıralanmaktadır: 1-Kıbrıs Rum bandıralı gemilere kısıtlama kaldırılсын, 2-) Heybeliada Ruhban Okulu Açılсын, 3-) Alevilik Tanınsın, 4-) Ermenistan sınırı Açılсын, 5-) Türkiye Rum Kesimini Tanınsın.
- ⁸ www.hurriyetim.com.tr/haber, 17.12.2004, "*Rum'u tanı, gel*", www.hurriyetim.com.tr/haber, 17.12.2004, "*2014'ten önce AB üyeliği olmaz*"
- ⁹ Müzakere süreci hakkında geniş bilgi için bkz. "*Dış Basında AB Brüksel Zirvesi ve Yankıları 14-19 Aralık 2004*", Bkz. www.bygm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/bultenler/abbulteniyeni
- ¹⁰ www.cnntrk.com.tr, 15 Aralık 2004, "*Blair'den Erdoğan'a Kıbrıs ricası*"
- ¹¹ www.tv8com.tr, 18 Aralık 2004, "*Berlusconi'nin açıklaması Türk yetkililer tarafından tepkiyle karşılandı*",
- ¹² Başbakan, bu oldubitti karşısında "*Hay, hay... Bir Kıbrıs zirvesi yapalım. Ben hemen KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat'ı çağırayım. Oturup Papadopoulos'la görüşsünler. Papadopoulos'un muhatabı KKTC lideridir. Bizim muhatabımız da siz ve Yunanistan Başbakanı olursunuz*" şeklinde gayet siyasi bir cevap vere-

rek, bu tuzağa düşmemiştir. Bkz. Fikret Bila, "Erdoğan'ın Kıbrıs Yanıtı" Milliyet, 19 Aralık 2004, s. 16.

¹³ Sabah, 18 Aralık 2004, s. 21.

¹⁴ Fikret Aydemir, Sabah, 19 Aralık 2004 "İşte AB'nin tarihi 17 Aralık bildirgesi", s. 16.

¹⁵ Uğur Ergan, "19. Madde Elle Yazıldı", www.hurriyetim.com.tr, 21 Aralık 2004.

¹⁶ www.byegm.gov.tr , Bkz.

¹⁷ www.belgenet.com/arsiv/ab/ab_ankara.html, 24 Aralık 2004. Bkz. Ankara Anlaşması Metni, Kısım II, Bölüm 1, Madde 10. "Ankara Anlaşması, Türkiye ile AET arasında ortaklık yaratan anlaşma 12 Eylül 1963".

¹⁸ www.belgenet.com/arsiv/ab/helsinki_sonuc.html, 24 Aralık 2004, Bkz. "Helsinki Zirvesi Başkanlık Sonuç Belgesi"

¹⁹ Mustafa Evran, "Türkiye-Avrupa İlişkileri Çerçevesinde Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne Üyeliği", Egemenlik, Avrupa Birliği ve KKTC, Yayına Haz: Çiler Eminer-Güliden İmkan, Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi Yay., Lefkoşa t.y., s. 29-33. s. 44-45.

²⁰ www.haberanaliz.com, 17 Aralık 2004, "Annan: Kıbrıs ile ilgili gelişmeleri yakından izliyorum", www.cnnturk.com.tr, 17 Aralık 2004, "Annan Kıbrıs için girişim bekliyor"

²¹ Zeynel Lüle, Hürriyet, 18 Aralık 2004, "AB: Annan devreye girsin"

²² Hürriyet, 22 Aralık 2004, "Erdoğan: Kıbrıs'ta çözümü gündeme getireceğiz".

KIBRIS MESELESİNDE SON DURUM VE MUHTEMEL GELİŞMELER

Dr. Cemalettin TAŞKIRAN*

Avrupa Birliği Liderler Zirvesi'nin 17 Aralık 2004 tarihli Brüksel toplantısında Kıbrıs Meselesiyle ilgili olarak alınan karar Türkiye'nin adeta elini-kolunu bağlamıştır. Her ne kadar Türk Hükümeti, müzakerelere başlama tarihi olan 3 Ekim 2005 gününe kadar zaman kazanmış gözüксе de aslında söz konusu tarihe kadar Kıbrıs meselesinin bir çözüme (?) kavuşturulması mecburiyeti ile de karşı karşıyadır. Dış politika açısından bunun bir başarı olduğunu söylemek mümkün değildir.

Söz konusu zirvede alınan kararların 19. Maddesi doğrudan Kıbrıs konusu ile ilgilidir. Dışişleri Bakanlığımızın yaptığı tercümeğe göre bu madde şu şekildedir .

“...19. AB Konseyi, on yeni üye devletin katılmış olduğunu göz önünde bulundurarak, Türkiye'nin Ankara Anlaşması'nın uyarlanmasına yönelik Protokolü imzalama kararını memnuniyetle karşıladı.”

AB Konseyi bu bağlamda, “Türk Hükümeti, müzakerelerin fiilen başlamasından önce ve Avrupa Birliği'nin mevcut üyeliği-

* “Prof. Dr.”, Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

ne dair uyarlamalar üzerinde anlaşmaya varılarak sonuçlandırıldıktan sonra, Ankara Antlaşması'nın uyarlanmasına ilişkin Protokolü imzalamaya hazırdır" şeklinde Türkiye tarafından yapılan beyandan da memnuniyet duydu..."

Bilindiği gibi bu metin, önce Türkiye'nin imza ve parafı atılacak şekilde kaleme alınmıştı ve Türkiye imzayı attığı gün Ankara Antlaşması'nı yeni üyeleri de kapsayacak şekilde uyarlamış oluyordu. Hükümet bunu uygun görmedi. Yani resmen tanımadığı Kıbrıs Rum Yönetimini adanın tek temsilcisi olarak ve Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla kendi imzasının bulunduğu bir metinde yer almasını istemedi. Aslında birkaç açıdan doğrusu da buydu. Bir kere Hükümet 17 Aralık kararlarında bir şart istemediğini her fırsatta açık bir şekilde belirtmişti. Böyle bir madde adeta bir şart gibi öne sürülüyordu. Diğer yandan Hükümetin böyle bir metni imzalaması bir yerde Kıbrıs Cumhuriyeti olarak Rum kesimini tanımak anlamına gelecek ve dolayısıyla da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımamak anlamını taşıyacaktı. Bu yüzden hükümet yerinde bir karar ve tavırla böyle bir yazılı metni imzalamayacağını belirtti ve AB liderleri tarafından Hükümetin kararlılığı görülünce metin değiştirildi ve yukarda belirttiğimiz hale getirildi.

Aslında Hükümet görüşmeler süresince bu kararlı ve doğru tavrını devam ettirmeliydi. Devam ettirebilseydi Kıbrıs meselesi adeta bir şart gibi karar metninde yer almazdı. Ama hükümetin daha sonraki anlaşılmaz tutumu Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin elini-kolunu bağladı. Zira, yukarda bahsettiğimiz ve tercümesini verdiğimiz Kıbrıs'la ilgili olan 19. Madde sanki "Kıbrıs Rum kesimini Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanıyacağım. Size söz veriyorum. Ama şimdilik tanıyamıyorum. Bu tanıma işini 3 Ekim 2005 tarihine kadar yerine getireceğimi taahhüt ediyorum." der gibi bir anlam taşıyordu ki bu da aslında "Tanıyacağım" demektir. Bazı yetkili ve ilgililerin yaptıkları açıklamalar ise hükümetin tavrına "gerekçe bulmak, kılıf hazırlamak" yönündeydi. Diyorlar ki "Ankara Antlaşması'nı AB üyesi yeni ülkelere uyarlamak, -ki bunlar arasında Kıbrıs Cumhuriyeti de var- Rum kesimini adanın tek temsilcisi olarak saymak ve resmen tanımak

anlamına gelmez. Tanımanın da çeşitleri vardır. Bu durum “De facto” yani fiili bir tanımadır, durumun icab ettirdiği ve bir olaya dönük bir tanımadır. “De jure” yani hukuki, bir tanıma değildir. Hukuki bir tanıma için ülkenin niyet ve beyanı olması lazımdır. Şu anda Türkiye’nin öyle bir niyeti yoktur.”

Bu açıklamalar, içerisinde elbette bir çok doğruları taşımaktadır. Ama Kıbrıs konusunda tamamen doğruları da yansıtmadığı bir gerçektir. Bir kere Türkiye gümrük mevzuatında AB Gümrük Birliği uygulamalarına yönelik olarak AB’ye yeni katılan bütün ülkeleri de kapsayacak şekilde bir düzenlemeyi Ekim 2004 tarihinde yaptı. Yapılan bu uyarılama ile AB’nin yeni üyeleri de Gümrük Birliği kapsamına alındı. Her ne kadar Kıbrıs Cumhuriyeti denmese de, sadece “Kıbrıs” olarak yazıldı ve bu uyarılama da resmi gazetede yayınlandı. Dolayısıyla Türkiye’nin atacağı yeni adım her halükarda bundan ileri bir adım olacaktır. Zira AB bu uyarlamadan memnun ve tatmin olmamış gözük-mektedir.

Öte yandan diyelim ki Türkiye bu uyarlamayı tanımak olarak beyan etmiyor. Ne zamana kadar bu tavrını sürdürebilecektir? 17 Aralık Liderler zirvesi kararlarında müzakerelerin fiilen başlamasından önce yerine getirilecektir şartı (!) var. Tanımama kararı ancak müzakerelerin başlama tarihi olan 3 Ekim 2005’e kadar oyalayarak sürdürülebilir. O tarihte “Tanımak veya Tanımamak” durumu ile karşı karşıya gelinecektir. İleri sürülen bir başka savunma da müzakerelerin başlaması sırasında Ankara Antlaşması’nın yeni üyelere uyarlanmasıyla Kıbrıs Cumhuriyeti’ni tanımak anlamına gelmediğini belirten bir şerhin konularak müzakerelerin başlatılmasını sağlamak şeklindedir. Bu açıklama da mantıklı ve uygulanabilir gibi gözükse de, bu defa hükümet Kıbrıs Rum kesiminin resmen tanınma talebi ile karşılaşacak ve görüşmelerde karşısına Kıbrıs adına Rum yönetimi vetosu çıkacak ve müzakereler belki de başlamadan bitecektir. Anlaşılan o dur ki Türkiye, 17 Aralık tarihinde, Kıbrıs meselesiyle ilgili verdiği yazılı ve sözlü taahhütlerle elini-kolunu bağlamış ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini feda etmek zorunda kalacak bir konuma düşmüştür.

Bir başka yaklaşım da şu şekildedir: Denilmektedir ki AB Projesi bir medeniyet projesidir. Dolayısıyla 70 milyon insanı ilgilendiren böyle bir proje için, Kıbrıs meselesi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti engel olmamalıdır. Bu yaklaşım “ ver- kurtul” cu bir yaklaşımdır. Ve asla kabul edilemez. Ayrıca bu yaklaşımda gözden uzak tutulmaması gereken bir durum da Türkiye’nin Kuzey Kıbrıs’ı vermesi, feda etmesi ile AB’ye tam üye olmaya- cağı, sadece müzakerelerin başlayacağı gerçeğidir. Ucu açık ve garanti edilmeyen bir AB üyeliği müzakerelerinin başlaması için Kuzey Kıbrıs’tan vazgeçmek hiçbir gerekçeyle ve hiçbir zaman açıklanamaz.

Ayrıca, Hükümetin 17 Aralık tarihinde Kıbrıs konusunda böyle bağlayıcı bir taahhütte bulunması bir bakıma Türkiye Büyük Millet Meclisinin iradesini hiçe saymak olarak da değerlendirilebilir. Çünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi 1959 ve 1960 Londra ve Zürih antlaşmalarını onaylamıştır. Bu antlaşmaların Rum yönetimince tanınmaması ve çiğnenmesi durumunda da yine Türkiye Büyük Millet Meclisi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini tanımış ve oraya bir Büyükelçi atamıştır. Hükümetin 17 Aralık tarihli taahhüdü, dolaylı bile olsa, Kıbrıs Cumhuriyetini tanımak yukarda belirtilen antlaşmaların ve bu antlaşmaları imzalayarak kararlar alan Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin kararlarını değiştirmek anlamına gelir. Hükümet Türkiye Büyük Millet Meclisi’nden böyle bir yetki almamıştır. O halde böyle bir taahhütte bulunamaz. Bulunması Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin iradesine aykırıdır. Meclis içerisinde çoğunluğu vardır. Belki ona güvenerek Hükümet böyle bir tutum içersine girmiştir ama bu yanlıştır. Mecliste çoğunluğunuz da olsa, alacağı kararlara adeta bir ipotek koyamazsınız. 1 Mart tezkeresinin mecliste- ki oylaması buna en güzel örnektir.

Bu noktaya nasıl gelinmiştir? Bu noktaya gelinmesinin sebepleri nelerdir? Aslında hem Avrupa Birliği üyeliğimizin hem de, bu bağlamda, Kıbrıs meselesinin bu sıkıntılı durumlara gelmesindeki temel sebep bizim olaylara yaklaşımımızdaki zihniyetimiz ve tutumumuzdur. Görüşmelerin başından beri devam

ettirdiğimiz “Kraldan çok kralcı” olmak şeklinde ortaya çıkan tutumumuz ve “teslimiyetçi” tavrımız hem AB üyeliğimizi hem de Kıbrıs meselesini mevcut sıkıntılı durumlara getirmiştir diyebiliriz. Aşağıda vereceğimiz örnekler, söylemek istediklerimizi açıkça ortaya koyacaktır. Türkiye maalesef baştan beri Avrupa Birliği’ne girmek için her şeyi yapmaya hazır bir görüntü ve tutum içersinde olmuştur. Bu tutum o kadar büyük boyutlara ulaşmıştır ki, çok önemli konularda sağlıklı değerlendirmeler yapmadan ve hep “bir adım önde olmak” gibi her zaman geçerli olmayan yaklaşımlar sergileyerek ülkemizin ve milletimizin çıkarları göz ardı edilebilmiştir. Bunun en tipik örneği Türkiye’nin AB Gümrük Birliği’ne üye olmasıdır. Bilindiği gibi Türkiye 1995 yılında AB Gümrük Birliği’ne üye oldu. O günleri hatırlayanlar, dönemin iktidarının Gümrük Birliği’ne girişimizi bir büyük siyasi ve ekonomik zafer gibi yansıttığını, sanki AB’ye tam üye olmuşuz gibi bir hava yaratıldığını çok iyi bilirler. Oysa Gümrük Birliği üyeliğimiz, bazı mal kalemlerinde rekabetten dolayı ürün kalitemizin arttırılmasından öte bir ekonomik kazanç sağlamamıştır. Bazı ekonomistler, ülkemizde bu gün var olan cari işlemler açığının asıl müsebbibi olarak Gümrük Birliği üyeliğimizi göstermektedirler. Ankara Ticaret Odası’nın açıklamalarına göre Gümrük Birliği üyeliğimiz yüzünden komşularımıza bile mal satamaz duruma düşürüldük. Suriye yılda 50-60 milyar dolarlık dışardan mal alıyor. İran 40-50 milyar dolarlık mal alıyor. Rusya 200-250 milyar dolarlık mal alıyor. Bunlar ve bunlar gibi komşu ve ticaret potansiyelimiz olan ülkelere biz mal satamıyoruz, bunlarla ticaret yapamıyoruz. Elbette burada Gümrük Birliği ülkemizin ekonomisi açısından aleyhimize çalışıyor. Çünkü 1995’de bizim ekonomik durumumuz henüz Gümrük Birliği’ne girecek durumda değildi. Bu durumda girersek AB’nin pazarı olma durumu ile karşı karşıya kalabilirdik. Aslında AB üyesi olmadan Gümrük Birliği’ne üye olan tek ülke de Türkiye idi. Bizim her şeyi, her denileni, her istenileni yapmaya hazır tutumumuz bizi bu üyeliği kabule götürdü. Gerekli olan muhasebe, yani getireceği ve götüreceği şeylerin hesabı pek yapılmadı. Oysa bizim dışımızdaki ülkeler bu hesaplarını çok iyi

yaptılar. Kendi ekonomilerini sağlıklı ve sağlam bir duruma getirmeden tam üyesi oldukları AB'nin Gümrük Birliği'ne girmediler. Beklediler ve yıllar sonra girdiler. Mesela Yunanistan. Yunanistan AB'ye 1981 yılında üye oldu. Hemen Gümrük Birliği'ne girmedii. 1986 yılında Gümrük Birliği'ne girdi. İspanya ve Portekiz AB'ye 1986 yılında üye oldular. Ama hemen Gümrük Birliği'ne dahil olmadılar. Gümrük Birliği'ne girmek için 7 yıl beklediler, ondan sonra girdiler. Ama Türkiye, daha üye olmadan Gümrük Birliği'ne girdi ve AB'nin adeta pazarı oldu. Bu tutumu "teslimiyet" ve "kraldan çok kralcılık yapmak"tan başka türlü nasıl açıklayabiliriz ?

Daha yakına gelelim. Türkiye bundan önceki Hükümet ve bu Hükümet zamanında AB'nin baskılarıyla AB'ye "Uyum Yasaları" çıkardı. Bu yasalardan bazıları da yine teslimiyetçi zihniyetin izlerini taşıyor. En azından üzerinde çok fazla inceleme yapılmadığı anlaşıyor. Bir örnek vererek konuya biraz daha açıklık getirelim. Bildiğiniz gibi AB üyesi ülkelerin vatandaşları diğer üye ülkelerde de emlak ve arazi satın alabiliyorlar. Türkiye'de ise yabancılara arazi ve emlak satışı yasaktı. AB Uyum Yasası çerçevesinde Türkiye'de de yabancılara emlak ve arazi satın alması serbest bırakıldı. Bu karar da düşünülmeden ve aceleyle alınmış bir karardı ve temel amacı AB yetkililerine Türkiye'nin üyelik için her şeyi yapmaya hazır olduğunu göstermekti. Nitekim, daha yasa çıkar çıkmaz Türkiye'den arazi ve emlak alımları başladı. Hem de hem üye ülkeler hem de üye olmayan ülkelerin vatandaşları tarafından. Türkiye bunu önleyemez miydi? Elbette önleyebilirdi. Zira, Türkiye daha üye bile değil. Ayrıca üye olan ülkelerin bazıları bile emlak ve arazi satışını sakıncalı ve tehlikeli bularak belli sürelerle yasakladılar. Mesela yeni üye Polonya "1 Mayıs 2004'den itibaren 12 yıl süre ile tarım ve orman arazilerini yabancılara satmama kararı aldı." Yeni üyelere Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya da "7 yıl süreyle yabancılara toprak satışını yasakladı." Üye olan ülkeler bile bu tür yasaklarla bazı önlemler almaya çalışırken daha üye bile olmayan, üyeliği bile garanti olmayan Türkiye'nin yabancılara toprak satışının sebebi nedir? Topluluk

üyeleri insanları birbirine kaynaştırmak gibi çok idealist bazı fikirler ileri sürülebilir. Ama Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün yaptığı açıklamalar gösteriyor ki yabancılar daha çok stratejik ve kendi ulusal çıkarları doğrultusunda toprak alıyorlar Türkiye'den. Türkiye'den alınan topraklar ve alanlara bir göz atınca durum net olarak anlaşılıyor. Suriyeliler Hatay'dan; Yunanlılar, İzmir'den, İstanbul'dan, Bursa'dan Edirne'den; İngilizler Muğla'dan; Almanlar İstanbul'dan, İzmir'den, Antalya'dan; Fransızlar Nevşehir'den toprak satın almışlar. Alınan arazi azmış, yüzdesi çok küçükmüş, % 1'i bile bulmuyormuş gibi olayı örtmeye yönelik açıklamaları ciddiye almadığımızı belirtelim. Vatan toprağı söz konusu olunca bir karışın, bir santimetrekarenin bile hesabını yapmak gerektiğine inananlardanız.

Benzer bir teslimiyetçi tutum da Kıbrıs konusunda yaşandı. "Bir adım önde olmak" gibi bir düşünceyle Kıbrıs meselesi, Türkiye'nin önüne üyelik şartı olarak konulan Kopenhag kriterlerinde yer almadığı halde Hükümet tarafından gündeme getirildi. Meselenin çözümü konusunda ısrarcı davranıldı. AB bu tavrı hemen yakaladı ve sonuna kadar da çok iyi kullandı. Hükümet AB istekleri çerçevesinde bir çözümde (?) ısrarını devam ettirince hem ülkemizde hem de Kıbrıslı Türkler arasında ayrılık ve çatışmalar yaşandı. Kıbrıs meselesinde 50 yıldır tek bir yumruk gibi hareket eden ve Kıbrıs meselesini her zaman bir "Milli Dava" olarak gören halk birbiriyle kavga eder hale getirildi. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'a atfedilen ve sonradan Rumların ve Yunanistan'ın bilgisi dahilinde İngilizler tarafından hazırlandığı anlaşılan Annan Planı'nın çözüm olarak kabul ettirilmesi için hem AB hem de AB'nin harcadığı büyük paralarla Türkiye'de ve Kıbrıslı Türkler arasında yoğun propaganda faaliyetlerine girişildi. Bu faaliyetlere Hükümet kanadı da açıklamalarıyla destek verdi. Ve sonuçta Kıbrıs'ta yapılan referandumda Güney Kıbrıs Rum kesimi planı reddetti. Oysa asıl reddetmesi gereken ve kabul edilmesi halinde eşit- egemenliğinden mahrum kalacak olan KKTC vatandaşı Türkler büyük bir oranla Annan Planı'nı kabul ettiler. Böylece de 50 yıllık Kıbrıs meselesi ilk defa milli bir dava olmaktan çıkarıldı. Türki-

ye'nin ve Kıbrıslı Türklerin bu teslimiyetçi tutumu AB'yi daha da cesaretlendirdi ve hem 6 Ekim 2004 İlerleme Raporunda hem de başlarda değindiğimiz 17 Aralık Liderler Zirvesi kararlarında Kıbrıs Meselesi Türkiye'nin önüne bir şart gibi getirildi. Bu duruma gelinmesindeki temel sebep bu teslimiyetçi tutumdur.

Peki, şimdi ne olacak? Biz, Türkiye olarak nasıl bir politika izleyeceğiz? Aslında bu soruların cevabı tarihte bulunabilmektedir. Kıbrıs meselesinin ortaya çıkışına bir göz atacak olursak hem bizim hem de Kıbrıslı Rum ve Yunanlıların izlediği ve izlemesi gereken politikaları görebilmek mümkündür. Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıs adasının Türk egemenliğinden çıktığı andan itibaren temel ve değişmez politikalarını Adanın Yunanistan'la birleşmesi demek olan ENOSİS üzerine kurmuşlardır.

Kıbrıs Adasının tarihi süreç içinde geçirdiği evrelere ana hatlarıyla bir göz atarsak durumu daha net bir şekilde değerlendirebiliriz. Bilindiği gibi Kıbrıs 1571 yılında Türk egemenliğine geçti. 1878 yılına kadar tam 307 yıl fiilen ve resmen Türk egemenliğinde kaldı. 93 harbi dediğimiz 1877-1878 Osmanlı-Rus-Romen Harbinde Osmanlı Devleti'nin yenilmesiyle Ruslar bir taraftan Erzurum'a, diğer taraftan da İstanbul Yeşilköy'e kadar gelmişlerdir ve Osmanlı Devleti'ne şartları çok ağır olan Ayastefanos Antlaşmasını imzalattılar. Rusların boğazlara ve İstanbul'a hakim olma durumuna geldiğini gören İngiltere Osmanlı Devleti'nden Kıbrıs Adasının kendisine geçici olarak verilmesini istedi. Bu adayı üs olarak kullanacak ve gerektiğinde bölgedeki Rus tehlikesine daha etkin ve daha süratli müdahale edebilecekti. Osmanlı Devleti bu isteği kabul etti ve adanın yönetimini İngiltere'ye bıraktı.

İngiltere, 1878'den 1960 yılına kadar adada egemen oldu. Bu egemenliğin 1923'e kadar olanı tek taraflı ilhak şeklindeydi. Zira Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'na girdiği zaman Kasım 1914'de adanın İngiltere tarafından ilhak edilmesini tanımadı. Bir başka deyişle Kıbrıs Adası 1923 Lozan Antlaşması'na kadar 352 yıl resmen Türk egemenliğinde kaldı. İngiltere II. Dünya Savaşı'ndan sonra kendisine bağlı bölgeleri terk etmek zorunda

kaldığından 1960 yılında Kıbrıs'ta bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kurarak adadaki egemenliğini bitirdi. Artık 1960'dan sonra adada Rumlar, Türkler, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere vardı. Kıbrıs Cumhuriyeti de uzun ömürlü olmadı. Rumlar Türklerin anlaşmalardan doğan haklarını vermemeye, kullandırtmamaya, engellemeye başladılar. 1963'de daha da ileri giderek Londra ve Zürih anlaşmaları ile Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nda Türklere verilen hakları geri almaya yeltendiler. Türkiye ve Kıbrıslı Türklerin bunu kabullenmemesi sonucunda da adada 1963'den 1974'e kadar Türklere karşı katliam ve mezalim yapıldı. 1963, 1964, 1967 ve 1974 olayları adada Türk ve Rumların iç içe yaşayamayacaklarını net bir şekilde ortaya koymuştu. 1974'de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin giriştiği Barış Harekatı ve sonrasında adada yeni bir oluşum ve yeni bir dönem başladı. Artık Rumlar güneyde, Türkler kuzeyde yaşıyorlardı. Bu durum günümüzde de devam etmektedir.

1878'den günümüze kadar ana hatlarıyla gelişimini verdiğimiz tarihi süreç içinde Yunanistan'ın ve Kıbrıslı Rumların adaya ilgili temel politikası olan Enosis konusunda aşağıda örneklerle ve açıklamalara bir göz atalım:

1. 22 Temmuz 1878 – Kıbrıs'a gelen ilk İngiliz valisine adadaki Rum Kition Piskoposu şöyle sesleniyor:

“... Büyük Britanya'nın tıpkı İonya adalarında (Batı Ege Adaları) olduğu gibi, Kıbrıs'ı da doğal bağları olan Anavatan Yunanistan'la birleştirmek için kolaylık göstereceğine güvenimiz tamdır...”

Adaya İngiliz Valisinin ilk gelişinde bile Kıbrıslı Rumların isteği Yunanistan'la birleşmektir. Yani Enosis'tir. Tabii İngiltere buna yanaşmaz. Bu defa adada İngilizlere karşı Rumların isyanları başlar. Bu isyanların en büyüklerinden biri 1931 isyanıdır.

2. 1931'de Kıbrıs Adasında İngilizlere karşı başlatılan büyük isyanda Kıbrıs Rumlar hedeflerini şöyle açıklıyorlardı: “– Yunanistan'la birleşecek ve Elen adası olacağız...”

Daha sonra II. Dünya Savaşı yılları savaş sonrasında Yunanistan'ın Kıbrıs meselesine daha etkin olarak katıldığını görüyoruz.

3. 15 Ocak 1950'de, Yunanistan'ında tahrikleriyle Ada'da, Türklerin katılmadığı bir halkoylaması yapıldı.

“Ada'nın Yunanistan'la birleşmesini istiyor musunuz, istemiyor musunuz?” şeklindeki soruya katılanların % 96'sı, “istiyoruz” diyerek Enosis lehine oy verdiler.

Yunanistan bu sonuçtan yararlanmak istedi ve 1951 yılında Kıbrıs Adasının kendisine verilmesini İngiltere'den resmen talep etti. Yunanistan'ı cesaretlendiren bir başka konuda 1947 Şubat'ındaki Paris Antlaşması'nda On iki Adanın Yunanistan'a verilmesiydi. Fakat İngiltere Yunanistan'ın bu isteğini reddetti. Bunun üzerine Yunanistan yöntem değiştirdi.

4. 16 Ağustos 1954'de Yunanistan, Adadaki Rumların “kendi kaderlerini tayin etme” (Self determination) hakkını kullanmaları için BM'e müracaat etti.

Asıl amacı, adayı önce İngilizlerden kurtarmak ve daha sonra Yunanistan topraklarına dahil etmektir. Bu oyun BM delegelerinin konuyu müzakereleri sırasında net bir şekilde ortaya çıktı ve Yunanistan'ın önerisi reddedildi. Bundan sonra da İngilizler Kıbrıs'ta yaşayan Türk halkının da “Kendi kaderinin tayin hakkının olduğunu” ilan etti ve böylece Kıbrıslı Türkleri ve Türkiye'yi devreye sokarak Enosis'i önlemeye çalıştı.

5. 15-16 Ağustos 1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edildi. Kıbrıs Cumhuriyetinin kuruluşunu sağlayan Zürih ve Londra anlaşmaları, anayasa ve garantörlük anlaşması ile Türkler hukuken Enosis'in önüne geçmişlerdi. Rumlar için ise bu Cumhuriyet Enosis'in ilk aşaması idi. Makarios bu cumhuriyet için: “Enosis'e giden en yakın yol ” diyordu. İlan edilen Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk günlerinde, Cumhurbaşkanı Makarios: “... Londra ve Zürih Anlaşmaları isteklerimizi tam olarak gerçekleştirmiş değildir.... Bugün 50. yılını kutladığı-

mız şanlı özgürlük mücadelemiz, bize bağımsızlığımız için gerekli en ileri kaleleri ve yıkılmaz mevkiileri sağlamıştır. Kesin zaferi kazanmak üzere bu kalelerden başlayarak mücadeleye devam edeceğiz” diyordu. Mücadele Enosis mücadelesiydi.

6. **30 Kasım 1963’de**, Makarios verdiği demeçte: Zürih ve Londra Anlaşmaları için “... Bu zaruretin kabul ettiği bir yoldu...” diyor. Amaç Enosis’ti. Zürih ve Londra anlaşmaları buna engel oluyordu. Onun için askıya alınmalıydı, alındı da.
7. **1967’de** ise Yunanistan’da bir askeri hükümet kuruldu. Askeri hükümet halka şirin gözükmek için ilk iş olarak Kıbrıs meselesini ele aldı. Bir an önce Enosis’i gerçekleştirerek sempati toplamak istiyordu. Bu amaçla askeri hükümet Türkiye’ye müracaat ederek Kıbrıs meselesini görüşmek istedi. Yunanistan temsilcisi Kollias ile Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Süleyman Demirel başkanlığında Keşan ve Dedeağaç’ta görüşmeler yapıldı. 10 Eylül 1967’de Keşan’daki görüşmelerde Yunanistan’ın önceden hazırladığı yazılı teklifi şu oldu: “... Türkiye Enosis’i kabul etsin. Karşılığında Trakya sınırında Türkiye lehine (küçük) değişiklikler yapalım... Adadaki İngiliz üstlerini Türkiye’ye verelim...” Başbakan Süleyman Demirel Enosis teklifini görür görmez “Toplantı bitmiştir.” Diyerek belgeyi iade etmiştir. Dedeağaç görüşmeleri ise bir formaliteden ibaret kalmıştır.
8. Bu olay üzerine **21 Ekim 1967’de** Yunanistan’daki Askeri Cunta şu açıklamayı yaptı: “Kıbrıs meselesine, Kıbrıs’ın Yunanistan’la birleşmesinden başka çözüm bulunamaz...”
9. **1974’deki** Kıbrıs Barış Harekatı öncesi Yunan subayları ile Kıbrıs Rumları çarpışmaya başladı. Makarios yanlısı polis örgütü ile EOKA tedhişçileri arasında şiddetli çatışmalar oldu. Makarios “... Yunanistan’daki askeri cuntanın amacının Kıbrıs’ta bir dikta rejimi kurmak olduğunu, Yunanlı subayların adada yeraltı faaliyetlerine giriştiklerini, Rum Milli Muhafız gücünün Yunan subayları yönetiminde işgal Ordusu haline geldiğini bildirdi ve Yunanistan’dan subaylarını geri çekme-

sini istedi.” Yunanlı subaylar bu isteklere aldırmadıkları gibi Temmuz 1974’te Enosis’i gerçekleştirmek üzere faaliyete geçtiler.

10. 15 Temmuz 1974’de Kıbrıs’taki Yunanistan Silahlı Kuvvetleri’ne bağlı subaylar Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios’u devirdiler, Eokacı Nikos Sampson başkanlığına “Kıbrıs Elen Cumhuriyetini” ilan ettiler. Nihayet Enosis gerçekleşmişti. Türkiye ve Kıbrıs Türklerinin bunu kabul etmesi mümkün değildi.

Böylece Türkiye’nin Kıbrıs Barış harekatı gerçekleştirildi. Kıbrıs Barış Harekatı sonrasında ise 13.02.1975’de KTF Devletinin, 15 Kasım 1983’de KKT Cumhuriyetinin kuruluşu ile adada geriye dönülemeyecek şekilde yeni bir oluşum ve yeni bir dönem başladı.

1990’larda AB’yi Kıbrıs meselesine müdahil olarak görmeye başlıyoruz. Özellikle Sovyetler Birliği’nin parçalanması sonrası, bölgesel bir güç olmaktan çok, küresel bir güç olmak isteyen Avrupa Birliği Orta Doğu’ya giriş kapısı olarak Kıbrıs’ı seçti. Yunanistan’ın çaba ve yönlendirmeleriyle artık Kıbrıs adasında Enosis için yeni yollar, yeni taktikler denenmeye başladı. Avrupa Birliği’ne üye olan Yunanistan AB’nin genişlemesine karşı veto tehdidini kullanarak Enosis’i AB içinde gerçekleştirmeye çalıştı.

Yunanistan için, artık Enosis’i dolaylı gerçekleştirmenin yolu AB oldu. Bugün, AB ve diğer büyük devletler Kıbrıs konusunda, Yunanistan’la ve Kıbrıs Rumlarını cesaretlendiren tavırlar içine girmişler ve onların lehine Türkiye ve Türklere baskılar yöneltmişlerdir. Bu baskılar bugün de devam ediyor.

Bu baskıların en büyüğü de, meşru olmayan bir şekilde, Kıbrıs’ın AB üyeliğine kabulüdür. Türkiye’nin olmadığı bir topluluğa Kıbrıs’ın üye yapılması Enosis demektir, ilhak demektir. Bunu artık gizlemiyorlar, açık açık söylüyorlardı..

11. 18 Aralık 2002’de Yunanistan Başbakanı Simitis, 12 Aralık 2002 Kopenhag Zirvesi sonrası Kıbrıs’ın 28 Şubat’a

kadar bir çözüm olmasa da AB'ye üye olarak alınacağı kararını şöyle değerlendiriyordu:

“... Kıbrıs'ın AB üyeliği Hellenizm için yeni bir sayfa açtı. Kıbrıs şimdi AB içinde bizimle birlikte...” Bu Enosistir, bu Megalo İdeadır. 2003 ve 2004 yıllarında da gündemimizi birinci sırada meşgul eden Annan Planı da, dolaylı Enosis'i uzun vadede gerçekleştirebilecek hükümler içeren bir plandı. Bu plan çok konuşulup tartışıldığı için burada detayına girmeyeceğiz. Söylemek istediğimiz şu: 1878'den 2004 Aralık ayına kadar yaptığımız bu temel tespitler ve açıklamalar gösteriyor ki Enosis, yani Kıbrıs adasının Yunanistan'a ilhakı, Yunanistan ve Kıbrıslı Rumların değişmez temel politikasıdır.

Peki Türkiye'nin, Türklerin temel politikası ne olmalıdır? Bu açıklamalardan sonra söyleyebiliriz ki **Türkiye'nin temel politikası Enosis'e ve Enosis'in yolunu açacak her türlü oluşuma karşı çıkmak ve Kıbrıs Türklerinin varlığını ve Türkiye'nin Kıbrıs ile bağlantısını kesecek her türlü girişimi önlemek olmalıdır.** Şimdiye kadar, Türkiye, hep bu politikayı izledi. 50 yıl içersinde, bu politika başarılı da oldu. O halde şu anda da Kıbrıs meselesine kalıcı bir çözüm bulunması konusundaki temel politikamız aynı politika olmalıdır. Bu politika, 50 yıl gibi bir sürede, adada dağınık ve korumasız yaşayan Türkleri bir bölgede ve bir devlet çatısı altında toplamayı başarmış bir politikadır. Dolayısıyla bu temel politika çerçevesinde aşağıdaki kriterlerden taviz verilmemesi gerekir:

1. Yan yana (İç içe değil) iki toplumlu yapılanmada ısrarcı olunmalıdır ki Türkler, çeşitli diplomatik ve siyasi hilelerle veya terör faaliyetleriyle yerlerinden edilmesin. Kendi toplumları ve kendi toprakları içinde var olmaya, varlıklarını sürdürmeye devam etsin. Böylece de Enosis önlensin.
2. İki egemen toplumun siyasi eşitliği vazgeçilemez bir başka kriterimiz olmalıdır. Böylece Kıbrıslı Türkler azınlık durumuna düşürülmesin, kendilerini çoğunluk gören Rumlar Enosis'i gerçekleştirme umuduna kapılmasın..

3. Türkiye'nin etkin garantisinin var olması da bir başka kriter olmalıdır. En azından Türkiye AB üyesi olana kadar bu böyle olmalıdır ki, Yunanistan ve Rumlar çeşitli siyasi yollarla bir oldu-bitti yaratarak Enosis'i gerçekleştiremesin.

Ancak, 17 Aralık tarihindeki AB Liderler Zirvesi'nde Türk Hükümetinin verdiği yazılı ve AB liderlerince kararlara geçirilerek adeta yazılı hale gelen taahhütler Türkiye'nin bu konudaki siyasi manevra alanını çok daraltmıştır. Dikkat edilirse Rum yönetimi lideri Papadopoulos'un zirve sonrası açıklamaları daha çok şart kabul etmeyeceği yönünde olduğu gibi adeta BM'in hakemliğini reddetmek, çözümü bir takvime bağlamayı ve Türkiye'nin üyeliğiyle irtibatlandırmayı reddederek yeni şartları bizzat kendisi koymaktadır. Kıbrıs Rum yönetimi 2004 Mayıs ayından itibaren eline geçirdiği "Veto" hakkını çok sık kullanacağını göstermektedir. Nitekim yine Papadopoulos Türkiye'nin üyeliği ile ilgili görüşülecek 31 dosya için 64 "Veto" hakkı olduğunu ve gerekirse bunları kullanmaktan kaçınmayacağını açıklamıştır.

Çok zor geçeceği anlaşılan Kıbrıs meselesinin çözümüne yönelik görüşmelerde Türkiye'nin siyasi olarak elini güçlendirecek bir unsur da Türk kamuoyunun Kıbrıs konusundaki hassasiyeti olmalıdır. Şimdiye kadar bunun tam tersi yapılmakla birlikte, henüz çok geç değildir. "Halkım istemiyor", "Halkım böyle istiyor", "Millet böyle istiyor" diyen bir Hükümete çok fazla baskı yapılamaz. Hükümet bir an önce Kıbrıs meselesini tekrar "milli bir dava" olarak görmeli ve yönlendirilmiş basınla birlikte değil, halkı ile birlikte Kıbrıs meselesinde temel kriterlerini ısrarla savunmalıdır. Hükümetin Kıbrıs konusunda şu an sergilediği kararsız ve "yanar-döner" tutum ne Türk halkına, ne KKTC halkına güven verir niteliktedir. Referandum sonrası "Annan Planı masadan kalkmıştır artık." denilirken, şimdi "Annan Planı tekrar gündeme gelebilir" denilmektedir. Bu politika ile ülkenin çıkarlarını koruyabilmek çok zordur. Bu politika yetkilileri her söyleneni yapmaya ve tavizkar bir tutum izlemeye götürür. Kıbrıs konusunda şu ana kadar izlenen politika da bundan farklı gözükmemektedir.

Aslında burada Türk halkına önemli görevler düşmektedir. Türk halkı Kıbrıs meselesine bir “Milli Dava” olarak baktığını her fırsatta, hatta fırsatlar yaratarak haykırmalı ve Hükümet dahil bütün dünyaya göstermelidir. Kıbrıs meselesinde Türk halkının ortaya koyacağı tavır meselenin çözümünde belirleyici olacaktır. Düne kadar ortada birkaç yönlendirilmiş basın ve “Ben Türk değilim, Kıbrıslıyım” diyen bir avuç gayri milli şuur-suz insanları görenler, sessiz milyonların farkında değildiler. Artık farkında olmalıdırlar. Hiç şüpheniz olmasın ki Türkiye’nin ve Türk halkının kararlılığını görenler, artık bir tek Türkiye ve KKTC üzerine baskı yapmaktan vazgeçecek ve çözümde Türklerin haklarının korunması yönünde Rum tarafına da baskılarını yönelteceklerdir.

Bütün dünya anlamalıdır ki **Kıbrıs “Yavru Vatan”dır. Türklerde Vatan Euro ve Dolar karşılığı satılmaz. Ancak ve ancak “alındığı gibi ve alındığı fiata” verilir.**

RUSYA FEDERASYONU'NUN KIBRIS POLİTİKASI

Sinan OGAN*

ABD ve İngiltere'nin 24 Nisan'daki referandumdan önce Kıbrıs Türk ve Rum halklarına Annan Planı'nın¹ uygulanması konusunda güvence vermek amacıyla Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'ne 21 Nisan 2004 tarihinde ortaklaşa sunduğu karar tasarısının Rusya Federasyonu (RF) tarafından veto edilmesi, Moskova'nın Kıbrıs sorununun çözümündeki rolünün aslında görünenden çok daha önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Oysa Türkiye'nin hassasiyetleri içinde ön sıralarda olan Kıbrıs sorununun çözümünde, RF'nin bu denli önemli rol oynamaya potansiyeline sahip olmasına rağmen, şimdiye kadar Moskova'nın pozisyonu hep göz ardı edilmiş ve bu konuda akademik düzeyde bile olsa ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Moskova'nın Kıbrıs politikaları hakkında sahip olduğumuz bilgi eksikliği ise onun pozisyonunun yanlış değerlendirilmesine sebep olmuştur. Aslında Rusya'nın selefi olduğu Sovyetler Birliği (SSCB) bu sorunun ortaya çıktığı dönemlerde küresel bir aktör

* Avrasya Stratejik Araştırmaları Merkezi (ASAM) Rusya-Ukrayna Araştırmaları Masası Başkanı.

olmasına rağmen Adada bulunan barış gücüne dahil edilmeye-
rek Kıbrıs sorununda adeta dışlanmış. Aradan geçen süre
zarfında Rusya'nın bu sorun çerçevesinde Güney Kıbrıs Rum
Kesimi (GKRK) ile giriştiği ticari işbirliği ve S-300 füzelerinin
adanın Rum kesimine yerleştirilmesi dışında fazla bir rolü bu-
lunmamıştır. Zaten SSCB'nin dağılması ve ardından küresel güç
statüsünü kaybetmesiyle kendi sorunlarıyla boğuşan RF, Kıbrıs
sorununun hep kenarında kalmış ve/veya bırakılmıştır. Oysa
1999 yılının son gününde iktidarı Boris Yeltsin'den devralan ve
Rusya'yı bölgesel bir güç haline getiren Vladimir Putin ile bera-
ber Moskova yeniden Kıbrıs sorununun çözümü sürecinde aktif
rol oynamak için girişimler başlatmıştır.

2004 yılı Kıbrıs sorunu için gerek Moskova'nın bu sürece
yeniden dahil olması gerekse de bölgesel ve küresel gelişmeler
açısından oldukça hareketli bir yıl olmuştur. Kıbrıs sorunu için
Annan Planı 24 Nisan 2004 tarihinde her iki kesimde halkoyu-
na sunulurken, Planın Rumlar tarafından reddedilmesiyle
GKRK 1 Mayıs 2004'te Avrupa Birliği'ne (AB) üye olmuştur.

Kıbrıs Sorunu ile ilgili olarak Ankara'nın RF nezdinde giri-
şimlere başlaması Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün 2004 yılı
23-26 Şubat tarihleri arasında Moskova'ya resmi ziyaret gerçek-
leştirmesiyle başlamıştır. Gül, bu ziyaretinde Dışişleri Bakanı
İgor İvanov ve kabinenin diğer bazı üyelerinin yanı sıra Başkan
Vladimir Putin tarafından da kabul edilmiştir. Bu ziyaret esna-
sında Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Türkiye ile RF arasında
hızla artan ekonomik ve ticari ilişkilere paralel olarak çözüm
çabaları için Moskova'nın desteğini resmen istemiştir.²

24 Nisan 2004 tarihinde Kıbrıs Türk ve Rum kesiminde
aynı anda yapılacak olan referandum ve 21 Nisan 2004 tari-
hinde BM Güvenlik Konseyi'nde oylanacak olan Kıbrıs Karar
Tasarısı öncesinde gerçekleşen bu ziyaret ile Rusya'nın Kıbrıs
sorununda desteği istenmiş, ancak istenen destek bulunama-
mıştır. Zira, GKRY Dışişleri Bakanı Yorgo Yakovu, BM Güven-
lik Konseyi'nde yapılacak oylamadan bir gün önce 20 Nisan
2004 tarihinde Moskova'da RF Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov

ile görüşmüştür. Lavrov görüşme sonrası bir açıklama yapmıştır. Açıklamada karşılıklı olarak Kıbrıs Sorunu konusunda fikir alışverişinde bulunulduğu ve sorunun karşılıklı anlaşma ve BM Güvenlik Konseyi Kararları çerçevesinde çözülmesinden yana olduklarını söylemiştir. Lavrov aynı şekilde Rusya ile GKRY arasında varolan ve uzun yıllara dayanan dostluk ilişkilerine dayanarak GKRK'nin AB'ye üyelik perspektiflerinin değerlendirildiğini ve hangi Kıbrıs'ın AB'ye üye olacağının Moskova için önemli olduğunu vurgulamıştır.³ Lavrov bir soru üzerine ise adeta veto kullanacaklarının sinyali vererek referandumdan önce herhangi bir karar alınmasına karşı olduklarını bildirmiştir.

RUSYA'DAN "VETO" KARARI

Rusya Federasyonu 21 Nisan 2004 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'nde oylanan Kıbrıs Tasarısı'nı BM Güvenlik Konseyi'nin 15 üyesinden 14'ünün kabul etmesine rağmen BM Güvenlik Konseyi Daimi üyesi olarak veto etmiştir.

BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın sunduğu rapor çerçevesinde, adada yeni bir BM Barış Gücü kurulmasını öngören ve silah ambargosu getiren karar tasarısı, BM Daimi Statüsü'nün 7. Bölümü'ne atıf yapmaktadır. Atıfta bulunulan 7. Bölüm'ün 41. maddesi, Güvenlik Konseyi'nin, kararlarına etkinlik kazandırmak için bölgenin her türlü iletişiminin ve diplomatik ilişkilerinin kısmen veya tamamen durdurulması önlemlerini alabileceğini; 42. maddesi ise bu önlemlerin yetersiz kalması durumunda Güvenlik Konseyi'nin hava, deniz veya kara güçlerini kullanarak harekete geçebileceğini düzenlemektedir. Anlaşılabacağı üzere, karar tasarısında atıf yapılan bu maddeler, Annan Plan'ın işlevliliğinin ve uygulanabilirliğinin garanti edilmesini sağlamak amacıyla aşmakta ve henüz birleşme sağlanmamışken bile Ada'da bir savaş durumunu kabul etmektedir. Öte yandan, Güvenlik Konseyi'nde görüşülen bu karar tasarısı, Annan Planı ile şekli değiştirilen Türkiye Garantörlüğü'nü bu maddeler doğrultusunda etkisizleştirmekte ve Türkiye'yi de hareketsizleştirilmektedir. Söz konusu tasarısı, Ada'da kalacak olan, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin

durumunda bir değişiklik yapmasa da hareket kabiliyetinin imkansızlaştırıldığını kesinleştiren bir belge olma niteliği taşımaktadır. Karar tasarısı, Türkiye'nin 1959 tarihli Londra ve Zürih Antlaşmaları ile kazandığı Garantörlük hakları ve yükümlülüklerinin BM Barış Gücü askerlerine devredildiğini, birleşmenin sağlanmasından önce kesinleştirmektedir.⁴

Güney Kıbrıs Rum Kesimi Dışışleri Bakanı Yorgo Yakovu 20 Nisan'daki Moskova ziyaretinin "veto" üzerinde etkisi olduğu düşünülse de bu kararın verilmesinde, Rusya'nın kendi haklı gerekçelerinin yeterli olduğunun unutulmaması gerekmektedir.⁵

KARARA TEPKİLER

Rusya'nın, BM Güvenlik Konseyi'nde Kıbrıs'a ilişkin tasarımı veto etmesine yönelik değişik tepkiler ortaya çıkmıştır. BM Genel Sekreteri Kofi Annan, Rusya'nın, BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs konusundaki karar tasarısını veto etmesine rağmen, uluslararası topluluğun hala Kıbrıs planını desteklediğini söylemiştir. Annan, yaptığı açıklamada, *"Rusya uzlaşmaya katılmasa bile, bunun teknik nedenlerden kaynaklandığını ve içerikle ilgili olmadığını açıkladı."* demiştir. Ayrıca Annan, *"BM Güvenlik Konseyi'nin temsil ettiği uluslararası topluluğun, adanın birleşmesi için harcanılan çabaları desteklediği mesajının verilmesi gerektiğini düşünüyorum"* ifadesini kullanmıştır.⁶

Kıbrıs tasarısını Güvenlik Konseyi'ne İngiltere ile beraber sunan Bush Yönetimi, tasarının, Rus vetosuna takılmasından büyük rahatsızlık duyduğunu açıklamıştır. Ancak, Moskova'nın veto niyetini önceden bildirmesine karşın, oylamaya zorlayan Washington, Güvenlik Konseyi'nin 15 üyesinin 14'ünün verdiği mesajın önemli olduğunu ve Kıbrıs'daki taraflarca dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır.

ABD Dışışleri Bakanlığı Sözcüsü Boucher, *"Güvenlik Konseyi'nin bir üyesinin, Genel Sekreter'in isteği doğrultusunda hareket etmemesi ve Kıbrıs Rumlarına, çözüm anlaşmasının öngördüğü güvenlik mekanizmasının, 24 Nisan'daki referan-*

dum öncesinde hazır hale getirileceği yönünde güvence verme-ye yanaşmaması bizi üzdü” demiştir. Sözcü, buna karşın 14 üyenin bu mesajı net bir şekilde verdiklerini de savunarak, *“Eğer cumartesi günü Kıbrıslılar çözüme onay verirse, Güvenlik Konseyi'nde hızlı bir girişim başlatılarak Kıbrıs'da silah ambargosuna gidileceği ve anlaşmanın uygulanmasından sorumlu bir Birleşmiş Milletler Komisyonu'nun derhal kurulacağı aşıkardır.”* açıklamasını yapmıştır.

Tasarının veto edilmesi nedeniyle en büyük hayal kırıklığı- nı Amerikalılarla beraber İngiliz diplomatlar yaşamıştır. İngiltere'nin BM Daimi Temsilci Vekili Adam Thomson, Rusya da dahil hiçbir üyenin tasarının içeriğine karşı çıkmadığını, sadece zamanlama ve prosedür konusunda görüş ayrılığı bulunduğunu belirtirken, Amerikan Daimi Temsilci Yardımcısı James Cunningham, konsey üyelerinin çoğunluğunun tasarıya destek verdiğini ve referandumdan evet yanıtı çıkması halinde, Konseyin Kıbrıs'la ilgili yeni güvenlik önlemlerini süratli biçimde alacağını kaydetmiştir.⁷

Rum Yönetiminin BM temsilcisi Rum Büyükelçisi Andreas Mavroyiannis ise Moskova'nın İngiliz ve Amerikalıların sadece Türkiye'nin çıkar ve endişelerini gidermeye çalıştıklarını düşündüğünü ve bu yüzden tasarıyı veto ettiğini savunmuştur.⁸

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, Rusya'nın BM Güvenlik Konseyi'ndeki vetosunu memnuniyetle karşıladığını açıklamıştır. Denktaş *“Rusya devreye girmeseydi, sonumuz felaket olacaktı. Allah Rusya'dan razı olsun”* diyerek, Rusya'nın bu tavırla ABD ve İngiltere'nin oyununu bozarak, dünyanın tek kutuplu olmadığını gösterdiğini söylemiştir.

KKTC Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Serdar Denktaş da Cumhurbaşkanı ile benzer görüşleri paylaşarak, Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs ile ilgili karar tasarısını Rusya'nın vetosuyla önlenmesini olumlu olarak nitelendirmiştir.⁹

Rusya'nın Atina Büyükelçisi A. Dovin, ülkesinin, referandumlardan sonra, Güvenlik Konseyi çerçevesinde tüm ilgili

tarafra Kıbrıs sorununun çözümü yönünde yapıcı bir şekilde katkıda bulunmaya hazır olduğunu söylemiştir.

24 Nisan 2004 tarihinde yapılan referandumdan sonra RF Dışışleri Bakanlığı Kıbrıs Özel Temsilcisi A.V. Yakovenko, 29 Nisan 2004 tarihinde KKTC'ye ekonomik yardımların yapılmasına yönelik bir açıklama yapmıştır. Açıklamada esas olarak iki kesim arasında bulunan ekonomik farklılıkların ortadan kaldırılması için Türk Kesimi'ne ekonomik yardımların yapılması ve bu çerçevede ambargoların kaldırılması gerekliliği ifade edilmiştir. Açıklamada aynı şekilde Kıbrıs sorununun BM prensipleri çerçevesinde çözülmesi gereği de bildirilmiştir.¹⁰

26 Nisan 2004 tarihinde Rusya Dışışleri Bakanlığı'ndan referandumun sonuçlarına dair yapılan açıklamada referandum neticelerinin her iki kesimin demokratik fikirlerini ortaya koyduğu ve Rusya tarafının sonuçları saygı ile karşıladıkları ifade edilmiştir. RF Dışışleri Bakanlığı aynı şekilde bu referandum sonuçlarının BM'nin bu konuda misyonunun biteceği manasına gelmeyeceğini de düşündüğünü de belirtmiştir.¹¹

Rus yetkililer, Kıbrıs konusundaki karar tasarısını, referandum sonucunu etkileme girişimi olarak gördüğü gerekçesiyle veto edildiğini bildirmiştir. Rusya'nın BM Daimi Temsilci Yardımcısı Büyükelçi Gennadiy Gatilov, Kıbrıs'ta referandumlardan 3 gün önce ABD ve İngiltere'nin işi aceleye getirerek karar aldirmaya çalıştıklarını, Ada'da taraflar planı kabul ettikten sonra bu işe kalkışılması gerektiğini savunmuştur. Kıbrıs halkının hiçbir dış müdahale ve baskı olmadan oy kullanmaları gerektiğini söyleyen Gatilov, tasarının teknik ve hukuki açıdan oldukça karmaşık olduğunu ve dikkatli biçimde değerlendirmek için daha fazla zamana ihtiyaç duyduklarını belirterek; "...ama tasarımı sunanlar bu isteğimizi dikkate almadılar ve teknik veto kullanmaktan başka çaremiz kalmadı." açıklamasında bulunmuştur.¹²

Büyükelçi Gennadiy Gatilov, tasarının teknik bir sebepten dolayı veto edildiğini ve politik bir içerik taşımadığını açıklamıştır. Rusya'nın veto kararı, aslında sürpriz olmamıştır. Zira, bu

ihtimal Rus makamları tarafından daha önce açıklanmıştır. Rusya, 24 Nisan 2004 tarihinden önce BM Güvenlik Konseyi'nin böyle bir karar alınmasının referandumun sonucunu etkileyici bir müdahale olacağını bildirmiştir.

RUSYA NEDEN “VETO” DEDİ?

Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin Moskova Büyükelçisi 1 Nisan'da RF Dışişleri Bakanlığı'nda Rusya'nın tavrı konusunda görüşmelerde bulunmuştur. Başta ABD ve İngiltere olmak üzere uluslararası camianın Kıbrıs sorununda Türk tezlerine ılımlı yaklaşan tavırları GKRY'ni endişeye yöneltmiş ve Rum yönetimi uluslararası baskılardan kurtuluşun tek yolu olarak Rusya'nın veto kartını görmüştür. Bu amaçla Rum Kesimi Dışişleri Bakanı Yakovu, 20 Nisan'da Moskova'yı ziyaret ederek RF Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ile görüşmüştür. GKRY'ni Moskova nezdindeki diplomatik girişimlerinin de Rusya'nın veto kararının netleşmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Bu arada Rusya'nın veto kararına oldukça ilginç sayılabilecek bir değerlendirme de SSCB'nin eski Ankara Büyükelçisi Albert Çernişev'den gelmiştir. Çernişev; *“Güney Kıbrıs'taki paramızı cebimizden almak istiyorlardı. Getirilen proje, Türkiye'den atılmış bir adım değildi. Şimdi konu insani olunca biz de anlatmaya çalışacağız. Artık Kıbrıs sorununa yönelik yaklaşımımız yumuşadı.”* Şeklinde değerlendirmede bulunmuştur. Bilindiği gibi veto kullanan Rusya, Rum bankalarındaki 40 milyar dolarlık parasını koruma girişimiyle suçlanmıştır.¹³

Rusya'nın son 10 yıldır hiç kullanmadığı ve ABD tarafından desteklenen hiçbir karar tasarısını veto etmemesine, hatta Irak krizinde dahi kullanılmayan “veto” kozunun şimdi Kıbrıs için kullanılması konusunun sadece basit bir “teknik” veto olarak değerlendirilmesinin çok daha ötesinde sebeplere dayandığı anlaşılmalıdır.. Rusya'nın Kıbrıs sorununda takındığı olumsuz tavrın ekonomik, politik ve askeri sebepleri bulunmaktadır.

Siyasi Sebepler

Rusya'nın veto hakkını kullanma nedeni hakkında bir çok değerlendirme ve yorum yapmak mümkündür. Ancak, bunların en başında söylenmesi gereken, Kıbrıs konusunda kendisine de danışılması gereğini hatırlatma isteği ve Çeçenistan ile paralellikler kurulabilmesi ihtimali sebebiyle kendi toprakları ile ilgili duyduğu kaygılar olacaktır.

Rusya, "oldu-bitti" olarak değerlendirdiği ve Konsey'e getirilmeden önce veto edeceğini açıkladığı kararın, buna rağmen BM gündemine getirilmesini küresel ilişkilerde ciddiye alınmadığı şeklinde algılamıştır. Bu nedenle Moskova, elindeki "veto" kozunu hatırlatarak aslında Kıbrıs sorununun yanı sıra diğer uluslararası sorunlarda da adeta "*ben de varım*" demıştır. Zira Irak ve Afganistan gibi temel konularda Rusya'nın "veto" kozunu kullanarak küresel arenada bir yer edinme çabasına girmesi büyük bir risk taşımaktaydı. Yanlış bir hamle Rusya'ya stratejik bedeller ödetebilirdi. Oysa Rusya için "tali" bir konu sayılabilecek Kıbrıs sorununda kullanılan veto, Moskova'nın küresel aktör olarak algılanmak isteğinin bir tezâhürü olarak algılanabilir.

Rus vetosunun bir diğer önemli siyasi sebebi Ortodoksluk bağı ve tarihe uzanan geleneksel ittifak ilişkisi bulunan Yunanistan ve referandumda hayır deme eğiliminde olan GKRY'ye açık destek olarak değerlendirilmektedir. Zira, 24 Nisan'daki referandum öncesi "hayır" deme eğiliminde olan GKRK yönetiminin bu eğilimine karşın BM Güvenlik Konseyi'nin bu tasarıyı çıkarması, GKRK yönetimini hem iç politikada ve hem de küresel aktörler arasında zor durumda bırakacak ve dış baskılar altında kalacaktı. Oysa Moskova, en zor anında "tarihsel müttefiklerine" bu desteği sağlayarak, adeta onlara dışardan gelebilecek baskılara karşın bir kalkan vazifesi görmüştür. Bu sebeple, Rusya Bilimler Akademisi Uluslararası Ekonomi ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'ne bağlı Uluslararası Güvenlik Merkezi Başkanı, Tarih Doktoru Aleksey Arbatov'un değerlendirmesi oldukça ilginçtir. Arbatov Rusya'nın veto kararını şöyle değerlendirmiş-

tir: “BM Güvenlik Konseyi'nin karar tasarısı kabul edilseydi, 24 Nisan referandumunda Kıbrıslılara yoğun baskı imkanı ortaya çıkmış olurdu. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB'nin tam yetkili üyesi olması Rusya'nın çıkarlarına uymaktadır. Bunun başka tek alternatifi, Kıbrıs'ın Türkiye'nin kontrolünde bulunmasıdır ki bunu, Rusya'nın hem siyasi hem de ekonomik bakımdan dilemesi için bir neden yok.”¹⁴

Ekonomik Sebepler

Rusya'nın “finans aristokrasisi” için son yılların en önemli “limanı” niteliğine bürünen Kıbrıs Rum Kesimi yaklaşık 20 bin Rus kaynaklı off-shore firmasına ev sahipliğini yapmaktadır. Bu kadar yüksek orandaki kayıtlı firmanın her ne kadar tamamı faaliyette olmasa da GKRK'nin Rusya ile çifte vergilendirmenin önlenmesi anlaşması bulunan ülke konumunda olması bu Rusya kaynaklı firmaların sayısını oldukça artırmıştır. Bu anlaşma sayesinde Kıbrıs'ta iş yapan Rus firmalar, esas faaliyetlerinin gerçekleştirildiği ülkelere vergi ödemiyorlardı. Bu sebeple Güney Kıbrıs'a kümelenen Rus sermayesi (çoğu kez kara parası) yeniden Rusya'ya yatırım olarak dönmekte ve başta Rus üst düzey bürokrasisi olmak üzere Rus ekonomisi için ciddi bir destek sağlanmaktaydı. Bu girift ekonomik ve ticari ilişkiler ise Rusya'nın GKRK'ne siyasi alanda destek vermesine sebep olmuştu.

Rus işadamları arasında, son zamanlara kadar off-shore hesaplarının en popüler merkezi haline gelen GKRK, geçen Temmuz ayında parlamentosu tarafından yeni vergi reformu kurallarını onaylamasıyla giderek cazibesini yitirmeye yüz tutmuştur. Güney Kıbrıs'ın off-shore hesaplarla ilgili uygulamadan vazgeçmesini öngören yeni mevzuat, 1 Ocak 2003'ten başlayarak yürürlüğe girmiştir. Bu, Kıbrıs'ın 2004'te AB'ye katılabilmesi için tek şarttı. 1 Mayıs 2004 tarihinde Güney Kıbrıs'ın AB'nin tam üyesi olmasıyla Rus sermayesi Kıbrıs'tan çekilme eğilimine girmiştir. Zira yeni mevzuat artık Rus sermayesinin GKRK'nde rahat hareket etmesine imkan vermemektedir. Bu sebeple de Rus şirketleri Kıbrıs'ın "Avrupa" kesiminden kendileri için AB

şartlarının uygulanmayacağı Türk kesimine geçme ihtimali ortaya çıkmıştır.¹⁵

Askeri Sebepler

GKRY'e silah satan ülkelerin başında gelen Rusya, aslında Güvenlik Konseyi'nde, yeniden birleşmenin sağlanması durumunda bir silah ambargosunu ve güvenlik teminatları öngören karar tasarısını veto etmesiyle aslında kendi silah pazarını da bir yönüyle garanti altına almıştır.

Kıbrıs, Rusya ile askeri-teknik işbirliği yaparak kendi güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin Mart 1996 tarihinde Rusya ve GKRK arasında imzalanan askeri-teknik işbirliği konulu hükümetlerarası anlaşma gereğince, Rumlar Rus yapımı tanklar, zırhlı araçlar, hava savunma sistemleri ve Yunanistan'ın Girit Adası'nda konuşlandırılan S-300 tipi füze sistemlerine sahip olmuşlardır.¹⁶

GKRY ve özellikle de Yunanistan, Soğuk Savaş döneminde ortak Ortodoksluğun da etkisiyle Rusya ile sıcak ilişkilerini kesmeyen ve NATO üyesi olmasına rağmen ordusunda Rus silahlarına da yer veren Batı ülkeleri olmuştur. Hatırlanacak olur ise Türkiye ile Yunanistan'ı ve dolayısıyla da GKRK'ni neredeyse savaşın eşiğine getiren S-300 krizi de Rusya'nın Türkiye'yi doğrudan hedef alabilecek bu füze sistemlerini GKRK'ne satmasıyla başlamıştı.

REFERANDUM NETİCESİNDE YENİ DURUM

Müzakereler neticesinde nihai hale getirilen çözüm planı 24 Nisan 2004 tarihinde GKRY ve KKTC'de ayrı ayrı fakat eşzamanlı olarak düzenlenen referandumlarla Kıbrıs'taki iki halkın onayına sunulmuştur. Rum halkının yüzde 75.83'ü Planı reddederken, Kıbrıs Türk tarafı kendileri için getireceği pek çok zorluğa rağmen yüzde 64.91 çoğunlukla Plan'a "evet" demiştir. Rum tarafının Plan'ı büyük bir çoğunlukla reddetmesinde şüphesiz, GKRY lideri Papadopolos'un 7 Nisan 2004 tarihindeki

hakla seslenişinde Rum haklını güçlü bir “hayır” demeye çağırması ve Rum liderliğinin devlet eliyle sürdürdüğü “hayır” kampanyası da önemli bir etki yapmıştır. Sonuçta, Rum toplumunun güçlü reddi karşısında, BM ve AB dahil tüm uluslararası camianın desteklediği bu kapsamlı çözüm planı geçersiz hale gelmiştir.¹⁷

Müzakereler neticesinde nihai hale getirilen çözüm planı 24 Nisan 2004 tarihinde GKRY ve KKTC’de ayrı ayrı fakat eşzamanlı olarak düzenlenen referandumlarla Kıbrıs’taki iki halkın onayına sunulmuştur. Rum halkının yüzde 75.83’ü Planı reddederken, Kıbrıs Türk tarafı kendileri için getireceği pek çok zorluğa rağmen yüzde 64.91 çoğunlukla Plan’a “evet” demiştir. Rum tarafının Plan’ı büyük bir çoğunlukla reddetmesinde şüphesiz, GKRY lideri Papadopoulos’un 7 Nisan 2004 tarihindeki halka seslenişinde Rum haklını güçlü bir “hayır” demeye çağırması ve Rum liderliğinin devlet eliyle sürdürdüğü “hayır” kampanyası da önemli bir etki yapmıştır. Sonuçta, Rum toplumunun güçlü reddi karşısında, BM ve AB dahil tüm uluslararası camianın desteklediği bu kapsamlı çözüm planı geçersiz hale gelmiştir.¹⁸ Planın geçersiz hale gelmesi ve adanın birleşmesi yönündeki çabaların neticesiz kalmasından sonra 1 Mayıs 2004 tarihinde GKRY, “Kıbrıs Cumhuriyeti” adı altında AB’ye tam üye olmuştur.

Her ne kadar Rusya BM’de bu tasarıyı veto etmişse de 24 Nisan’daki referandumda Rumların “hayır” oyuna karşılık Türklerin “evet” demesi, Moskova’nın Kıbrıs politikasında bazı düzeltmelere gitme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Adanın birleştirilmesini öngören Annan Planı’nı BM Güvenlik Konseyi’nde veto ederek halk oylamasında “hayır” oyu kullanmaya çağıran Tasos Papadopoulos’u, cesaretlendiren Rusya, Kıbrıs konusunda bu çerçevede yeni bir politika belirleme çabasına girişmiştir. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov Haziran 2004’de İstanbul’da Türkiye Dışişleri Bakanı Abdullah Gül’le yaptığı görüşmede KKTC’ye yatırım yapmak isteyen Rus şirketlerinin engellenmeyeceğini ifade etmiştir. Rusya Dışişleri Bakanlığı, Kıbrıs

Türk kesimine mali ve ekonomik yardım yapma çağrısında bulunarak rotasını değiştirmektedir.¹⁹

Anadolu Ajansı'nın RF Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'a "Kıbrıs sorununun çözümüne Rusya'nın yaklaşımı nedir?" sorusuna karşılık Rus Dışişleri Bakanı Moskova'nın yeni yaklaşımını şu şekilde açıklamıştır. "Rusya'nın, Kıbrıs çözümündeki tutumu sabittir. Kıbrıs'ta, BM ilgili kararları esasında ve BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonu çerçevesinde kapsamlı, yaşayabilir ve adil çözümü sağlamak amacı ile hem Kıbrıslı taraflarla, hem de diğer devletlerle işbirliğine hazırız. Uzlaşma arayışının, Kıbrıs'taki hem Rumların, hem de Türklerin yasal çıkar ve kaygılarını dikkate alınarak gönüllü esasta olması gerektiğinden hareket ederiz. Rusya; Kıbrıs Türklerine mali ve ekonomik yardımın yapılması yönündeki adımlarını destekler. Bu yardımlar, verilmesini sağlayan ve BM, Kıbrıs ile ilgili kararlarını ihlal etmeyecek uluslararası mekanizmaların kurulması koşulu ile yapılmalıdır."²⁰

İSLÂM KONFERANSI ÖRGÜTÜ VE KIBRIS

İslâm Konferansı Örgütü (İKÖ), 14-16 Haziran tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen Dışişleri Bakanları Konferansı'nda Kıbrıs Türklerine, izolasyonunun kaldırılması konusunda güçlü bir çağrıda bulunmuş ve şimdiye kadar "Kıbrıs Müslüman Türk Toplumu" adı altında İKÖ faaliyetlerine katılan KKTC'nin bundan böyle örgüt içinde "Kıbrıs Türk Devleti" adıyla anılmasına karar vermiştir. Konferans sonunda yayınlanan İstanbul Deklarasyonu'nun Kıbrıs'a ilişkin 9. paragrafında, 24 Nisan'da düzenlenen referandumlar ertesinde ortaya çıkan yeni durum ışığında, üye ülkelerin Kıbrıs Türklerine uygulanan haksız tecridin sona erdirilmesi için önlemler almaya karar verdiği belirtilmiş ve uluslararası camiaya da bu yönde hareket etmesi için çağrıda bulunulmuştur. Konferans'ta yayınlanan Nihai Bildiri'nin Kıbrıs'a ilişkin bölümünde de benzer çağrılara ve ifadelere yer verilmiştir.

Rusya'nın Kıbrıs politikasındaki değişikliklerin ilk sinyalleri de İKÖ 31. Dönem Dışişleri Bakanları toplantısı sebebiyle İstanbul'da bulunan Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov tarafından verilmiştir. 14-16 Haziran tarihleri arasında Türkiye'ye gelen Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov İstanbul'da yazılı bir açıklama yapmıştır. Lavrov: *"Uzlaşma arayışının, Kıbrıs'taki hem Rumlar, hem de Türklerin yasal çıkar ve kaygıları dikkate alınarak, gönüllü esasta olması gereğinden hareket ediyoruz. Rusya, Kıbrıs Türklerine mali ve ekonomik yardım yapılması yönündeki adımları destekler. Bu yardımlar, BM'nin Kıbrıs ile ilgili kararlarını ihlal etmeyecek uluslararası mekanizmaların kurulması koşuluyla yapılmalıdır."* demiştir. Lavrov, bu toplantı esnasında KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat ve Dışişleri Bakanı Serdar Denktaş ile de bir araya gelmiştir. Lavrov'un Talat ve Denktaş ile doğrudan görüşmesi Rusya'nın Kıbrıs sorununa bakışı açısından oldukça önemli bir adımdır. Zira bu görüşmelerde ne görüşüldüğünden çok daha önemli olan, görüşmenin gerçekleşmesi olmuştur.²¹ Bu görüşme ile, dış politikasında klasik olarak Kıbrıs Rum Kesimi taraftarı bir çizgi izleyen Rusya'nın bu politikasını değiştireceğine dair önemli bir adım olmuştur. Bunun devamında Rusya'nın dışişleri bürokrasisinden değişik düzeylerde KKTC'ye uygulanan ekonomik ambargoların kaldırılmasına dair açıklamalar yapılmıştır. Yunanistan ve Rum basınında çeşitli defalar Rusya'nın politikasında herhangi bir değişikliğin olmadığına dair haberlere rastlanılsa da son olarak bizzat Başkan Putin tarafından Annan Planı'nı veto etmeyeceklerine ve KKTC'ye yönelik yeni bir politika anlayışı geliştirdiklerine dair açıklamalardan sonra Moskova'nın yeni Kıbrıs politikasının çizgileri de yavaş yavaş belirginleşmeye başlamıştır.

Daha önce bütün uluslararası platformlarda Kıbrıs'ın Rum kesimini destekleyen klasik Rus dış politikası dikkate alındığında Lavrov'un bu girişim ve açıklamaları oldukça önemlidir. BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs'la ilgili karar tasarısına karşı veto hakkını kullanan ve böylece Papadopoulos'u, Annan Planı'nı başarısızlığa uğratmaya yönelik hareketlerde bulunmaya teşvik etmiş olan Moskova, kısa bir süre içerisinde önemli bir politika

değişikliğine giderek Kıbrıslı Türkler yönünde bir eğilim göstermiştir. Şimdi Rusya'nın diplomatik faaliyetlerinin Kıbrıslı Türklere yönelmesi ve Türkiye'nin İKÖ'deki rolünün güçlenmesi, bölünmüş adadaki durumu Türkler lehine etkileyebilir. Moskova'nın tutum değişikliğine gitmesinin önemli nedenleri arasında Rusya'nın İKÖ içerisinde ve İslam ülkeleri nezdinde konumunu güçlendirmeye çalışmasının, Türkiye'nin İKÖ içerisinde güçlü bir konuma geçmesiyle aynı zamana denk gelmesi ve Rusya'nın Ankara'yı bu konjonktür içerisinde karşısına almak istememesi gösterilebilir.²² Zira, Rusya toplantıya Ankara'nın özel davetiyle gelmiş ve gözlemci statüsü girişimlerinde Türkiye'nin önemli rolü ve desteği bulunmuştur. Diğer taraftan Çeçenistan sorunu sebebiyle Arap dünyası ile önemli sorunlar yaşayan Rusya bu dönemde İKÖ'nün güçlü ülkesi Türkiye'nin desteğine ihtiyaç duymaktadır. Tüm bunların yanı sıra; uluslararası ortamda ve BM kararlarında KKTC'ye yönelik tutumun değişmesi ve İKÖ'nin KKTC'yi "Kıbrıs Türk Devleti" olarak tanımlaması da önemli rol oynamıştır.²³

Rusya'nın BM Güvenlik Konseyi Daimî Üyesi olması Türk-Rus ilişkilerinde Kıbrıs konusunu önemli kılan hususların başında gelmektedir. Bilindiği gibi Kremlin geleneksel olarak Kıbrıs politikasında Kıbrıs Rum kesiminden yana bir tavır sergilerken, İKÖ toplantısı sırasında Dışişleri Bakanı'nın girişimleriyle politika değişikliğine zemin yoklaması yapmıştır. Rusya'nın diplomatik faaliyetlerinin Kıbrıslı Türklere yönelmesi ve Türkiye'nin İKÖ'deki rolünün güçlenmesi ve genelde Türkiye'nin başta Orta Doğu olmak üzere bölgesinde giderek aktif bir dış politika izlemesi, Türkiye'yi Moskova nezdinde giderek daha ağırlıklı bir konuma yükseltmektedir.

Rusya'nın GKRK'ne yönelik politika değişikliğine gideceği yönünde belirtiler aslında daha önceden yavaş yavaş belirtiler göstermeye başlamıştı. Rus tarafının ilk uyarılarından biri, Mart 2004'te Kıbrıs konusunu çok iyi bilen Sergey Lavrov tarafından yapılmıştı. Rus Dışişleri Bakanı, Annan Planı'na ilişkin işlemler için itirazlarını dile getirmiş, Yunanistan ve GKRK'nin, BM Gü-

venlik Konseyi'nin bu bağlamda Rusya'nın üst hakemliği yerine, İngilizler ile Amerikalıların baskılarına boyun eğmekte olan BM Genel Sekreteri'nin üst hakemliğini kabul etmelerinden dolayı hayal kırıklığına uğramış olduğunu söylemişti.

Aslında Kıbrıs'ın AB üyesi olmasından ve Rus-Türk ekonomik ve siyasi ilişkilerin şaşırtıcı bir hızla ilerlemesinden sonra, yeni ekonomik ve stratejik verilere uyum sağlamak ve Türk tezlerine daha ılımlı bakış getirilmesi ile yeni dengelerin kurulması kaçınılmaz bir gelişme olarak görülmekte idi. Ancak bu değişimin ne ölçüde olacağı ve Rusya'nın temel tezlerinde bir değişikliğin olup olmadığı konusu netleştirilmesi gereken bir konu olarak ortaya çıkmıştır.

RUS AVRASYACILARININ KIBRIS SORUNU'NA BAKIŞI

17 Aralık 2004 tarihinde AB'nin Türkiye'ye tarih vermesi ve ardından bir "B Planı" olarak "Avrasya Birliği" tartışmalarının Türkiye'nin gündemine oturmasından sonra Rusya Federasyonu'ndaki Avrasyacıların Ankara'ya ilgi ve bakış açılarında ciddi değişiklikler ortaya çıkmıştır. Özellikle de Uluslararası Avrasya Hareketi Yüksek Konseyi ve Rusya Duma'sına bağlı Jeopolitik İncelemeler Merkezi Başkanı Aleksandr G. Dugin'in Türkiye ve Kıbrıs'a ilişkin yaklaşımları hem Türkiye ve Kıbrıs'ta ve hem de Moskova'da yankı uyandırmıştır.

21 Nisan'da Rusya'nın tasarımı veto etmesinin hemen ertesinde Dugin, Rusya'nın 22 Nisan 2004 tarihinde almış olduğu veto kararının ardındaki sebepleri Eho Moskva Radyosu'na açıklarken Rus Avrasyacılarının Kıbrıs sorununa ilişkin görüşlerini de net biçimde ortaya koymuştur. Dugin'in açıklamasında Türk iç politikası açısından da ilginç olabilecek hususlar bulunmaktadır. Dugin'e göre; *"Türkiye'deki milli kuvvetler, ABD'den ve AB'ye giriş perspektifinden her geçen gün daha da uzaklaşmaktadır. Küreselleşme ve tek kutuplu dünya Türkiye'nin egemenliğini iki yerden tehdit etmektedir. Türkiye için çok yakıcı hale gelen Kuzey Kıbrıs meselesi ve Kürdistan meselesidir.*

Rusya, veto kararıyla çok akıllıca ve öncü bir jeopolitik tutum izlemiştir. Bu veto Kuzey Kıbrıs ve Rauf Denktaş için çok yararlı olmuştur.”²⁴ Rusya’nın şimdiye kadar Rum tarafını desteklediğini, ancak şuan Türk tarafına da oynama şansının doğduğunu söyleyen Dugin, bunun nedeni olarak da Kafkaslar’daki sorunla Kuzey Kıbrıs’taki sorunun benzerlik gösterdiğini belirtmiştir.

Politik ve Askeri Analiz Enstitüsü Müdürü ve Harb Akademisi öğretim üyesi Prof. Dr. Aleksandr Şaravin ile katılmış olduğu radyo programında Rusya’nın vetosunu tartışan Dugin’in cevapları veto kararını diplomatik bir lisanla geçiştiren RF Dışişleri Bakanlığı’ndan oldukça farklıydı ve adeta bakanlığını ifade edemediklerini Dugin söylemekteydi. Program sunucusunun, Rusya Dışişleri Bakanlığı’nın politik nedenlerden değil, teknik nedenlerden veto edildiği açıklamasını sorması üzerine Dugin şu yanıtı vermiştir: “*Bana göre jeopolitik bir arka planı var. Dikkatinizi çekmek isterim ki, bu çözüm iki anglo-sakson devletin, ABD ve İngiltere’nin insiyatifiyle hazırlandı ve de tek kuttupluluğun tüm dünyada özellikle de Akdeniz’de sağlamlaştırılması amacını taşıyor. Bu çözüm, kesinlikle Kıbrıs meselesini Amerikan senaryosuna göre çözmeye girişimidir. Referandum ise demokratik değil, demokrasi zorlamasıdır (democracy enforcing), barış zorlamasıdır (peace enforcing).*”²⁵

Dugin’in bu sözleri üzerine sunucu, “*Dışişleri Bakanlığı ile aynı fikirde değilsiniz yani, çünkü onlar politik bir arka planı olmadığını söylüyorlar*” yorumunu yapmıştır. Dugin ise Dışişleri Bakanlığı’yla tamamen aynı fikirde olduğunu, her açıklamanın ardında jeopolitik bir nedenin olduğunu, ancak bunun diplomaside her zaman dillendirilmediğini söylemiştir. Askeri uzman A. Şaravin ise bu kadar ciddi siyasi bir konunun mutlaka siyasi temelleri olduğunu, bunun teknik sebeplerle açıklanmasının ciddi olmadığını belirterek “*diplomasi her zaman diplomasıdır*” demiştir.

Diğer taraftan Dugin ile Rus Avrasyacılar zaman zaman Türkiye ve KKTC’ye düzenledikleri ziyaretlerde de Kıbrıs sorununa ilişkin görüşlerini açıklamakta ve genel itibarıyla Türk

tezlerine yakın fikirler ortaya koymaktadırlar. Bu türden ziyaretlerden birisini gerçekleştiren ve 7-10 Aralık 2004 tarihleri arasında Kıbrıs'a giderek Cumhurbaşkanı Denктаş ile görüşen Dugin, RF'nin Kıbrıs konusundaki politikalarında belirli değişikliklerin ortaya çıkmaya başladığını ifade etmiştir. Ancak bu değişikliğin somut uygulamalarının nasıl olacağının da henüz saptanmadığını da eklemiştir.²⁶

Gerek KKTC'ye hareket etmeden önce Türkiye'de yapmış olduğu açıklamalar gerekse KKTC'de görüşlerini açıklayan ve Rusya'nın Kıbrıs konusunda bir politika değişikliğine gitmekte olduğunu ifade eden Aleksander Dugin, Rum tarafının telaşlanmasına sebep olmuştur. Özellikle Rum gazetelerin bu konuyu manşetlerine taşımasından sonra Güney Kıbrıs'taki Rusya Büyükelçiliği sözcüsü bir açıklama yapmak zorunda kalmıştır. Büyükelçilik yaptığı açıklamada, Rusya'nın Kıbrıs sorunun çözümüne ilişkin görüşlerinin değişmediğini ifade ederek önceki gün Rum basınında çıkan "ABD-Rusya işbirliği" haberlerinin "yanlış bilgilendirme teşkil ettiğini" belirtmiştir. Rus sözcü, Dugin'in, "Avrupa-Asya forumu çalışmalarında yer almak üzere Türkiye'nin daveti üzerine Türkiye'ye giden bir siyaset analizcisi olduğunu ve Türkiye gazetesinde ifade etmiş olduğu görüşlerinin, kendi şahsi görüşleri olduğunu" açıklamıştır. Haravgi ve diğer Rum gazetelerinde yer alan habere göre Rus sözcü, Aleksander Dugin'in, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in danışmanı olmadığını ve Türkiye'yi ziyaret eden Rus resmi heyetinde de yer almadığını söylemiştir.²⁷

GKRK PROVAKOSYONLARI

Giderek ısınan Türk-Rus ilişkilerine paralel olarak Rusya'nın Kıbrıs Politikası'nda KKTC'yi de gözetir politikalar uygulayacağı sinyallerini vermeye başlaması GKRK'ni telaşa düşürmüştür. GKRK yetkilileri ise bu telaşla Türk-Rus ilişkilerini bozmaya yönelik bazı provakatör girişimlerde bulunmuşlardır. Bu amaçla da Rusya'nın belki de en hassas olduğu konu olan ve

Türkiye için de bir nevi “yumuşak karın” olarak nitelendirilebilecek “Çeçenistan” konusu seçilmiştir.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Adalet Bakanı Doros Teodoru, Rumca yayınlanan Fileleftheros Gazetesinin 27 Eylül 2004 tarihli sayısına verdiği mülakatta, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne (KKTC) uluslararası teröristlerin yerleştiğini ve eğitim gördüğünü açıklamıştır. Bakan özellikle, Çeçenlerin KKTC'de terörizm eğitimi, kara para aklama gibi yasadışı faaliyetler içinde olduğunu ve hatta Kuzey Osetya'nın Beslan kentindeki okulu işgal edenlerin de bu kamplarda eğitim görmüş olabileceklerini söylemiştir. Teodoru, Çeçen faaliyetleri, terörizm, kara para aklama gibi yasa dışı olayların, ayrıntılı olarak araştırılarak bir rapor hazırlanmasını istemiştir. Araştırmamanın Rum İstihbarat Örgütü (KİP), polis ve Merkez Bankası gibi diğer kurumlarla ortaklaşa hazırlanacağı ve bu raporun Bakanlar Kurulu'na sunulmasının ardından AB ve ABD'ye gönderileceği bildirilmiştir. Teodoru, ayrıca ellerinde Rusya'nın Lefkoşe büyükelçiliğine yönelik saldırı hazırlığına ilişkin bilgi bulunduğunu ifade etmiştir.

Kıbrıs sorunun çözümünde “şahin” kanadın temsilcisi olarak bilinen Teodoru'nun Kuzey Kıbrıs'ta terörist kampı iddiası bizzat Güney Kıbrıs resmi makamlarından daha önce verilen demeçlerle yalanlanmıştır. Bir kere Güney Kıbrıs hükümeti sözcüsü Beslan olaylarının ardından verdiği demecinde “Kuzey Kıbrıs'ta terörist bulunup bulunmamasına ilişkin hiçbir şey bilmediğini ve ellerinde bu konuyla ilgili güvenilir bilgi olmadığını” açıklamıştır. Rum Bakan'ın kendisi de demecinin yayımlandığı gün (27 Eylül 2004) sorulan soru üzerine, Kuzey Kıbrıs'taki Çeçen teröristler konusunda yalnızca genel anlamda konuştuğunu, son zamanlar her hangi bir haber almadıklarını, ifade ederek, bir nevi iddiasını tekzip eden açıklama yapmıştır.

Teodoru'nun Kuzey Kıbrıs'ta Çeçen terörist kampı iddiası KKTC resmi yetkilileri tarafından de sert bir dille yalanlanmıştır. KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş yaptığı açıklamada sozkonusu iddiaları ret ederek, iddiaların propagandadan ibaret olduğunu belirtmiş ve Rumları PKK'ya verdiğini desteği kamufle

amacı taşıdığını ifade etmiştir. KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat da Rus İzvestiya gazetesine verdiği demecinde açıklamaların paranoya olduğunu açıklamıştır.

Teodoru'nun Çeçen terör kampları konusundaki açıklamalarının esas hedefinin KKTC'yi ABD, Avrupa ve özellikle Rusya karşısında zor duruma sokmak olduğu söylenebilir. Nitekim konuyla ilgili rapor hazırlanarak ABD ve AB resmi makamlarına gönderilerek bu makamların terör konusundaki duyarlılıklarını etkilenmek istenmektedir. Özellikle Çeçen terörist iddiasına vurguda bulunulmasındaki amaç ise iyiye giden Rusya-Türkiye ilişkilerinin ve Rusya'nın KKTC'ye ilişkin tavrında giderek daha fazla biçimde öne çıkan yumuşama eğilimlerinin önünü kesmektir. Rusya'nın geleneksel Kıbrıs politikası Rum yönetimini desteklemek ve bu yönetimi adanın tek meşru temsilcisi olarak görme ve Türkiye'nin ve KKTC'nin karşısında yer almak ilkesine dayanmıştır. Ancak, Amerikan patentli ve AB destekli Annan Planı ile Kıbrıs sorununun Rusya'sız çözümü çabası Rusya'nın Kıbrıs politikasında Türk tarafının önemini kavramasını da sağlamıştır. Rusya Annan Planı'nın başarısızlığını sağlamak için Rum kesiminin yanısıra, Türk tarafının (Türkiye ve KKTC) Annan Planı'na karşı çevrelerinin de desteğini alacak bir tavır sergilemiştir. Nitekim, Rusya 24 Nisan 2004'de BM Güvenlik Konseyi kararına karşı veto kullanırken, bu kararını Türkiye'ye de bildirmiştir. Hatta, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin 1 Eylül 2004'de Türk gazetelerine²⁸ verdiği demecinde veto kararını konuyu Ankara ile görüştüktan sonra aldıklarını ifade etmiştir.²⁹ Bu bağlamda, Rusya'nın terörizme savaş açtığı ve önleyici vuruş hakkını kullanacağını ilan ettiği bir dönemde Teodoru'nun iddialarının KKTC konusundaki Rusya'nın tavrının yumuşamasının engellemesini amaçladığı ve Rusya-Türkiye ilişkilerinin iyileşmesine karşı yöneldiği açıktır. Ancak, daha önce de belirttiğimiz üzere, Teodoru'nun Rum kesiminin resmi makamlarınca da daha önce verilmiş demeçlerle büyük ölçüde yalanlanan iddiaları Rusya resmi makamları tarafından ciddiye alınmamaktadır. Gerçi, Rusya'nın Güney Kıbrıs Büyükelçisi konuyla ilgili olarak Rum Adalet Bakanı ile bir görüşme gerçek-

leştirilmiştir. Ancak görüşmeden sonra Rusya'nın Güney Kıbrıs'taki büyükelçiliği Basın Ataşesi Vekili Dmitri Filatkin: " Sayın Teodoru'nun iddialarının daha önce de gündeme getirildiğini ve bizzat Rum yönetimin diğer bakanları tarafından yalanlandığı" ifade etmiştir.³⁰ Her ne kadar daha önceki Türk tarafını suçlayıcı iddialardan bir netice alınmamışsa da Kıbrıs Hükümeti bu türden sansasyonel provakasyonlar yapmaya devam etmiştir. Alınan bir telefon üzerine Çeçen kampı iddiasının ardından bu defa da Rusya'nın Lefkoşa Büyükelçiliği'ne yönelik tehdit bulunduğu konusunda GKRY, RF Büyükelçiliği'ni uyarmıştır. İddiaya göre adanın kuzey kesiminden güney kesimine yasa dışı olarak silah nakledilmiş ve kimliği belirsiz teröristler bu silahları diplomatik temsilciliğe saldırmak için kullanmayı hedeflemiştir. Rus diplomatlar bu konuda bilgilendirilerek Büyükelçiliğin geçici olarak kapatılması sağlanmıştır. Bu iddialar üzerine polisler köpekleriyle birlikte Büyükelçilik sahasını, yakındaki evleri ve parkı incelemiş fakat şüpheli hiçbir şey bulamamışlardır. Zira bu defa da tehdidin asılsız olduğu anlaşılmıştır. Kıbrıs polisi ise Rusya Büyükelçiliği'ne telefon eden Kıbrıslı Rumu yakaladığını açıklamıştır. Yakalanan kişi daha önce de bu tür davranışlarda bulunmuş bir Rum çıkmıştır.³¹

Rusya'nın Teodoru'nun KKTC'de terör kampları olduğu ve diğer asılsız telefon iddialarının mevcut konjoktürde Rusya-Türkiye ile ilişkilerini ve Rusya'nın KKTC'ye ilişkin yumuşama politikasını temelde olumsuz etkilemeyeceğini söyleyebiliriz. Ancak, konunun Rusya yönetimi tarafından gerektiğinde bir koz olarak öne sürülebileceği ihtimalini de gözardı etmemek gerekmektedir.

Nitekim bu durum Rus basınının da gözünden kaçmamıştır. 27 Eylül 2004 tarihinde www.utro.ru internet haber sitesinde GKRY'nin KKTC'ye yönelik çeşitli zamanlarda bu türden suçlayıcı açıklamaları olduğunu okuyucularına hatırlatmıştır. Utro'dan "Rusya Türkiye'yi Bombalayacak mı?" isimli yazıda Rum kesiminin suçlamalarında Rusya için hassas olan "Çeçenistan" konusunun seçilmesi de tesadüf olmasa gerek diye yorumda bulunulmuştur.³²

ERDOĞAN'IN MOSKOVA ZİYARETİ VE KIBRIS SORUNU

Türk-Rus ilişkilerinde son dönemde Kıbrıs sorununun gündemin baş sıralarına oturması, Başbakan Erdoğan'ın 10-12 Ocak tarihlerini kapsayan Moskova ziyareti kapsamında yapılan açıklamalarla olmuştur. Ziyaret sırasında Başkan Putin, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ı aradığını ve kendisine Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin çabalarını desteklediğini söylemiştir.³³ İşte bu açıklamalara, biraz tercüme hatası³⁴ ve Türk basınının abartılı yorumları da eklenince Rusya'nın Kıbrıs konusunda tamamıyla Türk tezlerini desteklediği gibi "temelsiz" bir görüntü ortaya çıkmıştır.

Başkan Putin, görüşmeler sırasında Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak şu açıklamada bulunmuştur: "Kıbrıs konusunda referandumdan önce BM Güvenlik Konseyi'ne getirilen kararı veto ettik. Veto hakkımızı kullanmamızdaki gayemiz referandumda iki halkın vereceği kararı etkilememektir. Bu konuda o zaman Türk Dışişleri Bakanlığı'nı bilgilendirdik. Referandum yapıldı ve bitti. Şimdi BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs konusundaki çabalarını destekliyoruz. Hatta bugün (11 Ocak) erken saatlerde ben Sayın Annan'ı telefonla arayarak, Kıbrıs konusundaki girişimlerine destek vereceğimizi bildirdim. Sayın Annan'ın adını taşıyan planı destekliyoruz. Annan Planı sonrasında varılacak bir çözüm tarafımızdan desteklenecektir."

Rusya Devlet Başkanı, "*Kuzey Kıbrıs'ın ekonomik tecridinin adil olduğunu düşünmediklerini*" de sözlerine eklemiştir.³⁵ Putin, Kofi Annan ile aynı zamanda Kuzey Kıbrıs ile ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve uzun yıllardan beri devam eden ekonomik ambargonun kaldırılması konularını da görüştüğünü bildirmiştir.³⁶ Ayrıca doksanlı yılların ortalarında KKTC'yi ziyaret eden ve konuya oldukça vakıf olan Başkan Putin'in (GKRY için) Kıbrıs Cumhuriyeti yerine Türk terminolojisinden alınma "Güney Kıbrıs" ifadesini kullanması da dikkat çekici bir gelişme olmuştur.³⁷

Putin, Erdoğan'ın ziyareti sırasında Türkiye'yi memnun eden açıklamalar yapsa da Rusya'nın Annan'ın adadaki refe-

randum sonrası BM Güvenlik Konseyi'ne sunduğu, KKTC'ye tecridin kaldırılmasını içeren rapor ile ilgili olarak ise net konuşmaktan çekinmiştir. Putin, Türk gazetecilerin Rusya'nın BM Güvenlik Konseyi'nde nasıl oy kullanacağına ilişkin sorularına açık cevap vermekten kaçınmış ve "*bunun hangi metnin oylamaya getirileceğine bağlı olduğunu*" söylemiştir.³⁸ Rusya Devlet Başkanı, "*ülkesinin, Türkiye dahil ilgili bütün taraflarla yapıcı bir şekilde işbirliğinde bulunacağını*" ifade etmiştir.³⁹ İşte bu açıklama, önce Türk basınında ardından da Yunanistan ve Rum basınında hararetle tartışılmaya başlanmıştır. Türk basınında Putin'in BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ı araması "sürpriz" bir gelişme olarak aktarılmış ve Rusya'nın Türkiye'yi desteklediğini duyuran başlıklarla verilmiştir.⁴⁰ Oysa konu daha derinden araştırılmış olsaydı ortada Rusya açısından ne ciddi bir politika değişikliği ne de Putin'in Kofi Annan'ı aramasının sürpriz olmadığı anlaşılabacaktı.

Rusya Devlet Başkanı'nın 5-6 Aralık 2004 tarihlerini kapsayan Ankara ziyareti sırasında Recep Tayyip Erdoğan, Kıbrıslı Türklere uygulanan ambargonun kaldırılmasına yönelik Annan Planı'na karşı olmamasını istemişti. Bunun üzerine Putin, "kapalı kapılar ardında" Rusya'ya dönüşünde Annan'ı arayarak bundan sonraki çabalarına destek vereceklerini belirtmişti. Bu sebeple aslında Başkan Putin, Ankara'da verdiği söz üzerine Annan ile görüşmüştür ve ortada "sürpriz" olarak nitelendirilebilecek bir gelişme bulunmamaktadır.

Putin'in Ankara ziyaretinin hemen ardından Moskova'yı ziyaret eden Yunanistan Başbakanı Kostas Karamanlis ile bir araya geldiğinde de Putin aslında benzer ifadeler kullanmış ve çözümün her iki kesimi de tatmin etmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Görüşmede Putin, "*Kıbrıs'ta çözüm konusundaki tavrımızı mevcut BM Güvenlik Konseyi kararları ve BM Genel Sekreteri tarafından yakın zamanda önerilen plan çerçevesinde kapsamlı ve kalıcı bir çözüm yönünde ortaya koymuştuk*" demiştir. Putin, Kıbrıs sorunun adadaki toplulukların görüşlerinin gözönünde bulundurularak çözülmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴¹

Kıbrıs'taki referandumun arifesinde Rusya'nın BM Güvenlik Konseyi'nde veto hakkını kullanması konusunda bir açıklama yapan Putin, Rusya'nın aleyhte oy kullandığını, bu konuda da önceden Türkiye'yi bilgilendirmiş olduğunu söylemiştir. Rus Devlet Başkanı, *"bunu, bilinçli olarak, kararın alınmasını bloke etmek için değil referandumun neticelerinin dışarıdan herhangi bir etki altında kalmasını önlemek için yaptık."* demiştir.⁴²

Putin'in bu açıklamalarından, aslında referandumda Rusya'nın karar tasarısını veto edeceği konusunda Ankara'yı önceden bilgilendirdiği de ortaya çıkmıştır. Nitekim buna benzer bir açıklama Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Petr Stegny'ye gelmişti. Stegny, Ağustos 2004'te Ankara'da yaptığı açıklamada, Rus vetosunun dolaylı bir şekilde Türkiye tarafından da istendiğini belirtmişti. Rum basınının iddiasına göre, aslında Türk Hükümeti de o dönemde, ülke içinde sarsıntılar yaratması olası Kıbrıs sorunundan kurtulmak ve AB'ye doğru yolunu açabilmek amacıyla Kıbrıslı Rumların "hayır" demesini istemiştir ve dikkatli bir şekilde elindeki Rusya kartını oynamıştır.⁴³ Ancak, Rusya'nın Nisan vetosunun aslında Türklerin mi, yoksa Rumların mı işine yaradığı tartışmalıdır. Zira halen Türkiye ve KKTC'de bu veto-nun Türk çıkarlarına "olumlu" ve "olumsuz" katkı yaptığını savunan taraflar bulunmaktadır.⁴⁴

PUTİN'İN AÇIKLAMALARINA TEPKİLER

Putin'in açıklamalarına en büyük tepki KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'tan gelmiştir. Denktaş, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in, Annan planını desteklediğini açıklamasının kendilerini şaşırttığını ve üzdüğünü söylemiştir. *"Rumların reddetmesi nedeniyle Annan Planının ortadan kalktığını"* dile getiren Denktaş, *"Sayın Putin'in, 'ambargoların kalkması, izolasyonun sona ermesi gerekir' çağrısının ardından 'Annan Planı'nı desteklediği' yönündeki beyanatı bizi üzmüştür. Çünkü Annan Planı ortadan kalkmıştır."* açıklamasında bulunmuştur. Denktaş, Türk tarafının Annan Planı'nı kabul etmesinin, *"devletten ve egemenlikten vazgeçtik, Rumlarla birleşeceğiz."* şeklinde yorum-

lanmasının haksızlık olduğunu belirterek, Putin'in Annan Planı'nı desteklediğini açıklamasının kendilerini şaşırttığını kaydetmiştir.

Putin'in daha önce, *"Kıbrıs meselesi iki halk arasında, iki taraf arasında halledilebilir, dıştan müdahale istenmez."* yönünde demeç verdiğine işaret eden Denktaş, *"O daha gerçekçi bir yaklaşımdı."* demiştir. Denktaş, Kıbrıs sorununun halledilebilmesi için Rumlara, Kıbrıs Türklerinin hükümeti olmadığının ve olmayacağını söylemesi ve Kuzey'deki insanların bağımsız bir halk olduğunun hatırlatılması gerektiğini kaydetmiştir. Cumhurbaşkanı Denktaş, *"Bağımsızlığına kavuşmuş insanların ve halkların bağımsızlıklarını hiçbir yerde ve hiçbir zaman gönüllü olarak ortadan kaldırdıkları görülmuş bir şey değildir. Bizden istenen budur. Kıbrıs Türk halkı da şerefli bir halktır. Böyle bir şey yapacak değildir diye düşünüyoruz."* ifadesini kullanmıştır.⁴⁵

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, *"Kıbrıs Girit Olmasın"*⁴⁶ isimli kitabında da Annan Planı'na karşı fikirlerini açıklamakta ve aynı zamanda Türkiye'nin bu plana sahip çıkmasına bir anlam veremediğini ifade etmektedir.

Başbakan Erdoğan, Vladimir Putin'in yaptığı açıklamalar için, *"Rusya önemli bir ülke, umut ediyoruz ki bu açıklamalar Kıbrıs konusu hakkındaki politikamızda yeni olanaklar yaratır."* demiştir.⁴⁷ Açıklamalarını Annan Planı üzerinde yoğunlaştıran Erdoğan, Kıbrıs sorununun çözümünde planın adının değil, içeriğinin önemli olduğunu söylemiştir. Erdoğan, Rusya Devlet Başkanı Putin'in Kıbrıs konusunda Türkiye'yi destekleyen açıklamalarına Denktaş'ın tepki gösterdiği ifade edilerek, Türkiye'nin bundan sonraki adımlarının ne olacağı ve Türkiye ile Denktaş arasında yaklaşım farklılığı bulunup bulunmadığının sorulması üzerine şunları söylemiştir: *"Burada öyle zannediyorum ki bir şeyi anlamakta zorlanıyoruz. Öne sürülecek olan veya önümüze gelecek olan mevcut bir Annan Planı şüphesiz ki olmayacaktır. Bunun adının, Annan Planı olup olmaması da önemli değildir. Önemli olan, bunun içeriğidir ve bu içerik bir çözüm*

önermelidir. *Bir çözümü içerecek plana, kimsenin karşı çıkacağına inanmıyorum. Adı Annan Planı olmuş, başkası olmuş, bunlar önemli değil. Bir şeyi, bir makam sahibi götürüyorsa, onun ismini alması, tarih boyunca bir teamüldür, bir alışkanlıktır, bu böyle de devam eder.*"⁴⁸

Erdoğan, Putin'in "KKTC'nin üzerindeki tecridin adil olmadığını düşünüyoruz" şeklindeki jestine karşılık, Türkiye'nin, 24 Ocak'ta Davos'ta düzenlenecek Dünya Ticaret Örgütü toplantısında Rusya'nın üyeliğini destekleyeceğini söylemiştir.

KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat, Rusya'nın tutumunu ve Başkan Putin'in son açıklamalarını memnuniyetle karşıladığını ifade etmiştir. Talat, aynı zamanda "Bu, özellikle bizim izolasyonların kaldırılması konusunda verdiğimiz mücadeleye katkı yapacak önemli bir gelişmeydi. Bu haklı talebimizi karşılamak için Güvenlik Konseyi'nin konuyu ele alması sırasında Rusya'nın tutumu oldukça önemli olacaktır. Bununla ilgili olumlu sinyaller geldi." demiştir.⁴⁹

Putin'in açıklamalarının Türk basını tarafından abartılı bir zafer olarak yansıtılması Rum basınına da telaşa düşürmüştür. Rum basınında bir taraftan Türkiye'nin Putin'in ifadelerini abarttığını ileri sürerken, diğer taraftan da bazı yayın organlarında Rusya'yı suçlayıcı yazılar yayınlanmıştır. Politis Gazetesinde Makarios Drusiotis'un yazdıkları Rusya açısından ciddi dersler çıkarılacak niteliktedir. Drusiotis yazısında şöyle demektedir: "Tarih bize, Sovyetler Birliği'nin veya Rusya'nın hiçbir zaman Kıbrıs'ta kara para aklama ve silah ticaretinden başka çıkarı olmadığını öğretti. Sovyetler Birliği, her zaman Kıbrıs'tan çok Türkiye'ye yakındı. Tam tersine 1960'tan beri İngiltere, Sovyetler Birliği'ne kıyasla Kıbrıs'ın en güvenilir müttefiki oldu."⁵⁰ demekten çekinmemiştir.

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Kuzey Kıbrıs'ta izolasyonunun adil olmadığı yönündeki açıklamaları, Kıbrıs Rum Kesimi yönetiminde de ciddi tedirginlik yaratmıştır. Rusya'nın Kıbrıs sorununda politika değişikliğine gidip gitmediği konusunda Yunanistan ve GKRK'nde iktidar ve muhalefet ka-

natlarından farklı görüşler belirtilmiştir. Hükümet, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in sözlerinin herhangi bir endişeye sebep olmaması gerektiğini ve Moskova'nın Kıbrıs sorunundaki politikasını değiştirmede görüşünü ortaya koyarken, muhalefet kanadı Putin'in açıklamasından kaygı duyduğunu belirtmiştir.⁵¹

Özellikle Türk basınında çıkan bu yöndeki haberler üzerine Rum Kesimi Lideri Tassos Papadopoulos bir açıklama yaparak endişelerini şu sözlerle dile getirmiştir. *"İnanıyorum ki Rusya'nın Kıbrıs konusunda bize verdiği destek prensiplere dayanmaktadır."* Başbakan Erdoğan'ın Rusya ziyaretinde olup bitenler hakkında bilgilendirileceklerini söyleyen Papadopoulos, *"Sanırım Rusya, bilinen konumunu ve bizim tezlerimize verdiği desteği sürdürecektir."* diye konuşmuştur.

Hükümet Sözcüsü Kipros Hrisostomidis de yaptığı açıklamada, Kıbrıs Hükümeti'nin, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Rusya Federasyonu'nu ziyaretiyle ilgili gelişmeleri yakından izlediğini bildirmiştir. Hrisostomidis ayrıca, Kıbrıs Cumhuriyeti ile RF arasındaki ilişkilerin çok iyi düzeyde olduğunu vurgulamıştır.⁵² Rum Hükümet Sözcüsü, Putin'in açıklamalarını değerlendirdiklerini ve not ettiklerini söylemiştir.⁵³

Yunanistan Hükümet Sözcü Yardımcısı Evangelos Andonaros, Rusya Devlet Başkanı'nın, Kıbrıslı Türklerin izolasyonunun adil olmadığına ilişkin açıklaması nedeniyle Rusya'da Kıbrıs sorununa ilişkin bir değişiklik olup olmadığının sorulması üzerine, *"Yunan Hükümeti, Türkiye Başbakanı'nın ziyareti hakkında resmi bilgi almak ve bunları değerlendirmek için, Erdoğan'ın Moskova ziyaretinin tamamlanmasını bekliyor. Şu anda elimizde olanlar, haber ajanslarının ve gazetelerin verdiği bilgilerdir. Ancak, Yunan Hükümetinin alacağı bilgiler resmi düzeyde olacak"* açıklamasında bulunmuştur.⁵⁴

Kıbrıs Rum Kesimi'nden bir çok gazete hatta Yunanistan Başbakanı Karamanlis'in 9 Aralık 2004'deki Moskova ziyareti ile Erdoğan'ın 10 Ocak 2005 tarihli ziyaretleri karşılaştırılmakta ve Erdoğan'ın Moskova ziyaretinin Karamanlis'e göre oldukça başarılı geçtiğine işaret etmişlerdir.⁵⁵

KKTC TEMSİLCİSİ RESMİ HEYETTE

Türkiye ile Rusya arasında sürekli bir artış eğiliminde olan ekonomik ve ticari ilişkiler ile son yıllarda gelişen siyasi ilişkilerin sadece doğrudan ikili ilişkilerle sınırlı kalmaması ve bu durumun Kıbrıs sorunu gibi her iki ülkeyi de ilgilendiren konulara şimdiye kadar yansımıştır. Oysa 'realpolitik'ten hareket edildiğinde en az Yunanistan ve GKRK kadar son yıllarda Türkiye ile ilişkiler de Moskova için azımsanmayacak ölçüde önem kazanmıştır. Bugün gelinen noktada bu sorunun aşılması yönünde işaretlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle de Başbakan Erdoğan'ın Rusya ile geliştirdiği "mekik diplomasisi (shuttle diplomacy) Kıbrıs konusunda (temel konulara şimdilik etki etmemiş olmakla beraber) meyvelerini vermeye başlamıştır.

Başbakan Erdoğan'ın Moskova ziyareti sırasında Türk heyetinin en önemli başarılarından birisi KKTC Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı Salih Tunar'ın Türk heyetine dahil edilmesi olmuştur. Rus diplomatik kaynaklarından edindiğimiz bilgilere göre aslında Tunar'ın genel listede olmasına rağmen Putin ile görüşecek listeye girmesi Rusların gözünden kaçmıştır. Toplantı sırasında ise Tunar'ın söz alarak konuşmak istemesi Başkan Putin'e iletildiğinde Putin önemli bir jest yaparak Tunar'ın konuşmasına izin vermiştir. KKTC Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı Salih Tunar ise yapmış olduğu konuşmada Putin'den Kıbrıs Türk halkına tecridin kaldırılması için destek istemiştir. *"Bu katkı bölgede barışa katkı anlamına da gelecektir."* diyen Tunar, KKTC'nin turizm yatırımına açık olduğunu belirtmiştir.

KKTC Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı Salih Tunar'ın Erdoğan'ın heyetinde yer alarak Başkan Putin'in huzurunda KKTC'yi temsilen konuşması "simgesel" olarak anlamlıdır. Elbette ki, bu kabul "de facto" olarak tanıma anlamına gelmez ancak, Moskova'nın Salih Tunar'ın konuşmasına "vize" vermesi önemli bir gelişmedir.

Rusya eski Başbakanı ve Rus Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Yevgeni Primakov'un da bu gelişmeler çerçevesinde Erdo-

ğan'ın yaptığı çağrıdan sonra, yakında Rus yatırım olanaklarını araştırmak için Kuzey Kıbrıs'ı ziyaret etmeyi planladığı ileri sürülmüştür.⁵⁶

ÇÖZÜM AB Mİ BM Mİ?

Türkiye ile Rusya, Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin adresin BM olması yönünde fikir birliği içindedirler. Hatırlanacağı üzere daha önce Rum Kesimi Lideri Tasos Papadopoulos, "BM çerçevesinde çözüm istemiyoruz. AB müktesebatına göre bir çözüm istiyoruz." demişti. Ancak hem Rusya ve hem de Türkiye Kıbrıs sorununun çözülmesi yönündeki girişimin, AB müdâhil olmadan, BM tarafından yapılması gereğinde görüş birliğine varmışlardır.⁵⁷ Zira, AB çerçevesinde yapılacak çözümler Rusya'yı devre dışı bırakmaktadır. Bu sebeple de Rusya BM Güvenlik Konseyi'ndeki "daimi üyelik" sıfatı ile sahip olduğu yetkileri kullanarak uluslararası alanda hala etkili bir aktör olduğunu göstermeye çalışmaktadır.

Bu konu ile ilgili olarak açıklama yapan Başbakan Erdoğan, "biz sorunun AB değil BM nezdinde çözümünü istiyoruz. Rusya'nın da Kıbrıs konusunda bir şartı yok. Biz hassasiyetlerimizi ilettik." demiştir.

RUSYA'NIN YENİ KIBRIS POLİTİKASI NASIL OKUNMALIDIR?

Rusya'nın Kıbrıs politikasında herhangi bir değişikliğin olup olmadığının bilinmesi önemlidir. Zira, Güvenlik Konseyi'nde Güney Kıbrıs'ın güvenilir bir taraftarı olan Rusya'nın olası bir politika değişikliği oldukça kritik sonuçlara sebep olabilir. Eğer Rusya ve Fransa gizli vetolarını kaldırarak KKTC'yi kuşatan ambargoları delerlerse, doğrudan uçak seferleri başlayabilir ve belki bazı ülkeler KKTC'yi tıpkı İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) gibi "Kıbrıs Türk devleti" sıfatıyla tanıyabilirler. En önemlisi de Konsey rapor üzerinden KKTC lehine bir politika planı belirlerse Rum Kesimi'ni çözüme zorlamak için uluslar arası baskılar arta-

bilecektir. Dolayısıyla, Rumların AB zemininde Türkiye'yi 3 Ekim vadesine kilitleme politikası da geçersiz hale gelecektir.

Rusya Devlet Başkanı Putin'in Kıbrıs konusuna yaklaşımında daha "tarafsız" hatta bazı açılardan "Türk yanlısı" tavırlar takınarak, ilk kez resmen Kuzey Kıbrıs'ın izolasyonuna son verilmesini hakkaniyete uygun olarak nitelendirmesi önemli bir gelişme olarak addedilebilir. Rusya'nın 31 yıllık Kıbrıs politikasında ilk kez adil denebilecek bir çizgiye geldiği ileri sürülebilir. Zira, Moskova'nın tecridin haksız olduğunu vurgulaması önemli bir gelişmedir. Yaşanan gelişmeler, Rusya'nın Kıbrıs konusunda en azından "dengeli" davranacağı anlamına gelebilir. Bunun dışında Rusya'nın adımlarında Türk tezlerine destek verebileceği yönünde bir gelişme görülmemektedir. Zira, bütün gelişmeler dikkatlice takip edildiğinde ve veriler orijinal kaynaklara dayanıldığında görülecektir ki, Rusya'nın Kıbrıs sorununa ilişkin açıklamaları daha çok gururumuzun okşanmasına yönelik çabalarlardır ve Rus politikalarında temel değişiklikler bulunmamaktadır.

2005 yılı Kıbrıs sorununun çözümü için önemli bir dönemdir. Bu dönemde Rusya'nın bu soruna olumlu katkısı çözüm yolunda önemli bir destek olabilir. Ancak bu desteğin abartılmaması ve tamamıyla Ankara yanlısı olacağı şeklinde algılanmaması gerekmektedir. Zira, Rusya'nın veto gerekçesinde belirttiği gibi aslında çözümün BM Güvenlik Konseyi çerçevesinde olması gerektiği, ancak vetonun "teknik" nedenlerle uygulandığı ileri sürülmektedir. Rusya'nın teknik sebeplerden kastı ise; referandum öncesi taraflara baskı uygulanmaması ve Moskova'nın da bu konuda fikrinin alınması şeklinde okunmuştur.

Rusya'nın Kıbrıs politikasında köklü değişikliklerin olmadığı yolunda açıklamalar bazı Rus diplomatlar tarafından da yapılmaktadır. Nitekim 21 Nisan'daki veto kararı ve son olarak da Başbakan Erdoğan'ın Moskova'nın Kıbrıs politikasında "değişiklik" olarak algılanabilecek bu son durumun ortaya çıkması, bazı Rus diplomatlarınca şu şekilde değerlendirilmiştir: "dramatik değişikliklerin" kaydedilmemesi durumunda Moskova, Kıbrıs

konusunda, bilinen tezleri doğrultusunda, fakat gerçeklerin ve AB'nin seçeneklerinin çizdiği çerçevede hareket edecektir.”

Bir Rus diplomatik kaynak, Türk basınında yer alan haberlere karşı, Rusya'nın Kıbrıs konusundaki tutumunu değiştirmedini söylemiştir. Rus kaynak, Kıbrıslı Türklerin izolasyonunun kaldırılması için Türkiye Başbakanı Erdoğan'ın Putin'den destek isteyeceği yönündeki haberlere ilişkin olarak ise, *"Moskova'nın, Kıbrıslı Türklerin ekonomisinin canlandırılmasını desteklediğini, ancak bunun Güvenlik Konseyi kararları uyarınca ve Kıbrıs Cumhuriyeti ihlal edilmeden gerçekleştirilmesi gerektiğini"* de sözlerine eklemiştir.⁵⁸

Diğer taraftan Rusya'nın Annan Planı'nı artık veto etmeyeceğini açıklaması bir başarı olarak gösterilebilir. Ancak Annan Planı'nın ne kadar Ankara'nın isteklerini karşılayıp karşılamaması bir yana, Plan'ın yeniden hayata geçirilme şansının da oldukça kısıtlı olduğu düşünülmektedir. Zira Annan Planı, Güney GKRK Cumhurbaşkanı Tasos Papadopoulos'un işbirliği olmadan yapılacak yeni bir girişimin sonuç getirmeyeceği ortadadır. Bu sebeple netice vermeyecek yeni bir girişimin hem kendi itibarını, hem de BM'nin itibarını sarsacağını bilen BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın aynı plan üzerinden yeni bir girişime başlama ihtimali zayıftır.

SONUÇ

21 Nisan 2004 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'nde 24 Nisan'daki referandumdan önce Kıbrıs Türk ve Rum halklarına Annan Planı'nın uygulanması konusunda güvence vermek amacıyla görüşülen karar tasarısının, Rusya tarafından “veto” edilmesinden sonra Rusya fiili olarak Kıbrıs sorununun içinde aktif bir oyuncu olarak yer almaya başlamıştır. Her ne kadar Rusya BM'de bu tasarıyı veto etmişse de 24 Nisan'daki referandumda Rumların “hayır” oyuna karşılık Türklerin “evet” demesi, Moskova'nın Kıbrıs politikasında bazı düzeltmelere gitme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu politika değişikliğinin ilk

sinyalleri İKÖ 31. Dönem Dışışleri Bakanları Toplantısı için 14-16 Haziran tarihleri arasında İstanbul'a gelen Rusya Dışışleri Bakanı Sergey Lavrov'un bu toplantı esnasında KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat ve Dışışleri Bakanı Serdar Denktaş ile de bir araya gelmesiyle ortaya çıkmaya başlamıştır.

Rusya'nın politika değişikliğinin ikinci adımı olarak dönemin Lefkoşe Belediye Başkanı'nın Moskova'daki Uluslararası Belediyeler Toplantısı'na katılması esnasında RF Dışışleri Bakan Yardımcısı Yuri Fedetov ile görüşmesini görmekteyiz. Bu gelişmelere paralel olarak Rusya, KKTC'ye uygulanan ekonomik ambargonun "çözümün bir parçası olarak" kaldırılmasından yana tavır koymuştur. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 5-6 Aralık 2004 tarihinde Ankara'ya yapmış olduğu resmi ziyaret sırasında Kıbrıs konusu da masaya yatırılmış ve Başkan Putin 21 Nisan'da veto ettikleri karar tasarısına karşı çıkmayacaklarına dair görüş bildirmiş ve bunu bizzat BM Genel Sekreteri Annan'a da bildireceğini Başbakan Erdoğan'a ifade etmiştir.

Putin'in Ankara ziyaretinin üzerinden henüz bir ay kadar bir süre geçmişken bu defa Başbakan Erdoğan Moskova'ya gitmiştir. Erdoğan'ın Moskova ziyareti sırasında Putin'in Annan ile görüştüğü ve Annan'a BM çerçevesinde gerçekleştirecekleri girişimleri destekleyeceklerini ifade ettiğini bildirmiştir. Aslında Başkan Putin, Ankara'da verdiği söz üzerine Annan ile görüşmüştür ve ortada sürpriz bir gelişme bulunmamaktadır. Ancak gerek yapılan "tercüme" hataları gerekse bunu takiben basınının konuyu derinlemesine araştırmadan "abartılı" bir şekilde yansıtması, Rusya'nın Kıbrıs politikasında çok ciddi politika değişikliklerine gittiği ve bundan sonra Türkiye yanlısı bir tavır takınacağı şeklinde yansıtılmıştır. Oysa, Rusya, bu konuda ciddi bir politika değişikliğine gitmemiştir. Rusya'nın yapmış olduğu sadece Türkiye ile gelişen iyi ilişkilere paralel olarak "klasik" Rum yanlısı tavrını KKTC'yi de bazı konularda gözetecek şekilde yeniden dizayn etmekten ibarettir. Yapılan iş, temel politika değişikliğinden ziyade, bazı alt seviyede ve konunun temeline etki etmeyecek alanlarda yapılan politika "yumuşaklığıdır".

Bugün gelinen noktada Rusya'nın Kıbrıs politikasını şu temel başlıklar altında özetlemek mümkündür:⁵⁹

- Öncelikle Rusya için Kıbrıs politikası temel prensipleri itibarıyla değişmemiştir ve aynen devam etmektedir. Ancak gelişen yeni şartlara göre bazı revizyonlara gidilmiştir.
- Rusya, konunun çözümünde temel aktör olarak AB'yi değil BM'yi görmektedir.
- Rusya, bugün gelinen noktada Annan Planı'nı sorunun çözümüne yönelik çabaların temeli olarak görmektedir.
- Rusya, tarih ve Ortodoksluk gibi temel değerlerle bağlı bulunduğu, ve zaman içinde de ayrıca ekonomik ilişkilerle bu yakınlığını güçlendirdiği Rumların aleyhine gelişebilecek hiçbir politikaya sıcak bakmayacaktır.
- Rusya, Annan Planı'nın oldukça aceleye getirildiğini ve kendilerine “danışılmadan” hazırlandığını düşünmektedir.
- Rusya, çözümün adil, yaşayabilir ve kalıcı olması gerektiğini ve bu sebeple de dışardan baskılar yerine iki tarafın anlaşmasıyla çözülmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Karar Tasarısı'nın 21 Nisan'da “veto” edilmesi de bu gerekçeye dayanılmaktadır.
- Rusya, Mayıs ayında yayınlanan Annan Raporu'nun artık gündemden kalktığını düşünmektedir. Ancak bütün bunlara rağmen Rusya, 24 Nisan'da yapılan referandumda yeni bir durumun ortaya çıktığını düşünmektedir. Bu yeni durumda adanın birleşmesine “evet” diyen taraf Türkler ve “hayır” diyen taraf Rumlar olmuştur. Bu sebeple Türklere uygulanan ekonomik ve ticari ambargoların “çözümün bir parçası” olması şartıyla kaldırılması gerektiğini düşünmektedir.
- Rusya, prensip olarak “Kıbrıs Cumhuriyeti'ni” temsilen Rum kesimini bir devlet olarak tanımaktadır. Bu sebeple de şimdiye kadar KKTC bir devlet olarak tanınmamıştır ve onun yetkilileri ile de doğrudan temas kurulmamıştır.
- 24 Nisan 2004 tarihinden sonra İKÖ 31. Dönem Dışişleri Bakanları Toplantısı için 14-16 Haziran tarihleri arasında İs-

tanbul'a gelen Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un bu toplantı esnasında KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat ve Dışişleri Bakanı Serdar Denktaş ile de bir araya gelerek KKTC ile ilk defa üst düzeyde doğrudan temas sağlamıştır.

- Moskova'da gerçekleşen 3. Uluslararası Dünya Belediye Başkanları Konferansı'na dönemin Lefkoşa Türk Belediye Başkanı Kutlay Erk'in, Moskova Belediye Başkanı Yuri Luşkov tarafından davet edilmesinin, Rusya'nın Kıbrıs Türk halkına yakınlaşmasının ciddi sinyallerinden bir diğeridir.⁶⁰ Lefkoşe Belediye Başkanı Moskova'daki toplantı sonrasında RF Dışişleri Bakan Yardımcısı Yuri Fedetov ile de görüşmüştür.
- Rusya KKTC'yi tanımadan, alt seviyelerde görüşmeleri olumlu karşıladığını bildirmektedir.
- KKTC Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı Salih Tunar'ın Erdoğan'ın heyetinde yer alarak Başkan Putin'in huzurunda KKTC'yi temsilen konuşması "simgesel" olarak anlamlıdır. Elbette ki, bu hukuki tanıma anlamına gelmez, ancak Moskova'nın Salih Tunar'ın konuşmasına "vize" vermesi önemli bir gelişmedir.
- Ve son olarak da Başkan Putin, Ankara'da söz verdiği gibi, Annan'ı arayarak çözüm çabalarına destek vereceklerini ifade etmiştir.

Yukarıda kısa başlıklarla özetlenmeye çalışılan Rusya'nın Kıbrıs politikasında ciddi bir değişikliğin olmadığı görülmektedir. Nitekim, Türk basınında çıkan haberler üzerine adeta "ayaklanan" Yunan ve Rum basınında son dönemde çıkan haberlerde böyle bir değişikliğe gidilmediği yönünde görüşler yer almaktadır. 18 Ocak 2005 tarihli Fileleftheros Gazetesinde çıkan bir haber de bu fikri desteklemektedir. Haberde, "*Moskova'nın, Kıbrıs konusunda tutum değiştirmedigi ve Erdoğan'ın ziyaretinde Türk medyasının aktardıklarının çoğunun gerçekleri yansıtmadığı konusunda Lefkoşa'ya mesaj gönderdiği*" bildirilmiştir. Rus Büyükelçisi'nin Cumhurbaşkanı Tasos Papadopoulos'la görüştüğü ve Rusya Devlet Başkanı Putin'in Moskova'da Türki-

ye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'la görüşmesi hakkında bilgi verdiği ifade edilen haberde, Putin-Erdoğan görüşmesinde Kıbrıs konusunun, gündemin üst sıralarında bulunmadığı ve yüzeysel olarak ele alındığı da iddia edilmiştir.

Gerek Türk basınında yaratılan abartılı olumlu hava, gerekse Yunan-Rum basınında bu haberlere verilen aşırı tepkilerin ardından, daha sağduyulu araştırmalar göstermektedir ki Rusya Federasyonu'nun Kıbrıs politikası temel prensipler itibarıyla değişmemiştir, sadece eskisine oranla biraz daha objektif ölçülere doğru kaymıştır. Yapılan iş, politika değişikliğinden ziyade gelişen yeni şartlara göre bazı revizyonlara gidilmesinden ibarettir. Bu eğilimin, Türkiye'yi destekleyen adımlar olarak algılanması normal bir süreçtir. Ancak, hiç olmadığı halde haber ve analizlerde Rusya'nın bundan sonra Türk tezlerini destekleyeceğinin işlenmesi, kamuoyunda yanlış beklentiler doğurabilir. Temelsiz olan bu beklentilerin gerçekleşmemesi bizleri hayal kırıklığına uğratacağı gibi, Kıbrıs politikamızın oluşturulması aşamasında yanlış hesaplar yapmamıza ve aşırı beklentiler içine gireceğimiz Rusya'dan gereken ilgiyi göremememiz durumunda yeni sorunlarla karşılaşmamıza sebep olabilir.

BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

-
- ¹ Kıbrıs'ta 24 Nisan 2004 tarihinde taraflara sunulan Annan Planı yaklaşık 30 yıldır Adada çözüm sağlamak amacıyla sürdürülen toplumlararası görüşmelerin geldiği en son noktayı simgelemektedir. İki toplum arasındaki görüşmeler 1974'te BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı bir karar doğrultusunda Genel Sekreter'in misyonu adı altında yürütülmektedir. Annan Planı ilk olarak 11 Kasım 2002 tarihinde sunulmuştur. Daha sonra, 10 Aralık 2002, 26 Şubat 2003 ve 29 Mart 2004'de revize edilmiş versiyonları sunulmuştur. Planın en son şekli ise taraflara BM Genel Sekreteri tarafından Bürgenstock/İsviçre'de 31 Mart 2004 tarihinde sunulmuştur. Söz konusu planın bir parçası olan metinde yapılan açıklayıcı düzeltmeler ise 18 Nisan'da duyurulmuştur. Açıklayıcı düzenlemeleri ve diğer teknik değişiklikleri de içeren 31 Mart belgesinin geçerli versiyonu Genel Sekreter'in Özel Temsilcisi Alvaro de Soto tarafından belgelenip 23 Nisan 2004 tarihinde taraflara sunulmuştur.

- ² Sinan OGAN, "Gelişen Türk Rus İlişkilerinde Algılama Sorunu ve Rusya'da Hükümet Krizi", ASAM Günlük Küresel Değerlendirme Bülteni, 26 Şubat 2004.
- ³ "Pozitsii Rossii v Uregulirovanii Mejdunarodnih i Regionalnih Konfliktov: Kipirskoe Uregylirovanie-Ctenogramma Vstupleniya i Otvetov na Vaprosı CMI Ministra İnostrannih Del Rossii S.V.Lavrov po İtogom Peregavorov s Ministrom İnostrannih Del Kipra G. Yakovu", Rusya Federasyonu Dışışleri Bakanlığı Resmi Web Sayfası, www.mid.ru, 20 Nisan 2004.
- ⁴ Gözde Kılıç Yaşın, "Rusya'nın Kıbrıs'a Bakışı", <http://www.turksam.org.tr/yazilar.asp?kat=26&yazi=49>
- ⁵ Gözde Kılıç Yaşın, "Rusyanın Kıbrıs'a Bakışı", <http://www.kibris.gen.tr/turkce/index.php>
- ⁶ Yasemin Çongar "Rusya'nın, BM Güvenlik Konseyi'nde Kıbrıs'a İlişkin Tasarıyı Veto Etmesine Yönelik Tepkiler Sürüyor", BBC Türkçe Yayını, 23 Nisan 2004.
- ⁷ Sema Emiroğlu, "Kıbrıs Tasarısına Rus Vetosu", BBC Türkçe Servisi, 21 Nisan 2004.
- ⁸ Rusya Veto Etti, <http://www.showtvnet.com/haber/politika/22042004/rusya.shtml>, 22 Nisan 2004.
- ⁹ http://www.kibris.net/basin/gazeteler/kibristanhaberler/son_dakika_haberleri_nisan.htm, 22 Nisan 2004.
- ¹⁰ "Pozitsii Rossii v Uregulirovanii Mejdunarodnih i Regionalnih Konfliktov: Kipirskoe Uregylirovanie", Rusya Federasyonu Dışışleri Bakanlığı Resmi Web Sayfası, www.mid.ru , 12 Ocak 2005.
- ¹¹ "Pozitsii Rossii v Uregulirovanii Mejdunarodnih i Regionalnih Konfliktov: Kipirskoe Uregylirovanie - Ob İtogax Referandumov Na Kipre", Rusya Federasyonu Dışışleri Bakanlığı Resmi Web Sayfası, www.mid.ru, 12 Ocak 2005.
- ¹² Sema Emiroğlu, "Kıbrıs Tasarısına Rus Vetosu", BBC Türkçe Servisi, 21 Nisan 2004.
- ¹³ Mirza Çetinkaya, "Rusya ile Stratejik Ortaklık Kapıda", *Zaman*, 14 Ocak 2005.
- ¹⁴ Sergey Merkulov, "Polozhenia Kipra", *Moskovski Komsomolets*, 24 Nisan 2004.
- ¹⁵ Maksim Novikov, "Ostrov Rossiyskih Kapitalov", *Tribuna*, 27 Şubat 2003.
- ¹⁶ Yuri Pankov, "Rossiysko – Kiprskiye Peregovory ", *Krasnaya Zvezda*, 28 Kasım 2001.
- ¹⁷ Kıbrıs Konusundaki Son Gelişmeler, Dışışleri Bakanlığı Resmi Web Sitesi, http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/AnaKonular/Kibris/Kibrissongelismelevr082002.htm

- ¹⁸ Kıbrıs Konusundaki Son Gelişmeler, Dışişleri Bakanlığı Resmi Web Sitesi, http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/AnaKonular/Kibris/Kibrissongelisme/r082002.htm
- ¹⁹ Aleksey Andreev, Rossiya Menyaet Svoyu Posiziyu Po Kiprskomu Voprosu , *Russki Kuryer*, 18 Haziran 2004.
- ²⁰ Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanı Sn. Sergey V. Lavrov'un Anadolu Ajansı-na verdiği Mulakat, http://www.rfembtur.mid.ru/text_t56.html, İstanbul, 16 Haziran 2004.
- ²¹ Sinan OĞAN, "Rusya'nın Kıbrıs Politikası Değişiyor", ASAM Günlük Küresel Değerlendirme Bülteni, 21 Haziran 2004.
- ²² Sinan Oğan, "2004 Yılı Türk Dış Politikasında Rusya-Ukrayna Bölgesi ve 2005 Yılı Beklentileri", *Stratejik Analiz Dergisi*, Aralık 2004, Cilt:5, Sayı:56
- ²³ 31. İslam Ülkeleri Dışişleri Bakanları Konferansı toplantısında Kıbrıs konusunda alınan karar ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/AnaKonular/Kibris/31inci_IDBKtoplantisinda_Kibriskarari.htm
- ²⁴ Aleksander Dugin, Dugin, Vetonun Ardındaki Nedenleri Moskova Radyosunda Açıkladı: "ABD'nin Kıbrıs'ı işgal planını engelledik", <http://www.evrazia.org/modules.php?name=News&file=article&sid=1788>, 16 Mayıs 2004.
- ²⁵ Aleksander Dugin, Dugin, Vetonun Ardındaki Nedenleri Moskova Radyosunda Açıkladı: "ABD'nin Kıbrıs'ı işgal planını engelledik", <http://www.evrazia.org/modules.php?name=News&file=article&sid=1788>, 16 Mayıs 2004.
- ²⁶ Rusya'nın Kuzey Kıbrıs Açılımı, *Aydınlık*, 19 Aralık 2004.
- ²⁷ "Rus Büyükelçisi sözcüsünden Dugin'e yalanlama", <http://www.kibrisgazetesi.com/?newsid=17175&category=112>, 9 Aralık 2004.
- ²⁸ Bkz. Hürriyet Gazetesi, Milliyet Gazetesi (1 Eylül 2004).
- ²⁹ Nazim Cafersoy, "KKTC'de "Çeçen terörist kampı" iddiası ve Rusya", <http://www.turksam.org>, 1 Ekim 2004.
- ³⁰ Nazim Cafersoy, "KKTC'de "Çeçen terörist kampı" iddiası ve Rusya", <http://www.turksam.org>, 1 Ekim 2004.
- ³¹ Aleksandr Samojnev, "Kıbrıs'ta Ruslar Tehdit Ediliyor", 24 Aralık 2004.
- ³² "Budet li Rossiya Bombit Turtsiyu", www.utro.ru, 27 Eylül 2004.
- ³³ Putin: Rossija Budet Podderzhivat' Plan Genseka OON po Uregulirovaniju Kiprskoj Problemy, http://www.greek.ru/ru/news/news_detail.php?ID=12343, 11 Ocak 2005.
- ³⁴ "Çeviri Krizi", *Akşam*, 12 Ocak 2005.

- ³⁵ "Putin declared trade target with Turkey as 25 Billion Dolar ", *The Moscow Times*, 12 Ocak 2005.
- ³⁶ "Putin: Severnuju Chast' Kipra Pora Vyvodit' iz Blokady", <http://www.strana.ru/news/237456.html>, 11 Ocak 2005.
- ³⁷ Hristo Kaputsi, "Kıbrıs İçin Rusya Politikasında Değişiklik", *Apofasi* (Byegm Tercümesi), 17 Ocak 2005
- ³⁸ BM Genel Sekreteri Annan referandumdan sonra Türkiye'nin çabalarını öven bir rapor hazırlayıp BM Güvenlik Konseyi üyelerine sunmuştur. Türkiye de bu raporun tasarıya eklenmesini ve benimsenmesini istemiştir ancak, şimdiye kadar bu da gerçekleşmemiştir. Zira rapor gayri resmi olarak görüşülmüş ama resmi bir görüşme yapıp genel sekreterin raporunun bir politikaya dönüşmesi sağlanamamıştır. Rusya resmi raporun da bugün geçersiz olduğunu ve bu raporu desteklemediklerini ifade etmektedir.
- ³⁹ Thanasis Avgerinos, "Putin İşgal Kesiminde Ambargonun Kaldırılmasını İstiyor" *Elefterotipia* (Byegm Tercümesi) , 12 Ocak 2005.
- ⁴⁰ Bkz. 11-12-13 Ocak 2005 tarihli Türk gazeteleri.
- ⁴¹ "Putin: Kıbrıs'ta tarafların görüşleri alınmalı", Moskova NTV, 9 Aralık 2004.
- ⁴² Thanasis Avgerinos, "Putin İşgal Kesiminde Ambargonun Kaldırılmasını İstiyor" *Elefterotipia* (BYE) , 12 Ocak 2005.
- ⁴³ Makarios Drusiotis, "Kıbrıs...Rusya Raporu Kabul Ederse...", *Elefterotipia* (Byegm Tercümesi), 12 Ocak 2005.
- ⁴⁴ KKTC'de Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş ile beraber bazı politikacılar Rusya'nın vetosunun Türk çıkarlarını temin ettiğini zirai Annan Planı'nın Türk tezlerine zarar verdiğini ileri sürerken, Başbakan Mehmet Ali Talat ve diğer bir kısım politikacılar ise vetonun Rumların işine yaradığını ve Anan Planı'nın tam olarak Türk tezlerini karşılamasa bile çözüm için tek çıkar yol olduğunu düşünmektedirler. Aynı fikir ayrılığı Türkiye'de de söz konusudur. Hükümet Annan Planı'nı Türk tezleri açısından çözüm için geçerli bir yol olduğu düşünülmekte ve Rusya'nın vetosunun kaldırılması için girişimler sürdürülmektedir. Ancak muhalefet ile beraber bazı çevreler bu durumun tam tersini ileri sürmektedirler.
- ⁴⁵ Denktaş: Putin'in Sözleri Bizi Üzdü ve Şaşırttı", *Milliyet*, 12 Ocak 2005.
- ⁴⁶ Rauf R. Denktaş, "Kıbrıs Girit Olmasın", Remzi Kitabevi, Kasım 2004.
- ⁴⁷ Aris Abatzis "Ankara Putin'i Aracı Koyuyor", *Elefterotipia* (Byegm Tercümesi), 14 Ocak 2005.
- ⁴⁸ "Putin Bizi Ürküttü", *Akşam*, 13 Ocak 2005.
- ⁴⁹ Talat: "Yeni Koşullara Uygun Politikalar Belirlenmeli", AA, 15 Ocak 2005.
- ⁵⁰ Kostakis Konstantinos, "İstedikleri Şeyi Gerçekmiş Gibi Gösteriyorlar", *Haravgi* (Byegm Tercümesi), 14 Ocak 2005.

-
- ⁵¹ "Tassos: Moskova Politika Değiştirmedi... Atina Resmi Bilgi Almak İçin Ziyaretin Tamamlanmasını Bekliyor", *Elefterotipia* (Byegm Tercümesi), 13 Ocak 2005.
- ⁵² "Papadopoulos, Rusya'nın Desteğinin Devam Edeceğini Ümit Ettiğini Söyledi", Kıbrıs Haber Ajansı'nın (KİPE) (Byegm Tercümesi), 11 Ocak 2005.
- ⁵³ "Rumlar Putin'in Desteğinden Rahatsız", *NTVMSNBC*, 12 Ocak 2005.
- ⁵⁴ "Tassos: Moskova Politika Değiştirmedi... Atina Resmi Bilgi Almak İçin Ziyaretin Tamamlanmasını Bekliyor", *Elefterotipia* (Byegm Tercümesi), 13 Ocak 2005.
- ⁵⁵ "Sağdıca'da", *Elefterotipia* (Byegm Tercümesi), 13 Ocak 2005.
- ⁵⁶ Kostas Raptis, "Business' Ankara Ve Moskova'yı Daha Yakına Getiriyor", *Apoyevmatini* (Byegm Tercümesi) 18 Ocak 2004.
- ⁵⁷ Aris Hatzistefanu, "Tayyip Erdoğan'ı 'Yeni Özal' Olarak Nitelendiriyorlar", *İmerisia* (Byegm Tercümesi), 15 Ocak 2005.
- ⁵⁸ "Moskova Annan Planını Destekliyor, Ancak Tüm Kıbrıslıları Memnun Edecek Bir Çözüm İstiyor" *Fileleftheros* (Byegm Tercümesi), 12 Ocak 2005.
- ⁵⁹ Sinan Ogan, "Rusya Federasyonu'nun Kıbrıs Politikasında Temel Değışiklik Yok!", www.turksam.org, 20 Ocak 2005.
- ⁶⁰ Hasan Hastürer, "Rusya'nın Ayak Sesleri", <http://www.kibrisgazetesi.com/?action=journalist&aid=1445>, 17 Eylül 2004.

YUNANİSTAN'IN TÜRKİYE POLİTİKASINI ANLAMAK

Dr. Erol MANİSALI*

Yunanistan 1990'lı yılların ortalarına kadar Türkiye'ye karşı sürekli olarak kriz politikası izledi. Kıbrıs ve Ege konusundaki taleplerini askeri ve fiili kışkırtmalarla elde etmeye çalıştı.

- Yunan jet uçaklarının ve savaş gemilerinin hava ve kara sularımızı ihlalleri sıkça ortaya çıktı.
- Hemen her hafta Ege'de bir Türk balıkçı teknesinin Yunan kuvvetlerinin saldırısıyla karşı karşıya kaldığını gördük.

Atina siyasi olarak çıtayı sürekli yükseltip her alanda Türkiye'ye karşı ilân edilmemiş bir savaş yürütüyordu.

PKK'ya eğitim ve malzeme vererek gizlice Türkiye'ye sokup terör faaliyetlerini bile yönlendiriyordu. Hatırlayalım, 1990-1999 arasında Yunan sınırından geçerken yakalanan birçok teröristin itirafları gazetelerde bile yayınlamıştı.

Ancak Yunanistan Türkiye'ye karşı yürüttüğü kriz politikasından bir sonuç alamıyordu. Aksine dünyaya gerçek yüzünü

* "Prof. Dr.", İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi.

göstermiş oluyordu. Avrupa Birliği'nin arkasına saklanarak Türkiye'den istediklerini elde etmek daha akılcı bir yol oldu.

1. 1995'te Türkiye'nin Gümrük Birliği ile AB'ye tek yanlı bağlanması, 2000'e yaklaşırken sonuçlarını göstermeye başlamıştı. Andrew Mango'nun 2000'de bana şaka yollu söylediği sözü hiç unutamıyorum; *"AB Yunanistan'a her yıl verdiği 5 milyâr dolar yardıma hiç üzülmüyor; 10 milyâr doları dış ticaret fazlası ile Türkiye'nin sırtından nasıl olsa kazanıyor"*. Türkiye AB'nin kısıkağı içine alınıyordu, Atina'nın artık kriz politikası izlemesine hiç gerek yoktu.
2. Ankara hükümetleri de bazı iş çevrelerinin gayretleri sonucu Yunanistan'ı birdenbire melek ilân etmişlerdi. Öcalan bir Rum pasaportu ile Afrika'da Yunan Büyükelçiliği'nde yakalandığı zaman bile Dışişleri Bakanı İsmail Cem Atina'ya dostluk mektubu gönderiyordu. Ankara hükümetleri ve bürokrasisi kısaç altına alınmışlardı. Oysa Yunanistan, Kıbrıs ve Ege konularında eski katı tutumunda en ufak bir değişiklik yapmamıştı. Peki değişen neydi? Değişen Atina'nın yönemi idi. Artık iğne, acıtmadan batırılacaktı. Ankara'da ve İstanbul'da bunun altyapısı hazırlanıyordu. Medya mı yoksa?...
3. Medya denetim altına alınmıştı. Dışişleri Bakanlığı'nın yaptırdığı bir araştırmada Türkiye ile Yunanistan arasında meydana gelen olaylarda iki tarafın medyalarının tutumu ortaya kondu. Aynı olaylar için iki ülke medyalarının değerlendirmeleri ilginçti; 2500 haber ele alınmıştı; Yunan medyasında (%85)i olumsuz olarak değerlendirilmişti. Buna karşılık Türk medyasında aynı olayları olumlu değerlendirenlerin oranı (%74) idi. Medya gayri milli sermayenin güdümüne girmişti.

Bu ancak Hitler veya Stalin rejimlerinde görülebilecek türdendir. Türkiye'nin "Batı'ya tek yanlı bağlanma sürecinde, verilenlerin, halk tarafından anlaşılmaması için" medya karartma uyguluyordu. Bu süreç 1989'da başlatılan Sessiz Darbe'nin devamıydı. Yunanistan ise geç uyandı. Sessiz Darbe'den nasibini 1999'dan itibaren elde etmeye başladı.

Artık Türkiye'ye karşı "kriz politikalarına hiç gerek yoktu". Atina Türkiye içinde de ortaklar bulmuştu. Hem de her çevreden; dinsizi, İslâmcısı, liberali, aşırı solcusu, bölücüsü her uçtan işbirlikçiler vardı. Bunlar aslında Batı kapitalizminin (ve emperyalizminin) işbirlikçileriydiler. Eh, Yunanistan da onların safında olduğuna göre Atina'nın da istekleri karşılanmalıydı. İçimizdeki Danimarka, Atina için çalışmaya başlamıştı.

1995, 1999 VE 17 ARALIK DÖNEMEÇLERİ

Atina 1995 döneminde pek uyanamadı: Gümrük Birliği'nin bir örümcek ağı gibi Türkiye'yi AB'nin kucağına oturtacağını Yunan bile tahmin edemedi. Oysa Kasım 1994'te Türkiye'ye karşı göstermelik Yunan vetosu" tezgahı içinde Atina başrolü oynamıştı. Ancak, bizim Danimarka'nın bu kadar başarılı olabileceğine Palikarya'nın bile aklı yetmemişti.

Dışişleri Bakanımız sirtakileri oynamaya başladığında, Atina ne büyük bir iş başarmakta olduğunu ancak o zaman gördü.

1999'da Helsinki doruğunda, Kıbrıs Fatihî Ecevit'e kanırta kanırta Ege ve Kıbrıs koşullu belge en yakınındakiler tarafından imzalatırılıyordu. Yunan Başbakanı Simitis Helsinki'de Atina'ya dönüşünde Büyük İskender gibi karşılandı.

- Ancak Atina için en büyük başarının 3 Kasım 2002'den sonra başladığını kabul etmek gerekir. AB'nin tüm taleplerini karşılamaya hazır bir hükümetin gelmekte olduğunun belki Atina da farkında değildi.

Cumhuriyet tarihimizin Avrupa'ya ve ABD'ye en yakın hükümeti işbaşına gelmişti. Ve Atina en büyük ödünleri bu dönemde kopardı ve götürdü.

- Yeni gelenler "bu işi Denктаş'la olmaz, 40 yıllık Kıbrıs politikamız değişecek" diyerek işe başladılar. Yunanistan'ın artık bir şey istemesine gerek bile yoktu; talepleri, onun yerine, Brüksel yapıyordu.

- 13 Şubat 2004'te Annan Planı ABD, AB ve Ankara hükümetinin işbirliği ile gerçekleşti; Aynı işbirliği 24 Nisan'da

KKTC'deki oylama sırasında da görüldü. Karşı cepheye Dikelya üs komutanı ve Lefkoşe'deki ABD Büyükelçisi bile köy köy dolaşarak katılmışlardı. Atina bayram ediyordu.

- 1 Mayıs 2004'te Rumlar "Kıbrıs Cumhuriyeti ve tüm adanın temsilcileri olarak" AB'ye katılırken Ankara, uluslararası antlaşmalardan doğan haklarını kullanmıyordu. 1959-60 antlaşmaları bu birleşmeyi engelliyordu.

17 Aralık belgesi ise yalnız Kıbrıs'ı ve Ege'yi değil, Fener Patrikhanesini de Atina lehine hallediyordu. Atina bütün istediklerini Brüksel'e yaptırmıştı.

Hem de Türkiye'yi AB'nin himayesi ve güdümü altına sokarak. Yunanistan'ın Türkiye politikasındaki başarısı, Türkiye'nin iç dengesizliklerindeki başarısızlığın üzerine kurulmuş oluyordu. Bu dengesizlikler Türkiye üzerindeki Batı hesaplarının karşılanması için Lozan'ı tartışmaya açıyordu.

Atina, en kârlı çıkan Batılı oldu.

17 ARALIK SONRASI KIBRIS GÖZDEN ÇIKARILDI MI?

Dr. Esat ARSLAN*

17 Aralık AB zirvesinde Türkiye'ye tam üyelik için müzakerelere başlama tarihinin verilmesi ve ileri sürülen koşulların ödün hanesinde Kıbrıs'ın öncelik aldığı görülmektedir. Kıbrıs'ın tarihçesi irdelendiğinde görüleceği üzere, Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra elde edilen durum üstünlüğü ve kazanım, maalesef yerini siyasi duraksamaya terk edilince, çözümsüzlüğü de beraberinde getirmiştir. Kıbrıs Türkünün ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kanla elde ettikleri başarı, silahsız kuvvetler tarafından aynı duyarlılıkla karşılanmadığı ve sorun da tam olarak halka anlatılamadığı için çözümsüzlükle özdeşleştirilen sorun bir sağırlar diyalogu içerisine adeta itilmiştir.

Yerkürede değişmeyen tek olgu değişimdir. Dünyada ve koşullarda ne değişirse değişsin, hiç bir şey değişmemecisine kapalı kapılar arkasında üretilen, çoğu kez dayatılan çözümlerle hiçbir yere varılamadığı bir bilen çevrelerinde artık görülmüş olmalıdır. Aslında soruna akılcı yaklaşmış, hiçbir zaman da

* "Doç. Dr.", Bilkent Üniversitesi, T.C. Tarihi Koordinatörü ve Kara Harp Okulu Üniversitesi, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Öğretim Elemanı.

uzlaşma görüntüsü altında çözümsüzlükle eşdeğer şahin yaklaşımları yeğlenmemiştir. Üzülerek ifade etmek gerekir ki, devlet katmanlarında çizilen Kıbrıs Sorununa ilişkin çözüm önerileri halktan soyutlandığı ve halkla bütünleştirilemediği için çözümsüzlükle eş değer bir görüntü çizilmesine neden olmuştur. Türkiye açısından her türlü çözümü reddeden ve çözümsüzlüğe oynayan ülke görüntüsünden kurtulmak için maalesef uzlaşma görüntüsü altında ödün verilmiştir. Ancak son açılımlardan sonra ortaya konulan aktif gelişmelerle birlikte roller değiştirilmiştir. GKRY, dünya kamuoyuna artık eskisi kadar bu konuda itimat telkin edememektedir. Ancak kendisini AB şemsiyesi altına aldığından bu yana, Türkiye'yi AB içerisinde veto edebileceğini sık sık dile getirerek bir başka boyuta geçmesini bilmiştir.

Bu makale kapsamında, 24 Nisan referandumu ve 17 Aralık AB Zirve Sonuç Bildirisinde öne çıkan yıllardır Türkiye'nin Milli Davası iken, günümüzde Milli Dava olmadığı açıkça görülen Kıbrıs sorununun arka planı üzerinde özellikle durularak, gelecekle ilgili çıkarımlarda bulunulmaya çalışılacaktır.

SORUN HANGİ TEMELDE ÇÖZÜLMELİ ?

Annan Planı'nın beşinci versiyonunun 24 Nisan referandumuyla % 65'lik bir çoğunlukla kabul edilmesinden sonra, kabul gerekçeleri irdelendiğinde, diğer ikincil nedenler yanında TC'nin Kuzey Kıbrıs'a baskıcı bir tavır sergilemesinin yansıması olarak da değerlendirmek olasıdır. Yıllar önce 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesinden sonra yapılan seçimlerden önce askeri yönetimin bir siyasi partiyi kendisine selef göstermesi ve baskıcı tavır sergilemesinin halkın öfkesini çektiği ve seçim sandığına da bu karşıcı tavrını yansıttığı bilinmektedir. Benzer bir biçimde 26 Nisan 2004 Referandumundan çıkan en önemli netice, kabul etmesek de, bir kere "Kıbrıs Dava"sının yıllardır bize öğretilen şekliyle "Milli Dava" olmadığına görülmüş olmasıdır. Sorunun arkasında egemenliğin aidiyeti bakımından halk ve halk egemenliğini kullanan kurumlar arasında toplumsal anlamda bir milli mutabakat olmadığı çok açık bir biçimde görülmüştür. O

ya da bu şekilde Kıbrıs Türk Kesimi halkı 24 Nisan referandumunda tavrını açık bir biçimde belli etmiş ve sağduyusunu sandığa yansıtmıştır. Bir şey çok açık bir biçimde görülmüştür ki, halk, Annan Planı'na evet diyerek kendisinin "parça devlet" olarak yer alacağı "Birleşik Kıbrıs Devleti"nden yana tavır koymuştur. Artık başka şekilde geriye dönülmeyerek halkın sağduyusunun belirlendiği bu karar doğrultusunda yeniden yapılanma yapılması gerekmektedir. Çünkü bu aşamadan sonra Kıbrıs Meselesi hata kaldırmayacak bir evreye girmiştir. Ancak, TC gerekli adımları atmayı, çerçevesini kendisinin çizeceği bir açılımı hep ertelemeyi geleneksel bir adet haline getirdiği için aslında ele geçirdiği operatif seviyedeki üstünlükten ne yazık ki, bugüne kadar yeterince yararlanamamıştır. Referandumdan sonra yapılan aktif açılım olarak, Türkiye'nin ev sahipliğini yaptığı İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) toplantılarına KKTC, Annan Planı'nda öngörülen şekliyle "Kıbrıs Türk Devleti" adı katılımı sağlanmış, İKÖ tarafından da bu tanım benimsenmiştir. TC, 17 Aralık Zirvesinin ardından yakaladığı AB'ye yaklaşım havası içerisinde mutlak surette adadaki izolasyonun kaldırılması için gereken girişimleri ve atılımları yapmak zorundadır. TC, hem referandumdan çıkan sonucu hem de Zirve sonrası ortaya çıkan siyasi realiteyi her platformda seslendirmek mecburiyetindedir. Annan Planı'nın her zaman masada olduğunu BM Genel Sekreteri Kofi Annan ilan etmişti. Ancak GKRY'nin ısrarla Annan Planı üzerine bina edilen çözümünden kaçtığını, bir başka deyişle BM temelli çözümü istemediklerini ısrarla vurgulamaktadırlar. Annan Planı'nın KKTC'de yapılan referandumda kabul edilmesi bir yana, TC Hükümetinin bu plana arka çıkması ve uluslararası kuruluşlar ve hepsinden önemlisi AB'nin bu plana onay vermiş olması Kıbrıs'ta çözüm için tekrar Annan Planı'nın uygulanmasını dikte ettirmektedir. Burada yapılması gerekenin GKRY'ni V. Plana yaklaştırmak olmalıdır. Yoksa, V.Plandan geri adım atmak suretiyle yeniden ödün vermeyi dikte ettiren bir VI. Plana hazırlıklı olmak, uygun olmayan bir yaklaşımı da sergilemektedir. Kuzey Kıbrıs Türk tarafı olarak V.Planı kabul ettiğinize göre bu konuda kazan-kazan (win-win) politikası ile GKRY'ne sizi

yaklaştırmak için biraz ödün verebilirsiniz.diyerek geriye adım atmak halkoylamasını hiçe saymak demek olacaktır. Bu diğerk anlamda, Kıbrıslı Türk'ün iradesini yok kabul etmek demektir. Tekrar masada ödün verilmeye başlanıldığında ise, bir roketin atış geri sayımı gibi tersine bir sayımla 6,5,4,3,2,1 Annan Planı gündeme gelebilecektir. Mayıs ayında BRTK TV'ye bir açıklama yapan Denктаş, çok da doğru bir yaklaşımla;

“İkinci referandum, halkı bu sefer dörde bölmek anlamına gelecek bir tutum olur. Bu büyük ayıp olur. Büyük bir günah olur. (...) Annan Planı'nın Kıbrıs Türk halkının 'evet' demek suretiyle belirlediğı kriterler vardır, kabul ettiğı kriterler vardır.Onların altına da inmeyeceğimizi ve bir çok kısımda da onların üzerinde haklarımız olduğunu devamlı surette anlatmak mecburiyetindeyiz.”

Şeklinde bir değerkendirmede bulunarak, halkının koymuş olduğu iradeye saygılı olan bir lider yaklaşımını sergilemiştir. Referandumda “Hayır” diyen tarafı AB çatısı alan ve bunun suçunu doğrudan AB'ye yükleyen Denктаş, **“Anlaşsanız da anlaşmasanız da Kıbrıs üye olacaktır.”** demeyip doğrudan **“anlaştığınız takdirde üye olabilirsiniz” demiş olsaydı, Rumlar bu kadar yüksekten uçmayacaktı ve iş burada bitecekti.”** diyerek AB'nin stratejik yanlışlığını özenle ortaya koymuştur. AB, KKTC'nin AB'ye dahil olmasını koşula bağılı tutarken, Rum kesiminin dahil olması için ise böyle bir şartta diretmedi. Planlanan çözüm de Rum kesimi tarafından engellenince sonuçta Rum kesimi AB üyesi olurken, KKTC ya da Annan Planı'ndaki ifadesiyle Kıbrıs Türk Devleti AB'nin dışında kalmıştır. Meydana gelen durumun tuhaflığı bir yana, GKRY'nin meseleyi AB zeminine çekme çabası olduğu göz ardı edilmemelidir. Ne olursa olsun mesele bir BM sorunudur, ve BM parametreleriyle çözüm bulacaktır. AB zemini üzerine çekilmeye çalışıldığında da hukuki bir gerekçe oluşturmak amacıyla bunun da TC ile AB arasında Katılım Antlaşması'nın akdi ile mümkün olabileceğı kayıt altına aldırma zorunluluğı

bulunmaktadır. Sanal hedefler için reel çıkarların hiçbir zaman feda edilemeyeceği bu görüşmelerin belkemiğini oluşturmaktadır.

Çözüm için, herhangi bir ülkenin çizmiş olduğu yol haritasından ziyade her ne pahasına olursa olsun BM tabanlı çözümlerden ve çözüme yönelik BM şemsiyesi altındaki kurumsallaşmalardan yana olduğumuz hemen her zeminde ifade edilmelidir. AB zemini telaffuz dahi edilmemelidir. Bunu kabul etmek demek, durum üstünlüğünü daha başlangıçta AB üyesi GKRR ve Yunanistan'a kaptırmayı kabul etmektir. Bu bağlamda BM'nin ve özellikle BM Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin ortak paydada birleştikleri çözümlerin devreye sokulması için yeni bir atak başlatılmalıdır. Rusya'da son olarak Putin'in açıklamaları ile bize doğru meyletmiş olduğu olumlu bir izlenimdir. TC konumunun bilinci içinde her türlü duygusal yaklaşımlardan uzak, yukarıdaki parametreleri doğru değerlendirebilir ve girişim önceliğini elinde tutar, atılımlarda ön alırsa, korkulanların aksine kendi tezlerine çok daha uygun bir çözüm sürecini başlatabilir.

KIBRIS TÜRK DEVLETİ ULUSLARARASI ARENEDA TANINMASI MESELESİ VE TAYVAN MODELİ

Uluslararası İlişkiler (Uİ), Uluslararası Hukuk (UH) ve Birleşmiş Milletler Uygulamaları Bakımından Tanınmanın Parametreleri

Uİ ve UH bakımından bir devleti tanımayı, hukuksal terimler kullanarak ifade edecek olursak, sarıh (açık) ve zımni (üstü kapalı) olmak üzere iki şekilde olmaktadır. Kurulmuş olan bir devlet, diğer kurulu devletler tarafından açık ve biçimsel bir bildirim ile tanınırsa bu sarıh tanınmadır. Zımni tanınma: ise bu şekilde açık bir bildirim yoluna gitmeksizin ve uluslararası platformda bu yola girmemeye özellikle dikkat edilen ancak ikili ilişkilerin ön plana çıkarıldığı bir tanınmadır. Yapılması gereken o devletle; ticari, ekonomik, kültürel, finansal, sportif v.s. oluşturulan ilişkidir. Bu takdirde o devletle ikili bir anlaşma yapılır, temsilci gönderilir, konsolosluk açılır. İşte o zaman söz konusu

devletin tanınma şekli zımni olmaktadır. ABD 1928 yılına kadar TC'yi tanımamış, Bursa'daki Amerikan Koleji'nin kapatılması üzerine Türkiye ile 'modus vivendi'¹ (geçici anlaşma)'ye gidilmiştir. Gerçek tanınma ise 1935 yılındadır.

Tanınma konusunda Annan Planı'ndaki şekliyle Kıbrıs Türk Devleti'ni ilgilendiren bir başka konudaki BM uygulamalarıdır. BM uygulamalarında birinci parametre; bir yönetimin tanınması için sadece onun 'gerçek' ve 'fiili' olmasının aranmakta olduğudur. Nitekim Büyük Britanya tarafından 6 Ocak 1950 tarihinde Çin Halk Cumhuriyeti'ne gönderilen diplomatik notada ;

"Majesteteleri Hükümeti'nin halen Çin Hükümeti'nin Çin topraklarını gerçek ve fiili denetimi altında tuttuğunu kaydederek, bugün bu hükümeti Çin'in hukuksal hükümeti olarak tanıdığını, ekselanslarına bildirmekten şeref duyarım."

denilerek bir anlamda gerçek ve fiili bir tanınma gerçekleşmiştir. BM uygulamalarında beliren bir başka ilke de halkların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etme (*self determination*) ilkesidir. 1965'de Rodezya'da tek taraflı bağımsızlık ilan eden Ian Smith yönetimi ve Güney Afrika'daki beyazlar yönetimi hakkında bu ilke uygulanmıştır. Uluslararası Adalet Divanı ve Namibya sorunu konusunda verdiği istişari görüşte yine aynı ilke uygulanmıştır.

Tayvan Modeli , Günümüzdeki Kıbrıs ve Soğuk Savaşta Tayvan'ın Stratejik Konumlarını Karşılaştırılması

Rusya'nın güvenlik konseyi üyesi olarak GKRY'ni destekleyecek tarzda Kıbrıs meselesiyle ilgili olarak almış olduğu BM kararını veto etmesiyle soğuk savaş dönemini anımsatacak bir biçimde Rusya ve ABD karşı karşıya gelmiş oldu. Rusya'nın bu tavrına etki eden önemli hususlar olarak, bir yanda Rusya ve AKEL birlikteliği, diğer yanda ise GKRK'de 5 Milyar dolar üzerinde Rus yatırımının bulunmuş olmasıydı. Kuşkusuz, Türki-

ye'nin yıllardır benimsediği tezlerine de yardım eder tarzda ortaya çıkan bu durum, Tayvan modelinin KKTC için uygulanabilip, uygulanamayacağı tezini gündeme getirdi. II. Dünya Savaşı sonrası ABD'nin bir anlamda Japon imparatoru işlevlerini üstlenen 5 yıldızlı ünlü generali General McArthur'un söylediği gibi "Tayvan hiç batmayan uçak gemisidir" söylemi, "Akdeniz'in hiç batmayan uçak gemisi" Kıbrıs'tan esinlenerek söylenilmiştir. Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi ya da Genişletilmiş Ortadoğu İnisiyatifi kapsamında yakın zamanda Kıbrıs'ın da Tayvan gibi önem kazanacağı beklentisi bulunmaktadır. Üstelik Kıbrıs adası AB'nin İslam'ı içerisine aldığı, bir başka deyişle doğu ve batının bir buluşma noktasıdır. Onun GOKAP çerçevesindeki bugünkü konumu, soğuk savaş dönemi Türk boğazlarının önemine kadar yükselmiştir. Kıbrıs Adası bu haliyle mega güç konumundaki ABD'nin gözdesi haline gelmiştir. Aslında Tayvan modeli bir referans modelidir. Bu model, ABD'nin dış politika birikimiyle ABD tarafından önerilmiş bir modeldir. Filefleftros gazetesi bile bu modele Türk Dışişleri Bakanlığı'nın üzerinde çalıştığı planlardan biri olduğunu söyleme gereğini duymuştur. KKTC Başbakanı Mehmet Ali Talat 'ın ABD ziyaretinden ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell kendisini başbakan olarak tanımlaması ve bu ziyaretin arkasından Talat, 'Kıbrıs Türk tarafı bir devlet olarak tanınmasa bile saygın hale gelmektedir.' lafzını edebilmesine olanak sağlamıştır. Ancak, ABD'nin makul bir üslubu benimsemeyen Cumhurbaşkanı Denktaş'ı devre dışı bırakmaya da özel önem gösterdikleri de dikkatli gözlerden kaçmamaktadır. ABD'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi Weston'un, Kıbrıs Türk toplumu Lideri olarak Sayın Denktaş'ı tanımadıklarını, toplum lideri olarak Sayın Talat'ı tanıdıkları yolundaki açıklamaları Türk kamuoyunda fazlaca yankı bulmamıştır. ABD'nin bu müdahalesinin, onur kırıcılığı yanında, haksız ve yararsız olması da bir sorun oluşturmaktadır.² Bu arada ABD, Kuzey Kıbrıs'ı tecrit etmeyeceğini, aksine belli düzeyde ekonomik yardım ve ticari ilişkileri üzerinde bazı düzenlemeler getirebileceğini hatta bazı temsilcilikler açabileceğinden bahsetmiştir. İşte ABD'nin bahse konu temsilcilikleri de içeren mo-

deli Tayvan Modeli'dir. Ekonomik ilişkiler devam ettiği sürece otomatik olarak siyasi ve diplomatik ilişkilerin de ister istemez devam edeceği aşıkardır.

Tayvan Modelinin Tarihçesi

Soğuk Savaş'ın kızıştığı diğer bir deyimle Sovyetler Birliği (SB)'nin ABD'ye durum üstünlüğü sağladığı 1971 yılında ABD, Vietnam bataklığından kurtulmak amacıyla SB'ne karşı etkin politika yürütmek için bir seri diplomatik atağa kalkmış idi. Bu model işte o zamanlar ortaya çıkmıştı. ABD, SB'ye karşı Çin ile bir ittifak oluşturmuştu. Dönemin Dışişleri Bakanı Henry Kissinger bu teklifi ortaya atmıştı. İki kez Çin'e giden Kissenger'in arkasından Şubat 1972'de ABD Başkanı Nixon Çin'e gitti. O tarihte iktidarda bulunan karizmatik lider Mao ile görüşmeler yapılarak ABD-Çin Ortak Diplomatik İlişkiler Bildirisi (*The Joint US-China Communique*) imzalanmıştı. Bildiride Pekin'in Çin'in tek temsilcisi yani Tayvan'ın da Çin'in bir parçası manasına gelen tek Çin politikası yer almıştı. Ekim 1972'de de ABD'nin girişimiyle Çin Halk Cumhuriyeti'nin tanınması ve Tayvan'ın Güvenlik Konseyi daimi üyeliğinin Çin'e geçmesine ilişkin 2758 No'lu kararname çıktı. 1978'de ABD-Çin Ortak Diplomatik İlişkiler Bildirisi ilan edilmiş ve 1 Ocak 1979'da ikili diplomatik ilişkiler karşılıklı iki büyükelçiliğinin açılması ile tesis edilebilmişti. Hemen arkasından aşağıdaki eylemler gerçekleştirildi.

- ABD –Tayvan diplomatik ilişkileri kesildi
- 1954 yılında imzalanan ABD-Tayvan Ortak Savunma Antlaşması iptal edildi.
- ABD'nin Tayvan'da konuşlandırdığı ABD kuvvetleri geri çekildi

28-29 Mart 1979'da, ABD Hükümeti Tayvan'daki çıkarlarını korumak ve çıkarlarını Çin Hükümetine anımsatmak üzere Temsilciler Meclisi ve Senato'da 18 maddelik Tayvanla İlişkiler Yasası'nı (*Taiwan Relations Act, TRA*) kabul etti ve Başkan

Carter da, 10 Nisan'da bu yasayı onayladı. Kabul edilen yasayla 26 Ocak 1979'da yürürlüğe giren tüzükte, aşağıdaki düzenlemeler yapılıyor ve bu şekilde Tayvan'ın savunma ve güvenlik konuları da garanti altına alınıyordu..

- Tayvan'a savunma nitelikli silahlar satmak
- Tehdite karşı ABD yardımı
- Tayvan halkının insani haklarını korumak.

Bütün bunlar ABD tarafından alınan tek taraflı tasarruflardı. Aslında yapılan, Tayvan'ın ABD tarafından koruma altına alınmasıydı. Diğer bir deyimle Tayvan'ın mevcut statüsünün ABD korumacılığında devam ettirilmesi idi. 1982 yılında ABD-Çin ortak bildirisinde ABD'nin Tayvan'a silah satışına tedricen son verilmesi istenildi. Ancak ABD Çin'e karşı Tayvan'ı güvence altına alabilmek amacıyla bazı stratejik silah satışına devam etti. 7 Eylül 1994 tarihinde Clinton Hükümeti Tayvan ile diplomatik ilişkilerini kestikten sonra Tayvan'a yönelik ilk siyasi özelliği taşıyan genelgesini yayınladı. Bu genelgede; iki ülkenin üst düzey yetkililerinin,

- Ekonomik, ticari ve kültürel ilişkiler oluşturabileceği,
- Tayvan Başkanı dışındaki üst düzey yetkililerinin bile Beyaz Saray'da görüşmeler yapabileceği hüküm altına alınıyordu.

Buna karşılık Çin de ABD'nin Tayvan ile ilişkilerini düzenleyen yasaların, iki ülke arasındaki diplomasi beyannamesine aykırı olduğunu ileri sürerek, ABD'nin Çin'in iç işlerine karıştığını iddia etmektedir.

ABD'NİN ELİNDEKİ TANINMA KARTI GKRY'Nİ MASAYA ÇEKMEYE YETEBİLECEK Mİ?

Bush yönetiminin yıllardır Makedonya adını kullanamayan eski Yugoslavya Cumhuriyeti'ni resmen tanıması, Yunanistan'ın şiddetli tepkisine yol açtı.³ Atina; ABD'nin Kuzey Kıbrıs ile doğrudan ilişki içerisine girmesinden korktuğu gibi, Tayvan'dan sonra Doğu Akdeniz'in ortasında Tayvan modeline benzer bir

modelin uygulanması ciddi bir rahatsızlık verebileceği endişesi ile de karşı karşıyadır. ABD'nin Makedonya Cumhuriyeti adıyla Üsküp Hükümeti'ni tanıması sonrası Yunan hükümetinin yaptığı açıklamalar, Başbakan Karamanlis'in krizi kontrol altında tutmak istediğinin belirtisidir. Çünkü hem bakanlar hem de parti yetkilileri aşırı milliyetçi grupların yeniden sokaklara dökülmesine açıkça karşı çıkmalarından kaynaklanmaktadır. Bu arada uzun zamandır sesi çıkmayan ana muhalefet partisi PASOK, Makedonya sorunuyla birlikte Karamanlis Hükümeti'ne yönelik eleştiri dozunu giderek arttırmıştır. PASOK yanlısı gazeteler eleştirinin dozunu arttırarak, Karamanlis'in işbaşına geldiği günden bu yana Yunanistan'ın uluslararası alanda bütün saygınlığının yitirilmesine neden olduğunu ABD'nin Makedonya'yı tanıyarak, Yunanistan'ı hiçe saydığını, Washington'un ikinci adımı da KKTC'yi tanıyarak atabileceğini yazmışlardır. Aslında Atina, ABD'nin Kuzey Kıbrıs ile doğrudan ilişki içerirse girmesinden, Rumların Annan Planı'na hayır demesinden yana korkmaktadır. ABD'nin Makedonya'yı tanıması yönündeki açılımı, Yunanistan'ın yanında ondan daha fazla da GKRY'ni de tedirgin ettiği gibi, GKR Lideri Tasos Papadopolos tarafından belli edilmese de ABD'nin Kuzey Kıbrıs ile doğrudan ilişki içine girmesinden ciddi kaygı duymalarına neden olmaktadır. Kaygının nedeni ise, Washington'dan gelen teknik bir kurulun Ekim ayının ortalarında Kuzey Kıbrıs'ın Ercan Havaalanı'nda incelemeler yapmasıdır. TC'nin AB'ye giriş kapsamında, Yunanistan ve GKRY'nin Kuzey Kıbrıs'ı tanınmasını önleyecek kozların kullanıldığı havası yaratıldığı için , hiç kimse ABD'nin daha ileri bir adım atacağına ihtimal vermemektedir. Ancak bir yandan Tayvan modeli diğer yandan Makedonya'nın tanınmasından sonra GKRY'nin uzlaşmaz tutumunu sürdürdüğü takdirde ABD'nin bu argümanı gündeme getirebileceğinden kuşku duyulmamaktadır. Ancak Makedonya'nın tanınmasından sonra, ABD'nin Kuzey Kıbrıs'ı tanıyacak yönde karar alması olasılığının da güçlendiği görüşü giderek yaygınlaşmaktadır. ABD, Annan Planı'nın yeniden canlandırılarak, GKRY'nin çözüme ikna edilmesinde etkin bir biçimde devreye girmesini de dikte

ettirmektedir. Girdiği takdirde, Ankara ile Washington arasında güven tazelendiği gibi, ABD'nin Makedonya örneği gibi Kuzey Kıbrıs'a destek yönünde bir bakıma geç kalan adım atması a-dada hem çözüm arayışını ve hem de TC-ABD ilişkilerine olumlu yansıyabilecektir.

GKRY'NİN TÜRKİYE TARAFINDAN AB ZEMİNİNDE TANINMA SORUNU

AB şimdiye kadar hiçbir aday ülkeye uygulamadığı bir yöntemi de deneyerek sorunlarını çözmemiş, sorunlarını çözmemeyi bir dış politika argümanı haline getiren bir ülkeyi kendi bünyesine almasını bilmiştir. Başka deyişle kendi sorunlarını AB'ne taşıyan bir GKRY'ni Yunanistan'ın bastırması ile AB'nin şemsiyesi altına alınmasına ön ayak olmuştur. GKRY, sadece Yunanistan ve kendi güdümündeki Kıbrıs sorunsalını, AB meselesi haline getirmeye çalışmış, kabul etmesek de, bunda da oldukça başarılı olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti 1 Mayıs 2004 tarihinde AB'ye tam üye olan 10 ülkeden dokuzu ile Gümrük Birliği (GB) anlaşması uygulayacağını Resmi Gazete'de yayımlayarak kamuoyuna resmen tanımadığını duyurmuştur. Bu duyuru TC'nin resmen tanımadığı onuncu ülke GKRY'nin devre dışı bırakılması işlemiydi. Bu duruş ve tavır sergileyiş tipik bir Türk aculluğu ve tipik bir Türk bürokrasisinin kolaycılığı idi. Ancak, bilinçli ve kararlı bir biçimde sırtını bir yerlere dayayan Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Türkiye'den gümrüksüz mal ithalini 2004 Temmuz ayında kabul ettiğini AB Komisyonuna bildirmiş ve bu konudaki olumlu ve kararlı tavrını kamuoyuna açıklamıştır. Bunun bir başka anlamı ise, Türk mallarının üçüncü bir ülkeye gereksinim duyularak Ermenistan'a girmesi olayının tersine TC ile GKRY arasında ticari ilişkilerin ikili düzeye gelmiş olmasıydı. Bu şekilde, diğer bir deyişle, Güney Kıbrıs'ın Rum tüccarları üçüncü bir ülkenin aracılığına ihtiyaç duymadan doğrudan Türk malı ithal etme serbestisi kazanmış oldular.

Bu işin eyleme sokulması için 6 Ekim 2004 tarihli AB Komisyonunun "İlerleme Raporu" ve bu raporun ekindeki Tavsi-

yeler (*Recommandation*) ve Etkileri (*Issues*) isimli, toplam 273 sayfa tutan üç raporun yayınlanmasına takaddüm eden devre beklenildi. Rumlar sabırlıydı, beklemesini biliyorlardı. Türkiye'nin yumuşak karnını çıkarması ısrarla beklenildi. Tabi ki çok geçmeden bu da gerçekleşti. Onlar için TC'nin imajının zedelenmesi önemliydi, dayatılan kapalı kapılar arkasındaki yaptırımlarla söylediklerinin tam tersi bir uygulamayı yaptırabildiler. Yine TC söylediğinin arkasında duramayan bir devlet imajı vermişti. Annan Planı'ndan bir katre ödün vermeyen hemen her vesileyle Annan Planı temelinde bir çözüm düşünmediklerini ifade eden GKRY, yine dediğini yaptırmanın dayanılmaz hafifliğini yaşıyordu. Diplomatik alanda bir zafer kazanmışlardı. Referandum öncesi M. Talat'a benimsettikleri "Yes Be Annem" seçim sloganından sonra, "Yes Man, Yes Sir" cü, Evet Efendimci bir yaklaşımı koskoca TC'ne dayatmasını bildiler. TC de uzunca bir zaman sümen altında bekledikten sonra GKRY'nin açılımını karşılıksız bırakmayarak, Türkiye ve AB arasında oluşturulan Gümrük Birliği'nin uygulanmasına ilişkin esaslar hakkında kararda değişiklik yapılmasına ilişkin bir karar yayınlamak zorunda kalmıştır.⁴ Resmi Gazete'de yayınlanan ve kamuoyunun fazlaca dikkatini çekmeyen konuyla ilgili metin şöyledir:

"(...) Karar Sayısı 2004/7895: 24/7/2002 tarihli ve 2002/4616 sayılı karamameye ektir...Ekli "Türkiye ve Avrupa Topluluğu Arasında Oluşturulan Gümrük Birliği'nin Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Kararın yürürlüğe konulması; Devlet Bakanlığının 28/9/2004 tarih ve 8671 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulunca 30/9/2004'de kararlaştırılmıştır.

Türkiye ve AB Arasında Oluşturulan Gümrük Birliği'nin Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar;

Madde1- 3/9/2002 tarihli ve 24865 sayılı resmi Gazetede yayımlanan 24/7/2002 tarihli 2002/4616 sayılı

karamamenin eki “Türkiye ve Avrupa Topluluğu Arasında Oluşturulan Gümrük Birliği’nin Uygulanmasına İlişkin Esaslar Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar’ın 2. maddesinin (a) bendi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir.

a) Avrupa Topluluğuna Üye Ülkeler ; Aşağıda adları belirtilen ülkeleri; Federal Almanya Cumhuriyeti, Fransa Cumhuriyeti, İtalya Cumhuriyeti, Belçika Krallığı, Lüksemburg Büyük Dükalığı, Danimarka Krallığı, İrlanda, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı, Yunanistan Cumhuriyeti, Portekiz Cumhuriyeti, İspanya Krallığı, Avusturya Cumhuriyeti, Finlandiya Cumhuriyeti, İsveç Krallığı, Çek Cumhuriyeti, Estonya Cumhuriyeti, Litvanya Cumhuriyeti, Letonya Cumhuriyeti, Macaristan Cumhuriyeti, Malta Cumhuriyeti, Polonya Cumhuriyeti, Slovenya Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, **Kıbrıs**...

AB üyesi 24 ülkenin devlet adları doğrudan ifade edilirken burada sadece “Kıbrıs” demekle yetinilmiştir. TC, işte bu kararla GKRK’ne ihracatını 2 Ekim 2004 tarihinden itibaren resmen serbest bıraktı. Güney Kıbrıs’a yapılan ihracatlarda, Gümrük Çıkış Beyannamelerinde ülke adı “Kıbrıs” olarak yazılmaya başlandı. Kıbrıs ifadesiyle işaret altına alınan başlıkta da belirtilen AB üyesi olan Kıbrıs’tır. Türk tarafı AB üyesi olmadığına göre, resmi gazetede yayımlanan metin GKRK’ni tek başına “Kıbrıs” olarak kabul etmek anlamına gelmektedir. TC, GKRK’ne Kasım ve Aralık aylarında toplam 62.850 ABD doları tutarında kayıt altına alınmış ihracat gerçekleşmiştir. 2005 yılının başlamasıyla birlikte atağa geçen KKTC Bakanlar Kurulu da bu yönde bir tavır sergileyerek, Kuzey Kıbrıs limanlarının Güney Kıbrıs’a açılması kararını almıştır.⁵ Olaya belgelendirme açısından dört köşe olarak bakan hukukçuların ortak kanısı Uluslararası Hukuk’a göre fiili (**de facto**) durumudur ve Kıbrıs ibaresinin TC Resmi Gazetesi’nde yer alması ve devletin organı bir kurumun resmi bir belgesinde ülke adının “**Kıbrıs**” olarak kayıt

altına alınması bir tanınmadır. Bunun yanına hiçbir şey yazılmadığı için bu bir devlet adı değildir, bir yer ismidir demek bir bürokratik kolaycılık yoludur. AB, Rum tarafını Türk tarafını dışlayarak “Kıbrıs” olarak tescil ediyor, TC resmi gazetede yer veriyor ve hatta Gümrük Birliği kapsamı içine alıyorsunuz, istediğiniz kadar tanımıyorum deyin , siz o topluluğu AB’nin istediği gibi tescil etmiş olursunuz. TC’nin uluslararası arenada bağlayıcı özelliğini olabilmesi için, bunun uluslararası boyuta taşınması ve Türkiye tarafından deklere edilmesi gerekmektedir, ancak GKRY amacına ulaşmış olduğu görülmektedir. Bu yorumlamalara ek olarak küçük bir kısım hukukçular da **“bu teknik bir konudur, iki ülke arasında ticareti hedeflemektedir, her iki dünya savaşında savaş eden ülkeler arasında bile benzer durum ile karşılaşmıştır.”** diyebilmektedirler. **Tanınma olabilmesi için bir siyasi antlaşma gerekir, bu bir siyasi anlaşma değildir ya da en azından bir “modus vivendi”ye gereksinim bulunmaktadır.** söylemine gizemli bir biçimde güvenmektedir. Protokol imzalamanın ise ne de facto, ne de jure, ne de zımni tanıma ile uzaktan yakında ilgisi yoktur. diyenler de çıkmaktadır. Etten püften gerekçeleri bir tarafa bırakacak olursak, bu açılımlar, bir **“de jure”** (resmi ve meşru olarak) tanınmadır. TC-AP Karma Parlamento Komisyonu Eşbaşkanı Joost Lagendijk’in biraz da alaycı bir tabiri ile **“light tanıma”** anlamından çok daha ileri bir seviyeyi ifade etmektedir. Zaten TC de bunun, 17 Aralık Zirve Sonuç Bildirisinin 18. maddesiyle sözünü vermiştir. Devlet Bakanı’nın parafesi Başbakan’ının sözü ile ** 3 Ekim 2005 tarihine kadar, Ankara Antlaşması’nın GKRY’de içinde bulunduğu 10 yeni ülkeye teşmil edilmesi koşulunu kabul etmiştir. Ek protokolün imzalanması resmen ve meşru bir tanınmadır. AB Savunma ve Dış politika Yüksek Temsilcisi eski İspanya Dışişleri Bakanı ve Türk kamuoyunun yakından tanıdığı Xavier Solana televizyonlara vermiş olduğu bir demecinde **“Tanımadığınız kimseyle müzakere edemezsiniz”** dedikten sonra “Türkiye’nin Kıbrıs’ı tanıması gerek” şeklinde konuşması savımızı güçlendirmektedir. Sonunda da Fransa Cumhurbaşkanı Chirac , **“Ankara Ant-**

laşması Protokolü imzalanmazsa müzakereler başla-
maz.” diyerek tanınma süreci konusunda tartışılan soruna son noktayı koymuştur. Bu konuda sessiz kalmak ve beklemek ya da **“ben de seni tanımayrum”** diyen Temel’li yaklaşımlar sergilemek sorunu içinden çıkılmaz bir hale getireceği kuşkusuzdur. Çok yaygın ve bilinen **“Sükut ikrardan gelir”** Türk özdeyişi sorunları çözmeyeceği gibi kabul görür bir yaklaşımı da sergilemektedir. Kendi seçmeninin karşısına çıkarak **“TC, Rum Kesimi ile protokol imzalamayacak”** demek ucuz iç politika malzemesinden öte, soruna akılcı yaklaşmamakla eşdeğerdir.

BEKLENİLEN DEMOKLES’İN KILICI RUM VETOSU

AB şemsiyesi altında büyük bir güç bulan GKRY, şimdilerde pek de fazla sıkça telaffuz edecek bir biçimde **“Bizi tanımazsanız, sizi veto ederiz”** yaklaşımını sergilemektedir. Hatta bu süreç AB’nin üst ve yetkili kurulu da dahil olmak üzere TC’nin 62 kez Rum vetosu ile karşı karşıya bulunmasını da dikte ettirmektedir. Burada sorulması gereken GKRY’nin bu yetkiyi kullanabilme erkinin bulunup bulunmadığının test edilmesidir. Diğer söyleyişle Rum vetosu bir anlamda AB’nin sorunudur. AB’nin genel çıkarının GKRY ile çelişip çelişmediğini AB’nin çok iyi etüd etmesi gerekmektedir. AB, kendi genel çıkarını taahhüt altına sokan GKRY’ni kendi küçük çıkarı için ipotek altına aldığı anda, veto kartını kullanamayacağını ihsas ettirmek zorundadır. Burada bir başka yaptırıcı güç ise, ABD’dir. ABD’nin Makedonya açılımı Yunanistan’ın geriye atılmasını sağlamıştır. Aynı yaklaşım KKTC’ne de yapıldığı takdirde Annan Planı temelinde GKRY masaya oturulabileceğinin bilinmesi, TC’nin AB açılımını da kolaylaştırabilecektir. AKEL Partisi’nin tam desteğini alan GKRY Lideri Papadopoulos’un nasıl köşeye sıkıştırılabileceğinin bilinmesi ise bir başka önemli yaklaşımı sergilemektedir. Bu açılımlarda TC’nin tavrı ise Kıbrıs Meşalesi’nin Londra ve Zürih Antlaşmaları ve BM şemsiyesi altında çözülmesinin gerekliliğini “yeniden” tüm dünyaya ilan etmek zorundadır.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ'NİN AFGANİSTAN'DAKİ GÖREVİ ÜSTLENMESİNİN KIBRIS'A VE KIBRIS TÜRK BARIŞ KUVVETLERİNE ETKİSİ

Kıbrıs'ta çözüm için masaya koşullar koyarak oturmak üzere yeşil ışık yakan Kıbrıs Rum Yönetim Lideri Tasos Papadopoulos, Türkiye'nin AB üyelik müzakerelerinde yerine getirmesi gereken yükümlülükleri; işgale son vermek, yaptığı istilayı kınamak ve adadan askerlerini çekmek olarak sıralamıştır. Papadopoulos Haravgi gazetesine verdiği demeçte "Tüm bunlar Türkiye'nin yerine getirmesini beklediğimiz yükümlülüklerdir. Biz taleplerimizin tatmin edilmesi için Türkiye'nin sürekli AB denetiminde olmasını istiyoruz"⁶ diyerek, TC'nin adadan asker çekilmesi bir yana Garanti Antlaşması çerçevesinde yapmış olduğu Barış hareketini istila olarak gösterip kınamasını koşulu ile AB zeminindeki çözümlemelerden yana olduğu tavrını sergilemiştir. Soruna GKR Liderinin açıklamaları ve Şubat ayında yeniden bir seçim atmosferine girecek olan Kuzey Kıbrıs'a geniş bir yaklaşımla bakıldığında, Kıbrıs ile Afganistan açılımının birbirlerine etkileşim içinde olduğu görülmektedir. En geç 2005 yılının Şubat ayında Afganistan'a 3. Kolordu karargahı ve bağlıları ile bir adet İl Yeniden İnşa timinin gönderilmesi ister istemez bu birliklerin rotasyon sorununu ve 3. Kolordu sorumluluk bölgesinin devredilmesi meselesini gündeme getirmektedir. İşte burada, meydana gelen bu kuvvet takviyesi ve rotasyon sorunu, Kıbrıs çözümünde Annan Planı'nın yeniden canlandırılmasında Kıbrıs'ta kuvvet azaltılması yönünde yeni bir açılımın gündeme gelmesini gerekli kılmaktadır. Referandum sonrası gerek ABD ve AB gerek İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) açıklamaları ne Türkiye'yi ne de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini pek tatmin etmemiştir. Kıbrıs Türk tarafının AB'ne % 65 düzeyde "evet" demiş olması, Annan Planı'nı yeniden dirilme çabaları içerisinde olanlara, adeta hukuki bir gerekçe yaratmaktadır. Rum tarafı ise hayır deyiş ölçütünü Kıbrıs'taki Türk askeri varlığıyla özdeşleştirmiştir. Türkiye'den istediği diğer iki husus ise Kıbrıs'ın tanınması ve Kıbrıs'taki TC yurttaşı yerleşiklerin geri

alınmasıdır. Kıbrıs sorununun Annan Planı olmadan çözümlenmesinin mimarı olan GKR Lideri Papadopoulos da, AB üyesi her ülkenin temel ulusal çıkarı için koşullar ne olursa olsun, veto hakkına sahip olmasına olanak sağlayan Lüksemburg Kuralı (*Luxemburg Clause*)'nı AB kapısında bulunan Türkiye için kullanabileceğini hemen her platformda açıkça ifade etmektedir. Sorun, ilk etapta Türkiye Cumhuriyeti ve Kıbrıs Türk tarafının Rumlara Annan Planı'ndaki bir ödünü ve çözüme yaklaştıracak bir açılımı olarak kolordu seviyesindeki Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri'nin adadan çekilmesinde düğümlenmektedir. İşte bu düğümün 3. Kolordu Karargahı ve bağlıları ile bir adet İl Yeniden İnşa Timinin Afganistan'a gitmesiyle birlikte Girne'deki Kolordu Karargahı ve bağlılarının anavatana çekilmesiyle çözülebileceği izlenimini taşımaktadır. Hem ABD hem de AB'nin bir taşla iki kuş vurma ile özdeşleşecek ikili açılımının önümüzdeki günlerde Türk ve Kıbrıs kamuoyunun gündemini fazlasıyla işgal edebileceği değerlendirilmektedir. Burada önemle yanıtlanması gerekenin iktidar tarafından kapalı kapılar arkasında verilen sözler sonrası kamuoyunun nasıl ikna edilebileceğidir. Hükümet tarafından ödenecek faturanın siyasi denklemin sağlığı açısından ağır olabileceği düşünülmektedir. Ancak CHP'nin ana muhalefet görevini bir yana bırakarak, kendi işlerine dönmesi hükümetin işini kolaylaştıracağına benzemektedir.

SONUÇ

Kıbrıs sorunun çözümünde BM şemsiyesi altında hazırlanacak yeni inisiyatifin zemini referandumda kabul edilen V. Annan Planı olmalıdır. AB ve ABD'nin bastırmasıyla masada olacak plan iki tarafın akılcı rezervlerini gözeterek açılımları göz önünde bulundurmalıdır. Ancak bu açılımlardan önce referandum sonrasında bir hayal kırıklığı yaşayan Türk tarafının plana destek verebilmesi için AB ve ABD tarafından Ercan Havaalanı'nın uluslararası uçuşlara, kuzeydeki limanların deniz trafiğine açılması ve direkt ticaretin başlaması gibi açılımlar yapması gerektiğini zorunlu kılmaktadır. Bu açılımlarda TC'nin tavrı ise

Kıbrıs Meselesi'nin Londra ve Zürih Antlaşmaları ve BM şemsiyesi altında çözülmesinin gerekliliğini “yeniden” tüm dünyaya ilan etmek zorunda olduğudur. ABD'nin Makedonya tanınması açılımı dış politik kulvarda Yunanistan'ı duraksatmıştır. Benzer bir biçimde, ABD'nin Kıbrıs Türk tarafını Tayvan Modeli gibi tanımaya doğru adım atması, etik ve politik olarak çözüm istemeyen taraf olarak görünen GKRK Türkiye'ye veto kartını kullanmasını engelleyeceği gibi, masaya çekilmesine yararlı olabilecektir. Bu yaklaşım ABD tarafından KKTC'ne de uygulandığı takdirde Annan Planı temelindeki TC'nin, AB açılımını da kolaylaştırabilecektir.

BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

- ¹ Bilindiği gibi ABD, Türkiye'yi Lozan sonrası tanımamıştır. ABD – Türkiye arasındaki ilişkiler sui generis (*kendine özgü*) “modus vivendi” uygulamasıyla 1928 yılından itibaren ancak rayına oturtulmuştur. Modus vivendi uygulaması, bir uluslararası siyasi antlaşmanın Temsilciler Meclisinde 2/3 yeterli çoğunlukta kabul edilmemesinden sonra, 1/2 çoğunluğu geçen ve fakat 2/3'ün altında kalan sonuçlarda yapılan uygulamadır.
- ² Gündüz Aktan, **Kıbrıs ve Yine Amerika**, Radikal Gazetesi, 29. 05. 2004.
- ³ Amerika'nın Sesi Radyosu, 9 Kasım 2004, Saat 2100-2200 Türkçe Yayını
- ⁴ Resmi Gazete, 2 Ekim 2004.
- ⁵ Birgün Gazetesi, 07 Ocak 2005.
- ^{**} TC'nin 59. Hükümeti bu konuda bir ilki gerçekleştirmiş, sözlü bir antlaşmayı uluslararası literatüre sokmuştur.
- ⁶ Yorgo Kırbaki, “Türkiye İstilayı Kınamalı”, Radikal Gazetesi, 28 Aralık 2004.

KIBRIS'IN KADERİNDE 17 ARALIK 2004 VE SONRASI: Rum-Yunan'ın Yeni Stratejisi Nedir? Karşı Stratejimiz Ne Olmalı?

Sabahattin İSMAİL*

A. RUM-YUNAN LİDERLERİ AB ÜYELİĞİNİ NASIL DEĞERLENDİRDİ, YENİ STRATEJİLERİ NE OLDU?

Rum-Yunan liderlerinin, Güney Kıbrıs'ın 1 Mayıs 2004'de gerçekleşen AB'ye tam üyeliğini "Dolaylı Enosis" olarak değerlendirdikleri 2 Mayıs tarihli Rum gazeteleri ile VOLKAN gazetesinde yayımlanmıştır. Bu değerlendirmeleri anımsatmakta yarar vardır:

Yunanistan Başbakanı Karamanlis:

*"Helenizmin en büyük zaferi gerçekleşti"*¹

Pasok lideri Papandreu:

*"Kıbrıs'ın AB'ye katılımı Helenizm için tarihi bir gündür... Kıbrıs'ın AB'ye katılımıyla büyük bir stratejik hedef gerçek olmaktadır"*²

* KKTC Cumhurbaşkanlığı Müşaviri, Gazeteci-Yazar.

Rum yönetimi Başkanı Papadopoulos:

“İşgale karşı direndik ve kazandık... 44 yıl önce Kıbrıs Cumhuriyeti’nin ilanından sonra tarihimizin ikinci en önemli aşamasını elde ettik”³

Glafkos Klerides:

“Kıbrıs’ın AB üyeliği Kıbrıs Helenizminin en büyük vizyonunu oluşturuyor ve Kıbrıs Cumhuriyeti’nin ilanından sonra en büyük başarıyı oluşturacaktır”⁴

DİSİ Başkanı Anastasiades:

“Kıbrıs’ı AB ile birleştirmekle aynı zamanda Yunanistan’la da birleştiriyoruz..AB üyeliği Yunanistan’la Enosis demektir”⁵

Rum yönetiminin, 1960 Antlaşmaları ve Garanti Antlaşması çiğnenerek, tüm Kıbrıs adına ve tüm Kıbrıs’ın meşru hükümeti olarak AB’ye üye olmasının “dolaylı enosis” anlamına geleceği değerlendirmesini, yanılmıyorsa ilk kez Cumhurbaşkanı Denktaş yaptı. Daha sonra Klerides baklayı ağzından çıkardı ve onu DİSİ Başkanı Anasatiades izledi. Sonra 19 Nisan 2003’de adaya gelen Yunan Başbakanı Simitis aynı ifşaatı AB dönem Başkanı olarak ziyaret ettiği Lefkoşa’nın Rum kesimindeki konuşmasında yaparak: *“Enosisi Başardık”* dedi. Konuşma, tüm Rum televizyonlarından naklen de yayınlandı.⁶ Bu açıklamalar, Rum-Yunan ikilisinin, AKP’nin 1.5 yıllık hükümet döneminde izlediği yanlış politika sonucu, 400 yıllık hedeflerine ulaşarak Megali İdea’nın içinde yer alan Kıbrıs’ın yarısını “fiilen”, tümünü ise hiç olmazsa “AB hukuku nezdinde ve kağıt üstünde” dolaylı da olsa Yunanistan’la birleştirmeyi başardıklarını göstermektedir. *Ne var ki, onlar için küçük bir sorun daha vardır... Egemenliklerini adanın Kuzeyine yayamamışlardır... Kuzeyde Türklerin KKTC diye ayrı bir devletleri vardır... Bu devlet, Türk askeri tarafından korunmaktadır... Kuzeyde hala güçlü bir Türk Kolordusu ve onların “yerleşik” diye adlandırdığı önemli sayıda TC kökenli nüfus vardır... Şimdi sıra onları adadan çıkarmaya gelmiştir ve bu, en büyük stratejik hedefleridir.... Bunu sağlamaları halinde KKTC tasfiye edilecek, Rum egemenliği tüm*

adaya yayılacak ve Türkiye'nin Kıbrıs ile olan bağları koparılabilecektir...

Onlar için önemli olan, bunu yaparken, elde etmiş oldukları "stratejik kazanımdan" ödün vermemektir. Bunun için de AB'ye tam üye olmanın yarattığı tüm imkanları kullanmaktadırlar. AB'ye tam üye olmaları ve Türkiye'nin AB'ye her koşulda üye olma isteği onlara yeni imkanlar yaratmaktadır.

Rum-Yunan liderleri hep şunu söylemişlerdir:

"AB'ye üyelik, ekonomik bir hedef değil siyasi bir hedeftir... AB'ye üye olarak Kıbrıs Cumhuriyeti'ni konsolide edeceğiz, herhangi bir şekilde yıkılması ihtimalini ortadan kaldıracacağız, adayı AB sınırları içine katacağız, ondan sonra da AB'nin yardımı ile Türk askerini adadan çıkaracak, KKTC'yi ortadan kaldıracak ve tüm adada egemen olacağız... Böylece tüm göçmenler ata yadigarı mülklerine geri dönecek, işgalcilerin geride bıraktığı 400 yıllık misafir Türk azınlığı adadan çıkarılacaktır..."

B. 1 MAYIS 2004 SONRASI RUM STRATEJİSİ NE OLDU?

En önemli stratejik hedeflerinden birine ulaşan Rum-Yunan ikilisi, yeni stratejik hedeflerini gerçekleştirmek için 1 Mayıs sonrası stratejileri şöyle olacaktı:

1. Türkiye'nin AB kapısı önündeki ısrarlı duruşunu değerlendirerek önce işgal altında bulundurdıkları devletin Türkiye tarafından da tanınmasını sağlamak, müzakere sürecinde veto tehdidiyle askerlerinin ve "yerleşik" dedikleri TC kökenli nüfusun adadan çekilmesi için bir takvim sunmasını sağlamak... Bu konuda AB desteğini elde etmek... (Nitekim AB-Türkiye Karma Parlamento Komisyonu Başkanı Lajendik, 'Türkiye askerlerini çekmek için uygun bir üslupla 5 yıllık takvim sunacağını söyledi' diyerek tavrını koymuştur.
2. Bu süre içinde KKTC'ye uygulanan izolasyon politikasını sürdürmek, ambargoların devamını sağlamak. İzolasyonu azaltmak için alınacak tedbirlerin "meşru hükümetin onayı" şartına bağlı olmasını sağlamak.

3. Her ne pahasına olursa olsun KKTC'nin tanınmasını önlemek... Bu amaçla KKTC içinde de bugüne kadar ittifak yapılan sol güçlerden destek almak, onlarla bu yönde işbirliği yapmak ve onları sözde “çözüm ve birleşik Kıbrıs” hedefine bağlı tutarak oyalamak... Onların KKTC'nin tanınması çizgisine gelmesini önlemek.
4. Rum çoğunluğun hakimiyetini öngörmeyen, Türklere azınlık hakları dışında haklar öngören, AB'ye üye olmuş “Kıbrıs Cumhuriyeti”nin yapısını bozacak ve Türkleri eşit ortak kabul edecek herhangi bir plan dayatmasına her ne pahasına olursa olsun karşı çıkmak.
5. Uzun süreli mücadele stratejisi ile Kıbrıs Türklerinin zaman içinde direnişi bırakarak kendiliğinden çözülmesini beklemek, böylece azınlık hakları temelinde bir anlaşmayı dayatarak onların “Kıbrıs Cumhuriyeti’ne iltihakını sağlamak. (Bugün KKTC içinde küçük de olsa bu görüşü savunan bir parti ve destekçileri vardır)

Doğal olarak, 24 Nisan referandumundan bir gece önce ağlayarak “*Kıbrıs devletinin dağılmasını, Türkiye’nin garantörlüğünü ve adada asker kalmasını, Rum mallarının sadece bir kısmını almayı kabul etmem. Bir devlet devraldım, bir toplum olarak devretmem*”⁷ diyen Papadopoulos’un, AB’ye, tüm Kıbrıs adına ve tek meşru hükümet olarak üye olduktan ve devletini konsolide ettikten sonra bu unsurları içeren bir planı kabul etmesi hiç söz konusu değildir... Zaten her gün yaptığı açıklamalar da bunu kanıtlamaktadır.

C. RUM STRATEJİSİNE KARŞI, TÜRK STRATEJİSİ NE OLMALIDIR?

Rum’un bu stratejisini bozacak ve onları iki devlet temelinde bir anlaşmaya zorlayacak tek bir strateji vardır ;

KKTC’nin varlığını korumak için son derece ısrarlı olmak, direnişi kararlı olarak sürdürmek, üçüncü ülkeler tarafından da TANINMA konusunda ısrar etmek, iki eşit-egemen devleti iç-

meyen hiçbir plana onay vermemek, Rum devletini tüm Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak asla tanımamak.

Bu stratejinin ara hedefi olarak tüm ambargoların kalkması, AB Komisyonu tarafından hazırlanan direk mali yardım ve serbest ticaret tüzüklerinin, komisyonun hazırladığı şekliyle onaylanması, yabancı uçak ve gemilerin KKTC limanlarına gelmesinin serbest bırakılması, KKTC'nin güçlendirilerek konsolidasyonu.

Bu nedenle Türkiye ve KKTC'de, TANINMA stratejisi konusunda kamuoyu oluşturmak, KKTC Meclisi, MGK ve TBMM'den bağlayıcı kararlar çıkarmak Türkiye ve KKTC'nin müzakere masasında elini güçlendirecektir.

D. 20 ŞUBAT 2005 SEÇİMLERİ, ANNAN PLANI'IN YENİDEN MÜZAKERESİ VE İKİNCİ REFERANDUM

1 Mayıs'tan sonra Rum-Yunan stratejisi bu şekilde belirlenirken, Türkiye'nin, 3 Ekim 2005'e kadar Rum yönetimini bir anlamda dolaylı tanıma koşullu müzakere tarihi alması sonucu, ABD ve İngiltere'nin yeni bir girişimi gündeme gelmiştir. Türkiye'nin de desteklediği bu girişimin amacı ise 3 Ekim 2005'den önce Kıbrıs sorununu Annan Planı temelinde çözmek olarak belirlenmiştir.

Buna göre, KKTC'de Şubat ayında yapılacak genel seçimlerden ve Nisan ayında yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra Mayıs-Eylül dönemi içinde müzakereler başlatması için BM Genel Sekreteri'nin devreye girmesi istenecektir.

Annan Planı temelinde başlatılacak yeni süreçte, Rumların plandaki itirazlarının tatmin edilmesi yönüne gidileceği, böylece ortaya çıkacak sonucun her iki tarafta da yeniden referanduma sunulacağı, Türk tarafının ikinci bir referanduma ve Annan Planı'nın değiştirilmesine yeşil ışık yaktığı ileri sürülmektedir.

Nitekim Başbakan Erdoğan'ın son zamanlarda yaptığı açıklamalar da bunu doğrulamaktadır... Associated Press Ajan-

si'nin 25 Aralık 2004 tarihinde verdiği bir haberde Başbakan Erdoğan'ın "*BM'nin, Kıbrıs Planı yeniden gözden geçirilebilir*"⁸ dediği belirtilmiştir. Böylece Başbakan Erdoğan'ın daha önce birçok kez vurguladığı "*Annan Planı çökmüştür, ikinci referandum söz konusu değildir*"⁹ şeklindeki açıklamalarını terk ettiği ortaya çıkmıştır.

Hiç şüphesiz bu türden haberlerin şimdiden yoğunlaşmasının bir diğer amacı da, "yeni çözüm beklentileri" yaratarak ve "bu çözümün ancak Talat'la olacağı" mesajını vererek, Talat ve partisine seçim desteği sağlamaktır.

Nitekim seçimler yaklaşırken, örneğin Ocak sonu veya Şubat ayı başlarında AB, İngiltere ve ABD'nin bugüne kadar söz verip de yapmadıkları bazı hususları, Talat'a seçim desteği sağlamak için yapmaya başlamaları da büyük olasılıktır.

Örneğin, birkaç ABD ve İngiliz uçağı Ercan'a inebilir, Kıbrıs Türklerine uygulanan İngiliz Vizesi kaldırılabilir, KTHY'ye direk uçuş izni verilebilir, 30 milyon dolarlık ABD ve 259 milyon dolarlık AB yardımlarının, Talat'ı güçlendirecek şekilde dağıtılmasına başlanabilir vs.

Rum basınında yayınlanan haberlerde, "*verdiği sözleri tutmayan Talat'ın prestij kaybettiği ve ABD'nin Talat'a bir seçim hediyesi vermek için Ercan'ı uçaklarına açtığının ilan edeceği*" yönünde iddialar yer almıştır.¹⁰ Ancak ne var ki, tam üyelik müzakereleri başlamadan önce, sırf sorunu "çözmüş" olmak için, Türkiye hükümetinin, AB'nin de baskılarıyla, Rum yönetimine tavizler vererek, örneğin Annan Planı'daki değişiklik isteklerini kabul ederek, sorunu Rumların istediği şekilde "çözme" yönünde adım atması da bir olasılıktır... Nitekim, Yunan ve Atina basınında ABD'deki siyasi gözlemciler kaynak gösterilerek: "*Başbakan Erdoğan'ın bir sürpriz daha yaparak Annan Planı'nda Rumların istediği değişiklikleri kabul edeceği ve Rumların güvenlik endişelerini gidermek için Türk askerlerinin tüzümünü çekmeyi taahhüt edeceği*" ne ilişkin haberler yer almıştır.¹¹

Talat'ın seçimleri kazanması AB, ABD ve Rum liderliği açısından bu nedenle önemlidir.

Bu durum karşısında Şubat ve Nisan seçimlerinde, tavize karşı çıkanlar açısından şu hususlar önem kazanmaktadır:

1. Seçimlerde, devleti savunan, KKTC'nin bir anlaşmanın iki eşit-egemen kurucu ortağından biri olmasında ısrar eden siyasi partilerin desteklenmesi, AB-ABD yandaşı partilerin güç kaybetmesi.
2. Seçim platformu kullanılarak, görüşmelerin ancak KKTC'nin tanınması ve bir anlaşmanın eşit kurucu ortağı olmasının önceden kabul edilmesi halinde başlayabileceği konusunda kamuoyu oluşturulması,
3. Türkiye'nin etkin ve fiili garantörlüğünün, KKTC'nin devlet varlığının, egemenliğinin, 30 yıldır çıkardığı yasalar çerçevesinde yapılan icraatların hiçbir şekilde tartışma konusu yapılmaması yönünde kamuoyu oluşturulması,
4. Sınır sorununun, doruk anlaşmalarında da belirtildiği şekilde "verimlilik, yeterlilik, mülkiyet ve güvenlik" kıstasları çerçevesinde, mülkiyet sorununun ise global tazminatlar ve takas yöntemiyle çözümlenmesi konularının asla pazarlık yapılamayacağı hususunda kamuoyu oluşturulması,
5. Doruk anlaşmalarında belirtilen iki kesimlilik ve iki toplumluluk ilkelerinin sulandırılmasının asla kabul edilemeyeceği yönünde kamuoyu oluşturulması.

Bu hususlar üzerinde kamuoyu oluşturulması ve seçimlerde bu ilkeleri savunanların güçlü çıkması, başlatılacak olan yeni süreçte istenmeyen tavizlerin dayatılmasını zorlaştıracaktır.

Bilindiği gibi referandumun hemen öncesinde ardı ardına yapılan açıklamalarda "Rumların HAYIR, Türklerin de EVET demesi halinde, Kıbrıs Türklerinin ambargo ve tecritten kurtarılacağı, dünya ile bütünleşmesinin sağlanacağı, KKTC'nin tanınacağı doğrudan mali yardım yapılacağı"¹² belirtilmiş ve halka bu hususlarda birçok taahhütlerde bulunulmuştu.

Verilen bunca söze ve bu sözlerin hiçbirinin tutulmamasına karşın, Annan Planı'ı yeniden müzakereyi kabul edecek, Rum değişikliklerini onaylayacak ve ikinci bir referandumu gündeme

getirecek politikalara ve siyasilere seçimlerde hiçbir şekilde destek verilmemesi gerekmektedir.

E. ÇÖZÜM OLMAZSA 3 EKİM'DE RUM YÖNETİMİNİ DOLAYLI TANIMA OLUR MU? TÜRKİYE'NİN POLİTİKASI NE OLMALI?

Rum-Yunan ikilisinin bugün uyguladığı strateji 3 Ekim 2005 öncesi yeni görüşmelerden kaçmak ve Türkiye'nin, "Kıbrıs Cumhuriyeti" adlı Rum devletini 3 Ekim 2005'de resmen, olmazsa dolaylı olarak tanıması için, AB ve ABD'nin de desteği ile baskılarını sürdürmektir. 3 Ekim'de, tüm Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanınma garantisi alan Rum yönetiminin, adadaki egemenliğini Türklerle paylaşacağı bir anlaşmaya kesinlikle ihtiyacı yoktur.

AB'nin de Türkiye'nin, Rum yönetimi ile Gümrük Birliği protokolünü imzalamasında ısrarlı olduğu, 3 Ekim'den sonra müzakerelerin başlamasının buna bağlı olduğunu Türkiye'ye her fırsatta bildirdiği gözlenmektedir. Nitekim Hollanda Başbakanı ve AB dönem başkanı Balkanende, yaptığı açıklamada aynı şeyi söylemiş ve şöyle konuşmuştur : *"3 Ekim 2005'de hukuki tanıma olmayacaktır ancak gerekli olan hukuki tanımının başlangıcı ve ilk adımı olacaktır. Türkiye Kıbrıs'ı tanıma konusunda ilk adımı atmıştır... Görüşmelere başlamasından sonra geçecek sürede tam üyelik gündeme geldiği zaman, bu tanıma işlemi zaten gerçekleşmiş olacaktır."*¹³ demiştir.

Hollanda Dışişleri Bakanı Bernard Bott ise şöyle konuşmuştur:

*"Müzakerelerin başlayacağı Ekim 2005'e kadar, Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımak için adımlar atması gerekir."*¹⁴

AP Dışişleri Komisyonu Başkanı Elmar Brok:

*"Kıbrıs müzakereler için bir ön şarttır. Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımaması kabul edilemez"*¹⁵ demiştir.

Belçika Başbakanı Verhofstadt:

*“Kıbrıs sorunu çözülmezse, Türkiye tam üye olamayacak, Ankara antlaşması protokolünün imzalanması, Türkiye’nin Kıbrıs Cumhuriyeti’ni tanıması yönünde atılan çok büyük bir adım olacak.”*¹⁶ şeklinde değerlendirme yapmıştır.

Danimarka Başbakanı Rasmussen de açıklamasında: *“bunun hukuki bir tanıma olmamakla beraber, yaşamın pratikte gerektirdiği gerçek bir tanıma olduğunu”*¹⁷ vurgulamıştır.

Açıkça görüldüğü gibi, Türkiye’nin böyle bir yola gitmesi, Rum yönetimini resmen tanıdığı anlamına gelmese bile, o yönde atılmış bir adım olarak sayılacak ve ardından, müzakere süreci içinde, resmi tanınma talep edilecektir.

Gümrük birliği çerçevesinde ticaret başlayınca Rum işadamlarının işlerini takip etmek amacıyla Konsolosluk ve Büyükelçilik açılması için baskılar başlamayacak mı?

40 yıldır tanınmayan, eli kanlı, gayrı meşru, işgalci bir idareyi tüm Kıbrıs’ın meşru hükümeti olarak gayrı resmi veya dolaylı olarak tanımak 40 yıldır izlenen milli politikanın iflası anlamına gelmeyecek mi?

Onu muhatap alıp protokol imzalamak, KKTC ile yapılmayan serbest ticareti onunla yapmak, oturup ticarete ortaya çıkacak sorunları görüşmek, sonra da “ben resmen tanımadım” demek, acı gerçeği değiştirebilir mi?

Böyle bir ilişki KKTC’de nasıl bir psikolojik ve ekonomik çöküntü yaratabilir? KKTC ekonomisi Türkiye-Güney Kıbrıs Gümrük Birliği’nden nasıl etkilenebilir?

Bunlar üzerinde tüm boyutlarıyla çok ciddi olarak düşünülmelidir.

Bu sorulardan hareketle, “Türkiye, AB üyesi Rum yönetimi ile hiç mi ilişki kurmayacaktır?” sorusu sorulabilir. Kuracaksa, karşılığını alarak kurmalıdır. Buna göre:

1. KKTC ile de aynı serbest ticari ilişkiyi kurmak. Yani, aynı anda, KKTC ile de Gümrük Birliği’ne gidilmelidir....

2. Rum tarafı ile kurulacak serbest ticari ilişki, Kıbrıs bir bütün olarak algılandığına göre, KKTC limanları üzerinden kurulmalıdır. Yeşil Hat tüzüğü, Güneyle KKTC üzerinden ticari ilişkiye imkan vermektedir...
3. Tüm vaatlere ve sözlere karşın bir türlü kaldırılmayan KKTC üzerindeki ambargo ve tecrit kaldırılmalıdır.

Türkiye bunları AB'ye kabul ettirmelidir. Rum tarafının eşit-egemenlik ve iki kurucu devlet temelinde bir anlaşmaya yeni müzakere sürecinde de uzak durması halinde, Türkiye bu hususları AB'ye kabul ettirmek için ısrarlı olmalı, olmazsa, 3 Ekim 2005'de Rum tarafını Gümrük Birliği kapsamı dışında tutmalıdır.

Rum yönetiminin tüm çözüm girişimlerini reddetmesine karşın, bu hususların hiçbirini karşılık olarak elde etmeden Rum yönetimi ile dolaylı tanıma anlamına gelecek bir protokol imzalamak, Kıbrıs davasını kaybetmek olacaktır. Çünkü bunun ardından bu kez resmi tanınma baskısı, konsolosluk-elçilik açma istekleri gelecektir...

Bir kez daha vurgulamakta yarar var: *Dolaylı dahi olsa, Türkiye'nin işgalci, yasa dışı, eli kanlı Rum yönetimini, tüm Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanıması, KKTC'nin Gümrük Birliği kapsamı dışında tutulması ve ambargoların sürmesi halinde, Kıbrıs davası kaybedilmiş olacaktır.*

F. DOLAYLI DA OLSA RUM YÖNETİMİNİ TANIMAK HANGİ ANLAMA GELİR?

Dolaylı da olsa gayrı meşru Rum yönetiminin tüm Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanınarak bu gayrı meşru devletle protokol imzalayarak Gümrük Birliği'ni başlatmak ve Kıbrıs Türk Halkı ile Gümrük Birliği'ne gitmemek demek;

- Türkiye'nin Garanti ettiği ve iki eşit kurucu halka dayanan bir ortaklık Cumhuriyeti kuran 1960 Anlaşmalarının kendi elimizle ortadan kaldırılması demektir.

- 1974 Türk Barış Harekatını ve adadaki Türk askeri varlığını meşru kılan Garanti Anlaşmasının kendi elimizle yok edilmesi ve zaman içinde Türk ordusunun, Rumlara ait bir adada işgalci duruma düşürülmesi demektir.
- Kıbrıs'ta iki eşit otonom yönetim bulunduğunu kabul eden 30 Temmuz 1974 Cenevre Anlaşmasının kendi elimizle geçersiz hale getirilmesi demektir.
- İki Halkın eşitliğini vurgulayan tüm BM belgelerinin kendi elimizle geçersiz hale getirilmesi demektir.
- İki Halkın, eşitlik temelinde iki bölge, iki toplumlu bir federasyon oluşturmalarını öngören 1977-1979 Doruk anlaşmalarının ortadan kaldırılması demektir.
- Adanın geleceğine, self-determinasyon hakkına sahip iki eşit halkın ayrı ayrı yapacakları referandumlarla karar verecekleri ilkesinin yok edilmesi demektir.
- Bu çerçevede 24 Nisan'da yapılan referandumun ve sonuçlarının dikkate alınmaması ve Rumlar lehine geçersiz ilan edilmesi demektir.
- Türkiye'nin ada üzerindeki meşru hak ve çıkarlarının ihlali, Türkiye'nin de bu ihlale ortak olması, Kıbrıs'ın Türkiye'den koparılması, Türkiye'nin haklarının güvencesi olan Türk varlığının Rum insafına terk edilmesi, Enosis'in kendi elimizle gerçekleşmesi ve Türkiye'nin, KKTC ile, Doğu Akdeniz'de elde ettiği stratejik üstünlüğü kaybetmesi sürecinin başlaması demektir.
- KKTC'nin tanınmasından vazgeçilmesi, Türk Büyükelçiliğinin Güney'e kaydırılması, Rumların Türkiye'de elçilik açması, Kıbrıs Türk Halkının Rum devleti içinde azınlık duruma düşürülmesi sürecinin başlaması demektir.
- Rum devletinin son 40 yıldır aldığı tek yanlı ve gayri meşru kararların ve geçirdiği gayri meşru yasaların hukuki geçerliğini kabul etmek ve Rum yönetiminin Kıbrıs Türklerinin de meşru hükümeti olduğunu kabul etmektir.

- Bütün eski Rum mallarının Rumlara iadesini ve 30 yıllık kullanım kayıplarından dolayı tazminat ödemeyi kabul etmemize ilişkin sürecin hızlanması demektir.
- Rumların anlaşmaya HAYIR demelerinin ödüllendirilmesi, Papadopoulos'un haklı olduğunun teslim edilmesi, Rum uzlaşmazlığının teşvik edilmesi ve adada eşit egemenlik, kurucu ortaklık ve iki devletlilik temelinde bir anlaşma arayışından vazgeçilerek Kıbrıs'ın Yunanistan'a hediye edilmesi demektir.
- Türkiye'nin haklı olduğu en güçlü davası ile AB'a üyelik için elinde tuttuğu en büyük kozun kaybedilmesi ve bu kez Ege ile diğer konularda başka taviz taleplerine çanak tutulması demektir.
- TBMM'de bugüne kadar Kıbrıs konusunda oybirliği ile alınan kararların çiğnenmesi demektir.
- Yarım asırlık mücadelenin sıfırla çarpılması, en zor şartlarda bile kabul edilmeyen dayatmanın kabul edilmesi ve cüce Rum devleti karşısında teslim bayrağının çekilmesi demektir.

Özetle, Türkiye, KKTC tanınmadan veya KKTC ile Gümrük Birliği'ne gitmeden, ambargolar ve tecrit kaldırılmadan, Rum yönetimini dolaylı tanıma anlamına gelen Gümrük Birliği protokolünü imzalamaması gerekmektedir.

G. NE YAPILMASI GEREKİR?

Böyle bir sonuçla karşılaşmamak için Türkiye'nin, 3 Ekim 2005'e kadar, yani önümüzdeki 10 ay içinde şu hususlardan birini gerçekleştirmesi gerekmektedir:

1. Kıbrıs sorununu iki eşit-egemen halk; iki eşit-devlet temelinde çözmek. (Ancak, bu konuda artık Papadopoulos'u motive edecek hiçbir etken kalmamıştır. 3 Ekim'de Türkiye tarafından dolaylı da olsa tanınacağına dair AB Zirve Güvencesi alan Papadopoulos, egemenliğini ve adayı eşit şekilde Türk Halkı ile niye paylaşsın? Yüzde yüz Rumlardan oluşan ve AB

üyeliği ile tescillenen kendi devletini Türklerle niye bölüş-sün?).

2. Bu arada ambargoların ve tecridin kaldırılması, askıya alınan serbest ticaret tüzüğü ve direk mali yardım tüzüğünün bir an önce geçmesi için AB ve Rum yönetimi üzerinde büyük baskı kurmak, bu olmazsa Rum yönetimini dolaylı tanıma anlamına gelen Gümrük Birliği protokolünü imzalamamak.
3. Bu da olmazsa, 3 Ekim 2005 tarihinde, yani Rumlarla gümrük birliği uyum protokolünü imzalarken, aynı anda KKTC ile de aynı protokolü imzalamak ve Güneye gönderilecek ihraç mallarının KKTC üzerinden gitmesini sağlamak, bu amaçla Kıbrıslı Türk işadamlarını etkin şekilde devreye sokmak.
4. Papadopoulos bir anlaşmaya yanaşmayacağından ve Rum yönetimini tüm Kıbrıs'ın meşru yönetimi olarak tanınması için baskılar yoğunlaşacağından ve müzakere süreci içinde hukuki tanıma kaçınılmaz hale geleceğinden, aynı anda KKTC'nin de tanınması için büyük bir kampanya başlatmak. Bu sağlanmadan Rum yönetimini hukuki olarak tanımayı asla kabul etmemek.

Ğ. RUM YÖNETİMİNİN DOLAYLI TANINMASINDAN DAHA YAKIN TEHLİKE DE VAR

3 Ekim 2005'e kadar çözüm olmaması halinde ortaya çıkacak tehlikeye karşın, Rum yönetiminin dolaylı tanınmasından daha yakın bir tehlike de vardır. Türk kamuoyu, siyasi partiler, basın, örgütler ve aydınlar, Rum yönetiminin dolaylı tanınması ile meşgul olduğu için bu yakın tehlike gözlerden kaçmıştır. Tehlike nedir?

Türkiye'nin 3 Ekim sıkıntısını istismar ederek, Annan Planı'nın, AB, ABD ve BM işbirliğiyle Rumların istediği gibi değiştirilmesi, "çözüm ve antlaşma" adına Türk tarafına kabul ettirilmesi, KKTC'nin tasfiyesi ve Kıbrıs'ın Türkiye'den koparılmasıdır. Bu senaryo şöyle gelişebilir:

1. Senaryonun 1. aşamasında, Şubat ayında yapılacak erken seçimlerde dış güçler, Rum tarafının Annan Planı'nda istediği değişiklikleri kabul edecek bir iktidarın oluşması için maddi-manevi, ekonomik ve siyasi tüm ağırlıklarını koyabilir. Böylece yeniden Annan Planı'nı onaylayan bir hükümet oluşabilir.
2. Senaryonun 2. aşamasında, Nisan ayında yapılacak olan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Rumların Annan Planı'nda istediği değişikliklere imza atacak olan Annan Planı'nı savunan bir kişinin "görüşmeci Cumhurbaşkanlığına" seçilmesi aynı yöntemlerle sağlanabilir. Cumhurbaşkanı Denktaş yeniden aday olmayacağını açıkladığı için bu iş onlar açısından daha kolay olacaktır.
3. Senaryonun 3. aşamasında BM Genel Sekreteri Annan, Mayıs-Eylül dönemini kapsayacak olan yeni müzakere sürecini başlatabilir ve Rumların Annan Planı'daki değişiklik isteklerini de içeren yeni İngiliz-ABD-Rum planını sunabilir. Bu aşamada daha önce *"Annan Planı'ı yeniden müzakere etmeyiz, değişiklik kabul etmeyiz, 2. bir referanduma gitmeyiz, Annan Planı ölmüştür"* diye açıklama yapan Türk tarafı bu sözlerini bir yana bırakarak Rumların isteklerini görüşmeye başlayabilir.
4. KKTC'de iktidara getirilen yeni hükümet ve "görüşmeci-Cumhurbaşkanı", ABD, AB, İngiltere'nin telkinleri ve Türk hükümetinin de desteği ile bu plana imza atabilir. Türk hükümeti, *"bu planı kabul etmezsek, 3 Ekim 2005'de Rum devletini tanımak zorunda kalacağız, o zaman tüm Kıbrıs'ı kaybedeceğiz, Türkler de azınlık olacak, işgalci duruma düşeceğiz; tanımazsak bu kez tam üyelik müzakereleri başlamayacak, Türkiye'nin AB hedefi, Kıbrıs yüzünden feda olacak"* diyerek bu anlaşmaya destek verebilir. Üstelik bunu yaparken, *"ne yapalım, oradaki hükümet, görüşmeci ve halk bunu kabul etti, bu durumda bize bir şey söylemek düşmez"* diyerek, sorumluluğu da Kıbrıs Türk Halkının üzerine atabilir. Hatta bununla da yetinmeyerek *"40 yıllık Kıbrıs sorunu-*

nu çözdük. Büyük Zafer kazandık, Rumları anlaşmaya zorladık, Türk eyaletinin garantörü olmamızı kabul ettirdik” diyerek, Ankara ve İstanbul’da Zafer Şölenleri tertipleyebilir.

5. Rum isteklerini kabul ederek KKTC’yi tasfiye edecek ve Rum ağırlıklı “birleşik Kıbrıs’ın” Türk eyaletini oluşturmayı hazmedecek olan KKTC’deki yeni hükümet ve görüşmeci-Cumhurbaşkanı ise, “Ne yapalım, 3 Ekimde Türkiye Rum yönetimini tanırsa her şeyi kaybedecektik, azınlık olacaktık, yama olacaktık, anlaşmayı kabul etmezsek Türkiye’nin önünü kapatacaktık, müzakereler başlamayacaktı” diyerek “40 yılda çözülmeyen Kıbrıs sorununu çözdükleri” için büyük barış şölenleri düzenleyebilir.
6. Bunlar olursa, AB, ABD ve BM, “görüşmeci Cumhurbaşkanı” ve onlara destek veren Türk hükümetine açıklamalarla destek verecekler, gösterdikleri “liderlik ve uzlaşma anlayışı” için övgüler düzebilir, “yılın devlet adamı ödülü”nü verebilir ve büyük bir olasılıkla Nobel Barış Ödülü’ne de aday gösterebilir.
7. Senaryonun 4. aşamasında ise imzalanan anlaşma uygulanarak, Türk askerinin ve Türkiye’den Kıbrıs’a gelen on binlerce kişinin geri çekilmesi takviminin uygulanmasına başlanabilir, Rumlara verilecek köy ve kentlerin boşaltılmasına geçilerek on binlerce Rum Kuzey’e dönmeye başlayabilir.
8. Senaryonun 5. ve son aşamasında ise, Kıbrıs’taki bağımsız Türk devletinin tasfiyesi gerçekleşebilir, böylece, Kıbrıs’taki Türk varlığını yok etmeyi ve Kıbrıs’ı Türkiye’den koparmayı amaçlayan 2. Girit senaryosunun son perdesi başlamış olabilir.

H. 3. ANNAN PLANI ZEMİN OLABİLİR Mİ?

Rum tarafının görüşmelerin başlaması ile ilgili ön koşulları içinde en ilginç, müzakerelerin 3. Annan Planı temelinde yapılmasıdır. Bilindiği gibi planın 3. versiyonunda Güzelyurt yanında Karpaz’ın da Rumlara verilmesi öngörülmekte, mülkiyet

düzenlemesi ve Türk askerlerinin çekilmesi Rum isteklerine daha yakın düzenlenmekteydi.

Bu planın kabulü için Lahey'de 10-11 Mart 2004'de müzakereler yapılmış ancak Türkiye ve Cumhurbaşkanı Denктаş'ın kararlı tutumu sonucu baskı ve dayatmalar boşa çıkarılmıştı.

Papadopoulos 3. Annan Planı'nı müzakerelere temel kabul ettiğini açıklarken, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'den de aynı yönde bir açıklama gelmesi acaba rastlantı mı, yoksa Brüksel'de varılan gizli bir mutabakat mı söz konusudur?

Gül'ün *"ilginç bir tesadüf"* olarak, yaptığı açıklamada, o dönem Başbakan olduğuna atıfta bulunarak: *"Daha deneyimli olsaydı Lahey'de 3. Annan Planı'ı kabul edebileceğini"* söylemiş ve şöyle konuşmuştur:

- *"İki ay daha tecrübeli olsaydım, Lahey'de bu işi bitirirdim. Sayın Denктаş, her zaman karşı görüşlerini söylüyor ama sağ olsun, Türkiye'nin oluşturduğu nihai karara mutlaka uyuyor. Kendisiyle son ana kadar hayır demeyeceği konusunda mutabakata varmıştık. Mümtaz Soysal Hoca, 'Hayır demeye gidiyoruz' deyince iş bitti."* Böylece daha ilk anda Papadopoulos'un ortaya koyduğu 3. Annan Planı şartı ile Gül'ün *"şimdiki aklım olsaydı, Lahey'de işi bitirirdim"* deyişi yüzde yüz örtüşmüştür. Bir başka deyişle Gül, şimdi 3. Annan Planı gündeme gelirse, (Papadopoulos getirmiştir) reddetmeyeceğini peşinen söylemiş olmaktadır.

Papadopoulos, artık bu ön koşulunda ısrar etmez mi?

Zaten, şimdi muhatap alınan kişinin de, Annan Planı'a karşı çıkan Cumhurbaşkanı Denктаş değil, 3. Annan Planı'ın kabulü için Mart 2004'de miting üstüne miting yapan, sokak eylemleri ile Denктаş'a baskı yapmaya kalkan ve hâlâ Lahey'de 3. planı kabul etmediği için Denктаş'ı suçlayan Mehmet Ali Talat olması tehlikeyi artırmaktadır.

Bir başka deyişle, Papadopoulos, 3. Plan için bastırırken, Türk hükümeti yanında, KKTC hükümetini de daha işin başında garantiye almıştır. Sırada diğer koşullarını kabul ettirmek vardır.

Bunun üzerine bir de SOLANA'lı AB sosu eklenir, 3. Annan Planı'na "SOLANA PLANI" adı konur ve Rum-Yunan ikilisinin tam üye olduğu AB bu şekilde işe karıştırılırsa, müzakerelerin başlaması için Papadopoulos'un en önemli koşulları ses-sizce kabul edilmiş olacaktır.

POLİTİS gazetesi 22 Aralık tarihli sayısında bu endişelerimizi doğrulayan şu bilgileri manşetinde vermektedir:

"3. Annan Planı'na Dönüş -Lefkoşa Yeni İnisiyatif İçin Şartlar Koşmaya Başladı: Lefkoşa perde gerisi pazarlıkta; ancak Annan Planı'nın 3. versiyonu temel alınırsa yeni inisiyatife müdahil olmayı kabul edeceğini iletiyor. Yani; Mart 2003'te Lahey'de Türkiye ve Denktaş tarafından reddedilen çözüm belgesi. Aynı zamanda uluslararası unsur, BM müzakerecisinin Avrupa kimlikli mutlak otorite sahibi saygın birisinin olmasına yöneliyor. (Bu haberden 4 gün sonra, ortaya SOLANA'nın adı atılmıştır. -S. İsmail) Hedef; Türkiye'nin AB'ye üyelik müzakerelerine başlamasından önce, Kıbrıs'ın yeniden birleştirilmesidir. Temel; psikolojik nedenlerle farklı bir isimle anılacak olan, daraltılmış bir Annan planı olacak. Çünkü referandumdan sonra Kıbrıs Rum tarafında BM Genel Sekreteri'nin belgesi özellikle olumsuz bir görüntüye sahip oldu."

Politis'in haberinde ilave olarak, şu bilgi de yer almıştır:

*"Ankara perde gerisinde, müdahale hakkının Kıbrıs Türk oluşturucu devleti ile sınırlandırılmasını ve yerleşiklerin sayısını azaltmayı tartışacağını söyledi."*¹⁸

Demek ki, Papadopoulos'un "garantörlüğün kaldırılması" ve "yerleşiklerin çekilmesi" yönündeki diğer iki ön koşulu da perde gerisinde kabul edilmiştir. Buna göre garanti anlaşması değiştirilecek ve 1960 Antlaşmalarından kaynaklanan Türkiye'nin tüm ada üzerindeki hakkı, sadece Türk eyaleti ile sınırlandırılmış olacaktır. Tabii, bir süre sonra "AB üyesi bir ülkenin bir eyaleti, başka bir ülke tarafından garanti edilemez" denerek bu da kaldırılacaktır.

Ve, Politis devam ediyor:

“3. Annan Planı hiçbir zaman referanduma sunulmadı. Bu da Kıbrıslı Türklerin; çözüm üzerinde uzlaşılması durumunda ikinci bir referandum yapılmasını reddetmelerine olanak tanımıyor. Uluslararası unsur; olası yeni müzakerelerin; güvenlik, çözümün hayata geçirilmesi, yerleşikler yönlerinin ve çözümün ekonomik yönünün saptanması gerekeceğini net şekilde ortaya koyuyor. Annan Planı’nın 3. versiyonunda en birincisi mülkiyet olan çeşitli konular çok detaylı şekilde düzenlenmiyordu. Mülkiyet gibi konuların yeni versiyona, eski versiyonundan aktarılabileceği değerlendiriliyor.”^{19[19]}

İ. BU TEHLİKE NASIL SAVUŞTURULABİLİR?

Rum basın haberlerinde, Rum yönetimi Başkanı ve tüm Rum siyasi parti liderleri, Annan Planı temelinde görüşmeyi kabul ettiklerini, yukarıda da vurguladığımız gibi, ancak bunun planın 5. ve son versiyonu değil, kendi lehlerine olan 3. versiyonu temelinde olması gerektiğini, ayrıca BM Genel sekreterinin son kararı veren “hakem” pozisyonunda olmasını kabul etmeyeceklerini, üzerinde anlaşılmış bir metin olmadan yeni bir referanduma gitmeyi kabul etmeyeceklerini, Türk askerinin ve “yerleşiklerin” adadan çıkmasında, garanti anlaşmasının ise değiştirilmesinde ve AB-BM garantisinde ısrarlı olduklarını vurgulamışlardır.²⁰

Böylece 3 Ekim’de nasıl olsa tanınacaklarının rahatlığı içinde tüm taleplerini yüzde yüz kabul ettirmek için, yüklerini adamakıllı yukarıya yığmışlardır.

Acemilik ve yanlış politikalar sonucu içine düşülen bu tuzaktan kurtulmak olası mı?

Bu mümkündür. Şöyle ki;

1. Kıbrıs Türkleri, Şubat ve Nisan seçimlerinde dış güçler önünde asla diz çökmeyecek siyasi güçleri destekler ve Meclis çoğunluğunu teslimiyetçiliğe karşı çıkanlardan oluşturur,

2. Bu çerçevede, Cumhurbaşkanı Denктаş, bulunduğu makamda mücadele için daha çok imkana ve siyasi ağırlığa sahip olduğu gerçeğinden hareketle yeniden aday olur,
3. Kıbrıs Türkleri, Cumhurbaşkanı Denктаş liderliğinde birleşir, UBP, aday olması halinde Denктаş'ı destekleyeceğini ve aday göstermeyeceğini açıklar, genel seçimlerde ise KKTC'yi savunan tüm partiler tek yumruk olarak birlikte hareket eder,
4. Cumhurbaşkanı Denктаş etrafından birleşecek olan Kıbrıs Türkleri, Anadolu'ya açılır, Türk ulusuna gerçekler anlatır ve Türkiye'de KKTC'ye sahip çıkan, siyasi partilerle milli basını büyük bir kampanya ile harekete geçirir, tüm Anadolu 1958'lerde olduğu gibi Kıbrıs mitingleri ile ayağa kaldırılır,
5. Bu arada görüşmelere ancak, ambargoların şimdiden kaldırılması, limanlarımızdan serbest ticaretin başlaması, bağımsızlık ve egemenliğimizin kabulü halinde oturacağımız, "Annan'ın hakemliğini ve boşlukları doldurmasını kabul etmeyeceğimiz" ve başarısızlık halinde KKTC'nin tanınacağı güvencesi istediğimiz ilan edilir,

Bu önkoşullar üzerinde kararlılıkla ısrar edilirse, Rum önkoşulları ile masaya oturma ve teslimiyetçi bir anlaşma baskısı savuşturulabilir.

J. RUM KOŞULLARINI BELİRLEDİ, BİZ NE YAPIYORUZ?

Gelinen aşamada Rum tarafı oldukça rahattır. Bu rahatlık şu gelişmelerden kaynaklanmaktadır:

1. AB'ye tam üyedir. Diğer 25 üye ile eşit söz hakkına sahiptir. 41 yıldır işgal ettikleri devleti, bir Rum devleti olarak AB içinde konsolide etmişlerdir.
2. En geç 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye'nin kendilerini tüm Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanıması yönünde AB güvencesi almıştır. Bu isteğini AB zirve kararı ve AB politikası haline getirmiştir. Zor durumda olan Türkiye'dir.

3. Türkiye'nin verdiği taahhüdü tutmaması halinde müzakere-lerin başlamasını veto etme hakkı vardır. (Papadopoulos bu- nu her gün açıklamaktadır.).
4. Türkiye'nin AB'ye üye olmasını istemeyen ülkeler, veto kul- lanmalarını desteklemektedir.
5. Rum siyasi partileri birlik içinde izlenen politikaya destek vermektedir.

Rum yönetimi bu durumun verdiği rahatlık içinde, kaskatı durmaktadır. Bu çerçevede müzakerelerin kendi koşulları altın- da başlaması için inatla bastırmaktadır. Geçmiş dönemde çı- kardığı dersler ışığında, Papadopoulos tarafından görüşmelerin başlaması için belirlenen ön koşullar Rum Ulusal Konseyi tara- fından da benimsenmiştir.

Peki, Vasiliu dışındaki tüm Rum siyasi partilerinin ve Papadopoulos'un, müzakerelerin yeniden başlamasının önüne koydukları önkoşullar ne anlama geliyor?

1. Koşul: Annan Planı'nın son şekli değil, 3. şekli esas alınmalı. Ancak bu şekli de *"çözümüne değil, müzakerelere esas olmalı."*

Annan Planı'nın 3. şekli, bilindiği gibi Lahey'de ortaya ko- nan ve Rumların en çok lehine olan, bu nedenle Cumhurbaşkanı Denktaş'ın reddettiği versiyondur. Üstelik Rum liderler, bunu bile çözüme değil, müzakerelere esas almak istiyor. Bu- nun da anlamı, en çok kendi lehlerine olan 3. versiyonu bile daha da kendi lehlerine değiştirmek istedikleridir. Yine bunun anlamı, Türk tarafının bu planı reddedeceğinden emin oldukları için bir sonuca ulaşamamanın sorumluluğunu bizim üstümüze atma hesabı yaptıklarıdır. Eğer reddetmezsek, Rumların lehine olan planı kabul etmiş, yani teslim olacağımız için yine amaçla- rına ulaşmış ve istedikleri bir çözümü elde etmiş olacaklardır.

2. Koşul: Annan'ın hakemliği kabul edilemez. Rum liderlerinin bundan kastı, Annan'ın daha önce olduğu gibi taraf- ların üzerinde anlaşamayacakları bir plana son şeklini verme, yani, daha önce olduğu gibi boşlukları doldurma hakkının ol-

mamasıdır. Bunun da anlamı taraflar, Rum yönetiminin hegemonyacı yaklaşımı nedeniyle hiçbir zaman ortak bir planda uzlaşamayacakları ve sorunun, Rum yönetiminin AB çatısı altında Türkiye tarafından tanınması yoluyla çözülmesinin planlandığıdır.

3. Koşul: Üzerinde anlaşmaya varılmayan bir metin referanduma sunulamaz. Rum liderlerinin bundan kastı, Annan'ın daha önce olduğu gibi, üzerinde anlaşmaya varılmamış, müzakereciler tarafından imzalanmamış bir metne, kendi aklınca son şeklini vererek referanduma sunma yetkisinin olmamasıdır. New York zirvesinde Denктаş'ın böyle bir şeyi reddedeceği düşüncesi ile dayatma bir referandumu istemeye istemeye kabul eden Papadopoulos, bir daha böyle bir riski göze almak niyetinde değildir. Yani, bunun anlamı, yüzde yüz kendi lehlerine olmayan ve onaylamadıkları bir planı asla referanduma sunmayacaklardır.

4. Koşul: Hiçbir müzakere takvimi dayatılmamalı ve Kıbrıs sorununun çözümü 3 Ekim'e endekslenmemeli, müzakerelerin ucu açık olmalıdır. Rum liderlerinin bundan kastı, 3 Ekim tarihine kadar beğenmedikleri bir sonuç ortaya çıkarsa, müzakere sürecini devam ettirmek, Türk tarafını masada tutarak oyalamak, müzakereler sürdüğü için KKTC'nin tanınmasını önlemek, ama diğer yandan da kendi devletlerinin 3 Ekim'de Türkiye tarafından tüm Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanınmasını sağlamaktır. Böylece devam eden müzakereler de Türkiye tarafından tanınan "*Kıbrıs'ın meşru hükümeti*" ile, içindeki "*azınlık*" toplumun müzakeresi şekline dönüşecektir. Bir başka deyişle, sorun, Rum devletinin meşruiyetini masada bize de kabul ettirerek sözüm ona "*çözülecektir*".

Özetle, EVET'çi Anastasiades ve Klerides'in kızı Kety Klerides dahil,²¹ Rum liderlerin üzerinde hemfikir olduğu 4 koşulun anlamı, Kıbrıs Türk Halkını azınlık statüsüne düşürecek ve Rum egemenliğini tüm adaya yayacak bir "çözüm"den başka bir şey düşünmedikleridir.

Rum yönetimi, bu koşullarının kabul edilmesi ve görüşmelerin başlaması halinde, bir anlaşmanın mutlaka içermesi gereken kırmızı çizgilerini ve koşullarını da şöyle belirlemiştir:

- 1- **Türk askerlerinin daimi olarak Kıbrıs'ta kalmasına hayır.** (Annan Planı bile Türk askerlerinin 18 yılda çekilmesini, adada kalacak az sayıdaki Türk askerinin durumunun da belirli sürelerde gözden geçirilmesini öngörüyordu.)
- 2- **Federal devletin ekonomisi üniter olmalıdır.** (Yani Rum başkanın yönettiği tek merkez bankası olmalı ve Rum ekonomisinin Türk ekonomisini yutmasına kapı açık olmalı.)
- 3- **Devletin bir çeşit işleyebilirliği olmalıdır.** (Yani, ortak devlette Türklerin veto ve ayrı oy çoğunluğu hakları olmamalı.)
4. **Adada kalacak olan yerleşiklerin sayısına katı bir tavan sınırı getirilmelidir.** (Yani, Yunanistan ve Rusya'dan adaya gelen on binlerce Yunan ve Rus adada kalırken, Türkiye'den gelen on binlerce KKTC vatandaşı adadan çıkarılmalı ve anlaşmadan sonra da Türkiye'den adaya yerleşmek yasaklanmalı.)
- 5- **Adada kalacak olan yerleşiklerin, ikinci bir referandum yapılması durumunda oy hakları olmamalı.** (Yani, KKTC Anayasasına göre Türkiye'den gelip adaya yerleşen ve eşit vatandaş olan kişilere karşı ayrımcılık yapılmalı ve tüm hakları ellerinden alınmalı.)
- 6- **Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin Kıbrıs'ta daimi garantörlük hakları kaldırılmalı.**²² (Yani, Türkiye bir saldırı halinde bir daha adaya asker gönderememeli, ada üzerinde 1960 anlaşmaları ile elde ettiği meşru hak ve çıkarlarına son verilmeli.)

Rum tarafının şartları bunlarla da sınırlı değil. Görüşme sürecinde talep ettiği hususlar da vardır. Bunlar ise şöyle sıralanmaktadır:

- 1- **Türkiye'nin; adanın Kuzey kesimini kolonize etmek suretiyle demografik oluşumu değiştirmeye son ver-**

mesi. (Yani şimdiden Türkiye'den adaya nüfus akışı yasaklanmalı.)

2-Türkiye'nin, işgal askerlerini çekmesi. (Yani, daha bir anlaşma olmadan asker çekme işlemleri başlamalı.)

3- Kıbrıslı Türklerin; sürekli olarak Rum malları üzerine bina inşa etmek suretiyle, ağır oldu bittiler yaratmaya son vermeleri.²³ (Yani KKTC'deki tüm ekonomik gelişme ve yatırımlar şimdiden durdurulmalı, eski Rum malları, geri gelecek Rumlar için hazır tutulmalı)

Bu önkoşullarla Papadopoulos Türk tarafına aslında iki seçenek sunmaktadır:

1. Ya şimdiden teslim olun, şartlarımızı kabul ederek KKTC'yi tasfiye edin ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ne katılın.
2. Ya da 3 Ekim 2005'de taahhüdünüz gereği zaten tanımak zorunda olduğunuzu "*Kıbrıs Cumhuriyeti*"ni tanıyın. O zaman da sorun kendiliğinden Kıbrıs Cumhuriyeti çatısı altında "*çözülmüş*" olur.

K. BU KOŞULLAR İKİNCİ SEVR ANLAMINA GELİR

Bunlar aslında eşit-egemenlik; eşit-kurucu ortaklık; eşit-iki halk-iki devlet temelinde yeni bir Cumhuriyet kurmak için ileri sürülen koşullar değil, zafer kazandığını sanan bir tarafın, savaşı kaybettiğini düşündüğü tarafa sunduğu teslim koşullarıdır. Bir başka deyişle, **Kıbrıs Türk Halkı için "İkinci Sevr"dir.**

Kıbrıs Türk Halkı, Rum'a karşı savaş kaybetmediğini, tam aksi, eşine ender rastlanan bir zafer kazandığını bilmektedir. O nedenle, teslim koşullarını kabul etmesi kesinlikle söz konusu değildir.

Kıbrıs Türk halkı ve Türk Ulusu bu teslim koşullarını kabul etmeyeceğine, Rum yönetimi ise AB'yi arkasına almasının rahatlığı içinde kendi koşullarından vazgeçmeyeceğine göre mevcut statüko devam edecektir demektir.

L. TÜRK TARAFI DA DENGİ SAĞLAMAK İÇİN KENDİ MÜZAKERE KOŞULLARINI BELİRLEMELİDİR

Rum tarafınca belirlenen önkoşulları dengeleyecek olan kendi koşullarımızdır. Bu koşullar şöyle olabilir:

1. Masaya oturmada egemenlik ve bağımsızlığımızın, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iki eşit kurucu ortak halkından biri olduğumuzun kabul edilmesi,
2. 41 yıldır devam eden insanlık dışı tüm ambargolara ve tecride son verilmesi
3. Görüşmelerin Annan Planı çerçevesinde olmaması,
4. Annan'ın boşlukları doldurmasının ve plana son şeklini vererek referanduma sunmasının kabul edilmemesi.
5. Referanduma sunulacak metnin, tarafların üzerinde anlaştığı ve imzaladıkları bir anlaşma olması

KKTC Meclisi ve hükümet bu hususları Meclis'ten geçirerek Milli Karar haline getirmelidir. Bu, pazarlık gücünü yükseltecektir.

Daha sonra ise Türkiye ile bu ilkeler üzerinde mutabakat sağlanarak ortak politika belirlenmelidir.

Bunların yapılmaması ve Papadopoulos'un şartlarını karşı şartlarla dengelememek halinde, Türk tarafı bir süre sonra Rum tarafının müzakerelere başlama koşullarını kabule zorlanacaktır. Bir kere bunu başarmaları halinde ise, Rum koşulları altında yapılacak müzakerelerin sonucu tam teslim olacaktır.

Bu durumda KKTC ve Türkiye'nin önünde 2 seçenek vardır:

Ya Rumların istedikleri koşullar kabul edilecek, yada bu koşullar reddedilip KKTC devleti kararlılıkla savunulacak.

Rum koşullarını reddetmek, karşı koşullar ve KKTC devleti üzerinde direnmeye devam etmek, çözümün iki eşit-egemen devletin bağımsız varlığı temelinde olmasını sağlayacaktır. Bu durumda biri AB'ye tam üye olan, diğeri ise AB ile özel ilişkileri

bulunan iki bağımsız-egemen devlet olacaktır. Yani, EURO TAKSİM...

Zaman içinde bu devletler aralarındaki sorunları çözerlerse, bir Ortaklık Konseyi çatısı altında birleşip, eşit şartlarda AB'ye üye Birleşik Kıbrıs Cumhuriyetleri Birliği'ni oluşturabilirler. Eğer çözemelerse, Kuzey'deki devlet, üye olma zamanı geldiğinde Türkiye ile birlikte AB'nin tam üyesi haline gelebilir. Yani, Kıbrıs sorununun son safhasında bulunmaktadır ve bu safhada da kararlılıkla direnmeye devam edilirse Kıbrıs'taki bağımsız Türk devleti korunabilecektir...

M. RUMLARA GÖRE BİR İHTİMAL DAHA VAR: TOPRAK KARŞILIĞINDA KADİFE AYRILIK

Atina'da yayınlanan ve Yunan Başbakanı Karamanlis'e yakınlığı ile bilinen Kathimerini gazetesi ile Rum basının haberlerine göre, Rum-Yunan ikilisi, Annan Planı gibi karmaşık, uygulanması imkansız bir plana dayanarak Türklerle egemenliği paylaşmak yerine, iki devletli temiz bir çözüm üzerinde de düşünmeye başlamıştır. Bu çerçevede, gerek Atina'da, gerekse Güneyde etkili birtakım kişilerin yoğun şekilde çalıştığı da iddia edilmiştir.²⁴

Buna göre, Türklerden alınabilecek kadar toprak alınacak, Türk askerinin adadan ayrılması sağlanacak, buna karşın iki ayrı bağımsız devlet formülü kabul edilecektir.

Rum basınına yansıyan haberlere göre, her gün artan sayıda Rum, KADİFE AYRILIK diye nitelendirdikleri iki devletli çözümün en saf, en temiz ve en sorunsuz çözüm olduğu görüşünü savunmaktadır.

Bu seçeneğin, iki halk arasında genel kabul görmesi halinde, biri yüzde yüz Rumlardan oluşan AB üyesi Rum devleti, diğeri ise AB ve Türkiye ile çok özel ilişkiler içinde olan ve yüzde yüz Türklerden oluşan tanınmış bir KKTC çözümün kendisi olacaktır.

Bu iki devlet, birbirlerinin bağımsızlıklarına, sınırlarına ve egemenliklerine saygı temelinde aralarında çok iyi komşuluk ilişkileri kurabilecektir. Aralarındaki ilişkileri koordine etmek için başlangıçta, iki devletin eşit sayıda bakan ve milletvekilinin katılımıyla bir ORTAKLIK KONEYİ de oluşturabileceklerdir. İleride isterlerse gönüllü iradelerine bağlı olarak önce Konfederal, sonra federal bir model de oluşturabileceklerdir.

1994 yılında emekli dört Yunan Büyükelçisi de ortak yayınladıkları bir kitapta bu görüşlere yer verdi. En son Mayıs 2004'de, yine Atina'da yayınlanan TANEA gazetesi de Rum yönetimi Başkanı Papadopoulos'un bu konu üzerinde çalıştığını yazmıştır.²⁵

4 emekli Yunan Büyükelçisi yazdıkları kitapta söz konusu görüşü savunmaktaydılar:

- “1. Bugüne kadar olan talebimiz birleşik ve bölünmemiş Kıbrıs'tı. Fakat olayların gidişatı bize, Türkler tarafından bugünkü bölünmüşlüğü'nün devam ettirilmesi amacıyla yaratılmış ve devam ettirilecek olan durum muvacehesinde, Yunan tarafınca reddedilmiş olan bir konfederasyona doğru gittiğimizi göstermektedir.
2. İki ayrı devletin oluşması olasılığının incelenmesi, bize alınması gerekli ve imkanlar dahilindeki üstünlüklerin ve pazarlık paylarının sağlanmasını gerektirmektedir. Hepimiz, böyle bir düşüncenin tartışılmasının manevi ve siyasi olarak, özellikle Kıbrıslılar açısından ve genellikle Hellenizm açısından ne kadar zor olduğunu anlıyoruz. Böyle bir durumda son kararı verecek ve gerekli düzenlemeleri yapacak tabi ki Kıbrıs Rum tarafıdır. Sorunlar, görüşmeye uygun bir ortamda ve sorumluluk duygusuyla tartışılırsa zararlı olmaz. Ayrıca, sorunun yanlış değerlendirilmemesi gereken iki önemli unsur mevcuttur:
 - a) Kıbrıs Rumlarının, nüfus çoğunluğuyla oluşmuş olan bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti, Kıbrıs Türk unsurunun kaçınılmaz başkan yardımcılıkları veya parlamenter vetolar

veya dışışleri, savunma ve ekonomik konulardaki birlikte yönetim ve birlikte karar alma güçlükleri ile karşılaşmayacaktır. Ayrıca, Kıbrıs Türkleri tarafından Kuzey'de "e-şit" gelir dağılımını sağlamak amacıyla, Güneydeki müreffeh ekonomiden talep edecekleri kredilere karşı bir sorumluluğu olmayacaktır.

İlaveten, ayrılık şeklinde bir çözüm şu anlama gelmektedir: Türk hakimiyeti bölgesindeki Kıbrıs ile Yunan Kıbrıs'ı arasında uluslararası bir sınır olacaktır. "Yeşil hat" olmayan bir uluslararası sınırın, herhangi bir "garantörlük" dilenciliği veya ciddi bir "casus-belli" durumu olmadan, siyasi olarak ihlal edilmesi çok daha zor ve çok daha tehlikelidir. Ama herhangi bir federasyon veya konfederasyon içerisinde, belirsiz olan hukuksal-anayasal sınırlamalarla belirlenmiş sorumlulukların ihlal edildiği iddiası ile üçüncü taraf "garantörlerin" müdahalesine mazeret bulmak daha kolaydır.

- b) Dikkate alınması gereken ikinci bir husus, olayların zaman içerisindeki gelişimidir. Mesela Önümüzdeki 30 yıl içerisinde Kıbrıs'taki tarafların nüfus oranı ne olacaktır? Bugünkü durum aynı mı kalacaktır yoksa Kıbrıslı Türklerin lehine mi gelişecektir? Eğer bugün için Türkiye'den 60 bin veya daha fazla yerleşik yabancıнын bulunduğunu, Türkiye'nin nüfus artış oranı özelliğiyle birlikte hesaplasak, olaylardan bağımsız olarak nüfus akışı devam ederse, 30 yıl sonra adanın toplam nüfus oranında Rumlar aleyhine bir durum ortaya çıkacaktır. Bu durumun, muhtemelen anlaşacağımız federasyon veya konfederasyon çözümlerinde kaçınılmaz sonuçları olacaktır. Lübnan'da Hristiyan-Müslüman nüfus oranları dikkate alınarak hazırlanmış olan anayasal düzenlemeler neticesinde neler olduğunu unutmayalım. Otuz yıl içinde değişmiş olan bu nüfus dengeleri neticesinde, Anayasanın yeniden düzenlenmesi talepleri ortaya çıkmış ve anlaşmazlıklar sonuçta kanlı çatışmalara neden olmuştur.

3- Tabii ki bu temel düzenlemeler görüşmesiz olamaz. Bu görüşmenin temel hedefi toprak oranı olacaktır. Eğer Kıbrıs Rum tarafı böyle bir karar alırsa, yeni uluslararası sınırın belirlenmesinde nüfus oranı ile birlikte, ekonomik ve savunma alanı olarak da mümkün olan en yüksek oranı elde etmeyi amaçlamalıdır. Bu konudaki görüşmeler tabii ki birkaç yıl önce daha verimli olabilirdi. Bugün Kıbrıs Türklerinin sahte devletlerini biraz daha pekiştirdiklerini hissettikleri bir ortamda işler daha zordur.

Bütün bunlardan sonra Kuzey Kıbrıs istediği yolu seçsin. Eğer daha sonra Kıbrıs Cumhuriyeti ile iki ülke arasında anlaşmalar ile, ticaret anlaşmaları ve diğer anlaşmalar yapmak isterse, bırakın Kıbrıs Cumhuriyeti ile görüşsün. Kıbrıs Cumhuriyeti kendi yolunu oluşturacaktır. Güçlü bir para yapısı, düşük enflasyon ve düşük bir işsizlik oranıyla Kıbrıs Cumhuriyeti güzel bir ataktadır. Eğer Kıbrıs Türkleri tercih ederler veya mecbur bırakılırlarsa, bırakın aşırı nüfus artışına, aşırı derece işsizliğe ve 40 yıldır iç çalkantılara sahip “anavatan” Türkiye ile birleşsinler. Eğer bir gün yine Kıbrıs Cumhuriyeti ile işbirliği veya birleşme isterlerse, bırakın onlar istesinler.

Böylece pazarlık konumumuzu çarpıttığımız gibi diğer tarafa taleplerini arttırma konusunda fırsat veriyoruz. Herhangi bir zamanda, Kıbrıs Türklerinin de Kıbrıs'ın birliğinin korunmasında yalnız bizim değil, fakat daha fazla kendilerinin de çıkarları olduğunu anlamaları lazım. Bu anlamda, İKİ AYRI DEVLET kurulması çözümünün tartışılması, Lefkoşa'dan dendiği gibi “tehlikeli” olmadığı gibi, uygun bir şekilde kulanılmasıyla Kıbrıs Rum tarafının pazarlık kozunu güçlendirmektedir.

4- Böyle bir yolun izlenmesi konusunda varılan ciddi tereddütler, sonuçta Kuzey Kıbrıs'ın Türkiye tarafından yutulacağı ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin doğrudan Türkiye ile ortak sınıra sahip olacağı yönündedir. Böyle bir durumun, gerçekte bugün için varolan durumu değiştirip değiştirmediğini düşünelim. Ankara, Kuzey Kıbrıs'ın tamamını Türk toprağı parçası ola-

rak değerlendirmiyor mu? Acaba Yunanistan ile Kıbrıs arasında ilan edilen "ortak savunma doktrini" coğrafi ve askeri gerçekleri değiştiriyor mu? Federasyon veya konfederasyon çözümüyle Türk askerinin herhangi bir gün işgal kuvveti olmayacağı umudu mevcut mu?

Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, Avrupa Birliği'ne dahil olması için, her türlü koşul mevcuttur. Fakat bu Türkiye için imkansızdır. Böyle bir katılım Kıbrıs için en iyi güvenliği oluşturacaktır. Bunun için, Avrupa Birliği'ne katılımın daha detaylı bir şekilde işlenmesi gerekmektedir.

- 5- Diğer taraftan, bugün için Kıbrıs Türk tarafının gerçek anlamda tek bir federal devleti kabul edeceği yönündeki beklentiyi haklı çıkaracak herhangi bir gösterge mevcut değildir. Bu durumda, eğer Birlik Konseyi, siyasi bölünme engellerini, Ankara'nın tehditlerini ve Denктаş'ın malum uyarılarını aşabilirse, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne katılması görüşmelerine ancak 1996'dan sonra başlayabilecektir.
- 6- Fakat gelişmeler ne yönde olursa olsun, bugün Kıbrıs'ın üstü kapalı bir şekilde sonsuza dek giden görüşmeler altında dahi, iki devlet olarak de facto bölünmüşlüğü pekiştirilmeye doğru yol alacaktır. Eğer bugünkü bölünmüş statükonun kesinleştirilmesi görüşmelerine başlanabilseydi, Kıbrıs Cumhuriyeti diğerleriyle birlikte toprak kazancından da mahrum kalmayacaktı.
- 7- Her iki tarafın karşılıklı taleplerle veya talepsiz bir şekilde imzalamış oldukları bir Antlaşma olsaydı ve Avrupa Birliği'nin, adanın bugünkü bölünmüşlüğü ile ilgili tespitleri olmasaydı, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB'ne üye olarak katılmasını kesin ve kararlı bir şekilde hızlandırmış olacaktı.
- 8- Kıbrıs Cumhuriyeti'nin böyle bir katılımdan elde edeceği kazançlarının sadece siyasi ve ekonomik olmadığının vurgulanması gerekir. Böyle bir katılım ayrıca toprak güvenliğini de kapsayacaktır. Çünkü gerçek bir federasyona doğru gidilmesi halinde, 1996 yılından sonra Avrupa Birliği'nin ortak dış politika ve savunma politikalarının bütünleştirilmesi hu-

susları ve BAB ile nihai ilişkilerinde izleyeceği tutum belirsizdir. Oysa her türlü koşulda (Kıbrıs Cumhuriyeti'nin) Avrupa Birliği'ne tam üyeliği halinde ciddi bir savunma caydırıcılığı oluşturulacaktır. Böyle bir durum, her türlü askeri hazırlık veya savunma doktrininden güçlüdür.”²⁶

Doğal olarak o günlerde 4 Yunan Büyükelçisinin bu görüşleri gerek Yunanistan'da, gerekse Rum tarafında büyük fırtınalar kopardı.

Kıbrıs Türk Halkına, değil ayrı bir devlet ve toprak bırakmak, yaşama hakkı bile tanımayanlar, elbette Türklerin ayrı devlete sahip olmasını öneren 4 büyükelçiye ağır bir saldırı başlattılar.

Ne isterse olsun, Türklerin ayrı bir devleti olması asla kabul edilemezdi. Bir federasyon içinde Türkler güçlü Rum ekonomisi altında ezilecekler, AB pasaportu alıp göç edecekler, göç etmeyecek olanlar Rumlar yanında işçi ve hizmetçi olarak çalışacaklardı.

Dünyanın desteği sağlanarak Türk ordusu adadan çıkarılacak, federasyonda Türklere veto ve hakkı ve siyasi eşitlik tanınmayacak, böylece zaman içinde Türkler Rum hegemonyasına girecekti.

Ancak, geçen zaman içinde, Kıbrıs Türk Halkının Cumhurbaşkanı Denктаş önderliğindeki *“iki eşit-egemen devlet, garantörlük, mal mülk sorununun global çerçevede tazminatlar ve takasla çözümlenmesi temelinde yeni bir ortaklık”* için direnişi, Rum-Yunan tarafının aklını başına getirmiş olabilir.

Böylece, bizi teslim alamayacaklarını anladıkları için, *“kötünün iyisi”* denerek 4 emekli Yunan Büyükelçisinin 10 yıl önce ortaya koyduğu stratejiyi tartışmaya başlamış olabilirler.

Zaten, Rum tarafı AB'ye girerek yüzde yüz Rumlardan oluşan devletini konsolide etmiştir.

Tüm Kıbrıs'ı AB toprağı haline getirterek Türk askerinin adadan çıkarılması işini AB'ye havale etmişlerdir.

O zaman çok karmaşık Annan Planı ile, Türklerle siyasi eşitliğe, iki egemenliğe, ortaklığa, garantörlüğe dayanan yeni bir devleti niye kursunlar?

Niye zenginliklerini ve AB'den gelecek yardımları bizimle bölüşünler?

Niye, çözümün ağır maliyetini karşılasınlar?

Niye, çok korktukları TC. Kökenli kardeşlerimizin Güneye de akmasını kabul etsinler?

Dolayısı ile Türklere bırakılacak toprağı %24 veya bunun da altına düşürerek, Türk askerini adadan çıkararak, Türkleri kendi hallerine niye bırakmasınlar?

Belki de Papadopoulos'un "daha fazla toprak karşılığı iki devletli çözüm" üzerinde de düşünmeye başlamasının nedeni bunlardır.

Belki de, BM Genel Sekreteri Annan ve ABD'nin de şimdi iki devletli çözüm üzerinde durmasının nedeni budur.

Böyle bir çözümün, ABD'nin ulusal çıkarları aleyhine olduğunu söylemek olası değildir.

Böyle bir çözümün, Türkiye ve Kıbrıs Türk Halkının çıkarlarına da aykırı olmadığı açıktır.

Bu durumda AB'ye üye bir Rum devleti, AB ile özel ilişki içinde, Türkiye'nin garantörlüğünde, ambargolar ve izolasyondan kurtulmuş ve tanınma yolu açılmış bir Türk devleti, yani KKTC. Türk tarafı iki eşit-egemen devlete dayalı bir çözüm üzerinde direnmeye devam etmesi halinde hızla böyle bir çözüme gidilebilir.

N. ABD'NİN HEDEFİ TAYVAN STATÜSÜ MÜ? AB TAYVAN STATÜSÜNE KARŞI ÇIKAR MI?

Ne ilginçtir ki, Rum uzlaşmazlığını kıracak en etkili ülke olan ABD, bu yönde hiçbir adım atmamaktadır. ABD eğer, hala 1964'de ortaya attığı Acheson Planı²⁷ çerçevesindeyse, Rum

uzlaşmazlığının yeni süreci tıkamasını bekleyebilir, çözümsüzlükten Rumları sorumlu tutarak KKTC'yi TAYVAN statüsüne alabilir Kuzey'deki imkanları, başta Irak olmak üzere Orta Doğu operasyonları için kullanma talebinde bulunabilir.

AB ise, sorununun devamını göstererek Türkiye'yi tam üye yapmayabilir, Kuzeydeki fiili Türk egemenliğini, sırf Türkiye'yi AB dışında tutma uğruna hazmedebilir, KKTC ile özel statü ilişkisi kurabilir ve böylece kendisi için büyük bir sıkıntı olan Türkiye'nin üyelik ısrarı ile Kıbrıs sorunundan bu yolla kurtulmayı deneyebilir.

SONUÇ YERİNE: Yeni Bir Bakış

Bütün bu değerlendirmeler ışığında, Yunanistan ve Rum tarafından gelen tüm işaretler, Türkiye ve KKTC'nin biraz daha sağlam durması halinde Kıbrıs davasının kazanılabileceğini göstermektedir. Bu noktada şu soru sorulabilir:

a- Günümüz Gerçekleri Işığında Kıbrıs Davası Nedir?

- Kıbrıs davası, adanın Yunan olmaması, Türk Halkının Rum egemenliğine girmemesi, sonsuza dek bağımsız, egemen ve özgür olarak barış ve güvenlik içinde yaşaması ve Türkiye'nin güvenliğinin korunması davasıdır.

Bütün bu hususların tek kelimeyle ifadesi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'dir.

KKTC, Kıbrıs'ın Yunan olmasını ve Türk Halkının Rum egemenliğine girmesini önleyen, Halkımızın sonsuza dek bağımsız, egemen ve özgür olarak barış ve güvenlik içinde yaşamasını sağlayan ve Türkiye'nin Akdeniz'deki güvenliğini koruyan, özetle Türkiye ve Kıbrıs Türk halkının milli çıkarlarının örtüştüğü bir odaktır. Demek ki, günümüz koşullarında milli Kıbrıs davası, tek kelimeyle, bağımsız-egemen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin yaşatılması, güçlendirilmesi ve kökleştirilmesi davasından başka bir şey değildir...

b- Biraz Daha Sağlam Durulursa

“- Biraz daha sağlam durursak Kıbrıs davası kazanılabilir, çünkü, mücadelenin son aşamasındayız” derken, anlatmak istediğim, KKTC'nin kabul edileceği ve iki devlet temelinde bir anlaşmadan başka çıkar yol olmadığının, sağlam durmamız halinde ilgili tüm taraflarca görüleceğidir.

Beni bu değerlendirmeye iten, Rum yönetimi ve Yunanistan'ın bu aşamada yaptıkları yeni değerlendirmeler ve Papadopoulos ile Rum liderlerinin açıklamalarıdır.

Papadopoulos, Kıbrıs Türkleri ile egemenliği eşit şekilde paylaşmaktansa, dönüşümlü Cumhurbaşkanlığını kabul etmekten, veto hakkı olan Türkleri yüzde yüz Rumlardan oluşan kendi devleti içine almaktansa, zenginliklerini bizimle bölüşmekten, bizim vasıtamızla Türkiye'ye Güney'deki devletleri ve tüm ada üzerinde söz hakkı sağlamaktansa, Türkiye'nin tüm ada üzerindeki garantörlüğünü yeniden teyit etmekten, kendilerini Türkiye'den Avrupa hayaliyle adaya akan Türk nüfusuna teslim etme anlamına gelen aradaki sınırı kaldırmaktansa, iki ayrı devleti kabul etmeyi, yani Kadife Ayrılığı veya Euro Taksim'i tercih edecektir.

Rum Halkı içinde de bu eğilimin güçlendiğini Güneyde yapılan anketler göstermektedir...Esasen, Rum basınına göre, bir konuşmasında bunu açıkça ifade de etmiştir.

Elbette bunun zaman akışı içinde kendiliğinden olmasını değil, bir anlaşmayla olmasını tercih edecektir...Dün tam metnini yayınladığım emekli 4 Yunan Büyükelçisinin görüşleri bu açıdan bir kez daha dikkatli bir gözle okunmalıdır....

Çünkü homojen iki ayrı-bağımsız devlet çözümünün bir anlaşmayla olması demek, bu çözüme karşı istediği Rum çıkarlarını koruyan bazı şartlarını, anlaşmayla bize kabul ettirme imkanı elde etmesi demektir.

c- Papadopoulos İki Bağımsız Devlet Çözümüne Karşı Ne İsteyebilir?

1. KKTC topraklarının %24'e düşürülmesi, Karpaz ve Güzelyurt'u da almaları.
2. Garanti Antlaşmasının değiştirilmesi, Türkiye'nin müdahale hakkının sadece KKTC sınırları için geçerli olması.
3. Rum devleti ve Türk devleti arasındaki sınırın AB sınırı haline getirilmesi.
4. Rum devletinin AGSP'ne ve NATO'ya katılımına Türkiye tarafından izin verilmesi (veto kullanmaması).
5. Türk devletinde kalan eski mallarına karşılık takas, satış ve tazminatı kabul etmeyecek olan Rumların Türk devletinde yaşamalarına izin verilmesi ve mallarının kendilerine iade edilmesi
6. Türkiye'den Türk devletine nüfus akışının durdurulması
7. Bu anlaşmaya ve Rum devletinin sınırlarına BM Güvenlik Konseyi tarafından garanti verilmesi

d- Papadopoulos'u İki Devlet Çözümünden Ne Caydırabilir?

Bu şartları elde edecek olsa bile, Papadopoulos'u iki ayrı devlet çözümünden caydıracak olan tek husus, Türkiye ve KKTC'nin direnişten vazgeçerek, Rum yönetiminin bize önerdiği azınlık statüsünü kabul etmemizdir. Yani, Papadopoulos'ın müzakerelere başlamak için belirlediği 4 önkoşulu kabul ederek 3. Annan Planı'nı temelinde görüşmelere oturmamız ve bu plandan da geri bir anlaşmayı kabul ederek, "iki eşit, kurucu ortak devlet temelinde bir anlaşma" ilkesinden vazgeçmemizdir. Ve, yine bunun devamı olarak, Türkiye'nin, 3 Ekim dayatmasına boyun eğerek, bir anlaşmadan önce Rum devletini tüm Kıbrıs'ın meşru hükümeti olarak tanımasıdır.

Sağlam durmazsak, yani Papadopoulos'un müzakerelerin başlaması için öne sürdüğü ön koşulları kabul edersek, azınlık statüsünü görüşmek üzere masaya oturursak veya 3 Ekim'de

Türkiye, Rum devletini tanırsa, son günlerde Yunanistan ve Rum kesiminde daha sık dile getirilen iki homojen devlet çözümü veya Kadife Taksim'i kabul etmeleri için bir neden kalmayacaktır.

Çünkü böyle bir gelişme KKTC'yi tasfiye edip adanın tümünün egemenliğini onlara verecektir. Adanın bütününe alma ve bizi azınlık yapma şansını direnişten vazgeçerek onlara verirken niye reddetsinler?

Demek ki, bizi Türk milli çıkarlarını koruyan bağımsız-egemen KKTC'yi yaşatmaya götürecek yol, bu son aşamada da iki-eşit-egemen, kurucu devlet temelinde bir anlaşma ilkesinden bir milim bile gerilememektir.

Biz bunda ısrar etmeye devam edersek, iki homojen bağımsız devlet çözümünü Papadopoulos kendisi önümüze getirecektir.

e- Rum Çıkarlarını Koruyan 7 Maddenin Müzakeresi Mümkündür

Gerisi, bu esas üzerinde yukarıda özetlediğim ve Papadopoulos'un önümüze getireceği 7 hususu ustalıkla müzakere etme başarısını göstermektir. Bağımsız-egemen KKTC'nin dünya tarafından kabul edilmesi karşılığında bu 7 maddenin müzakeresi, yeni dünya koşulları ve AB gerçeği de göz önünde bulundurulduğu zaman rahatlıkla yapılabilir. Bunlara karşı kendi karşı önerilerimiz sunulabilir.

- Örneğin, %24 yerine %29 toprak üzerinde ısrar edilebilir, bir ortak noktada buluşulabilir
- Örneğin, bağımsız KKTC'nin de, AB ile serbest dolaşım-serbest çalışma-serbest ticaret hakkını içeren özel ilişki içinde olması talep edilebilir.
- Örneğin, iki devlet arasında işbirliği yapılmasını sağlayacak eşit sayıda temsilcinin katılımıyla bir Ortaklık Konseyi oluşturulması önerilebilir.

- Örneğin, adanın Türkiye'ye karşı hiçbir şekilde düşmanca faaliyetler için kullanılamayacağı kayda geçirilebilir.
- Örneğin, KKTC'de yaşamak isteyen Rumların sayılarının hiçbir koşulda %3'ü geçmemesi talep edilebilir.
- Örneğin, iki devlet arasında bir saldırmazlık anlaşması yapılması talep edilebilir.
- Örneğin, iki devlette, birbirlerine karşı düşmanlık aşılmasını öngören propaganda yapılması ve paramiliter örgütlenmeler oluşması yasaklanabilir.
- Örneğin iki devlet arasında ticaret, geçiş ve çalışma imkanlarının kolaylaştırılması üzerinde ısrar edilebilir.

f- Türk Tarafı İnisiyatif Almalı

Türkiye ve KKTC, Annan Planı gibi çok karmaşık, uygulanması imkansız ve ileride mutlaka yeni çatışmalar, yeni huzursuzluklar yaratacak bir plan üzerinde ısrardan vazgeçerek, inisiyatif alarak bu temelde bir çözüm planını ileri sürebilir, bu plan, ABD ve İngiltere, hatta içine taşıdığı sorun nedeniyle bunalan AB tarafından desteklenebilir. Annan Planı ve KKTC'nin olduğu gibi tanınması baskısı altındaki Yunanistan ve Rum yönetimi, bu çözüme daha kolay ikna edilebilir.

Esasen Türk tarafı, daha dar kapsamlı olmasına karşın, buna yakın bir öneri olan Konfederasyon önerisini, Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in KKTC'ye yaptığı ziyarette 31 Ağustos 2001'de sunmuş, ancak yukarıdaki 7 maddede özetlenen Rum isteklerini karşılamadığı ve Rumlar KKTC gerçeği ile henüz bu denli yüzleşmediği için anında reddedilmişti. Bu öneri, yukarıda belirtilen 7 maddeyi de kapsayacak şekilde yeniden düzenlenerek kapsamlı bir inisiyatif başlatılması, "Annan Planı, Annan Planı" diye tutturmaktan çok daha etkili olacaktır.

BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

- 1 Rum Basını, 1 Mayıs 2004, VOLKAN, 2 Mayıs 2004.
- 2 Rum Basını, 1 Mayıs 2004, VOLKAN, 2 Mayıs 2004.
- 3 Rum Basını, 1 Mayıs 2004, VOLKAN, 2 Mayıs 2004.
- 4 Rum Basını, 1 Mayıs 2004, VOLKAN, 2 Mayıs 2004.
- 5 Rum Basını, 1 Mayıs 2004, VOLKAN, 2 Mayıs 2004.
- 6 Mahi Gazetesi, 19 Nisan 2003, VOLKAN, 20 Nisan 2003.
- 7 Papadopoulos'un RİK televizyonunda Ulusal Sesleniş Konuşması 23 Nisan 2004
- 8 AP haber bülteni 25 Aralık 2004
- 9 Başbakan Erdoğan'ın ELEFTHEROTİPIA gazetesinde yayınlanan demeci, 25 Nisan 2004: "Genel Sekreter, referandumlardan hayır çıkması halinde planın geçersiz sayılacağını söylemişti. Bu koşullar altında yeni bir referanduma gidilebileceğine inanmıyorum.
Başbakan Erdoğan'ın 8 Mayıs 2004'de Yunan devlet televizyonu ERT ve özel kanallar MEGA, ANTENNA ve ALPHA'ya verdiği demeç: "Annan Planı çökmüştür... Kuzey taraf dünyadan tecrit edilmiş durumdadır. Bu izolasyonun son bulması gerektiğine inanıyorum."
- 10 Fileleftheros, 8 Ocak 2004, VOLKAN, 9 Ocak 2004.
- 11 Etnos, 15 Ocak 2004, Fileleftheros, 16 Ocak 2004.
- 12 Başbakan Erdoğan'ın açıklamaları KKTC TAK Ajansı , 23-24 Nisan 2004.
- 13 Kıbrıs Türk Basını, 22 Aralık 2004.
- 14 Kıbrıs Türk Basını, 20 Aralık 2004.
- 15 Kıbrıs Türk Basını, 22 Aralık 2004.
- 16 Kıbrıs Türk Basını, 24 Aralık 2004.
- 17 Kıbrıs Türk Basını, 19 Aralık 2004.
- 18 Politis, 22 Aralık 2004.
- 19 Politis, 22 Aralık 2004.
- 20 VOLKAN, 17 Ocak 2005.
- 21 Kety Klerides'in söyleşisi, Kıbrıs gazetesi, 7 Ocak 2004.
- 22 Rumca Gazeteler, 9 Ocak 2005, Volkan Gazetesi, 10 Ocak 2005.
- 23 Rumca Gazeteler, 9 Ocak 2005, VOLKAN, 10 Ocak 2005.
- 24 Rum Gazeteleri, 2 Ocak 2005.
- 25 TANE, 15 Mayıs 2004.

- ²⁶ Evstathios Lagakos; Georgios Papulyas; Yoannis Cunis, Viron Theodoropulos, "Dış Politikayla İlgili Düşünceler ve Arayışlar" (Beşinci Bölüm-Kıbrıs Sorunu) Atina 1994.
- ²⁷ Sabahattin İsmail, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu, Çöküşü ve Unutulan Yıllar, 1964-1974 , s. 371-378, 1992 Lefkoşa.

KKTC SEÇİM SONUÇLARI VE YENİDEN ANNAN PLANI

Dr. Veysi AKIN*

KKTC seçimlerini sadece siyasi bir seçim yani partiler arası bir rekabet ve iktidar olma yarışı olarak görmemek gerekir. Özellikle 2004 Annan Planı referandumundan çıkan netice ve çözüm adı altında Annan Planı sürecinin bir kez daha başlatılma hazırlıklarının yapıldığı ve Kıbrıs meselesinin Türkiye'nin AB süreciyle doğrudan ilgilendirildiği bir dönemde gerçekleşen 20 Şubat 2005 erken genel seçimlerini olağan bir demokratik yarış olarak kabul etmek mümkün değildir. Bu sebeple son seçimler KKTC Devleti'nin mukadderatını ve Kıbrıs'ın bundan sonraki statüsünü yakından ilgilendirmektedir. Nitekim seçim öncesi gelişmelere baktığımızda bunun böyle olduğu doğrulanmaktadır.

Yukarıda kısaca izahına çalıştığımız şekliyle KKTC seçimleri yalnızca adada yaşayan Türklerin sorunu olmaktan öteye bir hal almış başta AB olmak üzere, ABD, İngiltere ve Türkiye seçimleri etkileyecek bir gayret içerisine girmişlerdi. Gerçi bu du-

* "Yrd. Doç. Dr.", Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

rum, 2003 KKTC seçimleri ile Annan referandumu; Gürcistan ve Ukrayna seçimleri dikkate alınacak olursa son dönemlerde ABD ve AB için olağan bir halmiş gibi algılanabilir. Kendilerinin dünyanın hakimi ve hamisi olarak görenler başka devletlerin iç siyasetine karışmakta bir mahsur görmemişlerdir. Bunu demokratik yollarla başaramazsalar, tehdit ve hatta savaş yolu ile gerçekleştirmeyi kendileri için bir vazife addetmişlerdir. İşte bu tavır içerisinde olan ABD ve AB çeşitli resmi ve sivil organizasyonlarla KKTC seçimlerini etkilemek maksadıyla ya doğrudan adaya giderek ya da göstermelik bazı kararlar alarak seçimleri dolaylı yollardan etkilemek istemişlerdir. Bu amaçla İngiltere'nin Kıbrıs özel temsilcisi Chiswick Lordu Davit Hanney, seçimler öncesinde Kıbrıs'ta idi. David Hanney, İngilizlerin Avrupa siyasetinin belirlenmesinde rol oynayan Wilton Park konferansları serisinin sonuncusunu Kıbrıs Rum kesiminde Larnaka'da gerçekleştirdi. 7-10 Şubat 2005 tarihleri arasında gerçekleştirilen toplantılara KKTC ve Güney Kıbrıs'tan bazı yetkililer, Türkiye ve Yunanistan'dan bazı siyasi parti temsilcileri ile AB ve ABD'den temsilci ve üst düzey bürokratlar katıldı. İngiltere'nin bu tavrı seçimler sonrasında tarafları yeniden Annan Planı zeminine geri döndürmektir¹.

AB'de seçimleri doğrudan etkileyecek bazı kararlar almıştır. Özellikle Yeşil Hat Tüzüğü'nün seçimlerden hemen önce kabul edilmesi bunun bir göstergesidir². Aynı şekilde ABD'nin de seçimlerden birkaç gün evvel Ankara Büyükelçiliği Ticaret Ataşesi ile beraber Türkiye'deki bazı firmaların temsilcilerini KKTC'ye göndermesi de bu bağlamda bir harekettir³.

Bütün bu çabalar 1983'te kurulmuş bağımsız KKTC devletini ortadan kaldırmayı hedef almaktaydı. Bu hedefe ulaşabilmek için Kıbrıs'ta KKTC'nin bağımsızlığına inanmış bir siyasi partiyi iktidara getirmemek ve kendi emellerine ulaşmanın önünde bir engel olarak gördükleri Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ı tasfiye etmek fikri yatıyordu. Nitekim Türkiye'nin de katkılarıyla bunu başardılar. 20 Şubat'ta gerçekleşen seçimlerde tek başına olmasa dahi güçlü bir koalisyonla Mehmet Ali Talat'ı

iktidara getirerek 17 Nisan Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonrasında da kendisine müzakereci sıfatını kazandıracak yolu açmış oldular.

Seçimler sonrasında CTP % 44,45 oy oranıyla 2003 seçimlerine göre oylarını on puan artırarak büyük bir başarı elde etti. Siyasi ortağı Serdar Denктаş'ın DP'si ise oylarını %13,49 ile bir puan artırdı. Her iki parti bu oy oranlarıyla 50 üyeli KKTC Meclisi'nde 30 sandalye sayısına sahip olarak görünen kadarıyla iktidar kapısını araladılar. Derviş Eroğlu'nun UBP'si ise oylarını koruyarak 19 milletvekili çıkarmayı başarmıştır. Bu seçimlerin tek kaybedeni ise oylarını sekiz puan düşürerek % 5,81 oy ve 1 milletvekili çıkaran Akıncı'nın BDH'sıdır⁴. Bu tablodan şöyle bir değerlendirme çıkmaktadır.

1. Halk Talat-Denктаş koalisyonunun KKTC'deki programını ve çalışmalarını tasvip etmektedir. Bu sebeple de kendilerinin yeniden koalisyon kurmalarını öngörmektedir.
2. Halk Derviş Eroğlu'na da ana muhalefet görevi vermiş olup bu görevini daha sıkı yapmasını talep etmiştir.
3. Halk, "gerçekte çözüm olup olmadığı tartışılır olan" ancak Başbakan Talat'ın çözüm olarak gördüğü Annan Planı'na bir kez daha destek verdiğini göstermektedir. Talat'ın ve bu konuda kendisi gibi düşünen diğer partilerin oyları hesaplandığında referanduma göre düşüş olsa dahi Annan Planı'nın çözüm çerçevesi kabul edenler % 50'nin üzerinde oy almış bulunmaktadırlar.
4. Halk Ankara Hükümeti'nin Kıbrıs politikalarından rahatsızlık duymadığını göstermiş bulunmaktadır⁵.

Bu sonuçlardan sonra Talat-Denктаş koalisyonunun iktidarı altında kısa süre sonra Cumhurbaşkanlığı seçimleri yaşanacak ve galip ihtimal Talat Cumhurbaşkanı koltuğuna oturacaktır. Böylece Annan Planı'nı çözüm olarak kabul eden ve müzakereci sıfatına haiz bir cumhurbaşkanı, bir başbakan ile KKTC halkı üçlüsü ile aynı iradeyi ortaya koyan Ankara Hükümeti bir uyum içerisinde yeni bir döneme zemin hazırlayacaklardır. Nitekim

Annan Planı sürecinin yeniden başlatılması konusunda gerek M. Ali Talat ve gerekse Ankara Hükümeti'nden açıklamalar yapılmaktadır. Bizim tahminimizce yeniden müzakere süreci 17 Nisan KKTC Cumhurbaşkanlığı seçimleri arkasından hemen başlatılacaktır. BM Genel Sekreteri Kofi Annan da bu hususta bazı hazırlıklar yapmaktadır. Nitekim Annan tarafından bunun ilk işareti İngiltere gezisi sırasında verilmişti. Annan 11 Şubat 2005'te gerçekleştirdiği bu gezi sırasında tarafların hazır olmaları durumunda yeniden devreye girebileceğini ifade etmişti. Ayrıca Rum tarafına bir mektup yazarak Annan Planı üzerindeki itirazlarını listelemesini istemişti⁶. Rum yönetimi başlangıçta Annan'ın bu talebine olumsuz baktığını bildirmişse de daha sonradan görüşmelere açık olduğunu ifade ederek kendileri açısından Annan sürecinin yeniden başlayabileceği düşüncesini ortaya koymuştur. Nitekim GKRY Hükümet sözcüsü Kipros Hrisostomidis açıklamasında: "Kıbrıs sorununa çözüm bulunması için BM'in gözetiminde ve BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonu çerçevesinde müzakerelerin yeniden başlamasına Kıbrıs Rum tarafının hazır olduğunu" bildirmiştir⁷. Türkiye de son Milli Güvenlik Kurulu Toplantısı'nda "BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonu çerçevesinde çözüme yönelik girişimlerinin Türkiye tarafından desteklenmeye devam" kararı aldığını belirtmiştir. Aynı dönemde KKTC yetkilileri de yaptıkları açıklamalarda kendilerinin anlaşmaya hazır olduklarını topun referandumda hayır oyu veren Rumlarda olduğunu açıkladılar. Böylece Annan Planı'nı çerçeve alan müzakerelerin yolu bir kez daha açılmış oldu.

Burada önemli olan Türkiye'nin ve KKTC'nin tavrıdır. Kıbrıs Türk tarafı ve Ankara Hükümeti mevcut Annan Planı'nı mı yoksa bunun gerisinde kalan bir metni mi müzakere edecektir? Bu herkesçe beklenen bir merak konusudur. Acaba uluslararası kamu oyu ve baskı grupları bir kez daha Türk tarafı üzerinde baskı kurarak Türklerden ne gibi tavizler isteyeceklerdir. Bu yeni talepler karşısında referanduma "Evet" diyerek kazanım içinde olduğu farz eden Ankara ve KKTC Hükümeti nasıl bir tavır alacaktır. Yeni Rum isteklerine boyun eğecek veya

kendisine vaat edilen sözlerin tutulmasını mı isteyecektir? Bizim korkumuz referanduma çözüm adına olumlu oy kullanarak kendisini Annan Planı'nın son versiyonuna mahkum eden bir iradenin şimdi bunun da gerisinde bir metne imza atarak evet demesidir. Böyle bir durumda Papadopoulos ve Rumlar, referandumda olduğu gibi son anda hayır diyerek Türk tarafına bir iyilik yapmazlarsa KKTC devleti kendi iradesiyle siyasi varlığına son vermiş olacaktır. Annan'ın fikir babalarının öngördüğü ancak sadece belediyecilik hizmetleri verebilecek olan kuzey parça devleti (yönetimi Türklere verilen bölge) ile üst devlet içerisinde azınlık konumuna düşürülmüş bir Türk halkı ortaya çıkmış olacaktır.

Türkiye'nin üyesi bulunmadığı bir dönemde, 17 Aralık 2004 Brüksel metninde de işaret edildiği gibi sonunda ne olacağı belli olmayan ve tahminen 10 yıl devam edecek olan müzakere sürecinde adada uygulanacak Annan hükümleri üst devlete biçilen (Kıbrıs Cumhuriyeti) statüsü dolayısı ile Rumların egemenliğine verilmiş bir devlet yaratacaktır. Bu durum KKTC devletinin varlığına son vermiş olmakla kalmayacak aynı zamanda Kıbrıs Cumhuriyeti sıfatını taşıyan Rumların ve Yunanistan'ın müzakere sürecinde Türkiye karşısında elini de kuvvetlendirecektir. Sınır sorunu olmayan bir ülkeyi içine almanın mutluluğunu yaşayan AB ülkeleri de Türkiye'nin yolunu açacak görüşmelerde sanıldığının aksine Rum tarafına baskı yapmayacak ve Türkiye müzakerelerde beklenenin de üzerinde kriter ve taleplerle karşılaşacaktır. Sonuçta bu sınır harbine dayanamayan Türkler ya kendi istekleri ile üyelikten çekilmeye ya da AB üyeliği yerine özel statüye razı olmaya zorlanacaktır.

Bu süreçte kandırılmış olduğunu görecektir olan Kıbrıs Türkleri eğer o dönemde (Allah uzun ömür versin) Sayın Rauf Denktaş sağ olursa veya önlerine düşecek bir lider bulurlarsa bu gün oylarıyla ve yöneticilerinin iradesiyle vazgeçtikleri self-determinasyon hakkını kazanmak için yeniden bir mücadele yaşamak zorunda kalacaktır.

BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

- ¹ Radikal, 11.2.2005 ve toplantının içeriği hakkında bkz. Vatan, 23.02.2005, M. Kemal Sallı, "Bizden Başka Herkes Kıbrıs'ta."
- ² www.cnnturk.com.tr/DUNYA/haber_detay.asp
- ³ ABD adına gerçekleştirildiği söylenen bu firma temsilcilerinin seyahati tamamıyla Kıbrıs seçimlerini etkilemek için gerçekleştirilmiş bir şovdan öteye bir şey değildir. Bu heyet içerisinde gerçek anlamda ABD'yi temsil yetkisini haiz bir tek kişi ticaret ataşesidir. Bunun dışında olanlar Türkiye ile Ticaret yapan Amerikan şirketlerinin temsilciliğini yürüten Türklerden oluşmaktadır. Bunların bu konuda yetkili oldukları şüphelidir. Kaldı ki heyet, seçimler öncesi gazetelerde belirtildiği gibi bir Amerikan uçağı ile gitmemiş, KKTC Hava Yolları ile Ercan Havalanı'na inmiştir. Ayrıca heyet, KKTC'de kaldığı 6 saatlik zaman zarfında hiçbir ticari inceleme ve görüşme yapmamış, sadece Girne'de Lüks bir otelde yemek yenmiştir. Bu konuda gazeteler ve TV haberleri için Bkz. www.cnnturk.com.tr/HABER/haber_detay.asp "ABD'nin Tecrit Çabası", www.ntvmsnbc.com/news/309249.asp - 19k "ABD'den KKTC'ye Ticaret Heyeti", Hürriyet, 18 Şubat 2005, Ömer Bilge, "Amerikan Şirketleri İlk Kez KKTC'de", www.sabah.com.tr/2005/02/12/eko98.html - 55k "ABD Şirketlerinden KKTC'ye İlişi" Milliyet, 18 Şubat 2005, Sefa Karahasan, "Rumları Çıldırtan Gezi". Rumlar bu geziyi olduğundan fazla abartmış ve ABD'yi tehdit eder bir tavır içerisinde girmişlerdi. Rumlar, Amerikan mallarını boykot etmekten bahsetmişlerdi. Rum Dışişleri Bakanı Yorgo Yakovu bu ziyareti, "Kıbrıs yasalarını ve BM Güvenlik Konseyi kararlarını ihlal eden adaletsiz bir hareket" olarak niteli.
- ⁴ Seçimlerin sonuçları hakkında geniş bilgi için bkz. www.kibris.net/basin/gazeteler/kibristanhaberleri/ - 32k "Meclis'te On Yeni Yüz"
- ⁵ KKTC Seçimleri öncesi ve sonrası bir değerlendirme yazısı için bkz. Veysi Akın, "KKTC Seçim Sonuçları ve Yeniden Annan Planı", www.haberaliz.com/detay.php?detayid=1521
- ⁶ Radikal, 11 Şubat 2005, "Annan'dan Rumlara Çağrı"
- ⁷ Kıbrıs Gazetesi, 22 Şubat 2005, "Papadopoulos'tan Beşli Görüşme Teklifine Ret", Bu haber için bkz. www.kibrisgazetesi.com/?newsid=19184&category=3 - 75k

KIBRIS'TA “70 BİN KİŞİLİK” YENİ BİR “TÜRK ÜSSÜ” KURULMALI*

Dr. Şenol KANTARCI**

“Kıbrıs yoksa, petrol ikmalimizi sağlayacak belli tesislerden de yoksun kalırız. Petrol olmazsa, İngiltere’de açlık ve işsizlik ortaya çıkar. Mesele bu kadar basit.”

İngiltere Başbakanı Antony Eden
(1897-1977)

Orta Doğu’da potansiyel olarak tek bir jeostratejik kuşağın parçası olan Kıbrıs, Arap-Müslüman bölgesinin de hemen yanı başında stratejik anlamda ileri karakol olarak¹ dünyanın anakarasının merkezinde bir uçak gemisi² niteliğindedir. Buna göre, adayı elde eden güç, Türkiye’den Mısır’a, Lübnan’dan İran’a uzanan çizgide yer alan bölgeyi kontrolü altında tutabilecektir³. Türkiye’den 65 km, Orta Doğu’dan yaklaşık 100 km (Suriye’ye 112 km, İsrail’e 267 km, Lübnan’a 162 km, Yunanistan’a 965 km) uzaklıkta bulunan adanın, üç temel Akdeniz yolu güzergahına açık olması, yani Adalar Denizi ve Marmara Denizi vasıtasıyla Karadeniz’e, Batı Akdeniz ve Süveyş Kanalı vasıtasıyla Kızıldeniz’e, Akdeniz’den, Suriye-İrak üzerinden İran Körfezi’ne uzanması, Kıbrıs’ın jeostratejik açıdan değerini ortaya koymaktadır⁴.

İlk çağlardan beri önemini koruyan Kıbrıs’ın stratejik değeri, Süveyş Kanalı’nın açılmasından sonra daha da artmıştır⁵.

* Bu makale, 2023 Dergisi’nin Nisan 2004 tarihli, Sayı: 36’da yayımlanmıştır.

**“Yrd. Doç. Dr.”, Süleyman Demirel Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Türkiye üzerinden Orta Doğu'ya giremeyen büyük devletler, Kıbrıs üzerinden bunu gerçekleştirmişlerdir⁶. Dolayısıyla Akdeniz ve Orta Doğu'da egemenlik kurma hayalini taşıyan bütün güçler, Kıbrıs'a egemen olmak istemiştir⁷.

Kıbrıs adası, Batılı güçler tarafından 1950'lerde Komünizmin Orta Doğu'da yayılmasının engellenerek denetim altına alınması ve Arap milliyetçiliğinin izlenerek kontrol edilmesi amacıyla kullanılmıştır. Ada, üç Arap-İsrail Savaşı, Lübnan İç Savaşı, İran-İrak Savaşı, 1991 yılındaki Birinci ABD-İrak Savaşı ve 2003 yılındaki İkinci ABD-İrak Savaşı'nda önemli bir üs olarak kullanılmıştır⁸. Bu yüzden Kıbrıs, AB için de "Büyük Orta Doğu Projesi"ni ortaya atan ABD için de bölgeye hakim olmak açısından hayati önemdedir.

Kıbrıs'ın AB'ye katılımı ile Orta Doğu'ya aktif bir şekilde girişin gerçekleşmiş olması, özellikle de askeri bir müdahale gerçekleştirilmeden elde edilen önemli bir üs olarak kazanılması bakımından AB için oldukça değerlidir.

Kıbrıs'ın yakında, AB'nin Doğu Akdeniz'deki üssü konumuna gelecek olması, AB'ye birleşmiş bir ada olarak girmesi yolunda -Türkiye'ye yönelik- büyük bir uluslararası baskıyı da ortaya çıkarmıştır⁹. Garantörlük hakkı çerçevesindeki adadaki varlığı sebebiyle Türkiye ön plana çıkmış ve 2004 yılının ilk üç ayında AB ve ABD yetkililerinin yoğun ziyaretlerine ev sahipliği yapmıştır.

Kıbrıs'ın AB'ye üyeliğinin sağlanması sonrasında Avrupa Birleşik Devletleri, 112 km ile Suriye'ye, 162 km ile Lübnan'a ve 267 km'lik bir mesafe ile İsrail'e komşu olacaktır.

AB'nin Kıbrıs'tan önemli beklentileri vardır. Ekonomik anlamda Kıbrıs, Avrupalı iş adamlarına, İsrailli, Lübnanlı, Kuzey Afrikalı iş çevrelerini yakınlaştıracaktır. Ortaya çıkan durum sayesinde, Orta Doğu artık AB'nin yakın takibi altına girmiş olacaktır. Bu anlamda, AB'nin Kıbrıs'a girişi, Brüksel için oldukça önemlidir. Halihazırda yeni komşuluk ilişkilerindeki ilk adımları, İran ve Libya gibi bölge ülkelerine yapılan resmi ve gayri resmi üst düzey ziyaretleriyle şimdiden İngiltere başlatmıştır¹⁰.

Görülmektedir ki, ada, Avrupa için özelde ülkeler ve bu ülkelerdeki şirketler bazında genelde ise, birlik ve birliğin geleceği açısından önem arz etmektedir. Kıbrıs'ın getirilerinden faydalanmak için acele etmesi, AB'nin kendi kendisi ile girdiği bir kısır döngüyü de beraberinde getirmektedir. Örneğin, Rum Yönetimi'nin, Türk Yönetimi ile uzlaşma sağlanmaksızın, "Kıbrıs Cumhuriyeti" adına AB'ye hukuken kabul edilmesi, üye adaylarının, tam üyelik öncesinde komşularıyla olan sınır anlaşmazlıklarını çözmeleri direktifinde bulunan AB'nin, kendi kendisiyle çelişmesi anlamını taşımaktadır. Nitekim, Türkiye hakkında yayımlanan ilerleme raporlarında, sınır anlaşmazlıklarının giderilmesi noktası –bir dayatma şeklinde- ön plana çıkarılırken, Kıbrıs'taki Rumlar söz konusu olduğunda, Ada'da yaklaşık kırk yıldır fiilen ve hukuken sürmekte olan sınır anlaşmazlığı göz ardı edilmekte ve tam üyelik hususunda, hem de Ada'nın tümü adına tam üyelik yönünde herhangi bir engel olarak kabul edilmemektedir. Bu durum, ister istemez, AB'nin iyi niyetini sorgulanabilir hale getirmekte ve AB uygulamasını çifte standart şüphesi altında bırakmaktadır¹¹.

AB, Rum tarafının tam üyeliğinin meşruiyetten yoksun olduğunun bilinciyle hareket etmekte ve bu meşruiyet sorununu ortadan kaldırabilmek için, 1 Mayıs 2004 tarihi öncesinde Ada'da bir çözüme varılabilmesi için yoğun çaba sarfetmektedir. Kıbrıs konusunda Türk tarafının elinde pazarlık için oldukça önemli bir koz bulunmaktadır. Kıbrıs Türk yönetiminin bu kozu çok iyi kullanması gerekmektedir. *Eğer 1 Mayıs 2004'e kadar iki taraf arasında bir uzlaşma ortaya çıkmazsa AB'nin Güney'deki Rumları birliğe almaları kendi ilkelerini çiğnemeleri anlamını taşıyacaktır.* Zaten, taraflara sunulan üç Annan Planı'nın da tarihine bakıldığında, bunların AB takvimi ile ne kadar ilişkilendirilmiş olduğu ortaya çıkacaktır.

- **Annan Planı:** 11 Kasım 2002

Kopenhag Zirvesi: 12-13 Aralık 2002,

- **2. Annan Planı:** 10 Aralık 2002

Kopenhag Zirvesi: 12-13 Aralık 2002,

- **3. Annan Planı:** 26 Şubat 2003

Müzakere süresi: 28 Şubat 2003

Katılım Antlaşmaları: 16 Nisan 2003¹².

Diğer taraftan, tam da, Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) gündeme gelmişken, AB'nin *proje* bakımından büyük öneme sahip olduğu gözlemlenen Kıbrıs üzerindeki nüfuzunu daha da artırmak istemesi konuyu daha da mühim bir hale getirmektedir. ABD'de, BOP çerçevesinde Ada'dan yararlanmak istemektedir. Bu durumda ise, gelecekte, Ada'nın güney kesiminde AB'nin, kuzey kesiminde ise ABD'nin etkin olacağı bir siyasi yapının gündeme gelmesi muhtemeldir¹³.

"Büyük Orta Doğu Projesi" adıyla Orta Doğu'ya gerçekte daha geniş anlamıyla Avrasya coğrafyasına, 1991 yılından itibaren fiili bir şekilde girmiş olan ABD için Kıbrıs adası, gerek jeopolitik gerekse jeostratejik açıdan önem taşımaktadır.

ABD'nin Kuzeydoğu'dan Arap dünyasını kuşatması, son dönemde Suriye'yi çıkarları için tehdit olarak algılaması ve Amerikan savaş gemilerinin Süveyş Kanalı'ndan Cibuti'deki yeni deniz üssüne ve oradan Bahreyn'e geçmesiyle, Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de bir Amerikan askeri üssü olarak daha arzu edilir bir yer haline gelmiştir¹⁴.

Kıbrıs, önemli bir petrol ihraç tesisinin bulunduğu Adana-Ceyhan'a 65 km uzaklıktadır. Yaklaşık 1700 km'lik dev petrol boru hattı tamamlandığında hali hazırda Irak'tan sevk edilen bütün petrolün de terminali olan Ceyhan¹⁵, Doğu Akdeniz'de tam anlamıyla bir *ana enerji üssü* haline gelmiş olacaktır. Ceyhan terminali, Avrupalı ve ABD'li büyük şirketleri dolayısıyla doğrudan ABD-AB'yi ve hattın ana merkezi olan Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir.

Kıbrıs'taki yeniden yapılanma, Washington-Brüksel-Ankara üçgenini birincil derecede ilgilendirdiği gibi Şam, Kahire, Bağdat ve Tahran dörtgenini hatta daha geniş bir açımla Moskova yönetimini de ilgilendirmektedir.

Şam yönetimi, son dönemde ülkesinde çıkan isyanvari olayları çözme çabasında iken Kıbrıs'taki gelişmelere sessiz kalmışsa da, Moskova ve Tahran'ın¹⁶ Kıbrıs'taki yeniden yapılanma çalışmalarına resmi düzeyde politik tavır koymamaları kendi gelecekleri açısından oldukça büyük sorumlulukları da beraberinde getirecektir.

Kıbrıs'ın Türkiye'nin elinden çıkartılması ile adaya rahatça yerleşecek olan AB ve ABD, Orta Doğu'yu Kıbrıs üzerinden kontrol imkanına kavuşacaktır¹⁷. Böylece BOP'da hem Akdeniz'in güvenliği hem de Orta Doğu'yla irtibat Türkiye'siz yapılabilecektir. Ancak, özellikle Washington son 20 yılda Ankara ile öylesi bağlar geliştirmiştir ki, Türkiye'yi gözden çıkartması neredeyse imkansız bir hal almıştır. O halde, ABD'nin de AB'nin de Türkiye'yi iyi hesaplaması gerekmektedir. İstikrarsız bir Türkiye'nin yaratılması veya yaratılmaya çalışılması Washington-Brüksel hattının bütün plan ve projelerinin seyrinin değişmesine neden olacak gelişmelere yol açacaktır.

1991 sonrası oluşan yeni dönemde Türkiye'nin jeopolitik ve jeostratejik önemi daha da artmıştır. Küresel egemenliği soyunan büyük güçlerin bütün yatırımlarını yaptıkları coğrafyadaki hayat damarları Türkiye üzerinden geçmektedir. Bu yüzden Türk karar alıcılarının da politikalarını buna göre belirlemeleri gerekir. Türkiye'nin önünde çok farklı seçeneklerin bulunduğu, göz ardı edilmemelidir. Bu yüzden Ankara, sadece Kıbrıs konusunda değil, Washington ve Brüksel tarafından dayatılan diğer önemli konularda Washington'a da Brüksel'e de tavrını koymalı ve pazarlıkların eşit zeminde yapılması politikasını savunmalıdır.

Kıbrıs'taki yeni yapılanma, Türk dış politikasının da *kırılma noktası* olacaktır.

Yakın dönemde, Kıbrıs'taki mevcut gelişmeler, küresel güçlerin yeni dünya düzeninde Türkiye'ye biçtikleri yeni rolün resmini de ortaya koyacaktır.

Ankara, Kıbrıs ve Girit'i elinde bulunduran "güc"ün, yarın Adalar Denizi'nde de tek söz sahibi olmak için adımlar atacağını

ve Türkiye'yi tehdit algılaması bakımından tam anlamıyla kuşatarak nefessiz bırakabileceğini çok iyi okumalıdır/hesaplamalıdır.

Ankara, Avrasya coğrafyasında düşündürücü derecede büyük yatırımlar yapan *Washington'un kendisinden vazgeçmeyeceğini* bilmelidir.

ABD'nin Avrasya coğrafyasına yayılması, oldukça geniş çaplı bir karşı tepkiyi yaygınlaştırmaktadır. Uzunca bir süre Avrasya'da kalmayı planlayan ABD'nin, kendisiyle bölgede işbirliği yapacağı güvenilir müttefikler edinmesi zorunluluğu vardır. Türkiye ile sürdürülecek iyi ilişkiler ABD'nin bölgedeki istikrarlı kalıcılığında önemli bir formüldür.

Adada iki İngiliz üssü ve NATO'ya ait bir dinleme istasyonu bulunmaktadır. Bu yerler, bombardıman uçakları için hava üssü, ABD Ulusal Güvenlik Ajansı için dinleme istasyonu ve 1991, 1998 ve 2003 yıllarındaki koalisyon güçlerinin Irak'a saldırıları sırasında İngiliz askerleri için önemli bir üs olma görevini yürütmüştür. Ayrıca bu yerler, Soğuk Savaş yıllarında nükleer bombaların depolandığı, İngiliz ve Amerikan casus uçaklarının, özellikle Lübnan İç Savaşı sırasında Suriye, Lübnan ve İsrail'i izlemede kullandıkları üslerdir¹⁸.

Bugün için ABD, kendi güvenliğini/çıkarlarını korumak için dünyanın hemen her yerine 120'nin üzerinde askeri üs kurmuştur.

Kıbrıs, Türkiye'nin bugünü ve yarını için yaşamsal değer içermektedir. Türkiye'nin Güneyini Akdeniz'den koruduğu yegane toprağıdır.

Türkiye, Kıbrıs'ta, -şu andaki mevcut askeri varlığının dışında- en az 70.000 asker kapasiteli yeni bir askeri üs kurmalıdır. Türkiye'nin güney kıyılarının güvenliğinin korunması ve olası bir tehdit karşısında ani manevra kabiliyetinin olması açısından böyle bir düzenleme ve uygulama şarttır. Kıbrıs Adası'nın Türkiye'ye olan uzaklığının sadece 65 km olduğu dikkate alındığında, bu uygulamanın gerekliliği ve ne kadar hayati bir

öneme haiz olduğu bir kez daha gözler önüne serilecektir. Özellikle Ceyhan terminalinin önemi göz önünde bulundurulduğunda Washington ve Brüksel'in de bunu desteklemesi gerekecektir.

Kıbrıs'ın, genel olarak, dünya üzerindeki konumu; özel olarak ise, Türkiye'yle sahip olduğu coğrafi, tarihi ve hukuki bağ incelendiğinde bu talebin kaynağı ve meşruiyeti daha net bir şekilde ortaya çıkacaktır. Ada'da garantör ülkelerden birisi olan İngiltere'nin iki askeri üssünün bulunması, Türkiye için Kıbrıs'taki mevcut askeri yapısının dışında en az 70 bin kişiden oluşan yeni bir Türk askeri üssünün kurulması meşruiyetini iyice güçlendirmektedir.

Türkiye'de karar alıcılar ve/veya karar alıcıların kararlarında etkili olan bütün güçler birbirlerine güven telkin ederek, birlikte hareket etmelidirler. Unutulmamalıdır ki, Türkiye'nin önünde geleceğini etkileyecek olan önemli kararlar alınmak üzeredir. Yanlış bir adımda Türkiye'nin içerisine düşeceği durumdan *tarih* herkesi eşit düzeyde sorumlu tutacaktır.

BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

-
- ¹ *Lübnan Gazetes'*nden aktaran *Radikal*, 11 Mart 2004.
 - ² Anıl Çeçen'in "Kıbrıs: Dünyanın Ortasında Bir Uçak Gemisi", *Aydınlanma* 1923, s. 39.
 - ³ M. Sami Denker, *Kıbrıs Sorunu*, Ankara, 2001, s. 23.
 - ⁴ Denker, *Kıbrıs Sorunu*, s. 23.
 - ⁵ Çeçen, *Türk Devletleri*, Ankara, 2003, s. 422.
 - ⁶ Denker, *Kıbrıs Sorunu*, s. 23.
 - ⁷ Kıbrıs: Asur, Mısır, Pers imparatorluklarının, Büyük İskender'in, Emeviler'in, Bizans İmparatorluğu'nun, on beşinci yüzyılda Akdeniz'e egemen olmak isteyen Venediklilerin ve on altıncı yüzyıldan (1571) itibaren de Türklerin egemenliğine girmiştir. 1878'e kadar 307 yıl Türk hakimiyetinde olan Kıbrıs Adası,

1878 Osmanlı-Rus savaşı sırasında İngiltere'nin Rus ilerlemesine karşı zor durumda kalan Türklere yardımı karşılığında *geçici* olarak üs şeklinde kullanması için İngiltere'ye verilmiş ancak İngiltere tarafından ilhak edilen Ada iade şartları gerçekleştiği halde Türk yönetimine iade edilmemiştir. İngiltere'nin Kıbrıs'taki hakimiyeti 1960 yılına kadar devam etmiştir. 1960'ta Adada bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Adada bulunan Rumlar, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nda Türklere verilen hakları kabullenememişler ve 1963'ten 1974'e kadar Adadaki Türklere katliam yürütmüşlerdir. Temmuz 1974'te Türkiye adaya Barış Harekatı adıyla girmiş ve bu tarihten sonra Adanın Kuzeyinde Türkler, Güneyinde ise Rumlar ayrı yaşamaya başlamışlardır (Denker, *Kıbrıs Sorunu*, s. 23 – 80).

⁸ *Lübnan Gazetes'i*nden aktaran *Radikal*, 11 Mart 2004.

⁹ *Lübnan Gazetes'i*nden aktaran *Radikal*, 11 Mart 2004.

¹⁰ İran'a Şah'ın devrildiği 1979'daki İslam Devrimi'nden sonra 2004 yılının Şubat ayında Prens Charles Cumhurbaşkanı Hatemi ile görüşmek için giderken, İngiltere Başbakanı Tony Blair, Libya'ya giderek Kaddafi ile görüşmüştür. Kısa süre öncesine kadar, terörist devlet olarak tanımlanan Libya ziyaretine Blair ile birlikte iş adamları da katılmış hatta Shell, Libya kıyılarından gaz çıkarmak ve Libya ulusal petrol şirketi ile uzun vadeli iş birliği yapmak için anlaşma imzalamıştır.

¹¹ Özlem Dündükcü, *Yayınlanmamış bilgi notları*, TUSAM Avrupa Araştırmaları Masası, Ankara.

¹² Dündükcü, *Yayınlanmamış bilgi notları*.

¹³ Dündükcü, *Yayınlanmamış bilgi notları*.

¹⁴ *Lübnan Gazetes'i*nden aktaran *Radikal*, 11 Mart 2004.

¹⁵ *Lübnan Gazetes'i*nden aktaran *Radikal*, 11 Mart 2004.

¹⁶ Tahran yönetimi de aslında Şam yönetiminin düştüğü durumdan pek farklı bir durumda değildir. Bir taraftan hemen yanı başında gerçekleşen olayları seyrederken, diğer taraftan da ülkesindeki iç siyasi gelişmelere çözüm arayışı içerisine girmiş durumdadır.

¹⁷ "Kıbrıs'ın genel jeopolitik etkinliği" ve "Kıbrıs'ın Türkiye için jeopolitik düzeyde özel etkinliği" konuları için bakınız, İlhan, Suat, 'Kıbrıs Adasının Jeostratejik - Jeopolitik Konumu ve Etkinliği; Annan Planı', <http://www.kibris.gen.tr/turkce/makaleler/033.htm>, Erişim Tarihi 06.02.2004.

¹⁸ *Lübnan Gazetes'i*nden aktaran *Radikal*, 11 Mart 2004.

LOİZİDOU DAVASI

Dr. Anıl ÇEÇEN*

Kıbrıs sorunu ile Loizidou davası arasında son derece yakın bir bağ vardır. Böyle bir davanın gündeme gelmesi Kıbrıs sorunu nedeniyledir. Davanın sonuçları ise Kıbrıs sorununu doğrudan etkileyecek bir doğrultudadır. Kıbrıs sorununun Avrupa'ya taşınması süreci içinde hem Kıbrıs'ın hem de Türkiye'nin Avrupa macerasının yönünü değiştirecek bir görünüme dönüşmüştür. Avrupa Birliği (AB) ilerleme raporunda da yer verilen bu dava Türkiye ile Kıbrıs sorunu arasındaki gelişmeleri yakından etkilemiş ve başka bir yöne doğru sürüklemiştir. Kıbrıs sorununun yıllardır kanayan bir yara olarak devam etmesi sürecinde, Loizidou davasının önemli bir aşama olduğu söylenebilir.

Uluslararası hukuk ve insan hakları alanında yeni tartışmaları da beraberinde getiren Loizidou davası, iki aşamalı olarak seyir izlemiş ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'nin uyguladığı hukuk kuralları tartışma konusu olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin AB'ye üye olması aşamasında gündeme getirilen bu dava Türkiye'nin önüne yeni bir engel olarak çıkartılmış,

* "Prof. Dr.", Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi.

davaya taraf olan devlet olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yerine Türkiye Cumhuriyeti'nin kabul edilmesi, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecini geciktirme girişimi olarak algılanmıştır. BM tarafından önceden oluşturulan siyasi ve hukuki yapının görmezden gelinmesi, davanın dayandığı hukuk temellerini tartışma konusu yapmıştır.

Türkiye davayı önceleri görmezden gelmiş ve daha sonra hukuka aykırı olan konulara itiraz etmiş, uzun süre direndikten sonra da, AİHM'in vermiş olduğu tazminat cezasını emsal olmaması koşulu ile ödeyerek iyi niyetini göstermiş ve böylesine bir davanın, Türkiye'nin AB'ye üyeliğini engellemesini önlemiştir. Türkiye devleti bir hukuk devleti olduğunu bu tavrı ile bir kez daha göstermiş ve Rum kesiminin, Türkiye aleyhine kullandığı bir silahı bertaraf etmiştir.

Çeyrek yüzyıl önce, Rumların Türkleri katletmeleri nedeniyle Kıbrıs'a Barış Harekatı düzenleyen Türk devletinin bu durumun yaratılmasında herhangi bir suçu yada kusuru bulunmazken, ortaya çıkan durum nedeniyle kusurlu bulunması ve yüklü bir miktar tazminata mahkum edilmesi, hukukun genel ilkelerine ve adalet anlayışına ters düşen bir durumdur. Rumların saldırganlığı nedeniyle adaya müdahale etmek zorunda kalan Türkiye Cumhuriyeti, ortaya çıkan durum nedeniyle mahkum olmak ve yüklü bir tazminatı ödemek zorunda kalmıştır. Bu da Kıbrıs sorununda Türkiye'nin aleyhine yeni bir sayfa açılmasının nedeni olmuştur.

AİHM 1949 yılında kabul edilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi doğrultusunda kurulmuş olan bir uluslararası mahkemede Türkiye başlangıçta hiçbir çekince koymadan Avrupa Konseyi üyeleri gibi bu sözleşmeyi imzalamış ve sözleşme ilkelere dayanan insan hakları uygulamasını Avrupa kıtasının çatısı altında kabul etmiştir. Sözleşme, insan haklarının en esaslı olanlarını madde madde saymış ve imzacı ülkelerin bunları temel hukuk ilkeleri olarak kabul etmesini sağlamıştır. Sözleşmeye ek olarak zaman zaman yeni ek protokoller gündeme getirilmiştir. Türkiye bunların bir kısmını benimsemiş ama kendi dayandığı

devlet modelini zorlayabilecek olanlarını ise bekletmiştir. Sözleşmeye taraf olan ülke olarak Mahkemede kendi temsilcisini de bulunduran Türkiye Cumhuriyeti, mahkemenin yargısal denetimini kabul ettiği için bu mahkemeden çıkan kararları da uygulamaya çaba göstermiştir. Kişisel başvuru hakkı, ulusal hukuk sistemlerinin ötesinde ve üstünde Avrupa sistemi içerisinde tanındığı için hakları zarar gören bütün mağdurların bu haktan yararlanarak AİHM'e başvuru hakkı bulunmaktadır. İnsan haklarının tam olarak korunabilmesi için, devlet sistemlerinin yanı sıra, devletlerüstü denetim sistemi de Avrupa Konseyi çatısı altında İnsan Hakları sözleşmesi ile gerçekleştiriliyordu. Kendi devlet düzenleri içerisinde iç hukuk yollarını tüketen mağdurlar daha sonraki aşamada bir üst yol olarak AİHM'e gidebileceklerdi. Loizidou davası, işte böylesine bir süreç içinde, bireysel başvuru hakkının kullanılmasıyla ortaya çıkmıştır.

AİHM, bireysel başvuru yolu ile gelen davalarda, davalı devletin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı bir davranışını belirlerse o zaman hakkaniyetin yerine gelebilmesi için uygun bir tazminat miktarına karar vermektedir. Hem maddi hem de manevi bazen da her ikisine birden karar verebilen AİHM karar verirken dava dosyasını incelemek ve tarafların savunmalarını almak zorundadır. Bu noktada, genel olarak izlenen mahkeme usulüne davranılması gerekmektedir. İkinci Dünya Savaşı sırasında bir çok insanın telef olması, Avrupa'ya böylesine kıtasal karar verecek bir mahkeme kurma eğilimini ortaya çıkartmış ve bu doğrultuda ilgili mahkeme kurulmuştur. Türkiye, kendi iç sorunları nedeniyle uzun süre bekledikten sonra bireysel başvuru hakkını düzenleyen ek protokolü kabul etmiş ve bu doğrultuda uygulanan Avrupa hukukuna uyum göstermeye çalışmıştır. Bireysel başvuru hakkını kabul etmekte uzun süre bekleyen Türkiye bu hakkı benimsedikten sonra bir çok başvuru ve bu doğrultuda verilmiş olan kararlar ile karşı karşıya kalmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin müdahale hakkını kullanarak adaya gerçekleştirdiği Barış Hareketi sırasında, Güney Kıbrıs Rum bölgesine göç eden rum asıllı bayan Loizidou, 19 Mart

1989 tarihinde BM denetimi altındaki sınır bölgesinde Türk kesimine karşı eylemi gerçekleştiren grup içinde yer almış ve bu eylem sırasında KKTC sınırlarını ihlâl ederek Türk kesiminde kalan evine gidemediği için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni protesto etmiştir. Titiana Loizidou, Kuzey Kıbrıs'ın Girne kentinde yer alan 4609, 4610, 4619, 4748, 5002, 5004 ve 5386 numaralı parsellerin maliki olduğunu ve Türk askeri güçlerinin kendisinin Girne'ye dönmesini engellediğini ve mallardan yararlanmasına izin verilmediği gerekçesi ile 22 Temmuz 198 tarihinde AİHM'e giderek bireysel başvuru hakkını kullanmış ve Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı tazminat davası açmıştır. Bayan Loizidou'nun öncülüğünde Güney Kıbrıs'tan bir çok rum asıllı bayan da Türkleri protesto eylemlerine katılmıştır. Bir çok rum bayan Loizidou'nun arkasında yer almıştır. Bireysel başvuru hakkını kullanan Loizidou Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin bir çok maddesine aykırılık olduğunu ileri sürerek, bu durumu yaratan Türkiye Cumhuriyeti aleyhine karar verilmesini talep etmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, bireysel başvuruyu inceleyen, mülkiyet hakkının sürekli ihlalini kabul edilemez bulmuş, esasa ilişkin inceleme sonucunda dolaşım ve mülkiyet hakları arasında bağlantı olduğu savını reddederek, davacının mallarına ulaşamamasının mülkiyet hakkının ihlâli anlamına gelmediği sonucuna varmıştır. Komisyonun bu raporu üzerine Güney Kıbrıs Rum Yönetimi davayı mahkemenin önüne getirmiştir. Divan ise komisyonun kararına ters düşen bir sonuca varmıştır. Divana göre Türkiye Cumhuriyeti kendi sınırlarının dışında da olsa, askeri birliklerini bulundurarak, davacının mülkiyet hakkını engellediğine karar vermiştir. Divan önce, 18 Aralık 1996 tarihinde verdiği karar ile Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ihlâl ettiğini kabul etmiş, ayrıca Loizidou'nun mülkiyet hakkının sürekli ihlâli iddiasını, 1974 tarihinde gerçekleştirilen Barış Harekatı'na bağlamıştır. Bunu takip eden divan son olarak 28 Temmuz 1998 tarihinde oy çokluğu ile aldığı kararla davacının 1989 tarihinde gerçekleştirdiği sınır gösterisi sırasında KKTC'deki taşınmaz mallarına ulaşabilmek istediği iddiasıyla

BM denetiminde ara bölgeyi geçerek KKTC sınırlarını ihlâl ettiğine dair bir karar almış Divan daha sonra vermiş olduğu tazminat kararını, KKTC'nin devlet olarak tanınmaması nedeniyle, davacının malvarlığına ulaşamamasının sorumluluğunu Türkiye Cumhuriyeti'ne yüklemiştir. Böylece, AİHM'in usul hukukuna aykırı biçimde Türkiye kendi ülkesi dışındaki bir olay nedeniyle suçlu durumuna düşürülmüştür.

Türkiye, uzun süre mahkeme kararını tanımamış ve bunu yerine getirmeyeceğini belirtmiştir. AİHM'in Türkiye'yi Kıbrıs'ta işgalci görmesi, Londra ve Zürih antlaşmalarındaki garantörlük statüsüne ters düşüyordu. İkinci olarak mahkeme, çeyrek yüzyıldır devlet olarak varlığını sürdüren Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni resmen tanımıyor ve bu nedenle de KKTC'nin davada taraf olmasını kabul etmiyordu. Ayrıca dava sonucunda bir milyon dolar civarında yüklü bir tazminat miktarına Türkiye'nin mahkum edilmesi de iyi niyetli olmayan bir tutum olarak değerlendirilmiş ve AB'nin daha sonraki yaklaşımları izlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs'ın kuzey kısmında kalan eski rum mallarının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti tarafından kamulaştırıldığını öne sürerek davacının böyle bir dava açamayacağını itiraz olarak öne sürmüştür. Ayrıca davanın gerçek muhatabının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olması gerektiğini belirterek, yapılmış olan usul hukuku yanlışlığının ortadan kaldırılması talep edilmiştir.

Bireysel başvuru hakkını kabul ettikten sonra her başvuru ile ilgili davayı yerinde izleyen Türkiye Cumhuriyeti, davaların sonucunda verilmiş kararlara da uymuş ve belirtilen tazminat miktarını davacı taraflara ödemiştir. Ne var ki, Loizidou ile ilgili dava Türkiye devletinin ülkesi dışındaki bir olaya dayandığı için, davada haksız biçimde muhatap gösterilen Türk tarafı bu nedenle beklemeyi uygun görmüştür. Ayrıca Kıbrıs'ın Avrupa kıtasının dışında kalan bir bölgede yer alması Avrupa'nın sınırları içinde olmadığı için, Avrupa İnsan Hakları yargısının dışında kalması gerektiği öne sürülmüştür. Türkiye gibi AB'ye üyelik süreci içine girmemiş olan Kıbrıs gibi bir ülkenin sınırları içinde

yer alan bir dava konusunun Avrupa mahkemelerinin görev alanına girmediği de yapılan savunmalarda dile getirilmiştir. Türkiye ilk kez böyle bir durum ile karşı karşıya kaldığı için, uluslararası durum ve Kıbrıs sorunu ile Avrupa arasındaki bağlantının nereye gideceğinin izlenmesine karar verilmiş ve bu doğrultuda konu takip edilmiştir. Kıbrıs ile AB arasındaki resmi bağın kurulması ve bunun ne biçimde gerçekleşeceği belli olmadan herhangi bir ödeme yapılmamasına karar verilmiştir. Yunanistan devlet kendi üyeliğini temel alarak, Kıbrıs konusunu sürekli olarak Avrupa kamuoyuna taşımış ve Türkiye'ye karşı kendi ulusal davası olan Enosis'i ancak Kıbrıs'ında AB'ye üye olması ile mümkün olacağına inanmıştır. Türkiye ise, bunun mümkün olamayacağını sürekli olarak dile getirerek Yunan tarafının Kıbrıs'ı Avrupa üzerinden denetim altına almasını önlemeğe çaba göstermiştir. AB zaman içerisinde Yunanistan'ın etkisiyle Kıbrıs konusuna daha fazla eğilmiş ve bir süre sonra da sahip çıkmaya başlamıştır. Değişen koşullarda artık Kıbrıs AB çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır.

Güney Kıbrıs'ta yaşayan davacının açmış olduğu dava sonucunda elde ettiği tazminat kararının diğer göç eden rumlar için emsal teşkil etmemesi için Avrupa Konseyi Delegeler Komitesinin 2 Aralık 2003 tarihli toplantısında, Türkiye'nin girişimleriyle bu kararın yerine getirilmesinin gelecek için emsal oluşturmayaacağı vurgulanmış ve mahkemenin Loizidou konusunda 1996 yılında esasa ilişkin vermiş olduğu kararın yerine getirilmesi ile ilgili görüşmenin 2005 yılı sonundan önce başlatılmayaacağı ve Kıbrıs ile AB arasında herhangi bir bağ kurulmayacağı konusunda anlaşmaya varılmıştır. Daha sonra ise Türkiye verilmiş olan tazminat kararını faizi ile beraber bir milyon iki yüz bin dolar olarak ödemiştir. Türkiye'nin bu girişimi, AB'yi zor durumdan kurtarmış, AİHM'in görev alanı dışında siyasal baskılarla girmiş olduğu bir dava konusu çözüme kavuşturulmuş ve böylece sorun aşılaraq geri bırakılmıştır.

Loizidou davasının dayandığı olaylarla ilgili olarak aslında Türkiye'nin hiçbir zaman doğrudan sorumluluğu olmaması

gerekirdi, çünkü olaylar tamamen Türkiye'nin inisiyatifi dışında gelişmiş ve Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs bağımsız devletini kuran antlaşmalardan gelen kurucu ve garantör statüsünü kullanarak adada yaşayan Türkleri yok olmaktan kurtarmıştır. Türkiye'nin müdahalesine neden olan olaylar aslında Yunanistan ve Kıbrıs rumlarının işbirliği ile EOKA çetelerinin ENOSİS amaçlı olarak yürüttükleri Türk katliamları olarak gündeme gelmiştir. Türkiye soydaşlarına sahip çıkarken hem katliamları önlemiş hem de Kıbrıslı Türklerin adanın kuzeyinde güvenli bir bölgede yaşamalarını sağlamıştır. Bu da her garantör devletin hakkıdır. Türkiye hiçbir zaman adayı işgal ederek kendine bağlama gibi bir amaç gütmemiş sadece, rumların Türklere yönelik katliamlarını durdurabilmek üzere hareket etmiştir. Hareketin adının barış olarak seçilmesi de, Türk ordusunun bozulmuş olan barışı yeniden tahsis etmek üzere adaya çıktığını göstermektedir.

Davanın görülmesi sırasında mahkeme üyeleri, Türk askerlerinin adada bulunması nedeni ile Türk tarafını sorumlu tutmuş ve yukarıda açıklanan gerçekler doğrultusunda, rum tarafının kusurunu ya da sorumluluğunu görmezden gelmiştir. Avrupa platformunda Türklerin aleyhine esen havadan Yunanlılar yararlanmışlar ve Türk ordusunu işgalci göstererek mahkemeyi etkilemişlerdir. Rumların Hristiyan olması nedeni ile de ciddi bir Hristiyan dayanışması sağlanmış ve Hristiyan Avrupa'nın mahkemesinin Avrupa dışındaki bir ada ülkesindeki Hristiyan rumlara sahip çıkması, yürütülen sistemli çalışmalarla sağlanmıştır. Böylece rum tarafı hiç ummadığı bir noktada yeni bir siyasal başarı elde etmiştir.

Loizidou davası aslında iki ayrı kararı vurgulamıştır. Komisyon verdiği ilk kararda Loizidou'nun Türkiye aleyhine yaptığı başvuruda haksız olduğu belirtilmiş ve dava aleyhine sonuçlanmıştır. Daha sonra rum kesiminin müdahil olarak katıldığı ve divana başvurduğu durumda ise divanın komisyonun tam tersi bir görüşü belirterek davada, davacı mülkiyet hakkının sürekli ihlali, maddi ve manevi tazminat hükümleri ile mahkumiyet kararı verdiği görülmektedir. Komisyonun ve AİHM'in verdiği

bu ikili kararda, çok önemli çelişkilerde bulunmaktadır. Olayın hukuki ve siyasal yönleri ele alındığında bu çelişkiler daha da öne çıkmaktadır.

Davacı, 19 Mart 1989 günü “Kadınlar evlerine yürüyor” adlı plan olduğu tahmin edilen bir yürüyüşle rum tarafından Türk bölgesine geçmek ve doğal olarak Türk askerinin müdahalesi ile içinde bulunduğu grupla birlikte göz altına alınmıştır. Daha sonra da raporlarda belirtildiği gibi zarar verilmeden BM güçlerine teslim edilmiştir. Bayan Loizidou gözaltına alınmanın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin çeşitli maddelerini ihlal ettiği için davasını bu maddelere dayandırmak istemiş ama komisyon üyeleri oy çokluğu ile bu iddiaları kabul etmemiştir. Komisyon yürürlükte olan yasaları ihlal eden gösteri yürüyüşü ile ilgili olarak davacının gözaltına alınmasında hukuka aykırı bir durum görmemiştir. Komisyon ayrıca davacının Girne’deki gayri menkullerini Barış Harekatı öncesinde 1972 yılında terk ettiğini öne sürerek haksızlığını dile getiren bir karara varmıştır. Daha sonra Kuzey Kıbrıs’ta ayrı bir devlet yapılanması gündeme geldiği için davacının mal sahipliğini öne sürerek, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne serbestçe girip çıkmasının uygun olmayacağı kararda vurgulanmıştır.

AIHM ise komisyonun vermiş olduğu olumsuz kararın tamamen aksine, davacının Kuzey Kıbrıs’taki malvarlığına ulaşamamasıyla ilgili olarak Türkiye’nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin ilgili maddelerini ihlal ettiğini kabul etmiştir. Mahkeme daha da ileri giderek, bu ihlali 1974 müdahalesine bağlayarak, Türkiye Cumhuriyeti’ni bu ihlale neden olmakla suçlamıştır. Karşı görüşte yargıçlar bulunmasına rağmen, mahkeme oy çokluğu ile Türkiye’yi, davacının malvarlığından ayrı düşmesinin sorumlusu olarak görmüştür. Türkiye ise, ilk aşamada Kıbrıs adasındaki gerçeklerin göz ardı edilmesi nedeniyle karar gereğini yerine getirmeyeceğini belirtmiştir. Bu gelişmeler üzerine kesinleşen karar Avrupa Bakanlar Komitesi’nin gündemine getirilerek Türkiye’nin karara uyması ve belirtilen tazminat miktarını ödemesi talep edilmiştir. Mahkeme kararı, Bakanlar Ko-

mitesi kararı ile desteklenerek Türkiye yola getirilmek istenmiş ve üyelik sürecinde Türkiye Cumhuriyeti için yeni bir baskı unsuru yaratılmıştır.

Davada, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti atlanarak muhatap gösterilmesi iyi niyetli olmayan bir tutum olarak ortaya çıkmıştır. Kıbrıs'ın kendi iç koşullarında çözüme kavuşturulması gereken bir konunun, adanın dışındaki bir ülkeye yansıtılması ve ada devletin kurulması sırasında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin garantörü bir ülkenin uluslararası hukuktan gelen hakkını kullanması üzerine yargının önüne çıkartılması, gene rum lobisinin becerikli girişimleri ile gerçekleşmiş ve AB üyesi olan Yunanistan'ın çabalarıyla ile de karara bağlanmıştır. Burada hukukun genel ilkelerinin ve AİHM'in usulünün çiğnenmesine gerekçe olarak da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tanınmaması gösterilmiştir. Türkiye dava sırasında davanın gerçek muhatabının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olduğunu belirtmiştir ama mahkeme bu devletin resmen tanınmaması nedeniyle, adanın kuzeyinde fiilen Türkiye Cumhuriyeti'nin egemen olduğunu belirterek, Türkiye Cumhuriyeti'nin davada husumet ilişkisinin tarafı olduğunu belirtmiştir. Bu noktadan hareket eden mahkeme, Türkiye'yi suçlu taraf görerek yüklü miktar tazminat cezasına hükmetmiştir.

Tarihsel gerçekler ve adanın gerçek durumu ile ilgili bilgiler, göz ardı edilerek verilen bu kararda uluslararası hukuk disiplininin hukuk ile reel politikanın iç içe geçtiği bir alanda bulunduğunu varsayımı da kanıtlanmıştır. Türkiye'nin bir devlet olarak adaya müdahale etmesinden önce durum dikkate alınmadan, müdahaleye zemin sağlayan rum baskınları ve katliamları göz ardı edilerek, sanki durduk yerde bir Türk işgal hareketi adaya düzenlenmiş gibi hareket edilmesi, Loizidou davasının temelden hukuka aykırı biçimde ortaya çıktığının ve sonuçlandırıldığını açıkça göstermektedir. Türkiye adaya müdahale etmese idi, EOKA çeteleri aracılığı ile daha onlarca belki de yüzlerce Türk'ün yaşamını kaybetmesi katliamlar aracılığı ile sağlanacaktı. Rumların suçu nedeniyle Türkiye'nin adaya müdahale etme-

si ile kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olgusu, davacının gayri menkullerinden uzak kalmasına neden olmuştur. Fiilen kurulmuş olan ve çeyrek yüzyıldır ayrı bir devlet olarak yaşamını sürdüren Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, rumların sağladığı Hristiyan dayanışması nedeniyle tanınmamıştır. Ne var ki, bir devletin resmen tanınmamış olması hukukken devlet olma vasfını ortadan kaldırmaz. AİHM hukuksal gerçekliği dikkate almadan, Yunanistan'ın baskıları ile Hristiyan dayanışmasına yönelik bir karar almış ve bunu Müslüman Türkiye'ye baskı ile uygulamıştır. Ayrıca 1985 yılında fiili bir gerçeklik olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kendi yasama organından çıkan bir kanun doğrultusunda eski rum mallarını kamulaştırmış olması da Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuken muhatap olmasını önlemektedir. Resmen tanınmasa da KKTC, kendi idari ve yargı organları ile tam teşkilatlı bir devlet olarak çalışmaktadır.

AİHM, BM Güvenlik Konseyi'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun hukuksal bir geçerliliği olmadığını belirten ve diğer ülkeleri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımaya çağıran 541 ve 543 sayılı kanunlarını ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesini KKTC'nin kuruluşunu kınayan 24 Kasım 1983 tarihli kararını göz önüne alarak KKTC'nin uluslararası toplulukça tanınmadığını ve bu nedenle de gerçekleştirdiği kamulaştırmanın hukuki bir değeri olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kararda da dava konusu gayri menkullerin mülkiyetinin KKTC'ye geçemeyeceği belirtilmektedir. Mülkiyet bu nedenle halen davacının üzerindedir ve bunun kullanılmasını engellemek suçtur. Tazminat kararı böylesine bir değerlendirme üzerine oturtulmağa çalışılmıştır.

Türkiye mahkemenin yargılama yetkisini tanıırken buna sınırlama getirmek istemiştir. Divanın yargılama yetkisini, kendi doğal sınırları içerisinde bulunan etkinlik alanlarıyla sınırlı olarak kabul ettiğini belirtmesine rağmen, mahkeme Türkiye'nin bu çekincesini konvansiyonun maddeleriyle tutarsız bulmuş ve bu doğrultuda karar vererek, Türkiye'yi yargılamıştır. Karara karşı çıkan Fransa temsilcisi yargıç, Kıbrıs'ta insanların yerlerini kendi

inisiyatifleri dışında terk etmek zorunda kaldıklarını, bu durumda göç edenlerin böyle bir duruma sürüklenmesindeki neden olarak siyasal ve diplomatik gelişmeleri görmek gerekir. Siyasal gelişmeler sonucunda gayri menkullerini terk etmek zorunda kalan kişilerin hemen tazminat talep hakkının doğmayacağına karşı oy yazısında açıkça belirtmiştir. Karışık bir tarihi durumdan bireysel olarak mağdur olanların bu durumda hemen devletleri sorumlu tutması düşünülemeyeceği ifade edilmiştir. Loizidou'nun mallarına ve taşınma özgürlüğüne yönelik bireysel bir hareket söz konusu değildir. 1974 yılındaki Barış Harekatı ile Kuzey ve Güney arasında sınır hattı çekilmesinin doğal sonucu olarak davacı, mallarından ayrı düşmüştür. İnsanların iki ayrı bölgede yaşamağa zorlanmasının sorumluluğu yalnızca Türkiye'nin üzerine yüklenemez. Avrupa Mahkemesi'nin davanın açılması sırasında AB üyesi olmayan Kıbrıs'ın var olan durumu ve hukuksal statüsünü çok iyi incelenmesi gerektiği, yine karşı oy yazılarında dava metni içinde belirtilmiştir.

KKTC'nin resmen tanınmaması, ulusal ya da uluslararası güçlerin önünde bir engel olarak görülmemelidir. KKTC çatısı altında gerçekleştirilen ve bu devletin yasal düzenlemelerine dayanılarak yapılan hukuki işlemler dünyanın diğer ülkelerinde de geçerliği olduğuna göre, bu küçük devletin kamulaştırma işlemi de geçerlidir ve davacının bu nedenle eski malları üzerinde hak iddia etme yetkisi ortadan kalmış olduğu da gene bu doğrultuda dile getirilmiştir. Bu gibi gerçekler, Loizidou davası ile ilgili kararı tartışmalı bir düzeye getirmiştir.

AİHM takas olmadan istimlakın mümkün olamayacağını söyleyerek, dava konusu sorunu tam olarak çözüme bağlayamamıştır. Eğer mahkeme konuyu tam olarak incelese idi, Kıbrıs Türk ve Rum yönetimlerinin uzun süren görüşmeleri sonucunda olabildiğince adil bir takas işlemi gerçekleştirdiklerini görecekti. Güney Kıbrıs Rum yönetimi kendi insanların davasına sonuna kadar sahip çıkmış ve Kıbrıs sorununun koşulları içinde olabildiğince sorunu çözüme kavuşturmağa çaba göstermiştir. Kıbrıslı rumlar ellerindeki parayı silaha yatırarak yeni bir silahlı müca-

deleye yöneldikleri için, toprak ve gayrimenkul sorunlarının çözüme kavuşturulmasında ellerindeki ekonomik birikimi bu amaçla değerlendirmediler ve bu nedenle de takası tamamlayacak biçimde sorunlar çözüme kavuşturulmadı. Eğer, rum yönetimi takas işlemleri karşılığında Kuzey bölgesinde malları kalmış olan rumlara bunların karşılığını para olarak ödese idi, Loizidou davasının açılmasına gerek kalmayabilirdi.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ilk imzalandığında mülkiyet hakkı ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktaydı. Sosyalist sistemin dışlanmış olduğu mülkiyet hakkının batı demokrasilerinin önde gelen bir temel hakkı olarak kabul edilmesi nedeniyle, uygulamada mülkiyet hakkına yönelik değerlendirmeler de yapılmıştır. Sözleşmeye ek olarak hazırlanan 1 numaralı ek protokolde mülkiyet hakkı açıkça dile getirilerek koruma altına alınmıştır. Malların masumiyeti dile getirilirken, kişilerin ancak haklı nedenlerle mülkiyet haklarından mahrum edilebileceği belirtilmiştir. Mülkiyet hakkının kapsamı ulusal hukuklara bırakılmış, kısıtlamalar ise ulusal hukukları aştığı noktada genel ilkeler doğrultusunda yürütülebileceği ek protokolde belirtilmiştir. AİHM mülkiyet hakkının içeriğini çok geniş olarak yorumlamıştır. Mahkeme mülkiyet hakkını en geniş anlamda incelerken, bu hak üzerine bir müdahale yapıp yapılmadığını öncelikli biçimde incelemiştir. Müdahale yasal temeller ters düşmüyorsa uygun görülmekte ama bu değerlendirme yapılırken öncelikle ulusal hukukun koruma sistemine bakılmaktadır. İkinci aşamada müdahalenin genel çıkarlara ve kamu yararına olup olmadığına bakılmaktadır. İzlenen amaç açısından keyfiliğin önlenmesi, işlemin kamu yararına ve toplumun genel çıkarlarına yönelik olmasıyla sağlanmaktadır. Ancak mahkeme, kamu yararının ölçütlerinin ve önceliklerini belirtmekte en doğru değerlendirmeleri ulusal organlar tarafından yapılması gerektiği düşüncesiyle dayanmaktadır. Ayrıca, Mahkeme müdahalenin duruma göre orantılı ve uyumlu olup olmadığına da bakmaktadır. Sadece kamu yararına dayanmanın yeterli olmadığı, müdahalede aynı zamanda başvuru amaç ile izlenen yöntem arasında adaletli bir dengenin kurulmuş olması gerektiği de açıkça belir-

tilmektedir. Bu çevrede Avrupa Mahkemesi, mülkiyet hakkının ihlali konusunda ulusal yargı organlarına geniş bir takdir hakkı tanımaktadır. Ulusal organların neyin kamu yararına olduğunu belirlemesi daha gerçekçi olacaktır. Uluslararası hukukun genel ilkeleri yeni dönemde kapitalizmin çıkarları olarak ele alınmakta ve mülkiyet hakkı bu çerçevede anlamlandırılmaktadır. AİHM, Loizidou davasında ise çok farklı davranarak, gene takdir hakkı tanıdığı ulusal organlara karşı KKTC konusunda daha sınırlı davranmıştır. Loizidou davasında mahkeme, mülkiyet hakkına müdahalenin nedenlerini yeterince araştırmamış, Kıbrıs sorununu detayları dikkate almadan karar vermiştir. KKTC'nin resmen bir devlet olarak tanınmamasına dayanarak işi kestirip atmıştır. Ne var ki, Avrupa Mahkemesi'nin, bir devleti resmen tanınmamasının, o devletin çeyrek yüzyıldır fiilen var olduğu ve devlet yapısı içinde varlığını sürdürdüğü gerçeğini değiştirmeyeceğini anlama ve bu duruma göre karar vermesi gerekirdi. Bu noktada mahkemenin rum tarafının ve Yunanistan devletinin siyasal baskıları ve Hristiyan dayanışmasını gündeme getirmiş olduğu Türk ve Müslüman karşıtlığının etkisi altında kaldığı anlaşılmaktadır. Dava konusunu gerçekçi biçimde incelemeyen mahkemenin vermiş olduğu karar bu nedenle eksiktir ve hukuka aykırı düşmektedir. Mahkeme siyasal açıdan çözüme kavuşturulmamış olan Kıbrıs sorununda açıkça rumlar ve Yunanistan devletinin tarafını tutarak bir karara varmış ve dünya siyasi dengelerinin yaratmış olduğu çıkmaz durumu görmezden gelmiştir. Mahkeme davaya bir hukuki çatışma ya da sorun olarak değil ama bir siyasal mesele olarak bakmış ve AB üyesi olan Yunanistan tarafını tutmuştur. Yıllarca tam üyelik için Avrupa kapısı önünde her türlü ödünü vererek bekleyen Türkiye, bu dava nedeniyle bir kez daha cezalandırılmıştır.

Açık bir haksızlığa uğramış olan Türkiye bu dava ile ilgili verilmiş olan yüklü tazminat miktarını önceleri ödemek istemiştir. Usul hukuku açısından açık bir hata yaparak, Avrupa kıtasının sınırları dışındaki bir olayı dava konusu olarak mahkemenin kabul etmesi büyük bir haksızlık yaratmıştır. Ayrıca, yarım yüzyıldır Avrupa organlarınca baskı altına alınarak denet-

lenmek istenen ama bir türlü üyelik hakkı verilmeyen bir konum nedeniyle de Türkiye bu dava nedeniyle güç duruma düşürülmeyi bir türlü kabul edememiştir. Ne var ki, mahkemeden Türkiye aleyhine karar çıkartan Avrupalılar her vesile ile Türkiye'yi köşeye sıkıştırmak ve cezalandırmaktan hoşlandıkları için, Loizidou davasını da dillerine dolayarak, sürekli biçimde Türkiye'yi karara uyması için baskı altına almışlardır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin her toplantısında Loizidou davası gündeme getirilerek, Türkiye'nin yüklü tazminat cezasını ödemesi talep edilmiştir. Türkiye'nin ödemeden kaçınmasının uluslararası yükümlülüklerle ters düşeceği açıkça dile getirilmiştir.

Uzun süreli bir bekleyiştikten sonra, tazminat cezasını ödemeğe karar veren Türkiye, usul hukukundaki aykırılığa rağmen tazminatı ödemeyi, bu davanın emsal tanınmaması koşuluna bağlamıştır. Eğer bu dava ile ilgili karar doğrultusunda ödeme yapılırsa, binlerce göç eden rum için emsal bir durum ortaya çıkacağı için Türkiye Cumhuriyeti altından kalkamayacağı ağır bir maddi külfetin altında kalabilecekti. Türkiye'ye karşı Avrupa tarafından uygulanan olumsuz yaklaşımın yeni bir ifadesi olarak gündeme gelen bu davanın çözümü ile, Türkiye aynı doğrultuda yeni talepler ile karşılaşma durumundan kurtulacaktı. Tazminatın ödenmesiyle Türkiye'nin önündeki önemli bir engel ortadan kalkıyordu. Tazminatı ödeyen Türkiye bir kez daha iyi niyetini gösteriyor ve Avrupa ile Kıbrıs yüzünden karşı karşıya kalmak istemiyordu. Türkiye'nin AB'ye üye olarak girme konusunun güncelleştiği bir aşamada bunu önlemek isteyen Avrupa kesimleri Loizidou davasını AİHM'e taşıyarak, Türkiye karşıtı yeni bir eylemi gündeme getirmekten kaçınmıyorlardı. Böylece, Türkiye'nin Kıbrıs sorunu ile AB'ye üyelik meselesi bir araya getirilerek Avrupa'da istenmeyen Türkiye'nin önüne yeni bir kargaşa durumu engel olarak çıkartılıyordu.

Kıbrıs üzerinden, AB, İsrail ve Amerika'ya karşı yeni bir politika uygulayarak adayı AB sınırları içine almağa karar verdiği noktada, Loizidou davası, AB'nin Kıbrıs üzerinde etkinlik kurması açısından yeni bir fırsat yaratmıştır. Davayı Avrupa'nın

çıkarları doğrultusunda kullanmayı bilen çevreler, bu konuda İnsan Hakları Mahkemesi'ni de aracı olarak değerlendirmişlerdir. Adanın jeopolitik durumu nedeniyle, AB ada üzerinde etkinlik sağlayarak, gelecekte kendisine karşı bir proje olarak Büyük Orta Doğu yapılanmasının devreye girmesinde Kıbrıs üzerinden Doğu Akdeniz'de etkinlik sağlamak istemiş ve bu doğrultuda Türkiye'yi yargılayarak cezalandırmayı çıkarlarına uygun bulmuştur. Kıbrıs'a yönelen rum-yunan stratejisi yıllar içinde değişiklik göstermiş, Türkiye ile baş edemeyen bu kesimler AB oluşumu içine girerek Megola İdeanın bir parçası olan Enosis'i bu yoldan gerçekleştirmenin arayışı içinde olmuşlardır. Kıbrıs sorunu iki ülke ya da taraf arasındaki sorun olmaktan çıkarak, bunu bir Avrupa sorunu haline getirmek AB üyesi Yunanistan ile Avrupalılarla Hristiyan dayanışması içinde olan rum kesiminin işine gelmiş ve böylece tek başlarına dize getiremedikleri Türkiye'ye Avrupa'nın desteği ile istediklerini kabul ettirebilmişlerdir. Loizidou davası da bu süreç içinde Türkiye aleyhine kullanılmıştır. Avrupa'ya üye olamayan Türkiye'nin pazarlık gücünün olmamasından yararlanılarak, Türkiye mahkum edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti rum tarafının ve Yunan devletinin her türlü manevrasını bilerek ve izleyerek hareket etmiş ve bir süre bekledikten sonra tazminatı ödeyerek iyi niyetini ortaya koymuştur. Loizidou davası hem rum kesimine hem Yunan devlete ve de Avrupa'daki Türk karşıtlarına Türkiye'yi köşeye sıkıştırmak için son derece güçlü bir koz vermiş, Türkiye Cumhuriyeti, üyelik görüşmeleri sırasında köşeye sıkıştırılarak manevra alanı daraltılmıştır. Burada, Loizidou davasının bir hukuksal mesele olmaktan daha çok, siyasal konu olarak gündeme getirildiği görülmekte ve Türkiye'nin hem Kıbrıs'ta hem de AB süreci içinde zor durumda kalması gerçekleştirilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti, rum tarafının ve Yunan devletinin Kıbrıs Türklerini yok etme planına karşı çıktığı için Loizidou davası aracılığı ile cezalandırılmaktadır.

Eğer Türkiye, 1974 yılında Barış hareketini yapmasa idi, şuan Kıbrıs'ta bir tek Türk kalmayacaktı. Ada nüfusunun üçte

biri oranındaki Türk nüfus, Kıbrıs'ın dışına çıkarılacaktır. Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs adasında kurulmuş olan bağımsız cumhuriyet devletinin üç kurucusundan birisi olarak Londra ve Zürih antlaşmalarında ileri gelen garantörlük haklarını kullanmış ve EOKA çetesini ENOSİS amaçlı katliamlarından Türkleri kurtarabilmek için, adaya müdahale etmek zorunda kalmıştır. Bir zorunluluk nedeniyle, müdahale eden tarafın yüklü bir tazminata mahkum edilmemesi gerekir. Zorunluluk hali ile müdahale etmek durumunda kalan tarafın tazminat ödemeye mahkum edilmesi, hukukun genel ilkelerine ters düşmektedir. Loizidou davası bu nedenle hukukun genel ilkelerine aykırı bir davadır. Tamamen siyasal amaçlı olarak açılmış ve uluslararası siyasetin bir parçası olarak Türkiye aleyhine kullanılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti bu durumu bilmesine rağmen, bir iyi niyet belirtisi olarak kararı uygulamış ve istenen tazminatı faizi ile beraber ödemiştir. Türkiye Cumhuriyeti ödeme sırasında imzalanan protokol ile emsal yolunu kesmiş ve bir daha bu tür siyasal manevralarla karşılaşmak istemediğini hukukun siyasal amaçlı olarak kullanılmasına izin vermeyeceğini de açıkça dile getirmiştir. Kıbrıs sorunu ile Türkiye Cumhuriyeti'nin AB'ye üyelik konusunun birbirinden çok farklı sorunlar olmasına rağmen, rum tarafının Bizans oyunları ile karıştırılması da hem rumların hem de Yunan devletinin art niyetli olumsuz yaklaşımını açıkça ortaya koymuştur. Bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nin, AİHM'den siyasal baskılarla elde edilen bir kararı uygularken, bir daha bu tür diplomatik numaralara izin vermeyeceğini göstermesi, dünya barışı açısından önem taşımaktadır.

KIBRIS LABORATUVARI

8 Ağustos 2004'teki bir konuşmasında Rum lideri Tassos Papadopoulos, Rum kesiminde 24 Nisan 2004 "Annan Planı Referandumu"nda "Evet" oyu kullanan yüzde 24'ü kapsayan Rumlar için, "Nenekides" sıfatını kullanmış. "Nenekides" Rumca "hain" anlamına geliyor. Kıbrıs'ın tamamını isteyen yüzde 76'lık Rum milliyetçiliğinin gerçekten takdire şayan başarısını ikinci plana koyarak yüzde 24'lük kesimi "Nenekides" (hain) olarak masaya yatıran Papadopoulos, acaba Kıbrıs Türk kesiminde, Kıbrıs'ı kendilerine altın tepside sunan yüzde 65'i ve referandum sırasındaki "Ver – kurtul" yayınlarıyla kamuoyunu yönlendirmeye çalışan İstanbul basını için hangi sıfatı layık görürdü?

Dr. Şenol KANTARCI*

TÜRKİYE ve KIBRIS: Velazquez ve Picasso'nun "Las Meninas"ları

"Kıbrıs Laboratuvarı" başlıklı bir yazıyı kaleme almayı, 2004 yılı Nisan ayında Kıbrıs'ta tasarlamıştım. Bugün yazarım, yarın yazarım derken aradan aylar geçti. Oysa söz konusu yazıyı, mutlaka kaleme almam gerekliliğinin vicdani sorumluluğunu daima hissettim yüreğimde. Çünkü, Türkiye'de her geçen gün yaşanan siyasal gelişmeler "Kıbrıs Laboratuvarı"ndan çıkan sonuçları birebir doğrulamaktaydı. Yazmalıydım... Ve sonuçta: Yazdım...

*"Yrd. Doç. Dr.", Süleyman Demirel Üniversitesi Öğretim Üyesi.

Konu başlığının “Kıbrıs Laboratuvarı” olmasının elbette anlamlı bir sebebi var. Özelde, Kıbrıs’taki Türk toplumunun bir “laboratuvar” olarak adlandırdığım Kıbrıs’taki yaşamlarını ve o “laboratuvar”dan elde edilen bilgileri, dolayısıyla sonuçları irdelemek; genelde ise, Türkiye Cumhuriyeti toplumu ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti toplumu arasında karşılaştırmalar yaparak bir sonuca ulaşmaktır.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi İşletme bölümü hocalarından Prof. Dr. Muhan Soysal’ın “Strateji Yönetimi” adlı dersinde göstermiş olduğu önemli bir örnekleme vardır.

Prof. Dr. Soysal, derste tepegöze Picasso’nun “Las Meninas” adlı resmini koyar. Resim kübik ve oldukça karışık bir resimdir. Dikkatlice bakıldığında dahi resmi çözümleyebilmek oldukça zordur.

Resimde, bozuk perspektifli bir oda, resmin sol tarafında karmaşık şekiller, odanın içerisinde uzun saçlı yaratığa benzeyen bir figür, etrafında başka yaratıklar. Yerde yine bir yaratık ve arkada bozuk şekilli içi parlak dikdörtgenin içinde başka bir figür.

Beş-on dakika boyunca hiçbir şey söylemeden resme odaklanan sınıfı gözlemleyen Prof. Dr. Soysal, tepegözün yanına giderek Picasso’nun resmini çıkartır ve yerine İspanyol ressam Velazquez’in “Las Meninas” adlı resmini koyar. Bu tabloda, resmin sol tarafında önündeki büyük tuvale resim çizen Velazquez’in kendisi, onun hemen yanında uzun sarı saçlı güzel bir aristokrat kız çocuğu, etrafında dadıları, yerde oturmuş bir halde sevimli bir köpek, hemen arkasında köpeğe tekme atan küçük bir kız çocuğu ve arka fonda ışık sızan kapıdan odaya bakan bir adam.

Ancak, ikinci resmi görünce Picasso’nun tablosundaki öğelerin ne olduğunu ve bu resmin Velazquez’in tablosuna gönderme olarak yapılmış olduğunu fark eder bütün sınıf.

Prof. Dr. Muhan Soysal, sınıfa yönelerek: “Hayatta hiçbir şey Velazquez’in tablosu gibi belirgin değildir. (Aslında,

Velazquez'in tablosu bile oldukça gizemlidir.) Hayat, gerçekleri size Picasso'nun resmindeki gibi şekil değiştirmiş olarak gösterir. Picasso'nun resmine bakıp Velazquez'in resmini görebilenler (Velazquez'in resmini *dahi* çözebilenler) başarılı olacak, diğerleri kübik şekillere bakıp yanlış anlamlar çıkarmaktan gerçekleri hiç göremeyecektir."¹ der.

Aslında, Velazquez'in "Las Meninas" adlı hemen bütün figürlerin açık seçik belli olduğu tablosuna baktığınız zaman dahi tabloyu çözümlemeniz oldukça zordur². Örneğin, Velazquez'in tablosunun sol tarafında yer alan ressam Velazquez, kimin resmini çiziyor? Velazquez'in arkasındaki aynaya resimleri yansıyan (ihtimal dahilindedir) kralın ve kraliçenin mi? Velazquez'in tablosunda yer alan Velazquez, diğerleri ve kapının arkasındaki adam da dahil olmak üzere yer alan bütün figürler, sanki bir objektife bakıyorlarmış gibi görünürler. Oysa, Velazquez'in yaşadığı dönem olan on yedinci yüzyılda, henüz fotoğraf makinesi yoktu.

Son dönem Türk dış politikasındaki olaylar/sorunlar Picasso'nun "Las Meninas"ı gibi karmaşık tarzda görünse veya gösterilmeye çalışılsa da, Velazquez'in "Las Meninas"ı kadar en azından gözlemlenebilir ve/veya doğru ya da yanlış fikir teatilerinde bulunulabilir düzeydedir.

Türkiye'den Kıbrıs'a bakıldığında Kıbrıs, Picasso'nun "Las Meninas"ını, Türkiye'den içeriye, yani Türkiye'ye bakıldığında ise; Türkiye, Velazquez'in "Las Meninas"ını andırır. Daha açık bir ifadeyle Türkiye'den Kıbrıs'a bakıldığında Kıbrıs, sorunlarıyla gizemini korurken, Türkiye'den Türkiye tablosu net bir şekilde görünüyor gibi görünse de, tıpkı Velazquez'in "Las Meninas"ı gibi az da olsa gizemlidir.

HAYALLERİMDEKİ KIBRIS

Bir Erzurumlu olarak çocukluğumda dedemden Ermenilerin Türklere yaptığı katliamları dinledim. Babam ise, yakın tarihten başka bir olayı, her konusu açıldığında hararetle anlatırdı: "1974 Kıbrıs Barış Harekâtı"...

Televizyondan izlememiştim savaş sırasında Beş Parmak Dağları'nda zirveye tankı çıkartan Türk askerinin kahramanlığını, çünkü henüz o zaman Televizyon yoktu Erzurum'da. Ama ben Beş Parmak Dağları'nı, kahraman Türk askerinin çıktığı noktayı, hatta tankın zirvede duruşunun şeklini bile hayal edebiliyordum.

Henüz ilkokul yıllarındayken Türk ordusunun denizden ve havadan düzenlediğı harekâtı oldukça iyi biliyordum. Fakat ilginç olan nokta şuydu ki, bütün bu bildiklerimin hiç birisi bana ne ilkokulda ne lisede ne de üniversitede öğretilmişti.

1993 yılında üniversiteden mezun olduğumda, bırakın Kıbrıs konusunda bir kelime duymak, Türkiye'nin yıllardır en önemli sorunları arasında yer alan Ermeniler konusunda bile tarih eğitimi almış olmama rağmen- hiçbir şey öğrenmemiştim. Daha doğrusu, öğretilmemişti... Ne ilkokulda... Ne lisede... Ve ne de üniversitede...

Ama ben, Ermeniler konusunu dedemin; Kıbrıs konusunu ise babamın anlattıklarından biliyordum.

Kuzey Kıbrıs, Türk toprağı olmasına rağmen GİRNE'de, Lefkoşa'da nasıl bir tarımın yapıldığını, hangi tür sebze-meyvenin yetiştiğini bilmiyordum. Çünkü, yine Türkiye'de bana verilen eğitimde ve o eğitimin müfredatında ne GİRNE ne de Lefkoşa vardı. **Güzelyurt** hiç yoktu. Oysa Kıbrıs benim "Güzel Yurdumdu".

Harita'dan bir gitarı andıran şekliyle Akdeniz'de olduğunu belirlediğim Kıbrıs'ın bitki örtüsünün "makı" olabileceğini; sıcak iklimiyle, Antalya'da, Alanya'da yetişebilecek her tür meyve ve sebzenin orada da yetişebileceğini tahmin ediyordum.

2000 yılından itibaren televizyondaki *televole* programlarında Kıbrıs'ın cennetvari bir yer olduğunu görüyordum. Kıbrıs'ta birçok ünlünün gazonları, eğlence merkezleri gösteriliyordu bu tür programlarda. Kıbrıs, Akdeniz'in ortasında cennetin diğer adıydı benim rüyalarımda...

Ve Kıbrıs benim "Güzel Yurdumdu" ...

İÇLER ACISI BİR VATAN TOPRAĞI!

2004 yılı Nisan ayında Kıbrıs'ta Ercan Havaalanı'na indiğimde heyecanlıydim. İlk defa geliyordum Kıbrıs'a. Ve oradan yemyeşil, düzlük bir ova olan Güzelyurt'a.

Güzelyurt'taki köylerden birisinde, bir köy evine girdiğimde, bütün hayallerim yıkılmıştı. Kıbrıs'ta sefalet içerisinde bir Türk köyü ve köylüsü... Dahası Lefkoşa'ya, sonra Girne'ye gittiğimde büsbütün şok halindeydim. Sözüm ona, büyük şehirler olarak bildiğim/tahmin ettiğim bu yerler, Türkiye'deki en gelişmemiş bir kasabadan daha kötü bir görünüm içerisindeydiler.

Lefkoşa'da gezerken devletin resmi postanesinin tabelasının "Postoffice" olduğunu; Kıbrıs'ta arabaların plakalarının Türkiye'deki plakaların neredeyse yarısı büyüklüğünde ve sarı renkte olduğunu gördüm. Kıbrıs'ta, arabaların direksiyonları sağdaydı ve trafik soldan işliyordu. Önce anlam veremedim. Rum tarafında da plakaların Türk tarafındaki gibi arabalarının direksiyonun sağda olduğunu, trafiğin ise soldan işlediğini gördüğümde...

Hep kafam karıştı ve hep kafam karıştı. Kaldığım otel yeni olmasına rağmen, sahip olduğu alafranga tuvaletlerinde taharet suyu akıtan kısım bulunmuyordu. Sorduğumda İngilizlerden kalma bir adet olduğunu söylediler.

Kıbrıs'taki mahkemelerde dahi, İngiliz gelenekleri devam ediyormuş. Anlayacağınız, sanki emanet bir Kıbrıs varmış Akdeniz'in kucaklarında.

74'ten 2004'e tam otuz yılda Türk egemenliğindeki Kıbrıs'ta pek bir şey değişmemiş, sanki hep emanet -Kıbrıs- olarak bekletilmişti!

TÜRK BAYRAĞI'NDAN YÜZÜNÜ ÇEVİREN BİR NESİL!

Kıbrıs'ta 24 Nisan 2004 "Annan Planı Referandumu" öncesi gözlemlerime devam ediyorum.

Kıbrıs'tan aldığım "Kıbrıs Gerçeği" isimli Fatih Bayhan'a ait kitabı, kaldığım otelde uyumadan önce okuyorum. Böylelikle, Kıbrıs'ı hem yaşayarak hem de okuyarak daha çok öğrenmek istiyorum.

Bayhan, kitabında Kıbrıslı gençleri anlatan ilgi çekici bilgiler veriyor:

"Gençlerin kavgaları yaşlarına göre değişir. Çocuklararası kavgalarda oyunlar ve kurallar vardır, yaşları büyüyünce kavgaya biraz aşk bulaşır. **Kız yüzünden çıkan kavgalarda ortam bağrımsadan hırla gider.**

"Gençler arası ideolojik kavgalara pek rastlanmaz. Hatta burada Üniversiteler özel olduğundan üniversitelerde dahi ideolojik eylem yapılmaz.

"Harçları protesto etmek, artan yemek ücretlerine karşı yürüyüş yapmak, **YÖK'ü eleştirmek yoktur...** Bu ne kadar iyidir onu zaman gösterecek, ama herkes yeni Kıbrıs neslinin ideolojiden uzak oluşunu biraz da tehlikeli görüyor...

"Rumlarla yaşamanın ne demek olduğunu görmüş olan 'eski Kıbrıslılar' gençlerin; vatan, bayrak ve millet kavramlarının farklılaştığını söylüyor. Daha acımasız eleştiri yapanlar da var. Onlara göre yeni neslin tek önceliği var: **Para ve kadın...**

"İki nesil arasındaki kuşak çatışması sürüyor. Bu farklılık Kıbrıs konusuna da yansıyor. Eskiler biraz temkinli davranıyor, gençleri durdurmak ise, neredeyse imkansız...

"Kıbrıslı kızlar çok free...

"Aldatmak kavramı onlarda biraz daha yüzeysel kalmış. Çünkü Kıbrıs'ta neredeyse adım başı Klüp var. Bu nedenle onlar için aldatmanın şekli, yeri ve muhatabı önemli..."³

Kıbrıslı gençleri yukarıdaki şekliyle tasvir etmiş Fatih Bayhan...

Bayhan'ın özellikle siyasi açıdan betimlediği; bizim ise, "kaybedilmiş" diyebileceğimiz "Kıbrıs gençliği tablosunu" bizzat görmenin bedbahtlığını, maalesef sıcak bir dönemde 24 Nisan 2004 "Annan Planı Referandumu" sırasında yaşamış olduk.

Lefkoşa’da, el sanatları üzerine kurulu süs eşyaları satan bir dükkana giriyoruz. İçeride dükkanın sahibi olduğunu anladığımız 30 yaşlarında bir bayan ve dükkanın bir köşesinde tahta bir kaşığı boyamaya çalışan 6-7 yaşlarında bir oğlan çocuğu var.

Dükkana birlikte geldiğim dostum, vitrindeki süs eşyalarına bakıyor... Kadına doğru ilerlerken dükkandaki el işlemesi olduğu anlaşılan eşyaların, çok güzel ve etkileyici olduğunu söylüyorum. Bu iltifat, kadının çok hoşuna gidiyor. Ne iş yaptığımızı soruyor. Türkiye’de öğretim üyeliği yaptığımızı söylüyorum.

Dükkanın sahibi olan kadın, misafirperver birisi ve oldukça sıcakkanlı bir insan... En azından bize karşı öyle görüntü sergiliyor. Dükkanında satılan bütün eşyaları kendisinin yaptığını anlatıyor. Tam o sırada kadının cep telefonu çalıyor... Kadın, telefonda kendisini arayan kişiye şu anda meşgul olduğunu, daha sonra görüşeceğini söyleyerek telefonunu kapatıyor ve bizimle ilgilenmeye devam ediyor...

Bu arada arkadaşım vitrindeki eşyalara bakmaya devam ediyor.

Asıl konuya geliyorum, yani Referandum’a...

“Birkaç gün sonra önemli bir seçim yapacaksınız Kıbrıslı Türkler olarak. Annan Planı’na ya ‘Evet’ diyeceksiniz ya da ‘Hayır’...”

Kadın: “Sonuç inşallah ‘Evet’ olur” diyor.

“Ama bakın” diyorum kadına. “Birinci Annan Planı ile şu anda beşincisi önünüze getirilmiş olan ‘Plan’ arasında çok büyük farklar oldu. Eğer söz konusu referandumdan bir ‘Hayır’ çoğunluğu çıkarsa; Kıbrıs Türkleri olarak, bütün dünyaya demokratik bir cevap vermiş olacaksınız. Böylece, bağımsız bir devlet olarak tanınma şansınız doğacak.”

Kadın, biraz ikna olmuş şekilde sözlerimi değerlendirirken, bize doğru yaklaşan arkadaşımı görüyor ve birden bire kadının

bütün haleti ruhiyesi hayatımda hiç unutamayacağım bir şekilde değişmeye başlıyor ve neredeyse kadın beni ve arkadaşımı dükkanından kovarcasına şu sözleri söylüyor: “Hiç kimsenin burada gelip insanların aklını çelmeye hakkı yok, vs. vs.”

Kadının birden bire değişmesindeki sebep, arkadaşımın ceketinin yakasında farkettiği Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti’nin birbirine bitişik rozet şeklindeki BAYRAKLARI...

Hiçbir şey söylemeden dükkandan çıkıyoruz... Yanımdaki dostuma, yakasındaki bayrak rozetini çıkartması tembihinde bulunuyorum. Çünkü gittiğimiz her yerde, yakadaki Türk bayraklarını gören Kıbrıslıların (Büyük çoğunluğu) bize karşı davranışları değişiyor...

Fotoğraf makinesine film almak için bir fotoğrafçıya giriyoruz. Kasada, 20-22 yaşlarında genç bir bayan oturuyor. Üç kişiyiz. Sohbet sırasında referandumu konuşuyoruz. “Oyunuzun rengi ne olacak?” diye genç bayana soruyoruz.

“Kesinlikle ‘Evet’ olacak, böylece Avrupa Birliği’ne gireceğiz” diyor...

“Bakin, Kıbrıslı Türkler olarak bu referandumda ‘Hayır’ dersanız, bütün dünyaya demokratik bir cevap vermiş olacaksınız. ‘Plan’ sürekli değişiyor. Eğer ‘Hayır’ dersanız Kıbrıslı Türkler olarak sizleri tanıyan, kabul eden yeni bir ‘Plan’ getirilecek önünüze” diyoruz.

“Kesinlikle ‘Evet’ olacak benim oyum, hem Türkiye’deki hükümet de oyumuzun ‘Evet’ olmasını istiyor” diye cevaplıyor, genç Kıbrıslı bayan...

Dükkana birlikte girdiğimiz yanımda Kıbrıslı olan dostlarımdan birisi söze karışıyor ve: “Ama bundan önceki hükümetler ‘Hayır’ demenizi istiyordu ve siz onları dikkate dahi almıyordunuz, şimdi ne oldu da Türkiye’deki hükümetin dediğini yapıyorsunuz?” şeklinde bayana bir soru yöneltiyor.

Genç kız duraklıyor...

Cevap veremiyor...

Sonunda söylediği tek şey şu oluyor:

“Ama ben GENCİM”...

Evet... “Ama ben gencim” diyor Kıbrıslı genç bayan...

Ne demekse, KIBRIS'TA “GENÇ” olmak?

Daha bir çok örnek verilebilir. Öyle ki, “Evet” kampanyası sırasında yapılan mitinglerde “Yunan Bayrağı” sallayanları mı görmek istersiniz? Yoksa AB bayraklarını dalgalandıranları mı? (Miting sırasında yapılan uyarılar üzerine kaldırılan Yunan Bayraklarının yerine AB bayrakları dalgalandırılıyor KIBRISLI GENÇLER tarafından...) On binlerce AB bayrağı, KIBRIS'ın Yunanistan'a ilhakı için dalgalanıyor KIBRISLI GENÇLERİN ellerinde ...

Aynı tarihlerde Türkiye’de, Ankara’da (18 Nisan 2004) bir “KIBRIS MİTİNGİ” düzenleniyor. Mitinge katılan kişi sayısı 10 – 12 bin.

3 milyonluk Ankara’da, Kıbrıs için toplanan 10 bin kişi... Oysa, 1960’larda, 1970’lerde Kızılay’a Kıbrıs için 60-70 bin kişinin döküldüğü, İstanbul’un yerinden oynadığı “Ya Taksim Ya Ölüm” nidalarını atan, bırakın üniversite öğrencilerini yüz binlerce lise öğrencisinin sokaklara döküldüğü, o günleri yaşayanlar tarafından hâlâ anlatılır...

Peki, o günlerden bu güne Türkiye’de ne değişti? Veya Kıbrıs’ta neler değişti?

2004 Nisan’ında, Türkiye’de, Kıbrıs mitingi için 10 bin insan toplanırken; televizyonlarda kısa yoldan şöhreti yakalamak için POPSTAR elemelerine kilometrelerce uzunlukta kuyruk yapan, o günlerdeki haber programlarına dahi konu olan 15-20 bin gencin görüntüleri yansıyordu ekranlara...

Yarın, Türkiye’de de, tıpkı Kıbrıs gibi, Türkiye’nin başka bölgeleri için referandum yapılmayacağının garantisini kim verebilir?

Sonuçta her şey AVRUPA BİRLİĞİ’NE GİRMEK İÇİN DEĞİL Mİ?

BİR BASIN MENSUBU İLE ARAMDA GEÇEN DİYALOG

Lefkoşa’da postalarımı kontrol etmek için hükümet meydanının yakınlarında küçük bir internet salonuna giriyorum. Önümdeki bilgisayarın açılışını beklerken, hemen yanı başımda sol tarafımda sırtı bana dönük olarak oturan ki, az sonra yakasındaki sarı basın kartından basın mensubu olduğunu anladığım bir gazetecinin, bilgisayara yazdığı habere iliştiriyor gözüm. Haber, 24 Nisan 2004 “*Annan Planı Referandumu*” ile ilgili...

Gazetecinin attığı başlık dikkatimi çekiyor. Kıbrıs Türklerinin neredeyse tamamına yakınının “Evet” yönünde oy kullanacağını belirten bir ifade ile şekillendirmiş yazdığı haberin başlığını.

Gazetesine gönderdiği haberi, gayri ihtiyari bir şekilde gördüğümü özür dileyerek kendisine söyledikten sonra hangi basın kuruluşunu temsil ettiğini soruyorum. Genç gazeteci, Türkiye’de büyük ulusal gazetelerden birisinde çalıştığını söylüyor. Tanışıyoruz. Beni yazılarımdan tanıdığını ve beğendiğini söylüyor genç gazeteci. Bundan cesaret alarak gazeteciye biraz önce yazdığı haberin neden yalan bilgilerle dolu olduğunu soruyorum. Kıbrıs Türklerinin tamamına yakınının referandumda “Evet” oyu kullanmayacağını her ikimizin de Kıbrıs’ta ortamı yokladığımız için bildiğimizi söylüyorum.

Genç gazeteci, acı gerçeği bütün samimiyetiyle itiraf ediyor: “Hocam, ben de biliyorum durumun öyle olmadığını, bir çok bölgede ‘Hayır’ oylarının ‘Evet’ oylarından çok olduğunu da biliyorum. Hatta bununla ilgili İstanbul’a üç-dört tane haber bile geçtim. Fakat o yazıların hiç birisini yayınlamadılar, bırakın yayınlamalarını bu konuda beni sert bir şekilde de uyardılar. Şimdi ben de onların istediklerini yapıyorum. Yani referandum sonucundan ‘Evet’ çıkacağını işleyen konular üzerine haberler yazıyorum” diye cevaplıyor genç gazeteci.

Ulusal bir televizyona da sahip olan ve çeyrek milyon oldukça üzerinde bir okuyucu kitlesine ulaşan ve okuyucularının büyük bir çoğunluğunun güven duyduğu bu

gazete, Kıbrıs'a gönderdiği basın mensubundan yalan haber yazmasını istiyor. Tıpkı Lefkoşa'da hükümet meydanının önüne uydu sistemlerini yerleştiren ve bir an önce Kıbrıs'ı Rumlara teslim ederek AB'ye girelim tezini işleyen İstanbul'un diğer ulusal medyasının yaptığı gibi...

RUMLARA GEREKİRSE "TOPRAK VERİRİZ" DİYEN EĞİTİMLİ BİR GENÇ!

Kıbrıs'ta, 24 Nisan 2004 "*Annan Planı Referandumu*" öncesinde Kıbrıs Türkleriyle görüşmelerimizi devam ettiriyoruz. Gittiğimiz köylerde Anadolu insanını gözlemliyoruz. Trabzonlu, Rizeli, Ordulu, Adanalı, Osmaniye'li, Ceyhanlı, Kadirli, Saimbeyli, Mersinli, Silifkeli ve Balıkesirli yurttaşlarımız...

Bizi sıcak karşılıyorlar gittiğimiz her yerde.

Gittiğimiz köydeki 'köy odasında' ağırlıyorlar bizi.

Dipkarpaz bölgesinde bu köylerden birisindeyiz...

Köy odasında 70-80 köylü yurttaşımız var. Soruyorlar: "Hocam, nedir bu Annan Planı?" diye.

Başıyorum "Planı" anlatmaya anlayacakları dilden...

Etkileniyorlar, besbelli yüzlerinden. Fakat içlerinde, anlatıklarımın rahatsız olanlar var. Bitirmeden son sözlerimi 25-27 yaşlarında bir genç, konuşmamın arasına giriyor ayağa kalkarak.

"Bir şey söylemek istiyorum" diyor.

"Ben eğitilmiş bir gencim, söylediklerinizi çok iyi dinledim, ancak siz burada insanları etkiliyorsunuz. Bu insanların kafalarını karıştırıyorsunuz. BİZLER, AVRUPA BİRLİĞİ'NE GİRMEK İÇİN GEREKİRSE TOPRAK VERİRİZ, hem Türkiye'nin Başbakan'ı hem Türkiye'ninşkanı,⁴ hem de KKTC'nin Başbakan'ı, bizlere 'Evet' deyin şeklinde telkinde bulunurken siz de kim oluyorsunuz!? Ve burada bu insanların kafasını karıştırıyorsunuz? Cevaplar mısınız lütfen?"

Eğitimli olduğunu söyleyen bu gencin sormuş olduğu soruyu cevaplamaadan önce, ne eğitimi aldığını ve ne iş yaptığını soruyorum.

Verdiği cevap kahredici oluyor...

“Ben bu köyün ÖĞRETMENİYİM” diyor...

Evet, verdiği cevap kahrediciydi. Bu genç, o köyün öğretmeni idi...

Hayatımın belki de en zor anlarından birisiydi o talihsiz ortam...

Çünkü ben, 1919’larda Milli Mücadele’de Türk Milleti’nin önünde bir aydın olarak hayatını koymuş olan öğretmenlerin hikayelerini okuyarak büyümüşüm.

Çünkü ben, ülkesinin kurtuluşu için kağnıda Türk askerine mermiyi sağlam yetiştirme gayreti ile henüz 40 günlük olan çocuğunun üzerinden örtüyü alıp, merminin üzerine ıslanmasını diye örten ve o mermiyi Türk askerine sapasağlam yetiştirirken 40 günlük bebesinin -vatan uğruna- donarak ölmesini göze alan ILGAZ ANALARIN hikayeleriyle büyümüşüm...

“Avrupa Birliği’ne girmek için gerekirse toprak veriz” diyen öğretmene yine 1919’lardan bir örnekle cevap verdim.

1920’de Sevr Antlaşması’na imza atan dönemin başbakanlarını, Damat Feritler’ini anlattım ona... Oysa Türk Milleti’nin, Mustafa Kemal’lerin Sevr’e “Hayır” deyişlerini ve bu sayede bağımsız Türkiye Cumhuriyeti’nin vücut bulduğunu ifade ettim... Ve üzüldüğümü söyledim.

Gerek ki, bir öğretmen olarak bu köye gelirken herkesten önce onun beni karşılamasını gerek ki, ben hiç bu köye gelmeden önce, köy halkına “Annan Planı”nın ne olduğunu öncelikle onun köylülere anlatması gereği üzerinde durdum... vs. vs...

Hiçbir şey söylemeden köy odasını terk ederek çıktı gitti öğretmen...

1974’ten 2004’e Kıbrıs’ta sendikalar tarafından yetiştirilen öğretmenler tablosu...

Bu öğretmenler, bir zamanlar Kıbrıs'ta Milli Eğitim Bakanlığı, 2004'ler Kıbrıs'ında ise, Başbakanlık yapan politikacı/politikacıların eseri idi. Aynı yöneticiler, referandum öncesinde 22 Nisan 2004'te önemli bir duyuruda bulundular: "23 Nisan'da Kıbrıs'ta yağmur yağacağı için 23 Nisan **Ulusal Egemenlik** ve Çocuk Bayramı törenleri yapılmayacaktır" şeklindeki bir duyuruydu bu. Oysa Kıbrıs'a, ne 23 Nisan günü ne 24 Nisan günü ne de 25 Nisan günü yağmur yağmıştı. Hem, **ulusal egemenlik bayramını kimler, ne için kutlayacaklardı?**

Evet bütün bunlar, Kıbrıs gerçeklerinden sadece birkaç örnek...

KIBRIS ve TÜRKİYE NEREYE DOĞRU SÜRÜKLENİYOR?

Kıbrıs'ta, 24 Nisan 2004 "*Annan Planı Referandumu*" öncesi Akdeniz TV adlı bir televizyonun canlı yayın programına katılıyoruz. Konu, Kıbrıs ve yaklaşan referandum.

Program konukları arasında kendisiyle Kıbrıs'ta tanıştığımız, yaklaşık 20 yılını İngiltere'de geçirmiş, Kıbrıs sevdalısı değerli bir bilim adamı olan Süleyman Selçuk Bey var.

Kıbrıs konusunun bütün yönleriyle ele alındığı programda Sayın Selçuk, olaya çok farklı bir boyutuyla zenginlik getiriyor. Anlattığı konu ve/veya verdiği örnek, oldukça etkileyici. Öyle ki, Sayın Selçuk'un sunduğu teori, isabetli bir yaklaşımla Kıbrıs'ın ve Türkiye'nin içerisinde bulunduğu durumu, oldukça öğretici ve düşündürücü bir şekilde ortaya koyuyordu.

Program sonrası, söz konusu teorinin içeriğinin teknik açıklamasını yazılı olarak kendisinden rica ettim.

Teorinin ismi "Toplamin Yarı Teorisi" veya diğer adıyla "T ½ Testi".

"T ½ Testi" ilaç olarak kullanılan kimyasalların fareler üzerinde kullanılan ve yüzde 50'sini öldüren dozdur. Söz konusu teoriyi hemen her eczacı bilir. Miktar belirlendikten sonradır ki, insanlar üzerinde daha düşük dozlarda denenerek ilacın kulla-

nım şekli ve ölçüsü saptanmaktadır. Yani ilacın en yüksek tolare edilebilecek; en az yan etkisi olan dozu, bu yöntemle saptanmaktadır.

Aynı teori, hematolojide de kullanılmaktadır. Radyoaktif Kromiumla işaretlenen kişinin kendi kanı, vücudunda kaç günde yarı sayısına ($T \frac{1}{2}$ 'ye) düştüğü ölçümlerle saptanır. Radyoaktivite Kromium'un " $T \frac{1}{2}$ Testi"ndeki süresi 28 gündür. Daha az bir zamanda erişilen $T \frac{1}{2}$ kan kaybına delalet oluyormuş.

İnsan psikolojisinde de " $T \frac{1}{2}$ Testi" uygulanır. Harward Üniversitesi Türkologlarından Profesör Chamberlain, bu teorisinin uygulanmasını tarif etmeden önce şöyle bir açıklamada bulunuyor: "Bu, deney tıbbi araştırmalarda, fareler üzerinde uygulanan bir testtir. İnsanlar üzerinde uygulanması durumu, bir insan hakları ihlali; yani bir insanlık suçu ve ayıbidir."

Teorinin genelde Orta Doğu özelde ise, Türkiye ve KKTC halkı üzerinde yıllardan beri uygulandığı tezi derinlemesine incelendiğinde; Orta Doğu'nun nasıl kaynayan bir kazan haline getirildiği? Türkiye'de iktidarların nasıl belirlendiği? ABD ve AB hayranlığının nasıl öz benliği inkar etme noktasına getirildiği? ve Kıbrıs'ta 24 Nisan 2004 referandumu sonucunda yüzde 65/35 oranının oluşumunda yaratılan durumun nasıl ve ne şekilde olduğunun izahı, hatta daha geniş bir anlatımla, Orta Doğu, Türkiye ve Kıbrıs halkının nasıl bir psikoza itildiğinin ispatı ortaya çıkmaktadır.

Toplamın Yarısı ($T \frac{1}{2}$ Testi) Teoris

100 adet fare, cinsiyet ayrımı yapılmadan bir tel kafes içersine konur. Kafes 10 metre yükseklikteki içi su dolu bir yüzme havuzunun dalma köprüsünün uç kenarına yerleştirilir. Farelere, su ve yiyecek eksiksiz ve düzenli aralıklarla verilir.

İlk 10 gün kafesin kapağı açık bırakılır. Fareler, çok meraklı hayvanlar olduğundan devamlı surette açık kafes kapağından etrafta keşif yaparlar. Bu yükseklikten suya atlamamanın "ölümle"

sonuçlanacağını saptar ve hafızalarına kaydederler. Ayrıca, katiyetle aşığıya yani suya atlamazlar.

10 gün boyunca bu sistematik içerisinde uygulama devam eder. 10. günün sonunda şartlar değiştirilir:

- 1- Kafesin kapağı kapatılır ve siyah bir bezle kafes tamamen örtülür. Böylece, karanlık bir ortam yaratılır.
- 2- Su ve yiyecek düzensizleştirilerek, yani bazen çok bazen az verilerek yaşamsal problemler yaratılır.
- 3- Değişik aralıklarla kafese bir hoparlörle ‘tehditkar kedi sesleri’ verilir.

Bu uygulama, 15 gün devam ettirilir. 15 gün sonra kafesin örtüsü kaldırılır ve fareler 2 saat “normalleşmeye” bırakılır. 2 saatten sonra kafesin kapağı açılır ve deneyin sonunda iki sonuç fonksiyonu ortaya çıkar:

1. Farelerin yarısından azı, önce “uyum sorunu” yaşar; ancak bir süre sonra “yeni” duruma uyum sağlamaya başlarlar.
2. Farelerin diğer yarısı, hatta daha fazlası hiç tereddüt etmeden süratle kapaktan dışarıya fırlar ve intihar ederler.

Bu deney hiç şaşmaz. Kaç defa tekrarlanırsa tekrarlansın, hep aynı netice alınır. Farelerin en az yüzde 50’sinden fazlası, kapaktan dışarıya fırlamanın ölümle sonuçlanacağını bilmelerine rağmen dışarıya fırlarlar. Buna “İntihar Sendromu” da denilmektedir.

Peki fareler bu tür bir davranışa neden girerler?

Profesörün deyişine göre: “Çünkü psikolojileri bozulmuştur. Ne yaptıklarını bilmemekte; hafızaları silinmiş, neticeyi de düşünememekte ve umursamamaktadırlar. Kurtuluş vadedene olursa olsun, ona doğru gözleri kapalı hiç düşünmeden öne atılmaktadırlar”. Başka bir ifade ile algıların sınırlarının kalktığı bu durumda “kaybedecek hiçbir şeyi olmadığı” hissine kapılan, ölümle yaşam arasındaki nirengi noktalarını tümüyle yitirmiş olan denekler, intiharı bir kurtuluş olarak görmekte ve hiç tereddüt etmeden ölüme atlamaktadırlar.

T ½ Testi'nin insanlar, daha geniş bir açılımla, toplumlar üzerinde uygulanmasının ise daha karmaşık sorunlara ve sonuçlara yol açtığı görülür.

Yukarıda incelenen şartlar göreceli bir şekilde, kurgulanmış bir sistematik içerisinde, Orta Doğu, Türkiye ve KKTC halkı üzerinde “başarıyla” uygulanmaktadır. Düpedüz bir “bilinç kontrolü” olmasa da, ortaya çıkan ve çıkacak olan sonuçlar, Orta Doğu ve Türk toplumları üzerinde psikolojik bir savaş yürütüldüğünü gözler önüne sermektedir.

Yürütülen bu savaş, örtülü bir biçimde farklı alanlardan topluma nüfuz ettirilen, hatta doğrudan damardan enjekte edilen “arada kalmışlık” paranoyasının yaratılmasında ne yazık ki - özellikle son dönemlerde- oldukça başarılı olmuştur.

Bu örtülü savaşta oluşturulan şartlar, sözü edilen “arada kalmışlık” hissini, doğal bir süreç gibi yansıtmış ve bu koşullar üzerinde kurulan döngü ile “intihar sendromu”na gidilen yol haritası çizilmiştir. Bu noktada oluşturulan şartlar şu şekilde olmuştur:

1. **Kapalı Kafes:** Hapis olma hissi, ilişkilerin kesilmesi tehdidi, (kapalı mekan) izolasyon, yalnız kalma korkusu...
2. **Su Problemi:** Bazen var bazen yok veya her bireye yetecek kadar değil (IMF)...
3. **Yiyecek Problemi:** Bazen var bazen yok veya her bireye yetecek kadar değil (IMF)...
4. **Kedi Tehdidi:** Süleymaniye’de kafalara torba geçirilmesi, yani “güç bizde, siz zayıfsınız, sizi mahvedeceğiz, yok olacaksınız. Bakın! sizi de Irak gibi yaparız...”
5. **Ambargolar:** Küçük düşürücü uygulamalar, ekonomik izolasyon, (Batı’nın Türkiye’ye uyguladığı 1974 ambargosu) yok sayılma, tanınmama (KKTC örneği) ve vize uygulamaları...
6. **Kafes Kapağının Açılışı:** Bunalımdan çıkış yolu, tek çare ABD’nin söylediklerini yapmak, Annan Planı’nı kabul etmek ve/veya tek kurtuluş yolu AB’ye giriş vs...

T ½ Testi'nin genelde Orta Doğu halkları (Irak – Filistin gibi) özelde ise, Türkiye ve KKTC üzerindeki uygulama şekli ve sayılan şartlar, son dönem Kıbrıs ve AB konularında açıkça görülmektedir.

Akılcı düşünme yetisini kaybeden bireylerin, hem iç hem de dış kitle iletişim araçları tarafından bulandırılan, hatta işgal edilen zihinleri uygulanmakta olan psikolojik savaşın zeminini oluşturmaktadır. Yani KKTC halkı üzerinde olduğu gibi, oluşturulan “araf” (Cennet ile Cehennem arasında sıkışmak) duygusu ile sıkıştırılarak ikileme düşürülen bireylere, “*Bu trene atla kurtul*”, “*bu kamburdan kurtul*”, veya “*AB’ye gir kurtul*” mesajları örtülü ya da açık bir şekilde verilmektedir. Başka bir ifade ile T ½ Testi, dar anlamda “birey” genel anlamda “toplum” üzerinde sıcak savaştan çok daha yüksek tahrip gücü olan psikolojik savaşın silahı olarak batı tarafından Türkiye’ye karşı kullanılmaktadır.

Bu noktada Profesöre şu sorular yöneltiliyor:

Soru: Bu psikolojisi bozulmuş bireyleri tedavi edemez miyiz?

Cevap: Tedavileri neredeyse imkansız gibidir. Biz, bu deneyde kobay olarak kullandığımız farelerin intihar etmeyip, hayatta kalanlarını imha ederiz.

Soru: Ama bu kişiler fare değil ki imha edip kurtulalım. Bu durumda ne yapmalıyız?

Cevap: Yorum yok.

Soru: Peki psikolojisi bozulan bu kişileri telkinle yani psikoterapi ile ikna yoluna gidebilir miyiz?

Cevap: Hayır. Onlar artık hiç kimseyi dinlemezler. Dinleme ve algılama özelliklerini yitirmişlerdir. Akıllarında yalnız korktukları, tehdit unsuru olarak nitelendirdikleri, zihinlerinde kurdukları var olan ya da var saydıkları olay ve olgular vardır. Bu paranoyalarını tekrarlayıp durmakla meşguldürler. Mesela “mahvolacağız”, “treni kaçıracağız”, “geri kalacağız”, “çağ dışı

olacağız”, “aç-susuz kalacağız” gibi korkularla paniklerler ve intihar sendromuna girerler. Sizi dinlemelerini çok ısrarla ister-seniz, “statükocu”, “globalleşme karşıtı”, “geçmişte değil, gelecekte yaşayalım”, “çağdaşlaşalım, Avrupalılaşalım”, “Batılı gibi düşünüp, Batılı gibi yaşayalım” gibi bilinçlerine yerleş(tiril)miş sloganları, programlanmış bir bilgisayar gibi tekrar tekrar dile getirirler ve daha ileri giderseniz saldırgan da olabilirler. Saldır-ganlaşan birey kendisi ile birlikte, düşman olarak addettiği “ö-teki”sini de yok etme eğilimine girecektir. *Direnmek* ile *dilen-mek* arasında kalan kişi, artık canlı bir “bomba” haline gelmiş-tir.

Bu Teori, 19. ve 20. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu’na karşı girilen “böl-parçala-yönet” siyasetinin en önemli silahı olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu’nu sıcak savaşla bertaraf e-demeyeceğini anlayan Batı, bu dönemde taktik değiştirerek insan psikolojisi üzerinde oynanan oyunlarla, önce zihinsel ola-rak daha sonra da coğrafi olarak Osmanlı’yı parçalamayı ba-şarmıştır. Değişen bu strateji doğrultusunda, İngiltere’nin başını çektiği Avrupalı devletler, “Doğu Sorunu” adı ile formüle ettik-leri “hasta adam” sendromunu, Osmanlı topraklarına yaymış-lardır. Özellikle Türklerin “İslam Aleminin Lideri” konumunda olduğu, bereketli Orta Doğu topraklarında izlenmeye başlanan bu siyaset, etkisini kısa sürede göstermiştir. Bu bilinç de-ğiş(tiril)mesi ile Türk Milleti’nin, Orta Doğu’daki hakim konu-mundan uzaklaştırılması sağlanmış ve bölge, önce büyük isyan-lara akabinde de bugün bile hâlâ içinden çıkılmaz durumda olan bir buhrana sürüklenmiştir.

Klasik savaş teknikleri ile yıllardır kazanılamayan zafer, psikolojik harp ile kısa sürede kazanılmış ve Müslümanlar – özellikle Türkler- “yok edilebilir” duruma getirilmiştir. Bu süreç-te Osmanlı tebaasına aşılana sözler ise, T ½ Testi’nin ne denli sistemli bir şekilde uygulandığını gözler önüne sermektedir.

Adeta slogana dönüşen ve orijinal teorideki “tehditkar kedi seslerini” anımsatan ifadeler ise aynen şöyledir: “*Türkler sizi esaret altında tutuyor*”, “*Türkler sizi isteyerek cahil bırakıyor*”,

“Türkler, Müslümanların geri kalmasına sebep oluyorlar”, “Fakir kalmanızın sebebi Türklerdir”. Özellikle Arap Halklarına aşılana bu sözler ile Türkler, psikolojik baskıyla dışarıdan Batı’nın içeriden ise Batı’nın söz konusu psikolojik etkisi altına giren Araplar tarafından Orta Doğu coğrafyasından sürülmüşlerdir.

Bu psikolojik hareket, yine aynı dönemde farklı argümanlarla aynı yöntemler kullanılarak Balkanlar’da da uygulanmıştır. Bölgede zaten hassas olan dengeler, bir anda yerle bir edilerek isyanlarla ve ardından da savaşlarla tetiklenmiştir. Benzer durum, yakın tarihte ve hatta bugün de uygulanmaktadır. Öyle ki, sırasıyla Filistin’de, Bosna Hersek’te, Kosova’da, Afganistan’da, Çeçenistan’da, Irak’ta ve Türkiye’de halen devam etmektedir.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İngiltere’nin yerini alan ABD, özellikle Orta Doğu’da bu yöntemi uygulamaya devam etmiştir/etmektedir. 21. yüzyıla gelindiğinde ise ABD, “psikolojik savaş” silahlarını sahip olduğu üstün teknoloji ile adeta mükemmelleştirmiştir. Özellikle Amerikan emperyalizminin miğferi olan “Hollywood”, zihin kontrolünü, farkına bile varılmadan gerçekleştirmektedir. ABD, tüm dünyada gişe rekorları kıran Hollywood filmleriyle tarihi, bilim-dışı kurgular ile önceden yazmaya çalışmaktadır.

Soğuk Savaş dönemi, Amerikan filmlerinin etkilerinin açıkça görüldüğü bir dönem olmuştur. Afganistan’ı Sovyet işgalinden kurtaran, kahraman(!) “Rambo” ve SSCB’ye barış götüreren(!), Ivan Dragon’u en zor şartlar altında bile nakavt eden “Rocky” öykülerinin filmleştirildiği psikolojik savaş endüstrisi ile dünyaya adalet ve barış bahşeden, Pax-Amerikana’nın akla ilk gelen, en açık örnekleridir.

Bugün, Irak özelinde Orta Doğu’da yaşananlar ve yaşanacak olanlar da, yine T ½ Testi’nin uygulandığı, söz konusu psikolojik savaşın ürünleridir.

Yüzyıldan fazla bir geçmişe sahip bu psikolojik harbin sac ayaklarından yalnızca ikisi olan, Afganistan ve Irak müdahalele-

rinden sonra, zaman zaman hedef olarak gösterilen Suriye'de de "sıra bende" psikoza başlamıştır/başlatılmıştır. Bilinçli olarak yaratılan bu korku ve tehdit algılamaları ile T ½ Testi'ne tabii tutulan Suriye, ya tamamen sinecektir ya da Saddam'ın yaptığı gibi saldırganlaşacaktır. Her iki durum da görelî olarak ABD'nin planladığı "müdahale"ye meşruiyet kazandırmaya yetecektir. Bu arada halk, panik içerisine çekilecek, ne yapacağını bilmez bir hale getirilecek ve T ½ Testi deneyindeki farelerin akıbetine uğrayacaklardır. Yani ya intihar sendromuna girecekler ya da Irak'ta olduğu üzere sistemli bir şekilde imha edileceklerdir.

T ½ Testi, 19. yüzyılın sonundan beri değişen ağırlık katsayıları ile Türk Milleti üzerinde de uygulanmaktadır. Son 30 yıldır Türkiye'de ve Kıbrıs'ta oynanan oyunlar, aslında T ½ Testi'nin uygulamasından başka bir şey değildir.

Tanzimat'tan bu yana bir nakış gibi beyinlere işlenen "Batılılaşma", artık Türk toplumunun beyninde aşağılık kompleksi-ne dönüşmüş durumdadır. Toplumun bu zihin kontrolüne maruz kalan kesimi, içinde bulunulan krizlerin, bunalımların aşılmasının tek yolunun "AB" olduğuna şartlan(dırıl)mıştır. Aynı şekilde KKTC halkının da çoğunluğu, içine düşürüldükleri "kimlik bunalımı"ndan kurtuluşun yegane yolunun "Avrupa Birliği'ne giriş" olduğuna inanmış/inandırılmış ve bunun sonucu olarak Annan Planı'nı, ne olduğunu bile bilmeden gözleri kapalı bir şekilde kabul etmek durumunda bırakılmışlardır.

Peki, Orta Doğu halkları ve Türkler bu duruma kimler tarafından, nasıl ve neden getirilmişlerdir?

Hedef bellidir. ABD önderliğindeki Batı, yeni bir "Doğu Sorunu" yaratmış ve koloncilik/yeni sömürgecilik anlayışını geri getirerek Orta Doğu'nun paha biçilemeyen kaynaklarını, yeneden tekeline alma hevesi içerisine girmiştir. Daha açık bir ifade ile Batı -özellikle ABD- kendi çıkarları doğrultusunda Orta Doğu'yu yeniden "dizayn" etme çabası içerisindedir. Yani T ½ Testi'nin izafi bir biçimde uygulanmasına devam edilmektedir. Bu noktada sorulması ve cevaplanması gereken asıl soru şudur:

“Bu ayak oyunlarını ve yürütülen psikolojik savaşları durduracak bir güç var mıdır?”

Ne yazık ki, bu şartlarda bu ulusal ve uluslararası sistem içerisinde böyle bir güç “şimdilik” yokmuş gibi görünmektedir. Tarihin her döneminde iç bütünlüğünü bile sağlayamayan Arap halkları için söylenecek pek fazla söz bulunmamaktadır, ancak 5 bin yıllık Türk tarihi iyi okunduğunda, gittikleri her yere medeniyet götüren Türklerin, yaklaşık iki yüzyıllık uykudan uyanıp titremeleri ve üzerlerine serpilmiş bu ölü toprağı atmaları, kendi benliklerine dönmeleri belki durumu kurtarmaya yetecektir. Bunun içinse Türkiye, öncelikle komplekslerinden arınarak kendi iç bünyesindeki dinamikleri güçlendirmeli; akılcı stratejiler geliştirmeli ve bu stratejileri doğru zamanda, doğru bir şekilde uygulamaya koymalıdır.

BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

- ¹ <http://www.motivasyon.org/index3.php?act=muhanhoca>, Erişim Tarihi: 30. 04. 2004.
- ² “Las Meninas”, felsefecilerin, sanat tarihçilerinin, zihniyet arkeologlarının, eleştirmenlerin ciddi kafa yorduğu nadide resimlerden biridir. Örneğin, Fransız düşünür ve zihniyet tarihçisi Michel Foucault, ‘kelimeler ve şeyler’ adlı muhteşem kitabına bu resmi yorumlayarak başlar. Ayrıca Enis Batur’un aynanın resimdeki yerini irdedeği ‘Ayna’ (Ada Yay.) adlı kitabında da uzun uzun ‘Las Meninas’tan söz edilir. Emre Aköz, “‘Las Meninas’ın gizemi”, Sabah Gazetesi, 22.02.2004.
- ³ Fatih Bayhan, **Kıbrıs Gerçeği**, İstanbul, 2003, s. 213.
- ⁴ O günlerde özellikle Kıbrıs gazetelerine göz atılırsa Türkiye’de hangi etkili ve yetkililerin Kıbrıs halkını referandum’da “Evet” demeye yönlendirdiği gayet iyi anlaşılır.

ANNAN PLANI'NA "EVET"İN 95 ZARARI*

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'ın Kıbrıs Sorunu'na kapsamlı bir çözüm bulunması amacıyla hazırladığı Plan, siyasi ve ekonomik yapıda meydana gelecek değişiklikleri sadece *iki oluşturucu devlet* kapsamında değil *Avrupa Birliği (AB) üyeliği* kapsamında da ele alması bakımından, daha önceki çözüm girişimlerinden ayrılmaktadır.

Plan ile ilgili tartışmalar, özellikle siyasi alandaki düzenlemelere ilişkin olarak gündeme gelmektedir. Bu doğrultuda, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) lehine öngörülen koruma hükümleri (derogasyonlar) bağlamında *iki kesimlilik, siyasi eşitlik, toprak oranı, mülkiyet ve göç* konuları üzerindeki çekinceler ön plana çıkmaktadır.

Ancak, KKTC için öngörülen derogasyonların AB Hukukunun birincil kaynağı olarak bir güvenceye kavuşturulmadığı

* TUSAM-Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi tarafından 24 Nisan 2004 Kıbrıs Referandumu öncesinde hazırlanan rapordur.

ve geçici nitelikte olacağı düşünüldüğünde, bahsedilen hükümlerin herhangi bir bağlayıcılık içermesi söz konusu olmayacaktır. Nitekim, her AB yurttaşı Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD)'na başvurarak bu düzenlemelerin eşitlik ilkesi çerçevesinde geçersiz kılınmasını sağlayabilecektir.

Diğer taraftan, Plan'ın uygulamaya geçmesi halinde Kıbrıs Türk toplumunun içine girebileceği kaos ortamının engellenmesi, karar alıcılar için çok büyük bir sorumluluk olacaktır. Zira, insanların yaşamlarını sürdürme noktasındaki en insani ihtiyaçları (yerleşim, konut, geçimini sağlama) karşılanmaksızın zor durumda bırakılması ne Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ne de ABAD açısından kabul edilebilir bir durumdur ve AB Mevzuatı'nın yeknesaklığının korunmasından daha fazla öneme haiz olduğu aşikârdır.

Ayrıca, siyasi konularda kapsamlı bir çözüm getiriyor gibi görünen Plan'ın, ekonomik konularda yeterince titiz hazırlanmış bir görünüm sergilemediği ortaya çıkmaktadır. Çünkü, Plan, Ada ekonomisi açısından, Türk Oluşturucu Devleti'ni, ilk aşamada *Rum Oluşturucu Devleti'nin ekonomisi* ile, ikinci aşamada ise *AB ekonomisi* ile rekabet edebilecek konuma getirmeye yönelik somut çözümler içermemektedir.

Annan Planı'nın, çözüme AB üyeliği perspektifi ile yaklaştığı ve AB üyeliğinin önkoşulu olan Kopenhag Kriterleri'nin hem siyasi hem de ekonomik anlamda kapsamlı şartlar öngördüğü göz önünde bulundurulduğunda; Plan'ın her iki alanı da aynı titizlikle düzenlemesi ve herhangi bir eksikliğe yer vermemesi gerekmektedir. Oysa, önerilen metin sözü edilen nitelikleri taşımaktan uzaktır.

Bu durumda, siyasi ve ekonomik konulardaki eksiklikleri gidermeye dönük önerileri müzakere masasına taşımak Sayın Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş ve ekibine kalmıştır. Ne yazık ki, Sayın Cumhurbaşkanı, bu yöndeki çabalarından dolayı takdir görmek yerine; kamuoyuna, çözüm sürecinde her zaman "*Annan Planı'na muhalefet eden adam*" olarak sunulmuştur. Konuya destek verme görevi ise, siyasi irade dışındaki meslek

kuruluşlarına, sivil toplum örgütlerine ve üniversitelere kalmış ve maalesef, mücadele halka gereği gibi anlatılamamıştır.

Gelinen süreçte yapılması gereken, 24 Nisan 2004 tarihinde, Ada'da eş zamanlı olarak gerçekleştirilecek referanduma kadar, Annan Planı'nın *Kıbrıs Türk toplumundan neler götüreceğinin* halka anlatılmasıdır. Unutulmamalıdır ki, uluslararası alanda kaybedilenlerin yeniden kazanılması hiç de kolay olmamakta, son pişmanlık fayda etmemektedir.

PLAN'A "EVET"İN 95 ZARARI

Plan'da taraflara tanınan hak ve yetkilerin, Plan'ın devamında ek olarak yer alan yasa maddeleri içinde koruma altına alınmadığı görülmektedir.

İkamete Getirilen % 18'lik Sınırlama

1. Annan Planı, Kıbrıs Türk kesimine göç edecek Rumların, Türk nüfusuna oranının % 18'den fazla olamayacağını düzenlemektedir. Ancak, bunun yanıltıcı bir düzenleme olduğu açıktır:
2. Bu sınırlamaya getirilen iki istisna dikkat çekici ve tehlikeli boyuttadır:
 - Karpaz bölgesindeki Dip Karpaz, Yeni Erenköy, Sipahi ve Adaçay köylerine eski Rum sakinleri hiçbir sınırlamaya ve kısıtlamaya tabi olmaksızın geri dönebileceklerdir.
 - 74'ten sonra güneye göçmüş ve bugün yaşı 65'i geçmiş olan Rumlar, 5 yıllık sınırlama ile bağlı olmaksızın, kuzey kesimindeki eski topraklarına geçebileceklerdir. Böylece, 65 yaşını geçmiş bulunanlar ve onlara refakat edecek aile üyeleri, Türklerin aralarına yerleşecektir.
3. Türk yönetiminin aksi yöndeki talebine rağmen 65 yaşın üstündekiler ve eskiden Karpaz köylerinde yaşamış olanların dönüşleri, 6 yıllık yerleşim sınırlamasına uymaları halinde, % 18'lik orana tabi tutulmamıştır.

4. Yukarıda sayılan, % 18'lik sınırlamanın dışında tutulan geriye dönüşler bir tarafa, % 18'lik oran AB hukukuna karşı koruma altına alınmadığı için, AB'ye girişten hemen sonra Avrupa Birliği Adalet Divanı'nda açılacak davalar yoluyla, bu sınırlama kolayca delinebilecek, % 18'lik orana tâbi Rumlar da Türk tarafına kolayca yerleşebilecektir.
5. Bunun ötesinde, dava yoluna hiç gidilmese bile, 19 senenin sonunda halkın % 28'i Rum olacak ve bu nüfusun seçme ve seçilme hakkı bulunacaktır.
6. Annan Planı'nda boşaltılmasına karar verilen köylerde halen 58.000 Kıbrıs Türkü yaşamaktadır ve Ada Türklerinin 48.900'ü kendisine yeni bir yaşam kurmak zorunda kalacaktır.

Mülkiyet

7. Annan Planı'na göre Rumlar, 1974'te bıraktıkları mülklerinin en çok 1/3'ünü geri alabilmektedir. Kalan 2/3'lük bölüm üzerindeki mülkiyet ihtilafı ise takas ya da tazminat yolu ile çözüme kavuşturulmaktadır. Takas ve tazminatın, 10 milyar dolarlık bir bütçe gerektirdiği ifade edilmektedir. Plana göre bu maliyet ABD, AB ve uluslararası finans kuruluşlarınca karşılanacaktır. Yani ortada oluşturulmuş bir fon bulunmamakta sadece muhtemel "finansörler"den bahsedilmektedir.
8. Bu finansörlerin 10 milyar dolarlık bütçeyi neyin karşılığında sağlayacağı bilinmemektedir. Kıbrıs'ta açılacak üslerin mi, Ada halkının uzun vadeli borçlandırılmasının mı söz konusu olduğu bilinmemektedir.
9. 10 yeni üye ülkeye dahi gereken mali desteği vermeyen, mali yükümlülüklerini yerine getirmeyen AB'nin Kıbrıs'ı birleştirmenin maliyetini üstlenme konusunda samimi ve içten olmasını beklemek mümkün değildir.
10. Mülklerinin 2/3'ü için bono almayı kabul eden Rumlar, bu bonolar karşılığında KKTC'nin dilediği yerinden mülk almaya hak kazanmaktadırlar. Yani, Plan'da Rumların eski

mülklerinin sadece 1/3'ünü alacağının düzenlendiğini söyleyenler ya büyük bir yanlış ya da bilinçli bir saptırma içindedirler.

11. Rumlar gelince, yıllardır yaşadıkları evlerini boşaltacak olanların durumunun ne olacağı belirsizlik arz etmektedir. Plan'a göre, yer değiştirmek zorunda kalacak Türkler için Ağustos 2004'e kadar konut tesis edilecektir. Yer değiştirmek zorunda kalacak 48.900 Türk için 3-4 ay içinde kimin, nerede, nasıl ve hangi parayla bu konutları inşa edeceği belli değildir. Bu kadar kısa bir sürede bütçenin sağlanması, projenin oluşturulması, konutların planlamasının yapılması ve kurulması mümkün görülmemektedir!
12. Plan'da 50, 75 ve 100 m²'lik evlerden bahsedilmektedir. Acaba Türkler için düşünülen prefabrik evler midir? Bu kadar kısa sürede gerçek evlerin yapılması mümkün müdür?
13. Mevcut düzende çiftçilik yapan, narenciye yetiştiren yani *tarımla uğraşanların*, terk etmek zorunda kalacakları evlerin yerine kendilerine tahsis edilen konutlara geçtikleri varsayıl-sa bile, bu insanların geçimlerini nasıl sağlayacakları konusu Plan'da düzenlenmemiştir.
14. Türklerin, yıllarca emek verdikleri bahçelerini, tarlalarını, arsalarını ellerinden alıp Rumlara veren Annan Planı, bunların karşılığının ne olduğunu düzenlememekte, bu insanlar için yeni geçim kaynağı tahsis etmemektedir.
15. Rumların geri aldıkları ve Türklere kiralayacakları mülkleri değerlendirme biçimi nasıl olacaktır? Rumlar, evleri, şu anda içinde oturan Türklere kiralarlarsa içinde oturmakta olanlar açısından bir sorun kalmayacakmış gibi görünmektedir. Ancak, iki kesim arasındaki refah düzeyi dikkate alındığında, istenen kira bedeli gelir düzeyinin çok üstünde olursa ne olacaktır? Diğer taraftan, Rumlar, evlerini Türk veya yabancı fark etmeksizin başkalarına kiralamak isterlerse ne olacaktır? 30 yıldır içinde oturup kendini o evin sahibi gibi gören Türklerin nereye gidecekleri, evlerini ne zaman boşaltacakları ve o anda çıkacak kaosun nasıl çözüleceği, başka

bir deyişle en insani konular, ne yazık ki Plan'da muamma olarak bırakılmıştır.

16. Plan, mülkiyet açısından, oturulan malın satın alınması üzerine kurulmuştur, malların değerlerinin hesaplanması kuralına göre; Türklerin güneyde terk ettikleri mallar ne kadar değerli olursa olsun kuzeyde edindikleri malları almaları mümkün olmayacaktır. Evinin güneyde eşdeğeri olmayanlar ise zaten oturdukları evleri satın almak dışında çareleri olmadığı için açıkta kalacaklardır.
17. Terk edilmek zorunda bırakılan mülkler haricinde, en geç 2019'dan itibaren, ama istisna hükümleri kalıcı bir şekilde güvence altına alınmadığı için belki çok daha kısa bir süre sonra, her *Rum* ve *AB vatandaşı* kuzeyden ev satın almaya başlayabilecektir.

Türlere Bırakılan Topraklar

Türlere bırakılan alan tüm adanın sadece % 6.5'idir.

18. Annan Planı'na göre Kıbrıs Türk toplumuna ait topraklar 3.241.68 km²'den, 2.559.12 km²'ye düşecektir.
19. Annan Planı'na göre Kıbrıs Türk toplumuna ait toprakların 682.56 km²'si Rumlara terk edilecektir.
20. 4. ve 5. Annan Planı'nın benimsenmesi durumunda, 1050 km² toprak *Rumların* eline geçecek, Kıbrıs Türk oluşturuıcı devletçığının alanında 815 km² *azalma* olacak, geriye kalan alan *yeşil hat* olacaktır.
21. Topraksız devlet ve vatan olur mu? Plan'da, Türk kesiminin elinde kalacak olan toprak oranı, Ada'nın tamamının % 28.6'sı olarak görünmektedir. Ancak, bu gerçek durumu yansıtmamaktadır.

- Sınır bölgesi olup da Rumlara kalan bölge % 2.64
- Rumlara verilen bölge % 2.92
- KKTC'de bulunan Kilise malları % 1

- Orman, dağ, meralar, tepe, gölet, tapusuz dere alanları % 11
+-----
- Türklerin elinde gözüken ama Türklere ait olmayan toprakların oranı % 17.56
- Türklerin elinde kalan toprak sadece tüm Ada'nın % 11.04'ü
- Bunun zaten % 5'i Türklerin tapulu malıdır. Bu durumda Plan ile Türklere bırakılmış alan % 6.5 olmaktadır. Türklerin tarımsal amaçlı kullanabileceği toprak sadece % 6.5'tir.

22.

- Kıbrıs'ta işlenmeye uygun olmayan toprak 706.20 km²
- Göç edecek Rumlara verilecek toprak 230.00 km²
- KKTC'de yaşayan Rumların toprağı 8.30 km²
- KKTC'deki Maronitlerin toprağı 32.10 km²
- KKTC'deki Kilise ve Manastırlara ait toprak 23.17 km²
- Gazi Magosa Kalesi güneyinde Rumlara bırakılacak toprak 2.08 km²
- Lefkoşe'de Rumlara verilecek toprak 0.53 km²
+-----

Türklerin elinde görünen ama Türklere ait olmayan topraklar: 1002.38 km²

Bu durumda Türklerin elinde kalan toprak sadece 1556.74 km²'dir ve bunun yarısı zaten tapulu maldır.

23. Ada'da 3 milyon 302 bin dönüm Rumların, 1 milyon 15 bin dönüm de Türklerin arazisi bulunmaktadır. Türklerin arazisinin 600 bini güneyde, 400 bini kuzeydedir. Bu Plan ile Türkler, topraklarının % 6.5'ini kaybetmektedirler. Türkler, Rumların malında kiracı olmaya mahkum edilmektedirler.

Ekonomik Yapı

24. Güneyde 400 bin dönüm, kuzeyde ise 70 bin dönüm sulu arazi bulunmaktadır. Kıbrıs Türkünün topraklarındaki 70 bin dönüm sulu arazinin 55 bin dönümü Güzelyurt'tadır; *GÜZELYURT*'un verilmesi ile Türkler tarımlarının % 67.5'lik bölümünü kaybetmektedir.
25. Kıbrıs Türklerinden, su kaynaklarının % 75.6'sını terk etmeleri istenmektedir.
26. Kofi Annan, evlerinden ayrılırken bahçelerindeki olgunlaşmış narenciyelerini toplamaları için Türklere izin vermiştir.
27. Planı kabul etmekle, Türkler, Hububat

üretimlerinin	% 70'ini
Sebze üretimlerinin	% 50'sini
Narenciye üretimlerinin	% 67'sini
Patates üretimlerinin	% 75'ini

 kaybetmektedirler.
28. Tarım sektöründeki toplam kayıp 127 Milyon dolar civarında olacaktır.
29. KKTC ihracatının % 55'i tarım ürünlerinden oluşmaktadır. Bunun % 90'ını ise narenciye oluşturmaktadır. Narenciye ve patates üretimi, toplam ihracat payı içerisinde % 25 gibi bir orana tekabül etmektedir ki, bu tutar 12 milyon dolar civarındadır.
30. Plan'ın uygulamaya geçmesi ile 1350 işyeri kapanacaktır.
31. Çalışan nüfusun % 15'i işsiz kalacaktır.
32. Mali sektör, inşaat, sağlık, eğitim, ulaştırma sektörleri ve diğer sektörlerde faaliyet gösteren 553 işyeri Rumlara bırakılacaktır. Türk kesiminin, 18.3 milyon dolar milli gelir kaybı olacaktır.
33. Plan'ın uygulanması ile 442 ticarethane, 188 otel ve lokanta Rumlara terk edilecektir. Burada 43 milyon dolar milli gelir kaybı ortaya çıkacaktır.

34. İmalat sektöründe 160 işyeri Rumlara terk edilecektir. Türk kesiminin 12 milyon dolar milli gelir kaybı olacaktır.
35. İstenilen tüm toprağın verilmesi durumunda KKTC'nin gayri safi milli hasılasının (GSMH) % 22'si, yani 200.3 milyon dolarlık kısmı kaybedilmektedir. Ayrıca, 40 milyon dolar civarında bir bütçe gelir kaybı yaşanacaktır.
36. KKTC'nin, sınırları içinde yer alan 6 üniversitede okuyan yaklaşık 25 bin Türk öğrencinin sağladığı, öğrenci başına yıllık 8 bin dolarlık gelirden vazgeçmesi gerekecektir. Plan'ın kabul edilmesi halinde Türk öğrencilerin Kıbrıs'a girişi Schengen vizesine tabi olacaktır. Bu da, KKTC ekonomisinde yıllık 200 milyon dolarlık bir kayıp anlamına gelmektedir.
37. Toplam milli gelir kaybı **450 milyon dolar** civarındadır. Bu da halen 752 milyon dolar seviyesinde olan KKTC GSMH'sinin yaklaşık **yüzde 60'ının** kaybı anlamına gelmektedir.
38. Akdeniz'in en görkemli turizm beldesi olan *MARAŞ*, Rum yönetimine bırakılmaktadır.
39. Plan'da, GKRY'nin şimdiye kadar almış olduğu tüm dış borçların "Ortak Devlet" tarafından ödenmesi öngörülmektedir. GKRY'nin borç almış olduğu uluslararası finans kuruluşları bunun aksini kabul etmemektedirler. Bu durumda, GKRY'nin halen *12 milyar dolar* civarında olan borçlarının, nüfus oranları dikkate alındığında, yaklaşık *3 milyar dolarının* ekonomik olarak daha dezavantajlı durumda olan Kıbrıs Türklerinin vergileriyle ödenmesi söz konusu olacaktır.
40. Türkiye Cumhuriyeti tarafından KKTC'ye aktarılan *250 milyon dolarlık yardım* kesileceğine göre bu açığın KKTC'yi anlaşılmaya zorlayanlar tarafından kapatılması gerekmektedir. AB'nin çözümü müteakip Kuzey Kıbrıs için vadettiği yıllık *50-60 milyon euro (yaklaşık 60-70 milyon dolar)* tutarındaki yardım, Plan'ın uygulanması nedeniyle meydana gelebilecek ekonomik sorunlara çare olamayacaktır. Plan'ın KKTC ekonomisinde yaratacağı yük giderilemeyecektir.

41. AB, muhtemel bir anlaşmada ekonomik olarak daha fazla katkıya ihtiyaç duyan Türk tarafına ayrı katkı sözünden vazgeçmiştir. Kıbrıs'ı tek bir bölge olarak kabul etmektedir. Bu, Kuzey'deki idareye ekonomisini kalkındırma için doğrudan bir yardım yapılmayacağı anlamına gelmektedir. Yardım merkeze yapılacak ve merkez çoğunluk kararıyla Türk kesimi ile oynamaya, onları oyalamaya başlayacaktır. AB'nin bu yaklaşımı aynı zamanda, *iki halka, iki ayrı ekonomiye, iki kesimli* bir ortaklığa dayalı bir ülkeyi *tek bir ülke* halinde görme temayülünü gösteren Rumların elde ettikleri siyasi bir kazançtır.

Derogasyonlar

42. Türkler lehine hükümler Rumlar tarafından Avrupa Birliği Adalet Divanı'nda açılacak davalarla ortadan kaldırılabilecektir. Hukuken bu hakları mevcuttur, aynı şekilde mahkemenin de bu istisna hükümlerini iptal etme yetkisi hatta görevi bulunmaktadır. Çünkü Türklerin haklarını koruyan bu hükümler AB'nin temel kurallarına aykırı düzenlemelerdir. Yarın geçerli olmayacak maddeleri oylamanın bir anlamı bulunmamaktadır.
43. Annan, 31 Mart 2004 tarihli mektubunda Plan'ın özetini vermiştir. Mektubun 4. sayfasında Verheugen'in kendisine derogasyonlar konusunda verdiği söz aktarılmaktadır: "Komisyon, AB hukuk sistemi çerçevesinde *hukuki belirginliği ve güvenliği* sağlamayı ve birincil hukukun uyumu sonucunu verecek şekilde nihai çözümü oluşturmayı taahhüt ediyor."

Bu ifadeden bir anlam çıkmamaktadır, çünkü neyin belirginliğinin ve güvenliğinin sağlandığı açıkça ifade edilmemiştir. Bu cümlede istisnaların AB birincil hukuku yapılacağına ya da geçici de olsa korunacağına dair bir söylem yer almamaktadır. Oysa, Plan'ı öneren ve destekleyenlerin niyetlerinin halisane olması, "*koruyucu istisnaların*" AB öncelikli hukuku haline getirilmesini ve kalıcı kılınmasını gerektirmektedir.

44. AB Komisyonu'nun Genişlemeden Sorumlu Üyesi Günter Verheugen, Avrupa Parlamentosu'nda, Kıbrıs müzakerele-
rinin son durumu hakkında görüşlerini açıklarken; BM'nin
son planında öngörülen istisnaların (derogasyonlar) kalıcı
olmamasını, *AB Komisyonu'nun başarısı* olarak değerlen-
dirmiştir.
45. Bu durumda, Verheugen'in müzakere sürecindeki Kıbrıs ve
İsviçre ziyaretleri de bir anlam kazanmış olmaktadır. Ama-
cın, Kıbrıs Sorunu'nun çözüme, Kıbrıs halkının refaha ka-
vuşturulması için gerekli teknik desteğin sağlanması değil;
AB Mevzuatı'nın yeknesaklığının bozulmasının engellenmesi
olduğu ortaya çıkmıştır. Böylece, AB'nin Kıbrıs Sorunu'na
bakış açısı, bir kez daha gözler önüne serilmiş olmaktadır.
Ülkelerin dostu değil, çıkarının bulunduğu gerçeği asla göz
ardı edilmemelidir.
46. Plan'a göre, Türk tarafı, 15 yıllık bir süreci geçmemek üzere
gayri safi yurtiçi hasılası Rum tarafının yüzde 85'ine ulaşana
dek mülk alınmasını engelleyebilecektir. Komisyon ise, beş
yılda bir hazırlayacağı raporlarda bu kısıtlamaların tamamen
ya da kısmen kalkmasını talep edebilecektir. AB'nin bu ko-
ruma hükümlerini koruyacağına inanmak, oldukça saf bir
yaklaşımı yansıtacaktır. Hatta AB Komisyonu'nun, beş yıl
geçmesini bile beklemeden kısıtlamaları geçersiz hale getir-
me girişiminde bulunması gündeme gelebilecektir.

Türk Askerlerinin Durumu

47. Ada'daki Türk askerleri kademeli olarak azaltılacaktır. Ayırı-
ca, üç yılda bir Türk askerinin Ada'daki varlığının devamına
gerek olup olmadığına dair toplantı yapıp, karar alınacak-
tır. Türk askerinin, Türkiye'nin garantörlüğünün, Ada'nın
Rumlaştırılmasına ve "ENOSİS"ın gerçekleştirilmesine engel
olduğunu her fırsatta tekrarlayan Rumların mümkün olan
en kısa sürede "Türk askeri varlığına gerek kalmamıştır" ka-
rarını çıkarma çabası içinde olacağı apaçık ortadadır.

48. Bu durumda Zürih Antlaşması ile kazanılmış olan Garantör-lük hak ve yetkisi, Türkiye'nin elinden alınmak istenmekte-dir.
49. Yeni plana göre, Lefkoşe-Gazimagosa anayolunun güneyi BM kontrolüne verilecek ve bu bölgeye Türk askeri geçe-meyecektir. BM Barış Gücü askerlerine devredilecek bölge-lerdeki Türk askerleri, Ada'dan ayrılıncaya kadar, silahlarıyla birlikte en az 1000 metre geri çekilecektir.
50. Ada'da kalması mümkün olan askerin, üç gün önceden ecnebi komutanlardan izin almaksızın kışlasından dışarıya çıkması mümkün olmayacaktır.
51. Türk askeri, yabancı askerlerin teftişine tabi olacak ve ya-bancı komutanların emirlerine göre hareket etmek zorunda kalacaktır.
52. BM Barış Gücü denetimine girecek bölgelerde, BM yetkilile-ri yerel yönetimlere ve polise emir vermenin yanı sıra Kıbrıs-lı Türklerin bu bölgelere girişini yasaklama yetkisine sahip olacaktır.
53. Yabancı askerler diledikleri zaman diledikleri Türk'ü tutuk-lama yetkisine sahip olacaklardır.
54. Ada'da görev yapacak BM Barış Gücü'nün masraflarının Ortak Devlet tarafından karşılanması planlanmaktadır. Böy-lece, bir yandan BM Barış Gücü askerlerinin KKTC toprak-larına yerleşmesinin zemini sağlamlaştırılmakta, bir yandan da bu işgalin masrafları Kıbrıs Türklerinin omuzlarına yük-lenmektedir.
55. Türk askerini Ada'dan çıkaran BM, Ada'daki mevcut BM "Barış Gücü" askerinin sayısının iki katına çıkarılması hazır-lıkları yapmaktadır.
56. BM Barış Gücü askerleri, yıllarca *Bosna-Hersek*'te daha dün *Kosova*'da Ortodoks Sırplar'ın Müslüman Arnavut ve Bosnalılara saldırmasını engelleyememişlerdir.
57. Geçmişte yaşanan acı tecrübe dikkate alındığında, Ada Türklerinin canının, malının, namusunun ve güvenliğinin

BM Barış Gücü'ne emanet edilmesi pek akılcı bir çözüm gibi görünmemektedir.

Geleceğin Getirecekleri

58. Bu kadar büyük gelir ve nüfus farklılıklarının olduğu bir yapıda, orta ve uzun vadede Kıbrıs'ın demografik, sosyal, siyasal yapısı Türkler aleyhine bozulacak ve sonuçta asimile olmuş bir Türk toplumu önümüzdeki yıllarda Kıbrıslı Rumların ve AB'nin kontrolü altına girecektir.

59. Bugün Irak ve Kıbrıs'ta yaşayanlar, Batı devletlerinde Irak ve Kıbrıs'ın geleceği ile ilgili hazırlanmış olan senaryo ve planların başlangıç noktasıdır. *Irak*'ta zaten bir arada yaşamakta olan vatandaşlar etnik temelli olarak üçe bölünmektedir. Irak üçe bölünürken, Türkmen nüfus Kürt bölgesinde bırakılmakta ve Türkmenlerin Kürt kimliği içerisinde eritilmesine çalışılmaktadır. *Kıbrıs* için de planlanan, Türklerin Rum kimliği içerisinde eritilmesidir.

60. *Afganistan*'da, *Filistin*'de, *Bosna*'da, *Irak*'ta yardım bekleyen milyonlarca insana yardım elini uzatmak için bir şey yapmayan Batılıların, *Kıbrıs*'a yardım için ve burada yerlerinden yurtlarından kovulacak insanların ihtiyaçlarını karşılamak için "Yardım Yapacağız." sözleri gerçekçi değildir.

61. İngiltere, bütünlüklü bir toprak düzenlemesi çerçevesinde toprağının yarısını Adalılara bırakmaktadır. İade edilen kısmın % 90'ı GKRY'ye, % 10'u ise KKTC'ye verilmektedir. Annan Planı'nı destekleyen İngiltere, gerçekten Ada'daki iki toplumun huzur, refah ve mutluluğunu düşünüyorsa, neden üslerinin bulunduğu toprakların tamamını Ortak Devlet'e bırakmamaktadır?

İki Kesimlilikte Sınırların Durumu

62. Kıbrıs Türkleri sınırların düzleştirilmesi talebinde bulunmuş, aksi halde can güvenliklerinin kalmayacağını vurgulamışlar-

dır. Bu Plan'da Kıbrıs Türkleri, küçük ceplere sıkıştırılmaktadır. Öyle ki, bir Kıbrıs Türk köyünden yükselecek "İMDAT" sesini en yakındaki Türk kardeşleri duyamayacaktır. Çünkü, Türk köylerinin, yerleşim birimlerinin arasına Rumlar yerleşmiş olacaktır.

63. KKTC'nin sınırlarında bilinçli bir oynama olduğu anlaşılmaktadır. Türkler, ölü ya da diri olarak, Ada'dan atılmak istenmektedir.

Tarihten Gelen Tecrübe

64. Yakın geçmişte bir Türk adası olan Girit'te, masa başında yapılan anlaşmalarla referandum kararı alınmış ve Girit Yunan adası haline getirilmiştir. Şimdi orada Türk bulunmamaktadır. Girit, Türksüzleştirilmiştir. Kıbrıs da Girit'le aynı akıbete doğru sürüklenmeye çalışılmaktadır.
65. 1700'lerde bir Türk denizi olan Ege bugün bir Yunan denizine dönüşmüştür. 1800'lerin başında, bugünkü Bulgaristan'da Türk nüfus Bulgar nüfusundan fazla iken, bugün Türkler asimile olmuş ve nüfus oranları % 15-20 civarına gerilemiştir.
66. Üzerinde uzlaşma sağlanmış gibi bir hava yaratılmaya çalışılan Plan, ne Rum tarafının ne de Türk tarafının taleplerine uygun olarak düzenlenmiştir. Taraflarca üzerinde tartışılmasının bile kabul edilmediği maddeler Annan'ın zoraki arabuluculuğu ile çözülmüş gibi gösterilmektedir. Diplomasi tarihinde böylesi bir zorlamanın ve uluslararası baskının başka bir örneği bulunmamaktadır.
67. Planda 45.000 Türkiye kökenli Türk'ün Ada'da kalmasına izin verilmiştir. Bu da Lozan sonrası İngiltere'nin sekiz bin kişiyi Ada'dan çıkartmasına benzer şekilde, Kıbrıs'ta halen ikamet etmekte olan Türklerin yarısının Ada'dan çıkartılacağı anlamına gelmektedir.
68. 1974 Barış Harekatı'nın sonucunda Ada'ya Türkiye'den gidip zaman içerisinde yerleşmiş olan Türk vatandaşlarının

Türkiye'ye geri dönmelerinin sağlanması için bir mali yardım öngörülmüştür. 4 kişilik bir aileye 10 bin Euro kadar para yardımında bulunulacağı söylenmektedir. Böylelikle, Türkiye'ye dönüşlerin özendirilmesi ve Türk vatandaşlarının sayısının azaltılması amaçlanmaktadır.

69. İki kesimliliği kabul ettiği ve Ada'daki Türkleri kolladığı söylenen Plan'da, neden Türklerin rahatsızlık yarattığı imajı verildiği ve neden Ada'dan çıkartılmak istendiği anlaşılmamaktadır.
70. Annan Planı üzerinde anlaşma olsa da olmasa da, Kıbrıs Türküne verilen hakların zaman içinde eritilebileceğini bilen Rumlar; sözde, gelişmelerden umduklarını bulamamış görünümlü vermeye çalışmaktadırlar. Aslında kazanımlarından memnunlar ve biliyorlar ki bu gelişmeler sonucunda Ada'da Türk egemenliği sona erecektir!...

Egemenlik

71. Annan Planı'nın Rum kesiminin yıllarca çeşitli devletlerle imzaladığı birçok anlaşma konusunda ne dediği, Kıbrıs'ın kıta sahanlığı, hava sahanlığı konusunda ne içerdiği bilinmektedir.
72. İki ortak yerine çoğunluk idaresini empoze etmeye çalışan Rumlar, KKTC'nin Türkiye ile yaptığı anlaşmaları reddetmekte ve kıyıları, havaalanlarını ve benzeri konuları ortak devlete devretmek istemektedirler.
73. Annan Planı kabul edilirse, Güney Kıbrıs Rum Kesimi Parlamentosu'nun kabul ettiği '*Türkler Rumlara Soykırım Uygulamıştır*' yasası da kabul edilmiş olacaktır. Bu durumda, ya Rumların, işgalci Yunan güçlerinin Anadolu'dan çıkarılmasını "soykırım günü" olarak kutlamaları seyredilecek ya da Türk düşmanlığının göstergesi olan bu özel günleri onlarla birlikte anılacaktır. Her yıl Eylül ayının 14'ünde şehitlerimiz, kemikleri sızlamayacak mıdır?

Siyasi Eşitlik

74. Annan Planı'nın, 1960 Anayasası'ndan daha iyi olduğunu söylemek mümkün değildir. Plan'da yer alan yasa maddeleri incelendiğinde Ortak Devlet'te yönetimin Rumların elinde olacağı anlaşılmaktadır. 60 Anayasasında var olan "veto yetkisi"ne Plan'da bilinçli olarak yer verilmemiştir. Veto yetkisinin işleyebilmesi, ancak Senato ve Başkanlık Konseyi'ndeki Türk üyelerin her zaman uyum içinde hareket etmeleri halinde mümkündür. Uyumun bozulması, siyasi eşitliğin Rumlar lehine bozulmasına neden olacaktır! Bugün hayati bir meselede "evet"çiler ve "hayır"ıcılar ayrışması varsa, yarın elbette ki Türk üyelerin uyumu bozulacaktır. Plan'la amaçlanan da tam olarak budur.
75. Plan'da, Senato'nun 24-24 şeklinde Türk ve Rum eşitliğine dayalı bir şekilde yapılandırılmasının yanı sıra dikkatlerden saklanan Temsilciler Meclisi'nde 36 Rum, 12 Türke yer verilmesi dengesizliği bulunduğu gerçeğidir. Arka planda bırakılan dengesizlikler, sözde sağlanmış olan siyasi eşitliğin Rumlar lehine bozulduğunu göstermektedir.
76. Dışişleri ve savunma, ticaret ve ekonomi, ulaştırma ve telekomünikasyon bakanlıklarının Türk tarafına ait olduğu büyük bir başarı örneği olarak sergilenirken, diğerleri bir tarafa içişleri bakanlığının ve adalet bakanlığının Rumlara bırakıldığı açıkça dile getirilmemektedir. Devletin iç işleyişinde en önemli iki bakanlık olan içişleri ve adalet bakanlıklarının Rum tarafına bırakılmış olması asıl yönetenin Rumlar olduğunu açığa çıkarmaktadır.

Birleşmiş Milletler'in Konumu

77. Geçmişte, 1960 Anayasası'nı kabullenemeyen Rumlar, Ada'daki tek asli unsur olma isteklerini engelleyen Anayasa'nın 13 maddesini değiştirmek istemişlerdir. Talepleri, Türk varlığını ortadan kaldırdığı için kabul görmeyince, Rumlar, Türkleri katletmeye başlamışlardır. Rumların yarım

bıraktığı iş önümüzdeki Annan Planı'nda tamamlanmaktadır. Arabulucu misyonunu yüklendiğine göre tarafsız olması gereken BM Genel Sekreteri, Ada'nın Rumlaştırılması hedefine mi hizmet etmektedir?

78. Yine uluslararası müzakereler sonucunda kabul edilmiş bir hukuki metin olan 1960 Anayasası'nın değiştirilmek istenen 13 maddesi Annan Planı'nda Rumların 60'tan kalma arzusuna uygun bir şekilde düzenlenmektedir. Rumları en çok huzursuz eden maddelerin Annan versiyonu şöyledir:

- Cumhurbaşkanı ve yardımcısının veto hakkı kaldırılсын.
(Amaç, Temsilciler Meclisi'nde Rum çoğunluğun isteğine uygun olarak düzenlenmiş karar ve kanunların engellenmemesidir.)

*Annan'ın Planı - Veto Yetkisi yoktur.

- Adalet mekanizması tek elde birleştirilsin
(AY.m159'a karşı)

* Annan'ın Planı - Adalet Bakanlığı Rumlara verilmiştir.

- Polis ve jandarma teşkilatı birleştirilsin.
(AY. m.131'e karşı)

* Annan'ın Planı - İçişleri Bakanlığı Rumlara verilmiştir.

79. Bu Plan gerçekten BM Genel Sekreteri'nin mi kaleminden çıkmıştır; yoksa, İngiltere, Yunanistan ve Kıbrıslı Rumların sarf ettikleri "*Bütün federal yasalar Kıbrıs Rum tarafınca hazırlandı.*" ifadesi doğru mudur?

AB Çözümün Neresindedir?

80. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile uzlaşma sağlanmaksızın, "Kıbrıs Cumhuriyeti" adına Birliğe aday kabul edilmesi; adayların, tam üyelik öncesinde komşularıyla olan sınır anlaşmazlıklarını çözmelerini isteyen AB'nin, kendi kendisiyle çeliştiğini göstermektedir.

81. Ada'da kırk yıldır fiilen ve hukuken sürmekte olan sınır anlaşmazlığı AB tarafından, kendi kararlarına aykırı olarak göz

ardı edilmektedir. Neden *tam üyelik* yönünde, hem de *Ada'nın tümü adına tam üyelik* yönünde, söz konusu sınır anlaşmazlıklarının herhangi bir engel olarak kabul edilmediği anlaşılamamaktadır ve bu kabul edilemez bir durumdur.

82. AB de, GKRY'nin tam üyeliğinin hiçbir meşruiyet temeli olmadığını bilincindedir. İşte bu meşruiyet sorununu ortadan kaldırabilmesi için, 1 Mayıs 2004 tarihi öncesinde Ada'da bir çözüme varılabilmesi doğrultusunda yoğun çaba harcanmaktadır.
83. Halen yürürlükte olan uluslararası anlaşmalara aykırı olarak AB'ye kabul edilmiş Rum tarafının başvurusunu, Türkleri kullanarak legal hale getirmeye çalışmaktadırlar. Rumların AB'ye tek taraflı olarak alınması *dolaylı "Enosis"* anlamına gelmektedir. AB ve Yunanistan'ın bu oyununa alet olmalı mıyız?
84. Taraflara sunulan Annan Planları'nın tarihlerine bakıldığında, AB takvimi ile ne kadar ilgili olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunları bir tesadüf olarak değerlendirmek mümkün müdür?
 - 1. Annan Planı:** 11 Kasım 2002
Kopenhag Zirvesi: 12-13 Aralık 2002
 - 2. Annan Planı:** 10 Aralık 2002
Kopenhag Zirvesi: 12-13 Aralık 2002
 - 3. Annan Planı:** 26 Şubat 2003
Müzakere süresi: 28 Şubat 2003
Katılım Antlaşmaları: 16 Nisan 2003
 - 4. Annan Planı:** 27 Mart 2004
Müstakbel üyelerin fiilen üye haline gelmesi: 1 Mayıs 2004
 - 5. Annan Planı:** 31 Mart 2004
Ada'nın iki tarafında eş zamanlı referandum: 24 Nisan 2004
AB'nin genişlemesi: 1 Mayıs 2004
85. AB yetkilileri, derogasyonların kalıcı olmasına gerek olmadığını, çünkü geçici istisnaların, zaten Türkiye esas alınarak

öngörüldüğünü belirtmektedirler. Bu istisnalar, gerçekten Türkiye'nin AB üyeliği dikkate alınarak belirlenmiş olsaydı, AB'nin, istisnaların geçerliliğini 15 yıl ile sınırlamak yerine, *Türkiye'nin AB üyeliğine kadar geçerli olacaklarını* öngörmesi gerekmez miydi? Böylece, AB, Türkiye'ye gerçek bir iyi niyet mesajı da vermiş olacaktı.

Anlaşmanın Çözüm Getirmesi Beklenebilir mi?

86. Bu Plan'da Türk tarafının taleplerinin karşılanmadığı ortadadır. Ekonomik güvenlik, siyasi eşitlik, iki kesimlilik sağlanamamıştır. En önemlisi Kıbrıs Türklerinin can güvenliği sağlanamamıştır.
 87. Bu plan aynı zamanda Rum tarafı açısından da kabul edilemez hükümler içermektedir. 1960 döneminde de taraflar anlaşmaya zorlanarak ve üzerlerinde uluslararası baskı kurularak, anlaşmalar özellikle Rum tarafına zorla imzalatılmıştır.
 88. Bugün de hem AB'nin hem ABD'nin hem de yine dışardan yönlendirilen BM ve Yunanistan'ın zorlaması ile Rum yönetimi Annan'ın Planı'nı referanduma götürmek zorunda kalmıştır. Ada'ya tamamen sahip olmak isteyen Rumlar, bütün kazançlarına rağmen tatmin edilememiştir. Tarih bir döngüyse, 3 yıl sonra katliamların tekrar başlayacağını söylemek bir kehanet değildir.
- Ama bu sefer Türkiye yine bir Barış Harekatı düzenleyebilecek midir? Hayır, dünya konjonktürü bu sefer izin vermeyecektir.
 - Ada'ya yerleşmiş durumda olan BM, diğer tüm örneklerde olduğu gibi NATO'yu göreve çağıracaktır. KKTC toprakları, ABD tarafından NATO aracılığıyla işgal edilecektir.
 - *Bosna-Hersek'te, Kosova'da, Irak'ta, Afganistan'da olduğu gibi katliamın çağdaş bir biçimi, bu sefer, KKTC'de yaşanacaktır.*

Referandumda “Hayır”ın Anlamı

89. Annan 1999’da ilk planını oluşturduğunda da o planın kabul edilmesi gerektiğini söyleyenler bulunmaktaydı.. Kurtuluş için son şans olduğunu söyleyenler olmuştu. Plan’ın beşinci versiyonu incelendiğinde ilk haline göre çok daha anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. O gün kabul edilmiş olunsaydı bugün bazı düzeltmeler yapılmış olmayacaktı. Şimdi kabul edilmezse, yarın daha da iyileştirilmiş bir planın hazırlanacağı düşünülebilecektir.
90. Daha önce de defalarca çeşitli tarihler için “son şans” denmiştir. Anlaşıyor ki, hiçbir zaman bu süreç ve son şanslar bitmeyecektir.
91. Şimdiden 24 Nisan’da iki taraftan da “evet” çıkmaması halinde altı ay sonra tekrar referandum yapılacağı söylenmeye başlanmıştır. Bu durumda “hayır”, “yeni bir referandum” anlamına gelmektedir.
92. Altı ay sonra yapılacak referandumla da iş bitmeyecektir. O zaman da “hayır” çıkarsa, uluslararası ve uluslar üstü kuruluşlar bu yöntemi uygulayabildikleri ölçüde referandum yapmaya devam edeceklerdir. Bir süre sonra da yeni bir plan hazırlanıp, tarafların onayı istenecektir.
93. Annan Planları incelendiğinde, Türk kesimi açısından, her birinin bir öncekinden daha kabul edilebilir olduğu görülmektedir. Bu anlamda, hazırlanacak yeni bir planın şimdikiinden daha iyi olacağını söylemek mümkündür.
94. Annan, Planı’nın 5. versiyonunda *Kıbrıs Türkleri için azınlık* demekten vazgeçmiştir ve *Türkler Ada’daki iki halktan biri* olarak kabul edilmişlerdir. Annan, BM’yi, BM dünya devletlerinin büyük bir çoğunluğunu temsil etmektedir. Bugün dünyada, *Türklerin Ada’daki vazgeçilmez varlığı* kabul edilmiş durumdadır, yarın *ayrı bir devlet olarak bağımsızlıklarının tanınması* mümkün olacaktır.
95. Tarihe bakıldığında, Yunanistan’ın savaşarak toprak kazanmadığı, hep anlaşmalarla ve büyük devletler tarafından

kullanarak toprak sahibi olduğu görülecektir. Yunanistan, Kıbrıs'ta da katliamlarla yapamadığını, yine büyük devletlerin desteğıyle yapmaya çalışmaktadır. Türkler ise, tarihte savaşıarak kazandıkları hakları masa başındaki diplomatik oyunlarda kaybetmişlerdir. Kanla korudukları topraklar sinsice, üçkağıtla ellerinden alınmıştır. Bu oyunun Kıbrıs'ta tekrarlanmasına izin verilmemeli, insanlık onurunun ayaklar altına alınmasına seyirci kalınmamalıdır.

DİZİN

A

- A. T. Mahan, 21
A. V. Yakovenko, 108
AB Konseyi, 87
ABD Başkanı Carter, 153
ABD Başkanı Nixon, 152
ABD Büyükelçisi, 144
Abdullah Gül, 73, 104, 113, 178
Achille Emiliyanidis, 24
Adalar Denizi, 207, 211
Adam Thomson, 107
Adana, 25, 210
Afganistan, 110, 160, 161, 249, 265, 271
Afrika, 22, 142
AKEL Partisi (AKEL), 38, 150, 159
Akritas Planı, 40
Akrotiri Üssü, 22, 23
Alaiye, 5, 6
Albay Vasos, 62
Albert Çernişev, 109
Aleksandr G. Dugin, (Dugin), 28, 117, 118, 119
Aleksandr Şaravin, 118
Aleksy Arbatov, 110
Almanya, 20, 157
Amerika Birleşik Devletleri (ABD), 13, 20, 27, 30, 33, 34, 49, 50, 72, 74, 103, 107, 109, 117, 118, 119, 121, 143, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 159, 160, 161, 162, 167, 168, 169, 175, 176, 177, 198, 201, 202, 208, 210, 211, 212, 250
Anastasiades, 164, 183
Andreas Mavroyiannis, 107
Ankara Antlaşması, 74, 77, 88, 89
Ankara, 76, 104, 116, 117, 121, 133, 142, 155, 177, 190, 203, 204, 210, 211, 239
Annan Planı, 34, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 72, 79, 80, 82, 83, 99, 100, 103, 104, 113, 115, 123, 126, 127, 132, 134, 143, 146, 147, 148, 150, 154, 156, 159, 160, 161, 167, 168, 169, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 182, 184, 186, 187, 193, 198, 201, 203, 204, 205, 209, 231, 235, 237, 238, 239, 241, 242, 246, 254, 255, 256, 257, 258, 265, 267, 268, 269, 272

Antalya, 35, 234
 Antony Eden, 207
 Apokoron, 61
 Arap – İsrail Savaşı, 208
 Ardahan, 9, 35, 36
 Arnavutluk, 27
 Atatürk, 34
 Atina, 60, 142, 143, 153, 187
 Atlas Okyanusu, 22
 Avlonya Sancak Beyi Muzaffer Paşa, 5
 Avrasya Birliği, 117
 Avrasya, 20, 27, 212
 Avrasyacılar, 28, 117
 Avrupa Birliği (AB), 11, 13, 19, 26, 27, 29, 30, 31, 34, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 80, 81, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 98, 99, 100, 105, 117, 121, 125, 130, 132, 134, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 176, 177, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 205, 208, 209, 210, 211, 215, 216, 220, 228, 229, 230, 238, 239, 241, 250, 253, 262, 270
 Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD), 254, 256
 Avrupa Birliği Liderler Zirvesi, 87
 Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), 77
 Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (AİHK), 218
 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), 215, 216, 217, 218,

219, 220, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 230, 254
 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), 216, 217, 218, 222
 Avrupa Parlamentosu (AP), 73
 Avrupa, 20, 21, 22, 28, 29, 57, 63, 66, 74
 Avukat Paskal Efendi, 60
 Avusturya, 81
 Ayastefanos Antlaşması, 94

B

Baf, 5, 6
 Bağdat, 210
 Bahreyn, 210
 Bakü-Tiflis-Ceyhan, 25, 26
 Barış Harekatı, 95
 Basra Körfezi, 22
 Başbakan Recep Tayip Erdoğan, (Başbakan Erdoğan) 73, 74, 75, 76, 80, 123, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 136
 Başpiskopos Kiprianos, 60
 Başpiskopos Sophronius, 65
 Batı Trakya, 43, 59, 60
 Batlık Cumhuriyetleri, 28
 Batum, 9, 35, 36
 Belçika Başbakanı, Verhofstadt, 171
 Belçika, 157
 Berlin Antlaşması, 8
 Berlin Kongresi, 65
 Berlin, 28
 Bernard Bott, 170
 Besim Paşa, 9
 Beslan, 120
 Beş Parmak Dağları, 234
 Beşir Atalay, 73, 75
 Birinci ABD-İrak Savaşı, 208
 Birinci Dünya Savaşı, 10, 36, 37, 66, 94

Birleşmiş Milletler (BM), 34, 38, 39,
41, 43, 44, 45, 47, 50, 51, 71,
72, 80, 82, 96, 100, 103, 107,
108, 110, 112, 113, 114, 117,
130, 132, 148, 149, 150, 173,
175, 177, 180, 218, 219, 271,
272

Bizans, 2, 3

Bizanslılar, 21, 56

BM Barış Gücü, 106

BM Güvenlik Konseyi, 50, 104, 105,
106, 107, 109, 110, 111, 112,
113, 115, 116, 121, 123, 124,
125, 131, 132, 149, 196, 224

Boris Yeltsin, 104

Bosna-Hersek, 249, 265, 271

Boucher, 106

Brüksel, 48, 73, 74, 79, 87, 144,
205, 208, 210, 213

Bursa, 93

Bürgstenstock, 46, 47, 48, 49

Bürüksel Zirvesi, 71, 73, 74, 75, 76

Büyük Britanya, 95

Büyük İskender, 143

Büyük Ortadoğu Projesi (BOP), 13,
30, 50, 151, 210, 211, 229

C

Cebel-i Tarık Boğazı, 22, 29, 34

Ceyhan, 210, 213

Chirac, 158

Chiswick Lordu Davit Hanney, 202

CHP, 161

Coin Powel, 151

CTP, 203

Ç

Çanakkale Boğazı, 21

Çeçen, 120, 121

Çeçenistan, 110, 120, 122, 249

Çeçenler, 120

Çek Cumhuriyeti, 92, 157

Çin, 20, 150, 152, 153

Çukurova, 2

D

Danimarka Başbakanı Rasmussen,
171

Danimarka, 143, 157

Davos, 127

De Soto, 42, 47

Dedeagaç, 97

Deniz Hakimiyet Teorisi, 21

Derviş Eroğlu, 203

Dicle, 21

Dikelya Üssü, 23

Dikelya, 22, 144

Diyarbakır, 25

Doğu Roma, 2

Doros Teodoru, 120, 121, 122

DP, 203

Dulkadir, 7

Dünya Ticaret Örgütü, 127

E

Ecevit (Bülent), 143

Edirne, 93

Elmar Bork, 170

Emevi, 3

Enosis, 37, 38, 39, 40, 41, 66, 82,
94, 95, 96, 97, 98, 99, 163, 173,
220, 221, 230, 263

EOKA, 11, 38, 82, 97, 221, 223, 230

Epir, 59, 60

Epitropi, 61, 62

Ercan Havaalanı, 154, 161, 168,
235

Ermeni, 61, 64, 73

Ermeniler, 7, 234

Ermenistan, 35, 155

Erzurum, 94, 234
 Estonya, 157
 Etniki Eterya, 61, 62
 Evangelos Andonaros, 128

F

Fatih Bayhan, 236
 Fatih Devri, 5
 Fener Patrikhanesi, 58, 144
 Fenikeliler, 1, 21
 Fırat, 21, 24
 Filistin, 3, 247, 249, 265
 Fransa, 20, 81, 157
 Fransızlar, 93

G

G-7, 19
 Gali Planı, 72
 Garnet Wolseley, 9
 General McArthur, 151
 Gennadi Gatilov, 108
 George Phrankoudes, 63
 Gerhard Schröder, 75
 Girit, 21, 29, 36, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 126, 211
 Girne, 5, 6, 161, 218, 234, 235
 Glafkos Klerides, 164, 183
 Gümrük Birliği, 77, 89, 91, 92, 142, 143, 155, 156, 157, 170, 171, 172, 174
 Güney Afrika, 150
 Gürcistan, 202
 Güzelyurt, 177, 234, 235, 260

H

Haçlı Seferleri, 3
 Hamidoğulları, 4
 Hanya, 56, 63
 Harran, 24
 Hatay, 93

Helenizm, 163
 Hetim, 1
 Hırsofi, 6
 Hindistan, 22
 Hint Okyanusu, 21, 22
 Hitler, 142
 Hollanda Başbakanı Jean Balkanende, 74, 75, 80, 170
 Hollanda'nın Avrupa İşleri Bakanı Atzo Nicolai, 75
 Hollandalı Parlamenter Camiel Eurlings, 73
 Hz. Ebubekir, 2
 Hz. Muhammed, 5

I

Irak, 110, 194, 210, 246, 247, 249, 271

İ

İçel, 7, 35, 57
 Igor Ivanov, 104
 İkinci ABD-İrak Savaşı, 208
 İkinci Dünya Savaşı, 36, 94, 96, 151, 217
 İngiliz, 8, 10, 23, 34, 37
 İngilizler, 38, 93
 İngiltere Başbakanı Tony Blair, 75
 İngiltere, 3, 8, 9, 11, 20, 22, 23, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 65, 66, 94, 95, 103, 106, 107, 118, 167, 198, 201, 202, 208, 266
 İran Körfezi, 207
 İran, 23, 30, 91, 207, 208
 İrlanda, 157
 İskenderiye, 5
 İskenderun Körfezi, 25, 26
 İskenderun, 25
 İslam Konferansı Örgütü (İKÖ), 80, 114, 115, 116, 130, 133, 134, 147, 160

İsmail Cem, 142
 İspanya, 157
 İsrail, 30, 207, 208, 212, 228
 İstanbul Boğazı, 21
 İstanbul Deklarasyonu, 114
 İstanbul, 5, 8, 43, 93, 94, 114, 142, 177
 İsveç, 157
 İsviçre, 46, 47
 İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi, 74, 75
 İtalya, 36, 157
 İzmir, 93

J

James Cunningham, 107
 John Hay, 9

K

Kahire, 210
 Karadeniz, 21
 Karaman, 5, 7, 35
 Karamanoğulları, 4
 Karpaz, 6, 177
 Kars, 9, 35, 36
 Kavanin Meclisi, 10
 Kayseri, 35
 Kerkük-Yumurtalık, 25
 Keşan, 97
 Kety Klerides, 183
 Kıbrıs Antlaşması, 9
 Kıbrıs Barış Harekatı, 26, 72, 145, 233
 Kıbrıs Beylerbeyliği, 5
 Kıbrıs Haçlı Krallığı, 3
 Kıbrıs Mitingi (Ankara), 239
 Kıbrıs Ortadoks Kilisesi, 2
 Kızılme, 28
 Kıpros Hrisostomidis, 128, 204

Kition, 2

Kofi Annan, 41, 45, 46, 48, 79, 82, 93, 105, 106, 123, 124, 132, 147, 179, 180, 204, 253
 Kopphenag Zirvesi, 209
 Kopphenag, 73, 93
 Kosova, 249
 Kostas Karamanlis, 76, 128, 154, 163, 187
 Kral I. Richard, 3
 Kudüs, 3
 Kukla, 6
 Kutlay Erk, 135
 Kuzey Afrika, 23, 151
 Kuzey Osetya, 120
 Küreselleşme, 19, 20

L

Lahey, 73, 178, 182
 Lala Mustafa Paşa, 5
 Larnaka, 9, 202
 Las Meninas, 232, 232, 233
 Lefke, 6
 Lefkoşa, 5, 6, 46, 122, 133, 144, 164, 190, 234, 235
 Letonya, 157
 Levant, 21
 Libya, 208
 Limasol Kalesi, 5
 Limasol, 6, 23
 Litvanya, 157
 Loizidou Davası, 215, 217, 220, 223, 226, 227, 228, 229
 Londra (Antlaşmaları), 11, 22, 38, 39, 43, 90, 95, 96, 97, 106, 159, 162, 219
 Lozan Barış Antlaşması, 10, 33, 37, 43
 Lübnan İç Savaşı, 208, 212

Lübnan, 23, 207, 208
Lüksemburg, 157, 161

M

Macaristan, 92, 157
Magosa Kalesi, 5
Magosa, 5, 6, 23
Makarios, 96, 97
Makedonya, 153, 154, 155, 159, 162
Malta, 22, 29, 157
Manousos Koundouros, 61
Marmara Denizi, 207
Medine, 5
Megola İdea, 36, 37, 59, 60, 164, 229
Mehmet Ali Talat, 47, 76, 115, 121, 127, 133, 135, 151, 156, 158, 178, 202, 203
Mekke, 5
Memlûkler, 3, 4
Mersin, 25
Meserya, 6
Mezopotamya, 2, 20
MGK, 167, 204
Mısır Memluk Devleti, 5
Mısır, 1, 2, 3, 4, 23, 207
Miçotakis, 60
Moskova Büyükelçisi, 109
Moskova, 103, 104, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 115, 116, 117, 124, 128, 129, 131, 132, 211
Muaviye, 3
Muğla, 93
Muhan Soysal, 232

N

NATO, 112, 196, 212, 271
Nevşehir, 93
New York, 46, 47, 183

Nikos Sampson, 98
Nuri Adıyeke, 24

O

Olli Rehn, 75
Omorfa, 6
Oniki Ada, 60
Orta Doğu, 22, 23, 24, 25, 29, 30, 98, 207, 208, 210, 211, 244, 246, 247, 249
Ortodoks Kilisesi, 38
Ortodoks Rumlar, 7, 8, 35
Osmanlı Devleti, 4, 6, 9, 22, 25, 35, 36, 38, 63, 65, 67, 94
Osmanlı İmparatorluğu, 22, 66, 248
Osmanlı Rus Savaşı, 35
Osmanlı, 27, 58, 62, 63, 64, 65, 66, 67
Osmanlılar, 3, 4, 56, 57

Ö

Öcalan, 142

P

Panturanizm, 28
Pan-Türkizm, 28
Papa, 62
Paris Antlaşması, 96
Paris Barış Konferansı, 67
Paris, 28, 39
Pasifik Okyanusu, 28
PASOK, 154
Pendaya, 6
Petr Stegny, 125
Picasso, 231, 232, 233
Piskobu, 6
PKK, 120, 141
Polonya, 92, 157
Portekiz, 157
Prag, 28

R

- Rauf Denктаş (Denктаş), 41, 42, 47,
49, 76, 80, 118, 119, 120, 125,
126, 148, 151, 176, 178, 181,
182, 192, 202, 205, 254
Recep Tayip Erdoğan, 45, 47, 124,
133, 167, 168
Rodezya, 150
Rodos Şövalyeleri, 4
Rodos, 4, 21
Rum İstihbarat Örgütü (KİP), 120
Rum Kition Piskoposu, 95
Rum Ortadoks Patrikliği, 73
Rus Avrasyacılar, 118
Rus Çarı, 62
Rusya Büyükelçiliği, 119
Rusya Duması, 117
Rusya Federasyonu (RF), (Rusya),
27, 28, 35, 36, 91, 103, 104,
105, 106, 108, 109, 110, 111,
112, 114, 115, 116, 117, 118,
121, 122, 123, 124, 125, 127,
128, 129, 130, 132, 134, 136,
149, 150

S

- S-300 Füzeleri, 104, 112
Salih Tunar, 129, 135
Sami Paşa, 9
Sardunya, 23
Serdar Denктаş, 107, 115, 203
Sergey Lavrov, 104, 105, 109, 113,
114, 115, 116, 135
Sicilya, 23
Sir Gamet Wolseley, 65
Slovak, 157
Slovakya, 92
Sofya, 28
Solana Planı, 179

- Sovyetler Birliği (SSCB), 13, 20, 98,
103, 104, 109, 153
Stalin, 142
Sultan Bayezid, 4
Suriye, 2, 3, 23, 207, 208, 210, 212,
250
Suudi Arabistan, 30
Süleyman Demirel, 97
Süleyman Selçuk, 243
Süveyş Kanalı, 22, 30, 207, 210

Ş

- Şam, 210, 211
Şanlıurfa, 24

T

- Tahran, 210, 211
Tarsus, 5, 6, 57
Tasos Papadopoulos (Papadopoulos),
75, 76, 100, 113, 115, 128, 132,
154, 159, 160, 161, 164, 174,
178, 179, 182, 183, 185, 186,
193, 196, 205, 231
Tayvan (Modeli), 151, 152, 153,
193, 194
Templier Şövalyeleri, 3
Teselya, 59, 60
Titiana Loizidou, 45, 217, 218, 219,
220, 221, 222
TMT (Türk Mukavemet Teşkilatı), 11
Toplamin Yarı Teorisi (T1/2 Testi),
243
Trablusgarp Savaşı, 36
Türk Silahlı Kuvvetleri, 95, 105, 145,
160
Türkiye Büyük Millet Meclisi
(TBMM), 90, 167

U

- UBP, 181

UBP, 203

Ukrayna, 202

Uluslararası Adalet Divanı, 150

Uyum Yasaları, 92

Ü

Ümmüharam, (Hz. Muhammed'in
halası), 5

Üsküp Hükümeti, 154

V

Velazquez, 231, 232, 233

Venedik, 4, 7, 56, 57

Venedikliler, 3, 6, 21, 56

Venizelos, 60, 65

Vladimir Putin, 104, 119, 123, 124,
125, 126, 127, 128, 129, 130,
132, 133, 135, 136, 149

W

Washington, 106, 154, 155, 210,
211, 212, 213

Wilton Park, 202

Y

Yedi Ada, 60

Yeni Avrasya Hareketi, 28

Yevgeni Primakov, 129

Yorgo Yakovu, 104, 109

Yunan Büyükelçisi, 188

Yunanistan Başbakanı Simitis, 98,
143, 164

Yunanistan, 21, 23, 25, 27, 34, 36,
38, 39, 40, 41, 45, 46, 48, 50,
51, 61, 62, 63, 64, 66, 71, 74,
81, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99,
100, 112, 114, 115, 124, 127,
128, 129, 141, 142, 143, 144,
149, 154, 164, 174, 184, 182,
197, 198, 220, 223, 227, 229,
239, 272

Yuri Fedetov, 135

Yurtsever Kıbrıs Birliği, 63

Z

Zürih (Antlaşmaları), 11, 22, 39, 90,
95, 96, 97, 106, 159, 162, 219

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI**

4 Mart, 2005

Sayın Şenol KANTARCI

“Kıbrıs Laboratuvarı” değerli yazarların katılımı ile zenginleşmiş bir eserdir. Kıbrıs adası’nın geo-politik açıdan Türkiye için arz ettiği önem ve dış odakların kendi stratejik çıkarları için Kıbrıs üzerinde oynamakta olan oyunlar, gerçekçi bir şekilde gözler önüne sergilenmektedir. Kıbrıs nereye götürülmektedir? Sorusunun cevabını arayanlar, ve Kıbrıs’a “Milli Dava” gözü ile bakanlar açısından bu eser sadece bir referans kaynağı değil gençlerin muhakkak okumaları gereken bir “toplayış” dır.

Rauf R. DENKTAŞ
KKTC Cumhurbaşkanı

AKTÜEL | **ALFA AKADEMİ** Bas. Yay. Dağ. Ltd. Şti.
Altıparmak Cd. Burç Sinema Psj. No: 34
Tel.: (0224) 223 60 16 BURSA
www.alfaaktuel.com
e-mail: bilgi@alfaaktuel.com

ISBN 975 - 253 - 020 - 6

9 789752 530201